

Łucja Reczek-Zymróż

***Rola ojca w edukacji dzieci
w wieku wczesnoszkolnym***

Studium empiryczne

Sanok 2021

Spis treści

Wstęp

Rozdział 1. Funkcjonowanie ojców we współczesnych rodzinach

1.1. Krótka historia ojcostwa

1.2. Ojciec – „głowa” rodziny?

1.3. Proces stawania się ojcem

1.4. Modele ojcostwa

1.5. Podział ról we współczesnej rodzinie – rola ojca

1.6. Koncepcja miłości ojcowskiej według Ericha Fromma

1.7. Zasady funkcjonowania współczesnego ojcostwa

Rozdział 2. Metodologia badań własnych

2.1. Problematyka badań własnych

2.2. Miejsce i czas badań

2.3. Charakterystyka grup badawczych

Rozdział 3. Nowy wizerunek współczesnych ojców

Rozdział 4. Aktywność ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Rozdział 5. Preferowany model rodziny – badania a literatura przedmiotu

Rozdział 6. Miejsce ojca w edukacji dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Rozdział 7. Dojrzewanie do czy uczenie się ojcostwa

Podsumowanie i wnioski z badań

Zakończenie

Bibliografia

Spis tabel

Spis wykresów

ANEKS

Wstęp

Wiek XX w Europie stworzył konkretny wzorzec ojca. Tym dobrym mógł być jedynie człowiek silny, o mocnych cechach przywódczych, natomiast ojca nie posiadającego dóbr materialnych i niewykształconego postrzegano, w dużym uproszczeniu, jako złego. Zmiany, związane głównie z urbanizacją i uprzemysłowieniem, które nastąpiły z taką dynamiką jak nigdy dotąd, sprawiły, że stosunek ojca do dziecka uległ zmianie na lepsze. Dziecko traktowane podmiotowo nie musiało być karne, ale przede wszystkim szczęśliwe. Po wojnie podstawowym zadaniem ojca było zapewnienie środków finansowych na utrzymanie najbliższych. Model rodziny zakorzeniony od stuleci, w którym ojciec pozostawał jedynym żywicielem rodziny, a matka sprawowała całodzienną opiekę nad potomstwem wciąż się utrzymywał. Ale był to również czas nadchodzących zmian związanych z zatrudnieniem obojga rodziców. Już nie tylko ojciec pracował zawodowo, dotyczyło to też matki. Co prawda, domowe obowiązki nadal spoczywały na jej barkach, ale dziecko przejęły instytucje wychowawcze. Kariera zawodowa głowy rodziny była wyznacznikiem dobrego ojcostwa. Ojciec przestawał być jednak panem domu, a regulacje prawne, związane między innymi z możliwością usuwania ciąży, zachowaniem nazwiska panińskiego lub dodaniem nazwiska męża do panińskiego - sprawiły, że władza ojcowska rozumiana jako posłuch, zaczęła słabnąć na rzecz przyjaźni i partnerstwa. Mężczyźni nie są już więc symbolem sędziego wymierzającego kary i będącego ostoją sprawiedliwości w domu, ale opiekuna¹.

Wiek XXI to szybko postępujący rozwój w obszarach technologicznym i społecznym, jak również kulturowym. Zmiany nie ominęły też zadań stojących przed współczesnym ojcostwem oraz funkcjonowaniem rodzin. Familia przestała się kojarzyć jednoznacznie z poczuciem bezpieczeństwa i ostoją spokoju. Jej stabilności zaczęły zagrażać, między innymi dezintegracja, konfliktowość, dążenie do podkreślenia własnej niezależności i wolności partnerów oraz brak więzi emocjonalnych. W nowych realiach wielu rodzinom przyszło się zmagać z problemami dotyczącymi spójności, podziału domowych obowiązków oraz środków na utrzymanie. Niektóre paradygmaty dotyczące funkcjonowania ojców należało przeformatować. Dwa zasadnicze wzory męskości: tradycyjny oparty na posłuszeństwie i

¹ P. Perkowski, *Ojcostwo w Polsce Ludowej*, [w:] *Mężczyzna w rodzinie i społeczeństwie – ewolucja ról w kulturze polskiej i europejskiej*, E. Głowacka-Sobiech, J. Gulczyńska (red.), Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2010, t. 2, s. 102-110.

braku możliwości okazywania emocji, drugi model bardziej współczesny, w którym mężczyzna jest w układzie partnerskim z kobietą przy opiece nad dzieckiem, przestają przystawać do rzeczywistości. Według Józefa Augustyna SJ, obecnie ojcostwa nie wystarczy jedynie odnowić, ale winno być ono zbudowane poniekąd od podstaw, z uwzględnieniem nowej sytuacji cywilizacyjnej, w jakiej żyją dziś kobiety i mężczyźni².

Dobry ojciec jest pilnie poszukiwany, jego nieobecność bowiem w wychowaniu dzieci skutkuje, między innymi brakiem męskiego wzoru zachowania (próżnia identyfikacyjna), trudnościami z nawiązywaniem kontaktów z rówieśnikami - objawiającymi się zaburzeniami w przystosowaniu społecznym, nadpobudliwością, agresją, lękliwością, stanami depresyjnymi i niepowodzeniami szkolnymi. Dzieci są mniej samodzielne, co jest efektem ich funkcjonowania zarówno w szkole, jak i w społeczności³. Ojcowie wymagają samodzielności i twórczego podejścia, przekazują dzieciom potrzebę osiągnięć, a przyjacielski ojciec wpływa na osiągnięcia w nauce⁴. Ojciec to do dawca życia, a jednocześnie - do niedawna - *pater familias*, czyli nosiciel nazwiska i gwarant rodzinnego majątku. Poczęcie dziecka rozpoczyna proces stawania się ojcem, który polega, między innymi na otoczeniu rodziny miłością, utrzymywaniu, wyżywieniu oraz wychowaniu⁵. Ojcowskie role zmieniają się na przestrzeni wieków, ale jego osoba nadal pozostaje niezastąpiona. Współczesne ojcostwo bywa realizowane w różny sposób, także w ten zbliżony do tradycji. Jednak nie jest to kopia powielona bez namysłu. Mężczyźni odnoszą się do własnych doświadczeń i wypracowują swój osobisty model ojcostwa. Istotny staje się też wpływ mediów kreujących wizerunek nowoczesnego ojca, często niestety, związany z reklamą produktów, w których wykorzystane są dzieci. Trend prezentacji obrazu ojca jest mocny i obejmuje sferę reklamy, codziennej prasy, czasopiśmiennictwa dla rodziców oraz mediów elektronicznych. Lansowanie określonych wzorów służy głównie celom marketingowym i często nie odzwierciedla rzeczywistości. Współczesny ojciec zmienia się jednak i tej tendencji prawdopodobnie nic nie zatrzyma⁶.

² J. Augustyn, *Ojcostwo. Aspekty pedagogicznej i duchowe*, Wyd. WAM, Kraków 2009, s. 51.

³ Zob. J. Witczak, *Ojcostwo bez tajemnic*, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1987, s. 16-17; J. Delumeau, D. Roche (red.), *Historia ojców i ojcostwa*, Oficyna Wydawnicza Volumen, WSiP, Warszawa 1995, s. 387-430.

⁴ K. Pospiszyl, *Ojciec a wychowanie dziecka*, Wyd. Akademickie „Żak”, Warszawa 2007, s. 139.

⁵ M. Urbańska-Bułas, *Ojciec pilnie potrzebny*, „Blżej Przedszkola”, 2010, nr 5, s. 50-53.

⁶ B. Walczak, *Ojciec w języku polskim (na tle porównawczym)*, [w:] *Ojciec...*, S. Jabłoński (red.), Wyd. Fundacji Humaniora, Poznań 2000, s. 51.

Inspiracją do napisania książki była potrzeba weryfikacji różnych opinii, często niepopartych badaniami, dotyczących współczesnego funkcjonowania ojców, a szczególnie w okresie wczesnego życia dzieci

Badając ten temat, autorka sformułowała problem badawczy: Jaka jest rola ojca w edukacji dzieci w wieku wczesnoszkolnym? Prezentowana w obrębie monografii problematyka pokazuje wybrane aspekty funkcjonowania ojców w życiu dzieci. Struktura książki obejmuje część teoretyczną popartą badaniami przeprowadzonymi w latach 2018-2020 na terenie Polski wśród 869 ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Problematyka dotycząca roli ojca w edukacji dzieci w wieku wczesnoszkolnym została zawarta w 7 rozdziałach. W pierwszym teoretycznym pt. *Funkcjonowanie ojców we współczesnych rodzinach* przedstawiono zjawiska wywołujące zmiany w procesie stawania się ojcem na przestrzeni wieków. Ponadto omówiono współczesne modele rodziny z uwzględnieniem zasad funkcjonowania współczesnego ojcostwa. Rozdział drugi *Metodologia badań własnych przedstawia* problematykę badawczą, warsztat metodologiczny badań oraz charakterystykę miejsca i badanej zbiorowości. Rozdziały 3 do 7 zawiera analizę empiryczną wizerunków współczesnych ojców, aktywności ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym, preferowany model rodziny, miejsce ojca w edukacji dzieci w wieku wczesnoszkolnym oraz dojrzewanie/uczenie się ojcostwa. Ojciec jest pomiędzy umysłem a uczuciem, powinien być racjonalny, niestety ulega dostrzeganym przez członków rodziny emocjom. W tych rozdziałach w naukowy sposób dotyka się więc ojcowskiej egzystencjalnej wrażliwości i często jej braku. Końcową część książki stanowią bibliografia, spis tabel i wykresów zawartych w poniższej pracy oraz aneks, w którym zamieszczono wykorzystane do przeprowadzenia badań narzędzia badawcze.

W jej obrębie zostały zawarte zagadnienia dotyczące wyzwań stojących przed współczesnym ojcostwem, w kontekście zmian społecznych i kulturowych, wiążących się z procesem dojrzewania do ról, które pełnią ojcowie, wywierając niezapomniany wkład w życie dzieci. Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że dla zdecydowanej większości ojców rodzina stanowi wartość najwyższą, a wpływ mediów na postrzeganie ich roli jest znaczący, kreuje bowiem obraz ojca troskliwego i ciepłego, który jest najbliższy ankietowanym. Ojcowie wskazują najczęściej na swoje najważniejsze zadanie, jakim jest ochrona dzieci, przyznają jednak, że temat wspólnych porodów i urlopów ojcowskich jest im obcy. Wyrażają opinie o swoim istotnym znaczeniu w życiu dzieci w wieku wczesnoszkolnym, jednocześnie przyznają matkom lepsze zorganizowanie w procesie opieki i wychowania dzieci.

Książka powstała w ważnym dla ojców czasie, weryfikuje zastaną pandemią rzeczywistość rodzinną i szkolną i wyznacza nowe dla nich miejsce i rolę. Mój projekt badawczy realizowany był kilka lat, uzyskał finalny wymiar także dzięki wsparciu życzliwych osób. Serdecznie dziękuję za pomoc ojcom i nauczycielom z różnych stron Polski, którzy ze zrozumieniem odnieśli się do moich planów badawczych i wzięli udział w badaniach, dając mi możliwość zgromadzenia danych wykorzystanych w książce.

Rozdział 1

Funkcjonowanie ojców we współczesnych rodzinach

1.1. Krótka historia ojcostwa

Mysłący! ojciec próbuje znaleźć wzory do swojego postępowania. By nie powtarzać błędów lub złych rozwiązań, powinien sięgnąć do historii i wybrać najbardziej jemu użyteczne wskazania. Ma też i drugie źródło, w którym dla ojca jest wiele wartościowych pouczeń, a jest nim Biblia. Trzecim będzie malarstwo, analiza zawartości obrazu z udziałem rodzica i dzieci pozwala połączyć słowo pisane i odzwierciedlone wizualnie. Warto więc w chociażby w skondensowanej postaci skorzystać z dorobku ludzkości, dlatego ten rozdział zaczyna się krótkim przypomnieniem historii ojcostwa.

Rodzina w starożytnym Rzymie obejmowała nie tylko parę małżeńską i dzieci, ale też niezamężnych krewnych oraz służbę domową. Dziecko było owocem woli ojca, a co za tym idzie, podlegało jego oddziaływaniom. Prawo rzymskie dawało ojcu władzę nad życiem i śmiercią urodzonego dziecka. To właśnie rodzic płci męskiej poprzez wzięcie niemowlęcia na ręce i podniesienie go do góry obwieszczał jego uznanie. Brak tego gestu równało się odrzuceniu własnego dziecka. Sama więź biologiczna nie wystarczała, by uznać potomka, istotna była wola przyjęcia dziecka przez ojca. W przeciwieństwie do roli kobiety, ojciec jako głowa rodziny – miał z mocy swego autorytetu nieograniczoną władzę nad żoną, dziećmi i niewolnikami oraz przynależnym im mieniem. Autorytet ojca biologicznego był znacznie większy niż ojca, który adoptował syna. Wynikało to głównie z więzów krwi łączących ojca z dzieckiem. Ojciec rodziny decydował o edukacji synów, nie zajmował się natomiast wychowaniem i przygotowaniem córek do roli żony oraz matki. Te zadania były w gestii rodzicielki. Jego piecza nad córkami ograniczała się do wyboru odpowiedniego małżonka, czyli spełniającego warunki stosowne do połączenia interesów obydwu rodzin. Ojciec był mistrzem i wzorem dla syna, którego wprowadzał w życie społeczności. Dostarczał mu przygotowania ekonomicznego, prawniczego, wojskowego i wielu innych. Nie kto inny jak on decydował o życiu i śmierci swojego dziecka, mógł pozbawić je wolności, ukarać chłostą, a nawet sprzedać. Posiadał wiele praw na płaszczyźnie religijnej, sądowej i ekonomicznej. Jeden z największych pisarzy i historyków starożytności Plutarch, powołując się na

rzymskiego uczonego Warrona, stwierdza autorytatywnie, iż w Rzymie synowie czcili ojców jak bogów, a ich mogiły traktowali jak świątynie. Ojciec dysponował całym majątkiem. Za jego życia syn nie czerpał z tych dobrodziejstw jakichkolwiek korzyści. Władza ojca nad dzieckiem była ogromna - od pozbawienia prawa do dziedziczenia poczynając, poprzez sprzedanie w niewolę, a na skazaniu je na śmierć kończąc, o czym już zresztą wspomniano. Głowa rodziny podejmowała ostateczne decyzje w sprawach dotyczących wychowania, nauki oraz planów życiowych własnych dzieci. Ta decydująca rola rzymskiego ojca kończyła się z dniem jego śmierci, kiedy to najstarszy syn przejmował pozycję ojca rodziny⁷.

Rodzinę w średniowieczu łączył głównie związek emocjonalny i ekonomiczny, a jej funkcja ograniczona była zasadniczo do prokreacji i zapewnienia bytu jej członkom. Na wsiach i w miastach stanowiła ona podstawową jednostkę produkcyjną. Tradycyjny podział obowiązków skazywał matkę na pełnienie funkcji wychowawczych i opiekuńczych względem potomstwa. Własność spoczywała w rękach mężczyzn, co dodatkowo obniżało pozycję kobiet, a więc możliwość decydowania o sprawach rodzinnych. Gospodarka przechodziła z ojca na syna. Dzieci wcześniej były włączane w prace domowe i gospodarskie. Pełnię władzy sprawował ojciec, któremu wszyscy byli posłuszni, nawet dorosłe dzieci, jeśli zamieszkiwały wspólnie. Możliwość decydowania przez ojca o życiu potomków była nieograniczona i związana z uzależnieniem finansowym. Kościół średniowieczny stanowi, że ojciec ma prawo decydować o małżeństwie dzieci, a poprzez zmiany obyczajowe, o ciągłości patriarchy. Małżeństwo pociąga za sobą obowiązki i prawa, we wszystkich obszarach ojciec stanowi punkt odniesienia. Rządzenie chrześcijańską rodziną miało źródło w Bogu, a ojciec – kapłan, to głowa podstawowej komórki kościoła. W tym sposobie rządzenia potępiono nadmierną surowość i okrucieństwa⁸.

Od XV wieku, na przełomie dwóch epok – średniowiecza i renesansu, integracja prawa kanonicznego oraz rzymskiego, jak również praw zwyczajowych, sprzyjała ojcu, który przejął rolę symbolu stabilizacji rodziny jako instytucji. W dużej mierze wpływ na taki stan rzeczy miały ówczesne reformy religijne. Przyczyniły się one do nadania rodzinie struktury

⁷ Zob. M. Żyromski, *Pozycja ojca rodziny (pater familias) w wychowaniu w rodzinie rzymskiej*, [w:] *Wychowanie w rodzinie od starożytności po wiek XX*, J. Jundziłł (red.), Bydgoszcz 1994, s. 75; R. Pankiewicz, *Mentalność wczesnorzymskiej rodziny. Kilka uwag wprowadzających*, [w:] *Wychowanie w rodzinie*, Wyd. Uczelniane WSP w Bydgoszczy, s. 28.

Ł. Bartosiak, *Postawy ojcowskie w środowisku wiejskim*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2017.

⁸ Zob. E. Głowacka-Sobiech, *Odkrycie mężczyzny i jego rola w rodzinie i społeczeństwie jako efekt postmodernistycznego nurtu narracji w filozofii historii*, [w:] *Mężczyzna w rodzinie i społeczeństwie – ewolucja ról w kulturze polskiej i europejskiej*, E. Głowacka-Sobiech, J. Gulczyńska (red.), Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2010, t. 2, s. 7-15.

niepodzielnej, rodowej i małżeńskiej. Dzieci tym samym stały się pewnego rodzaju uświęceniem związku dwojga osób, który bezwarunkowo musiał zostać usankcjonowany przez Kościół. Dopiero około XVII wieku rodzina zaczęła się wyraźnie izolować od społeczeństwa, budując i coraz bardziej rozszerzając sferę życia prywatnego. Prywatność rodziła coraz głębsze uczucie pomiędzy członkami rodziny. Dzieci zaś stopniowo stawały się sensem i treścią życia rodzinnego. W tym czasie bowiem ojciec przedstawiony został jako życzliwy opiekun, wzmacniający swój autorytet poprzez głębokie więzi emocjonalne z pozostałymi członkami rodziny, zwłaszcza z dziećmi. Zainteresowanie dzieckiem rosło wraz z jego wiekiem, a ojcowie powoli zmieniali podejście do roli ojca w rodzinie. Wiąż biologiczna rozluźniała się, ustępując miejsca ojcostwu duchowemu i wychowawczemu⁹.

Wiek XVI, XVII i XVIII czyli czas przypadający na epoki renesansu, baroku i oświecenia - to "złoty okres" ojcostwa. Ojciec był wówczas gwarantem porządku publicznego i symbolem władzy oraz miał szerokie uprawnienia. Odpowiedzialność za potomstwo obejmowała danie życia, utrzymanie, wychowanie, kształcenie i dziedziczenie. W epoce oświecenia koncepcja ojcostwa bazowała na wielowiekowej tradycji, opartej na trzech filarach. Pierwszym była tradycja judeochrześcijańska, odwołująca się do Biblii, drugim – odkryta na nowo, zaadaptowana i przetwarzana przez humanistów – świecka kultura antyczna, trzecim dziedzictwem były tradycje lokalne, połączone z przekazami biblijnymi oraz spuścizną antyczną. Pomiedzy ojcem i synem istniała głęboka więź emocjonalna. Dobrze pojęte wychowanie przez ojca w rodzinie opierało się na zaufaniu, pobłażliwości i obecności w życiu synów. Matka była na pozycji niższej, ponieważ, jak mniemano, kierowały nią głównie emocje, a nie rozum, który w epoce oświecenia był podstawą wszystkiego. Jedynie działania testowane przez racjonalne myślenie miały szansę sprostać temu wyzwaniu. Godne naśladowania pozostawały więc tylko te wyselekcjonowane. Mimo niepodważalnej pozycji ojca w rodzinie, występuje on także w roli życzliwego opiekuna. Do szóstego roku życia synem opiekowała się matka. Potem czuwał nad nim ojciec. Życzenia dziecka były spełniane dzięki matce. Ojciec natomiast organizował synowi przejażdżki, chodził z nim na spacer, zapewniał mu naukę jazdy konnej pod opieką nauczyciela, strzelania z łuku oraz władania szablą²⁹). Rosnąca w XVIII wieku liczba rozwodów, rozwiązłość obyczajów i niewierność małżeńska nie osłabiły autorytetu rodziców. Dzieci nazywały go „Panem Ojcem”, a szacunek wyrażały mu poprzez całowanie jego dłoni, obejmowanie za kolana, bądź w

⁹ Zob. W. Musialik, *Pozycja mężczyzny w rodzinie (od historii ku współczesności)*, [w:] *Rodzina. Historia i współczesność. Studium monograficzne*, W. Korzeniowska, U. Szuścik (red.), Kraków 2005, s. 169.

szczególniejszych okolicznościach padały do jego stóp. Gdy ojciec nie podał dziecku dłoni do pocałowania, oznaczało to, że znalazło się ono w nielasce. Matki dbały o wzmacnianie autorytetu ojca, na ogół przebywającego poza domem. W wielu rodzinach panowały sztywne relacje między ojcem a dziećmi (szczególnie synami). W niektórych przypadkach dochodziło również do konfliktu. Oziębłość ojca wobec swoich dzieci była uwarunkowana nieelastycznymi zasadami zachowania. W ostatniej ćwierci XVIII wieku wzajemne relacje zaczęły się poprawiać. Prawnicy i moralisci uważali, że ojciec jest podporą społeczeństwa, a w rodzinie pełni rolę króla. Naturalnej wspólnoty, którą jest rodzina, potrzebna jest władza, która koordynuje działania członków, wytyczając drogę postępowania. Tę władzę reprezentuje ojciec, któremu wszyscy są winni posłuszeństwo. Ma prawo do rozkazywania, wymierzania kary, może coś nakazać lub zakazać hańbiących działań. Ojciec ma przewagę nad matką, ponieważ dba o dobrobyt rodziny, a więc umożliwia przetrwanie. Jednocześnie powinien troszczyć się o rozwój umysłowy i religijny dzieci. W swoich testamentach ojcowie zawierali informacje dotyczące spraw majątkowych i edukacji synów, a instrukcje rodzicielskie określały zakres, kierunek i miejsce nauki młodzieńców. Dlatego też synowie kształceni w obcych krajach otrzymywali od ojców świadomych niebezpieczeństw wskazówki lub polecali innym uczynienie tego.¹⁰

W XIX i XX wieku, w wyniku nasilenia procesów industrializacji, urbanizacji, migracji oraz szybkiego rozwoju oświaty i nauki, nastąpiło rozluźnienie więzi rodzinnych i zmiana pozycji i funkcjonowania ojca w rodzinie. Rozpoczęła się epoka „ojca nieobecnego”, który wprawdzie nadal symbolicznie sprawował rolę głowy rodziny, to spędzając większość czasu w pracy, poza domem, tracił możliwość bezpośrednich relacji i kontroli. Rezultatem rewolucji przemysłowej była rola ojca jako przede wszystkim żywiciela rodziny, a nie opiekuna czy decydenta. Rodziny przystosowywały się do tej sytuacji – ojcowie nie angażowali się w codzienne życie domowe, a ich podstawowym obszarem aktywności była praca zawodowa. Nieobecność ojców wsparły obie wojny światowe, w czasie których matki zmuszone były do przejęcia tradycyjnych funkcji ojcowskich. Sprawowały opiekę nad dziećmi, starając się je chronić przed kłopotami dnia codziennego. Ojcowie przeciwnie, wprowadzali dzieci w trudy życia. Wizerunek ojca został ponadto osłabiony poprzez między innymi nasilający się nurt feministyczny. Zmiany roli mężczyzny w życiu rodzinnym i społecznym spowodowały, że obecnie mamy do czynienia z „erozją ojcostwa”. Współczesny

¹⁰ Zob. S. Kot, *Historia wychowania. Od starożytnej Grecji do połowy wieku XVIII*, t.1, Wyd. Żak, Warszawa 2010, s. 110.

W. Musialik, *op. cit.*, s. 169- 172.

kryzys w tym zakresie związany jest z przejściem od autorytaryzmu i paternalizmu w postawach ojców do ojca nieangażującego się w wychowanie dziecka. Przyjęcie obojętnej postawy wobec potomka prowadzi do wielu zakłóceń, między innymi poczucia męskiej tożsamości u obecnego pokolenia synów. Typowe/tradycyjne cechy roli męża i ojca zostały zatarte przez partnerski styl życia rodzinnego. Obecnie coraz częściej funkcjonuje model ojca jako „partnera żony”, „partnerki”, który w sposób demokratyczny dzieli z nią obowiązki i przywileje³⁵). Mężczyzna staje się postmodernistycznym ojcem, czyli rodzicem androgenicznym, ojcem matkującym dziecku. We współczesnych czasach mężczyźni narzucają rolę nowoczesnego ojca, posiadającego zarówno cechy ojcowskie, jak i macierzyńskie. Chodzi więc o pełnienie roli ojca i drugiej mamy. Niektórzy mężczyźni nie są w stanie podołać temu wyzwaniu. Pewne zadania mogą okazać się dla nich zbyt trudne. Taki stan rzeczy budzi niepokój, wywołuje złość i poczucie zagubienia. XIX wiek kończy się kryzysem tożsamości męskiej. Ojciec wszystko dzieli z dziećmi, które zajmują centralne miejsce w rodzinie. Teoria zarządzania nie jest już podstawą ojcowskiego urzędu. Istotne staje się, aby funkcji ojca nie przejmowała matka¹¹.

1.2. Ojciec – „głowa” rodziny?

Dzieciństwo stanowi bazę dorosłego życia. Jest okresem wyjątkowej troski i bezpiecznego "nieba", szczególnym czasem, w którym dziecko otoczone miłością i opieką poznaje swoje środowisko oraz przygotowuje się do pełnienia ról społecznych. Istnieje wiele zagrożeń tego obrazu we współczesnym świecie. Składają się na nie, między innymi: globalizacja dotycząca monopolizacji szans swobodnego działania, konsumpcja (czasem nieświadoma komercjalizacja, która kieruje potrzebami i marzeniami dzieci), kolonizacja obejmująca uniformizację wiedzy, biurokratyzacja w zakresie urzędowych decyzji w sprawach przyszłości dzieci (opieka na dziećmi przyznawana matkom), ale i brak rodziców nie zawsze w rozumieniu fizycznym, a przede wszystkim emocjonalnym. Dziecko to wartość sama w sobie, a jego dobro uwarunkowane jest głównie więzią rodzicielską gwarantującą kontakt z obojgiem rodziców, który bywa zakłócony wieloma zmianami, między innymi w obszarach kulturowych i społecznych¹². Współcześni ojcowie są zachęceni do

¹¹ Zob. J. Nagórny, *Posłannictwo ojca w kontekście współczesności*, [w:] *Oblicza ojcostwa*, D. Kornas-Biela (red.), Lublin 2001, s. 64.

¹² Zob. M. Szczepska-Pustkowska, *Kategorie dziecka i dzieciństwa w nowożytnej myśli pedagogicznej*, [w:] *Pedagogika wczesnoszkolna*, D. Klus-Stańska, M. Szczepska-Pustkowska (red.), Wyd. Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009, s. 112-119; D. Szenkowski, *Zagubiony wymiar dobra dziecka w sądach rodzinnych*, [w:] *Współczesne ojcostwo. Konteksty kulturowe, pedagogiczne i prawne*, E. Ogrodzka-Mazur, G. Błachut, T. B. Chmiel (red.), Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2016, s. 65- 86.

współuczestniczenia z partnerkami do kontaktu z dziećmi, także nienarodzonymi, biorą udział w porodach rodzinnych oraz korzystają z urlopów macierzyńskich. Jednocześnie ilość rodzin składających się z matki samotnie wychowującej dzieci wzrasta. To rodziny typu monoparentalnej¹³. Pozycja matki we współczesnych rodzinach wzmacniana jest rolą kobiety w społeczeństwie (religia uwzględniająca kult maryjny) oraz względami historycznymi, kiedy to w czasie licznych powstań i wojen pozostawała jako trzon funkcjonowania rodziny. Kobiety były źródłem budzenia dumy narodowej, umiłowania tradycji i patriotyzmu¹⁴.

Wychowanie to proces złożony, w którym uczestnictwo obojga rodziców jest istotne. Według pedagogiki personalistycznej, polega głównie na udzielaniu pomocy dziecku w celu wsparcia jego działań na rzecz własnego rozwoju. Wychowanie to polega na wzbudzaniu osoby w dziecku, nie trenowanie i kopiowanie dorosłych, ojciec wspomaga dziecko w procesie stawania się osobą¹⁵. Według symbolicznego interakcjonizmu, środowisko społeczne stanowi punkt odniesienia do tworzenia się osobowości, nie eliminując z tego układu własnej kreatywności i zmagania się z rzeczywistością. Ojcowie korzystają z dostępnych im wzorów ojcostwa, wypełniając tym przypisaną rolę¹⁶.

Należy jednak pamiętać, że mężczyzna i kobieta są dwoma odrębnymi bytami. Ojciec to słowo, które niesie ze sobą uprzedniość pokoleniową oraz pojęcie twórcy - dawcy życia, inicjatora i protoplasty¹⁷. *Pater familias*, czyli ojciec rodziny, to człowiek sprawujący nie tylko opiekę, ale i rządy w rodzinie. Znaczenie tego terminu zyskało współcześnie nieco inny wymiar, ogniskując się nie tyle na roli kierowniczej i zarządzającej, co sprawowania opieki i pozostawania partnerem. Bycie ojcem to wskazanie płci i roli w życiu, która pozwoli na szczęśliwe funkcjonowanie, w poczuciu samoakceptacji. To zadanie bycia zarówno konsekwentnym, jak i opiekuńczym oraz wyrozumiałym¹⁸. Zmiana pozycji i roli ojca w rodzinie spowodowana jest wieloma czynnikami. Są to między innymi: trwałość, struktura, system wartości, globalizacja, medializacja i technicyzacja. Postęp technologiczny oraz zmiany obyczajowe następują tak szybko, że oczekiwania wobec ojców bywają trudne do

¹³ D. Apanel, *Rola ojca w rodzinie z dzieckiem niepełnosprawnym – zarys problematyki*, [w:] *Mężczyzna w rodzinie i społeczeństwie – ewolucja ról w kulturze polskiej i europejskiej*, E. Głowacka-Sobiech, J. Gulczyńska (red.), Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2010, t. 2, s. 175.

¹⁴ K. Pospiszył, *op.cit.* s. 104 -110.

¹⁵ M. Nowak, *Pedagogika personalistyczna*, [w:] *Pedagogika*, Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2004, s. 237-242.

¹⁶ L. Dyczewski, *Rodzina jako twórca i przekaziciel kultury polskiej*, [w:] *W kręgu rodziny dawniej i dziś*, M. Markowska (red.), Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Białystok 2000.

¹⁷ B. Walczak, *op.cit.*, s. 47- 51.

¹⁸ M. Braun-Gałkowska, *Psychologia domowa*, Wyd. WAM, Lublin 2008, s. 171.

realizacji. Wymagają czasu, przygotowania i zaangażowania, bowiem ojcowie nie rodzą się nimi, ale stają się nimi – ojcostwo nie jest momentem, a procesem¹⁹.

Tradycyjny paradygmat dotyczący osoby ojca kreuje męskość jako siłę, sukces, prestiż społeczny oraz dominację. Uczucia strachu i obaw były głęboko chowane jako przynależne kobiecie. Tradycyjna męskość nie akceptowała słabości, płaczu, rozterek i wrażliwości. Nie pozwalała na podporządkowanie czy słuchanie, ale preferowała zarządzanie i rozkaz. Jeszcze do niedawna pojęcie "pantoflarz" przynależne było mężczyźnie, który potrafił przyznać rację kobiecie lub zdać się na jej opinię. Środowisko mężczyzn lat 90. XX wieku wyśmiewało mężów angażujących się w obowiązki domowe typu gotowanie, pranie i opieka nad małym dzieckiem. Redefinicja tradycyjnie pojmowanej męskości oznaczała rezygnację z jednowymiarowej koncepcji płci zbudowanej na antynomii męskie – kobiece, wzmocnianej przez opozycje: rozum – uczucia, publiczne – prywatne, dominacja – podporządkowanie, instrumentalne – ekspresywne itd. Stary ojciec reprezentujący patriarchalny model charakterystyczny dla epoki zwanej preindustrialną oraz industrialną, według Bogdana Walczaka, wiedział lepiej, jak skutecznie oddziaływać wychowawczo. To w jego kompetencji było uciekanie się do kar, które są "dla dobra" dzieci. To jemu właśnie ze strony dzieci należało się posłuszeństwo, miłość i opieka w starości, nawet jeśli był wyrodny. Jego ojcostwo podtrzymywał autorytet wzmocniony stanowiskiem Kościoła. Mocna, w zasadzie niepodważalna pozycja samego mężczyzny jako żywiciela i głównego opiekuna rodziny nie wydawała się trudna. Wystarczyło obserwować i stosować w życiu ten sam model socjalizacyjny, obowiązujący do tej pory. Samo naśladowanie stanowiło gwarancję skuteczności. Zmiany pokoleniowe były tak nieznaczne, że świat stał w miejscu. Wiedza o wychowaniu pochodziła od starszego pokolenia. Ojciec nie był, bo nie musiał być, związany emocjonalnie blisko z dziećmi, nie posiadał wiedzy o tym, że może być inaczej. To nie było elementem jego roli. Ograniczała się ona głównie do zaspokajania potrzeb materialnych, wpływania na wybór drogi życiowej dzieci, edukacji, dyscyplinowania i wprowadzania ich w świat pozadomowy. Bezpośrednia troska o dziecko związana z opieką i karmieniem leżała w gestii matki. Ojciec często decydował o wyborze przez dorosłe dzieci współmałżonków oraz o podziale majątku²⁰.

¹⁹ M. Gębka, *Trzy pytania o kryzys ojcostwa*, [w:] *Obrazy życia rodziny z perspektywy interdyscyplinarnej*, A. Michalska (red.), „Roczniki Socjologii Rodziny. Studia socjologiczne oraz interdyscyplinarne”, Poznań 2006, s. 117-137; M. Bieńko, *Model ojcostwa w prywatnym i publicznym kontrakcie społecznym*, [w:] *Rodzicielstwo między domem, prawem, służbami społecznymi*, A. Kwak (red.), Wyd. Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa 2008, s. 50.

²⁰ B. Walczak, *op.cit.*, s. 51.

Nowy paradygmat męskości wprowadza zasadę partnerstwa i równości oraz komplementarności i androginii, kwestionuje wartościowanie różnic biologicznych, a także ograniczenie potencjału i możliwości mężczyzn przez stereotypy płciowe²¹. Nowi ojcowie uczestniczą w życiu dzieci od najwcześniejszych momentów. Role rodziców względem dziecka stają się wymienne, gdyż zakłada się, że ojcowie są równie kompetentni jak matki, więc mogą spełniać funkcje opiekuńcze. Nowe ojcostwo staje się sensualne, delikatne i łagodne. Pojawia się czułość i głęboka, emocjonalna więź z dzieckiem – wartości do tej pory stereotypowo przypisywane głównie matce. Staje się wręcz modne pokazywanie swojego ojcostwa. Nowe postawy mężczyzn wobec rodzicielstwa wynikają ze wzrostu świadomości swej roli w procesie wychowania i przejawiają się w czerpaniu satysfakcji z bycia ojcem, a w sytuacji rozpadu rodziny, domagania się praw do opieki nad dzieckiem²². Nowoczesny obraz ojca odnosi się do nowego paradygmatu męskości, który wyrósł na gruncie psychologii humanistycznej. Przyjmuje on, że każdy człowiek posiada zdolności twórczego rozwoju, a partnerstwo oraz równość kobiet i mężczyzn są podstawą do tworzenia nowego społeczeństwa. Nowy paradygmat daje ojcom szansę realizować się w rolach dotychczas zarezerwowanych dla matek. Męczyzna androgyniczny może lepiej realizować się, właśnie posiadając wzajemnie uzupełniający się, a nie przeciwstawny do kobiecości zestaw cech psychologicznych i kompetencji społecznych. Współczesny obraz ojca jest zróżnicowany i stanowi trudne wyzwanie dla mężczyzn pragnących odnaleźć swoją drogę życiową w zmieniającym się świecie²³. W naukowych badaniach trzeba wydobywać i opisywać różnicujące elementy obrazu mężczyzny, bo w ten sposób stworzy się modele pozwalające przystosować się mężczyźnie do stania się ojcem.

²¹ D. Glover, C. Kaplan, *Genders. The New Critical Idiom*, London and New York: Routledge 2000.

²² K. Arcimowicz, *Wizerunek ojca w polskich mediach na przełomie XX i XXI wieku*, [w:] *Nowi mężczyźni? Zmieniające się modele męskości we współczesnej Polsce*, M. Fuszara (red.), Wydawnictwo Trio, Warszawa 2008.

²³ A. Nowakowska, *Kryzys męskości czy konflikt mężczyzny – utrata czy wyzwolenie*, [w:] *Męskość w kulturze współczesnej*, A. Radomski, B. Truchlińska, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2008, s.158.

1.3. Proces stawania się ojcem

Coraz częściej autorzy w publikacjach (m.in. Z. Melosik, T. B. Chmiel, A. Dudak) zauważają kryzys ojcostwa. Upatrują go głównie w industrializacji, urbanizacji, feminizmie, buncie przeciw autorytetom, wolnych związkach, które nie zapewniają stabilizacji, a także w odrzuceniu chrześcijańskiego systemu wartości, ewolucji prawodawstwa polegającego na podważeniu roli ojca w prokreacji, a w końcu braku wzorów męskich²⁴. Kryzys czy metamorfoza? - pytają inni. Kryzys daje możliwość bilansu, refleksji nad tym, co można skorygować, umożliwia zmiany, ale też przez niego następuje zachwianie obowiązującego systemu wartości - to przełomowy moment. Metamorfoza jest przemianą, przejściem od jednego etapu do kolejnego - to przekształcanie. Oba te pojęcia dotyczą współczesnych ojców, którzy bywają zagubieni pomiędzy dwoma światami: tradycyjnym a nowoczesnym modelem pojmowania ojcostwa²⁵. Ojcowie często mierzą się z następującym problemem: czy spędzać więcej czasu w domu z rodziną, czy w coraz bardziej wymagającym miejscu pracy, które daje uznanie i szeroki kontakt ze światem? Niejednokrotnie muszą opowiedzieć się za zaangażowaniem w ojcowanie lub jego brakiem, bądź też marginalizacją bycia ojcem. Stają wobec dylematu wyboru pomiędzy opieką a wychowaniem oraz realizacją własnych pasji i zainteresowań, życia towarzyskiego, czy równoważeniem obu tych pól. Zmagają się ze sobą, by być blisko dziecka oraz empatycznie je rozumieć²⁶. W. Eichelberger pisze, iż współcześnie zanika gatunek ojców, którzy potrafią wybudować dom, polować, hodować, uprawiać, naprawiać, bronić, uczyć, śpiewać i tańczyć. Przetrawanie rodziny zależy coraz bardziej od siły emocjonalnej i duchowej więzi łączącej kobietę i mężczyznę. Rodzina staje przed nowymi wyzwaniem, ojciec nie musi utrzymywać rodziny, nie musi zdobywać, bronić, kontakt emocjonalny staje się podstawą funkcjonowania²⁷. Przygotowanie do bycia ojcem zależy od wielu czynników, między innymi doświadczenia wyniesionego z domu rodzinnego, aktualnych doznań płynących z kontaktu z dzieckiem, etapu życia, wieku, aspiracji, wartości oraz pragnień. Naśladownictwo otrzymanych wzorów dotyczy zarówno obszarów poznawczego, jak i emocjonalnego. Poznawczy składnik postawy ojcowskiej zawiera wiedzę o wychowaniu dzieci, doskonalenie w tym zakresie, refleksję nad stosunkami między ojcem a dziećmi, aktywność w podejmowanych działaniach opiekuńczych i wychowawczych, z

²⁴ M. Gębka, *op.cit.* s.122.

²⁵ J. Kłys, *Jak rozumiem ojcostwo*, „Studia nad Rodziną”, 2/1999, s. 133-144; H. Petri, *Dramat braku ojca*, Wyd. Flos Carmeli, Poznań 2012, s.11-15.

²⁶ J. Kłys, *op.cit.*, s. 133-144.

²⁷ W. Eichelberger, *Zdradzony przez ojca*, Wydawnictwo Drzewo Babel, Warszawa 1998, s. 64-65.

uwzględnieniem współpracy z podmiotami środowiska lokalnego działającymi na rzecz dzieci oraz organizację czasu wolnego²⁸. Społeczno-uczeniowa teoria wskazuje, że doświadczenia zyskiwane w okresie dzieciństwa i jej dalszego funkcjonowania, mają istotny wpływ na życie w przyszłości. Wprawdzie nabywane w trakcie życia umiejętności modyfikują postawy ojców, ale doświadczenia wyniesione z domu rodzinnego mają istotne znaczenie w realizacji postaw rodzicielskich w późniejszym okresie²⁹. Społeczno-poznawcza teoria opiera się na uczeniu związanym z modelowaniem, które dla dzieci w wieku wczesnoszkolnym ma istotny wymiar. Zaistniałe procesy pozwalają na dopasowanie, naukę określonych zachowań, przyspieszenie i podniesienie jakości wykonywanych czynności. Wśród najważniejszych funkcji modelowania wymienia między innymi instruowanie, hamowanie, rozhamowywanie, facylitowanie i pobudzanie emocjonalne. Zdaniem autora, obserwacyjne uczenie się określonych zachowań opiera się na procesach uwagi, które pozwalają na rejestrację docierających bodźców, procesach przechowywania, odtwarzania i motywacji. Człowiek w tym ujęciu nie pozostaje wyłącznie pod kontrolą środowiska i nie jest biernym odbiorcą rzeczywistości, ale posiada zdolność samoregulacji. Zakres uczenia się jest skorelowany z poziomem sprawności psychofizycznych właściwych dla danego etapu rozwoju i życia³⁰. Kolejny składnik to środowiskowe czynniki (środowisko społeczne i fizyczne) kształtowania się postaw ojcowskich. Doświadczenia, jakie zyskują ojcowie, funkcjonując w mikrosystemie, mezosystemie, egzostystemie i makrosystemie, służą kształtowaniu się postaw ojcowskich³¹. Etapy dojrzewania do ojcostwa uwzględniają między innymi: ukształtowanie wrażliwości na dziecko, zyskiwanie wiedzy o rozwoju dzieci, odkrywanie zdolności i motywowanie dzieci, a także coraz większe zaangażowanie w życie dziecka³². Dorastanie do ojcostwa obejmuje modelowanie wrażliwości, dawanie możliwości rozwoju, odkrywanie i rozwijanie zdolności i odpowiedzialność wobec dziecka³³. Ojcostwo nie jest zjawiskiem jednolitym, to efekt złożonych relacji międzyludzkich, na które składają się zarówno zaopiekowanie dziecka, porzucenie go, jak i coraz częściej pozostawanie tylko ojcem biologicznym (dawca nasienia), bez łączących z dzieckiem więzów miłości rodzicielskiej. Związki między ojcem a dzieckiem zmieniają się w zależności od rozwoju psychofizycznego.

²⁸ T. Mądrzycki, *Psychologiczne prawidłowości kształtowania się postaw*, WSiP, Warszawa 1997.

²⁹ M. Ziemska (red.), *Rodzina współczesna*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2000.

³⁰ A. Bandura, *Teoria społecznego uczenia się*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s.120.

³¹ A. Brzezińska, *Społeczna psychologia rozwoju*, Wyd. Scholar, Warszawa 2007.

³² C. Walesa, *Rola ojca w psychicznym rozwoju dziecka. Studium psychologiczne*, [w:] *Oblicza ojcostwa*, D. Kornas-Biela (red.), Lublin 2001, s. 313- 314.

³³ Zob. T. Sosnkowski, *Ojciec we współczesnej rodzinie*, Wyd. Akademickie "Żak", Warszawa 2011, s. 66., J. Delumeau D. Roche (red.), *op. cit.*, s. 387- 430.

Istnieje różnica w biologicznej spójności ojca z dzieckiem. Ciąża trwająca dziewięć miesięcy, kiedy dziecko jest częścią matki, pozwala na wytworzenie specyficznych więzi, w których ojciec musi znaleźć swoje miejsce. Rola ojca co roku ulega modyfikacji: 3,5-latek okazuje ojcu względy, około 4 roku życia dzieci wyrażają bunt w stosunku do ojca, u 5/6-latków można zaobserwować większe zainteresowanie matką, 6-latki są zbuntowane, 8-latek kocha ojca, ale matka jest jego ostoją. W wieku 9 lat dzieci częściej potrzebują kontaktu z rówieśnikami, 10-latki chcą przebywać z ojcem, mają z nim wspólne zainteresowania³⁴. Dziecko wychowane przy aktywnym ojcu jest odporne na lęk separacyjny (osłabiony zostaje symbiotyczny związek z matką), a więc nie ma większych problemów z aklimatyzacją w nowych warunkach i z nawiązywaniem kontaktów z rówieśnikami, w trakcie dojrzewania dziecka staje się on symbolem szerokiego świata³⁵.

Dojrzewanie do ojcostwa, z chrześcijańskiego punktu widzenia, to umocnienie współczesnej rodziny poprzez przywrócenie godności kobiety, wartości macierzyństwa oraz równoległy powrót godności ojcostwa, jako autorytetu. Trzeba więc pomóc mężczyźnie w odnalezieniu swojej tożsamości i w dojrzewaniu do ojcostwa. Istnieje ścisłe powiązanie między koncepcją Boga jako ojca a zrozumieniem sensu ojcostwa ludzkiego i jego właściwą realizacją. Odrzucenie prawdy o ojcostwie bożym umieszcza w swoistej próżni ojcostwo ludzkie. W trudnym dziele wychowania dzieci, które należy do istoty ojcostwa, zwłaszcza wychowania religijnego, istnieje konieczność uwzględnienia elementarnych zasad: ukochać swoje dziecko, mieć dla niego czas, prowadzić z nim rzeczywisty dialog, jasno ukazywać mu podstawowe zasady moralne, dawać dziecku przykład własnego życia³⁶.

Współczesne ojcostwo wskazuje również na takie cechy ojców, które sprawiają, że są oni niezdolni do pełnienia tej ważnej roli. Są to ojcowie (według K. Pospiszyla, T. Sosnkowskiego, Z. Melosik, M. Gębki) nie będący w stanie zapewnić dzieciom opieki zarówno pod względem materialnym, jak i duchowym. Niezdolni, to według nowoczesnej terminologii ojcowie nowocześni, których ciężko odróżnić w sposobie bycia od matek³⁷. Zmiany paradygmatu męskości wynikają z ruchu feministycznego, dominacji matriarchatu, partnerstwa mężczyzn i kobiet, koncepcji androgyniczności i samorealizacji. Rozpraszenie różnicy płciowej nie sprzyja tworzeniu się tożsamości męskiej i damskiej. Współczesna

³⁴ K. Pospiszyl, *op.cit.*, s. 147.

³⁵ Zob. P. B. Neubauer, *New genetic of personality*, New York 1998, s. 114-115. J. Witczak, *op. cit.*, s.122-137.

³⁶ B. Mierziński, *Mężczyzna, mąż, ojciec*, Wyd. Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa - Otwock 1996. B. Mierziński, *Mężczyzna istota nieznana*, Oficyna Wydawniczo-Poligraficzna „Adam”, Warszawa 1999.

³⁷ J. Delumeau, D. Roche (red.), *op. cit.*, s. 387- 430.

tożsamość męska i damska stanowią cechy miękkie³⁸. Upadek instytucji małżeństwa spowodowany istnieniem rodzin monorodzicielskich, powtórnie założonych lub o różnym rozkładzie - sprzyja powstawaniu rozbitego ojcostwa, które obejmuje ojcostwo adopcyjne szeroko rozumiane (rozdzielenie między pojęciem ojciec a rodzic; ojcostwo odroczone). Bardzo wrażliwym tematem w kwestii kryzysu ojcostwa jest podważanie roli ojca w procesie prokreacji. Inżynieria genetyczna pozwala nie znać ojca, ponieważ jest on dawcą nasienia, a związek emocjonalny z dzieckiem nie istnieje. To nowe zjawisko, które niewątpliwie wpływa na pozycję ojca w społeczeństwie i tworzenie związków w celu posiadania dzieci. Można zatem zapytać, czy nie nadchodzi epoka bez ojców³⁹, chociaż ich obecność jest tak ważna na każdym etapie życia dziecka. Jego relacja z dziećmi umożliwia przejście im od fazy statycznego spokoju i poczucia bezpieczeństwa do dynamicznego rozwiązywania napotykanym problemów. Ojcowie stanowią zachętę do dalszego rozwoju osobowości i wytyczają kierunek, w jakim ten rozwój ma następować. Dodatkowo ojciec staje się modelem męskości, punktem odniesienia do późniejszych kontaktów z ludźmi⁴⁰. Pozbawienie kontaktów z ojcem powoduje, według wielu autorów, liczne zaburzenia związane z przystosowaniem się do pełnienia ról społecznych, mniej dojrzałe formy zabawowe, trudności w przystosowaniu się do wymagań panujących w grupie, mniejszą samodzielność, brak poczucia bezpieczeństwa, lękliwość, nieumiejętność sprostania stawianym obowiązkom, niepowodzenia w nauce, niedojrzałość społeczną, brak osobowego wzoru mężczyzny⁴¹.

Cechy dobrego ojca, według badań M. Trawińskiej, obejmują okazywanie dzieciom zainteresowania i cierpliwości, wyrozumiałość, dbałość o warunki bytowe dzieci, spełnianie obowiązków zabezpieczających byt materialny, pomoc w kłopotach, obdarzanie dziecka miłością, ciepłem rodzinnym, serdecznością, umiejętność egzekwowania powinności, kontrolowanie, autorytet, dawanie dobrego przykładu, pewną surowość, dystans, rygor, które jednak nie wykluczają koleżeńskiego stosunku do dziecka, pogłębianie wiedzy pedagogicznej, poznawanie psychiki dziecka, przyjaźń, koleżeństwo, troskę o wykształcenie dzieci i o ich awans życiowy⁴². Dojrzałe ojcostwo rodzi się poprzez oddziaływanie na siebie dziecka i ojca. Obie trony wzajemnie się wychowują. Ojciec towarzysząc swojemu dziecku w

³⁸ Zob. K. Arcimowicz, *Obraz mężczyzny w polskich mediach. Prawda - fałsz - stereotyp*, GWP Gdańsk 2003, s.28. Z. Melosik, *Tożsamość, ciało, władza: teksty literackie jako konteksty pedagogiczne*, Wyd. Edytor, Toruń - Poznań 1996, s. 218.

³⁹ M. Gębka, *op. cit.*, s.117-120.

⁴⁰ M. Błaszczuk, *Przemiany w relacji ojciec – córka w ujęciu biograficznym. Komunikat z badań*, [w:] *Miłość, wierność i uczciwość na rozstajach współczesności. Kształty rodziny współczesnej*, W. Muszyński, E. Sikora (red.), Toruń 2008, Wyd. Adam Marszałek, s. 189.

⁴¹ L. Pawelec, „Społeczeństwo i Edukacja. Międzynarodowe Studia Humanistyczne”, 2012 nr 1, s. 367-374

⁴² M. Trawińska, *Rodziny niepełne i wielodzietne*, Wyd. Centrum Rozwoju Służb Socjalnych, Warszawa 1996.

jego rozwoju, sam zmienia się i doskonali. Dziecko pomaga ojcu nie tylko stawać się lepszym, ale i bardziej odpowiedzialnym człowiekiem⁴³. Stąd rodzi się pytanie, który model ojcostwa jest dobry, który wybrać i zastosować w dynamicznie rozwijającej się rzeczywistości.

1.4. Modele ojcostwa

Współczesny ojciec jest często mężczyzną pozostającym poza strukturą rodzinną. Zwiększająca się liczba rozwodów sprawia, że towarzyszy dziecku, nie zawsze jednak żyjąc z jego matką. Mężczyznom nierzadko się zdarza ojcowanie dziecku, które nie jest jego biologicznym potomkiem, dlatego ojcostwo stało się bardziej funkcją emocjonalną. Ojciec wczuwa się w przeżycia dziecka i są one dla niego ważne, tak jak dla matki. Coraz częściej potrafi rozmawiać z dzieckiem na temat jego doświadczeń. Mężczyzna pełniący tę rolę buduje z dzieckiem osobistą więź⁴⁴.

Wizerunki współczesnego mężczyzny są różnorodne, poczynając od osoby nieobecnej, podejmującej trud utrzymania rodziny, wykonującej pracę zawodową często daleko od domu, po ojca przejmującego opiekę nad dzieckiem. To również ojciec, który odszedł od rodziny (rozwód), natomiast jego kontakty ograniczają się do płacenia alimentów. Bezpośredni dostęp do dzieci często zależy wówczas od woli kobiety. To także ojciec, którego pozycja w związku ze znaczeniem kobiet w sferze ekonomicznej została zachwiana, jest zagubiony i niepewny, a w powszechnym mniemaniu, z jednej strony ma być silny i ambitny, z drugiej natomiast, czuły oraz wrażliwy. W końcu ojciec zaangażowany - rodzący wraz z partnerką, troszczący się o sprawy dzieci. To człowiek walczący również po rozwodzie o prawo uczestniczenia w wychowaniu potomstwa⁴⁵. Istnieje także wiele modeli ojcostwa. Jest więc ojciec ofiarny, podróżnik, karierowicz, pan i władca, niedzielny/zabawowy lub kumpel. Występuje ponadto model świadomego i odpowiedzialnego ojca (uczestniczący w sposób przemyślany i zaplanowany w wychowaniu i opiece), pragmatyczny wzór ojcostwa (dominacja funkcji materialnej i kariery zawodowej), ojciec nieobecny emocjonalnie (zapewnienie przyzwoitych warunków materialnych, brak

⁴³ J. Augustyn, *op.cit.* s. 72.

⁴⁴ H. Petri, *op.cit.*, s. 11-15.

⁴⁵ Zob. A. Dudak, *Wizerunek współczesnego mężczyzny w roli ojca*, [w:] *Współczesne ojcostwo. Konteksty kulturowe, pedagogiczne i prawne*, s. 14-19.

zaangażowania w opiekę i wychowanie)⁴⁶. To również słaby ojciec z kompleksem Piotrusia Pana – niedojrzały, trujący, stosujący przemoc fizyczną i psychiczną dla „dobra” dziecka.

Według M. Wojciechowskiej - Charlak i M. Świdorskiej, typy postaw ojcowskich obejmują zarówno akceptację dziecka, która wpływa korzystnie na jego uspołecznienie, postawę nadmiernie wymagającą, przeszkadzającą dziecku w nawiązywaniu kontaktów, w szczególności zaś uczuciowych, jak i odrzucenie dziecka wywołujące u niego trudności w przystosowaniu się do otoczenia, nadmierną pobudliwość, brak koncentracji oraz obniżoną odporność psychiczną. Postawa unikająca kontaktu z dzieckiem może być u nich przyczyną niestałości w uczuciach, niezdolności nawiązywania więzi uczuciowych, nieufności, braku wytrwałości w dążeniu do celu i koncentracji w nauce, czy też nadmiernej konfliktowości; dziewczynki, wobec których ojciec przejawia taką postawę, przesadnie dbają o swój wygląd, nawiązują wciąż nowe znajomości, gdyż nie są zdolne do trwałych uczuć. Postawa ochraniająca, przejawiana przez ojca wobec córki, może być przyczyną nadmiernej nerwowości, zawziętości, co prowadzi do braku zaradności, niezależności i samodzielności. Przesadna koncentracja może powodować infantylnizm, opóźnienie dojrzałości społecznej, bierność, brak inicjatywy, zależność od ojca, ustępliwość, lub też przeciwnie – nadmierną pewność siebie, zuchwalstwo, awanturniczość, tyranizowanie rodziców, egoistyczne nastawienie⁴⁷.

Pedagogiczny model ojca oznacza zespół cech, właściwości indywidualnych: zewnętrznych i wewnętrznych, jego relacji z innymi członkami rodziny, charakteru, okazywanych uczuć, określonych postaw w procesie wychowania dzieci. Realizowany jest między innymi poprzez udział ojców w: opiece i wychowaniu dzieci; przygotowaniu do uczestnictwa w kulturze; zabezpieczeniu materialnym dzieci i rodziny; obecności w procesie wychowania społecznego i moralnego dzieci; wprowadzaniu dziecka w świat wartości ogólnoludzkich, praktycznym zaangażowaniu się w proces wychowania intelektualnego dzieci; ofiarowywaniu im swojej pomocy; utrzymywaniu częstych kontaktów z nauczycielami w szkole dzieci; tworzeniu warunków i współuczestniczeniu wraz z dzieckiem w procesie nabywania informacji z różnych dziedzin życia społecznego, kulturalnego, technicznego; stosowaniu określonych systemów nagród, takich jak: aprobata i uznanie, pochwała słowna, objawy serdeczności, nagrody rzeczowe, pieniężne, przyjemności i dodatkowe atrakcje; relacjach z dziećmi z okazywaniem takich uczuć, jak: miłość, serdeczność, ciepło,

⁴⁶ Zob. B. Pietkiewicz, *Powrót taty*, „Polityka” 1997/nr 38; T. Sosnkowski, *op.cit.*

⁴⁷ B. Wojciechowska-Charlak, *Rodzina jako środowisko opiekuńczo-wychowawcze*, [w:] *Środowiska opiekuńczo-wychowawcze*, Wszechnica Świętokrzyska, Kielce 2002.

opanowanie; stwarzaniu możliwości dziecku realizowania różnych form spędzania czasu wolnego; realizacji obowiązków domowych; relacjach z kobietą - matką w układzie partnerskim⁴⁸.

A. Jankowska wyróżnia trzy modele ojca: ojciec kultywujący wartości materialne i konsumpcyjne, który najczęściej nie podejmuje czynności opiekuńczych względem dzieci, dba o bezpieczeństwo materialne rodziny. Ojciec kultywujący dobra duchowe, łączący opiekę nad dziećmi z pracą i karierą zawodową, a swoje rodzicielskie obowiązki traktuje z powagą. Tacy mężowie wspomagają żony w ich rodzicielstwie. Ojciec praktykujący wartości materialne i duchowe, pełniący rolę żywiciela rodziny i jednocześnie jest zdolny do stworzenia atmosfery miłości i zrozumienia we własnym środowisku rodzinnym. Osobę taką cechuje odpowiedzialność za rodzinę, konsekwencja w działaniu oraz opiekuńczość w stosunku⁴⁹.

T. Sosnowski wyróżnił dodatkowo trzy modele ojcostwa w środowisku wielkomiejskim. Pierwszym z nich jest model świadomego i odpowiedzialnego ojca, który jest jak matka. Ojcowie tacy aktywnie uczestniczą w procesie opieki i wychowania dzieci od najmłodszych lat, a utrzymanie materialne rodziny nie stanowi przeszkody w pełnieniu funkcji opiekuńczych i wychowawczych. Angażują się w prace domowe, natomiast relacje między poszczególnymi członkami rodziny mają charakter podmiotowy i partnerski. Ojcowie w tym układzie rodzinnym są wyrozumiali i respektują potrzeby dziecka. Stosują systemy nagród, takich jak: aprobata, pochwała, objawy serdeczności, nagrody rzeczowe i pieniężne, przyjemności i dodatkowe atrakcje. Drugim modelem jest pragmatyczny model ojcostwa, w którym najważniejsze jest bezpieczeństwo materialne i własna kariera zawodowa. Dobra materialne stanowią priorytet i przesłaniają realizację funkcji wychowawczej oraz opiekuńczej. Ojcowie ci zapewniają dzieciom bardzo dobre warunki materialne, natomiast ich zaangażowanie w opiekę i wychowanie dziecka jest nieregularne i uzależnione od ich aktywności zawodowej. W tym modelu ojcowie stosują nagrody rzeczowe i pieniężne jako środki oddziaływania wychowawczego. Ostatni model, to ojciec nieobecny emocjonalnie. Ojcowie realizujący go nie zapewniają dzieciom ani korzystnych warunków materialnych, ani nie angażują się w opiekę i wychowanie. W tym modelu ojcowie stosują systemy kar, na

⁴⁸ Zob. T. Sosnowski, *op. cit.*.

⁴⁹ Zob. A. Jankowska, *Ojcostwo końca wieku*, „Forum Oświatowe” 2000, s. 103-134. W. Majkowski, *Czynniki dezintegracji współczesnej rodziny polskiej*, Wyd. SCJ, Kraków 1999, s. 35.

przykład krzyk, wyzywanie, poniżanie⁵⁰. Wszystkie wymienione modele często nie występują w czystej postaci, ale przenikają się wzajemnie, w zależności od etapu życia mężczyzny.

J. Pulikowski uważa, że odpowiedzialne traktowanie ojcostwa obejmuje samowychowanie siebie do pełnienia roli ojca, wybór żony, która jako przyszła matka będzie troszczyła się o właściwy rozwój dzieci, stworzenie warunków do przyjęcia dziecka, odnoszących się nie tyle do sfery materialnej, co emocjonalnej, zaplanowanie poczęcia łączącego się z troską o zdrowie przyszłych rodziców, towarzyszenie matce dzieci w rozwoju dziecka do porodu, udział w porodzie, który rozpoczyna niekończącą się troskę o właściwe wychowanie dzieci: uczenie ich rozumienia świata, wprowadzenie w świat dorosłych, aż do wyjścia dziecka z domu, które rozpoczyna nowy etap w życiu rodziców⁵¹.

Celowo zwrócono uwagę na autorskie modele ojcostwa. Nie chodziło o to, by je spisać, ale wskazać, że w nauce stara się tworzyć prawdopodobne modele. Ważniejsze wydaje się wskazanie jakie role pełni mężczyzna w wypracowanym intelektualnie modelu.

1.5. Podział ról we współczesnej rodzinie – rola ojca

Nowoczesne rodzicielstwo oznacza zweryfikowanie wyobrażeń dotyczących roli kobiety i mężczyzny. Może to przyjmować formę wyznaczenia zadań każdemu z rodziców lub przyjęcia zasady, że podejmują czynności w zależności od, na przykład, posiadanego czasu. Podział ról może wynikać z wielu czynników: predyspozycji osobowościowych, umiejętności wykonywania danych czynności, czasu poświęcanego pracy zawodowej bądź kompromisu zawartego między małżonkami. Nowoczesne podejście do roli ojca wyznacza trend w kierunku zaangażowanych i aktywnych ojców wolnych od stosowania rygoru i stanowczości. Można zapytać: czy nadmierne zbliżenie się ustawowego tacierzyństwa do macierzyństwa nie powoduje rozmycia wzorców reprezentowanych przez rodziców? Mimo tych refleksji, trudno dzisiaj nie przyjąć nowego obrazu ojca. Zmiany, które nastąpiły, kreują inny wizerunek ojca, przede wszystkim nie ograniczającego się do zapewniania środków materialnych rodzinie, ale opierającego się na silnej i głębokiej więzi emocjonalnej z dzieckiem oraz zaangażowaniu mężczyzny w opiekę i wychowanie potomstwa. Cechy miękkie kojarzone do niedawna z kobietą, czyli ciepło, serdeczność, wyrozumiałość, cierpliwość i troska - przynależą dzisiaj nowym ojcom, w przeciwieństwie do chłodu

⁵⁰ T. Sosnowski, *op. cit.*

⁵¹ J. Pulikowski, *Warto być ojcem*, Inicjatywa Wydawnicza Jerozolima, Poznań 2002.

emocjonalnego i surowości przypisanych twardej ojcowskiej ręce. Integracyjna rola matki i przystosowawcza ojca coraz częściej przenikają się⁵², mimo iż zdaniem K. Pospiszyla, ojciec nie ma tak naturalnego związku biologicznego z dzieckiem, jak to mają matki, a więc miłość do dziecka nie jest efektem natury. Ojciec jest tym rodzicem, wobec którego dziecko ma być posłuszne, który stawia przed nim określone wymagania i zasady postępowania – czyli wychowuje je i przygotowuje do wejścia w pozarodzinne życie społeczne, nagradzając własną miłością bądź karząc jej odebraniem⁵³.

Według A. Kwak, na przestrzeni sześciu lat między przeprowadzonymi badaniami sondażowymi (2006–2012) utrzymuje się w takiej samej proporcji realizowanie modelu mieszanego, który wskazuje, że mąż i żona pracują zawodowo, ale on więcej czasu poświęca na pracę zawodową, a ona oprócz tego prowadzi dom i zajmuje się dziećmi. Zwiększył się w tym okresie zakres występowania modelu partnerskiego, w którym małżonkowie tyle samo czasu poświęcają na pracę zawodową i w równym stopniu wykonują prace domowe oraz zajmują się dziećmi – wzrost z 20% w roku 2006 do 26% w roku 2012, a zmniejszył się nieco zakres występowania modelu tradycyjnego (z 22% w roku 2006 do 20% w roku 2012). Model odwrócony, w którym to żona pracuje zawodowo jest rzadko realizowany (z 5% w roku 2006 do 3% w 2012)⁵⁴.

Rola ojca obejmuje wiele aspektów: prawny, biologiczny, duchowy oraz pedagogiczny. Aspekt prawny koncentruje się na realizacji kodeksu rodzinnego i uwzględnia uznanie dziecka przez ojca, sądowe ustalenie ojcostwa (pochodzenie dziecka od męża mężatki służy ustaleniu ojcostwa biologicznego z ojcostwem prawnym). Najkorzystniejsze jest, kiedy ojciec biologiczny pozostaje także ojcem prawnym, a ustalenie równości matki i ojca w relacjach z dzieckiem stanowi istotę aspektu prawnego. Aspekt biologiczny przekracza aspekt fizycznego współżycia na rzecz *actus humanus*. Aspekt duchowy reprezentowany w teologii chrześcijańskiej dotyczy roli ojca w chrześcijańskiej rodzinie. Ojciec to strażnik domowego kościoła, który uczy swoje dzieci cnót chrześcijańskich, sam będąc ich wzorem. W takiej rodzinie panuje czułość, wierność, przebaczenie, jednocześnie ojciec ma prawo karcenia, aby wychować dziecko na porządnego człowieka. Ojciec wraz z matką zaspokaja potrzeby materialne i duchowe, przekazuje zasady wiary, ewangelizuje dzieci, włącza w życie kościoła, służy radą w wyborze zawodu, szanuje ewentualne powołanie. W wersji

⁵² S. Williams, *What Is Fatherhood? Searching for the Reflexive Father*, „Sociology”, 2008 Vol. 42 (3), s. 487-503.

⁵³ K. Pospiszyl, *op. cit.*, s.30.

⁵⁴ A. Kwak, *Współczesna rodzina - czy tylko problem struktury zewnętrznej?*, [w:] *Rodzina wobec wyzwań współczesności. Wybrane problemy*, I. Taranowicz, S. Grotowska (red.), Oficyna Wydawnicza Arboretum, Wrocław 2015, s. 11-27.

chrześcijańskiej to odpowiedzialność za poczęte życie, czyli wychowanie go w duchu wiary oraz bycie dla niego wzorem dojrzałego chrześcijanina⁵⁵. Aspekt pedagogiczny obejmuje przygotowanie dziecka do życia w społeczeństwie, sprawowanie nad nim opieki, wychowanie, zapewnienie warunków materialnych i umożliwienie rekreacji⁵⁶. Pomoc ojca w nauce szkolnej, tworzenie życzliwej atmosfery domowej, dążenie do dialogu z dzieckiem, wspólne poznawanie i odkrywanie wiedzy w różnych formach socjalizacyjnych i wielorakich formach spędzonego czasu z dzieckiem przynosi pozytywne motywacje nie tylko wychowawcze, ale i edukacyjne. W obszarze kształtowania u dziecka potrzeb osiągnięć, zasadniczy wpływ mają trzy paradygmaty w codziennych zachowaniach ojcowskich. Po pierwsze, zwraca on uwagę w procesie socjalizacyjno - wychowawczym, by dziecko w swych czynnościach zadaniowych, edukacyjnych wykonywało je jak najlepiej, dążyło do ciągłego doskonalenia swoich umiejętności, w tym także i edukacyjnych. Po drugie, dbałość rodziców, szczególnie ojca, aby wykonywane czynności były realizowane w sposób samodzielny, bez wyręczania przez rodziców bądź starsze rodzeństwo w pracach domowych, szkolnych i innych. Po trzecie, świadome zachowanie ojca w różnych sytuacjach domowych, motywowanie dziecka do nauki szkolnej oraz podnoszenia jego aktywności poznawczej w różnych dziedzinach życia. Wypełnianiu tych trzech paradygmatów sprzyjają także cechy ojca, takie jak: konsekwencja, życzliwość do dziecka, adekwatne i racjonalne wymagania oraz umiejętna komunikacja werbalna i niewerbalna z dzieckiem. Wysoki poziom aspiracji u dziecka kształtuje także postawa właściwej opiekuńczości względem dziecka, podmiotowe traktowanie jego osoby przez ojca, demokratyczne i serdeczne stosunki między ojcem i dzieckiem, a także znacząca rola i dominująca pozycja ojca w rodzinie⁵⁷.

Obecnie ojcem jest ten, kto kocha - mając na względzie prawo w aspekcie małżeńskim, prawdy biologicznej oraz stanu faktycznego, najważniejszy okazuje się stan faktyczny. Ojcostwo w wyniku wielu zmian stało się adopcyjne, jedynie matka okazuje się w miarę filarem stałym. W społeczeństwie nie ma problemu z ojcem jako dawcą życia, jednak jego tożsamość i rola znacząco się zmienia. Nadal bagatelizowane są relacje ojców o fizycznych i psychicznych dolegliwościach towarzyszących im, kiedy ich parterki są w ciąży. Symptomy tego odmiennego stanu pojawiają się również u mężczyzn, i trzeba przyznać, że nie są rzadkością. Świadczą o nadejściu ery bycia w ciąży przez oboje rodziców. Ojcostwo

⁵⁵ Zob. Jan Paweł II, *Adhortacja Apostolska, Mężczyzna w rodzinie i społeczeństwie*, Wyd. Familiaris Consortio, Poznań 1983, s. 177-140.

⁵⁶ Zob. Ł. Bartosiak, *op.cit.*, s. 23-36. T. Sosnkowski, *op. cit.*, s.19-24.

⁵⁷ W. Ośkiewicz, *Rola ojca w oddziaływaniach wychowawczych dziecka w rodzinie*, „Pedagogika Rodziny”, 2012 nr 2-3, s. 99-106.

ma złożoną strukturę: ojciec to rodziciel, dawca nasienia. Wnosi świat zewnętrzny, będąc jednocześnie elementem życia intymnego. Współczesny mężczyzna odrzuca dominację na rzecz współpracy z kobietą. To człowiek traktujący ojcowsko odpowiedzialnie jako sukces życiowy⁵⁸. Dobry ojciec uczestniczy w życiu dziecka: bawi się, rozmawia, słucha, spędza z nim wolny czas, pokazuje i tłumaczy świat, okazuje uczucia, zapewnia bezpieczeństwo fizyczne i emocjonalne, a także zaspokaja potrzebę przynależności, czyli afiliacji. Dostarczając potomkowi wielość doznań, pozwala mu się rozwijać, odkrywa jego zdolności. Ojciec dbając o siebie, właściwie postępując, pokazuje dziecku sposób funkcjonowania⁵⁹. Dobry ojciec interesuje się dziećmi, utożsamia się z nimi, jest wzorem postępowania. Mądry ojciec akceptuje świat dziecka, pogłębia z nim kontakt, potrafi mówić o własnych słabościach, przyjmować poglądy, które nie są kopią jego opinii, dba o właściwe relacje oparte na serdeczności, otwartości i dostępności. Ojciec odpowiada za kształtowanie płciowości i rozwój psychoseksualny dzieci. Syn uczy się, jak odnosić się do kobiet, córka przyswaja wiedzę na temat szacunku do siebie. Dobry ojciec, obecny w życiu dziecka w wymiarze fizycznym i psychicznym, zna wszystkie obszary jego funkcjonowania, czyli szkołę, marzenia, zainteresowania i rówieśników. Jest wsparciem i autorytetem, daje możliwość bycia samodzielnym. Przeciwnieństwem jest ojciec nieobecny, słaby, trujący⁶⁰. Nadmierna kontrola i surowość wpływają głównie na postawy lękowe dzieci. Stosowanie przez ojców surowych metod wychowawczych opartych na karach sprawia, że dzieci stają się nazbyt uległe, a przyswojone normy postępowania są powierzchowne. Łagodność, szczególnie ojca, pozwala wychować uczuciowe dzieci⁶¹. Ojcowie posiadający doświadczenia związane z dobrym relacjami ze swoimi własnymi ojcami, lepiej radzą sobie z problemami, mają poczucie satysfakcji życiowej, ich niższy poziom lęku jest efektem silnej więzi z ojcem, a ukształtowanie męskiej tożsamości nie zależy od jaskrawości cech męskich, ale od bliskości i serdeczności. Wiedza na ten temat pozwala mocniej zaangażować się ojcom w wychowanie dzieci⁶². Do zasadniczych wartości, które wnosi ojciec w wychowanie dzieci, należą między innymi wspieranie i uzupełnianie emocjonalne matki, wprowadzanie dziecka w rzeczywistość zewnętrzną oraz pobudzanie ciekawości. Ojciec tłumaczy, odpowiada na pytania, zapewnia poczucie bezpieczeństwa w wychodzeniu ku światu, wskazuje obszar wartości, które

⁵⁸ K. Arcimowicz, *op.cit.*, s.28.

⁵⁹ H. Krzysteczko, *Ojcem być i stawać się*, [w:] *Współczesne ojcostwo. Konteksty kulturowe, pedagogiczne i prawne*, E. Ogrodzka-Mazur, G. Błachut, T. B. Chmiel (red.), Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2016, s. 145-160.

⁶⁰ M. Braun-Gałkowska, *Być ojcem*, [w:] *Oblicza ojca*, D. Kornas-Biela (red.), Lublin 2001, s. 200- 207.

⁶¹ K. Pospiszyl, *op.cit.*, s. 132-134.

⁶² Kancelaria Senatu, Biuro Analiz i Dokumentacji, *Rola ojca i postawy Polaków wobec ojcostwa w świetle badań społecznych*, Warszawa 2013, s. 3-20.

reprezentuje. Jako wykonawca sprawiedliwości, określa prawa, obowiązki i dyscyplinę. Jest dla chłopców prawozorem męskości, a dla dziewcząt pierwszym mężczyzną, który pokazuje, jak należy odnosić się do kobiet⁶³.

Współczesny mężczyzna pełni rolę ojca na dwa sposoby: bezpośrednio i pośrednio. Bezpośrednio - uczestnicząc w życiu dziecka i stosując odpowiednie oddziaływanie wychowawcze. Pośrednio - tworząc właściwą relację z matką dziecka, opartą na udzielaniu jej moralnego wsparcia, które buduje autorytet u dziecka, a także jest łącznikiem pomiędzy rodziną a światem zewnętrznym. Obecnie dominuje rozwojowa koncepcja roli ojca, która charakteryzuje się wrażliwością, przyjaźnią i czułym współtowarzyszeniem dziecku w jego rozwoju, chociaż warto zaznaczyć, że każdy mężczyzna wypracowuje własny model funkcjonowania w rodzinie, który uwarunkowany jest wieloma czynnikami⁶⁴.

Według E. M. Minczakiewicz, ojciec spełnia w rodzinie między innymi rolę przewodnika, doradcy matki, partnera do zabawy dziecka, przyjaciela w trudnej sytuacji, strażnika domowego ogniska, stróża prawa i rozjemcy, facylitatora i mistrza, opiekuna, na którego zawsze może liczyć, wzoru dla dzieci, łącznika między społeczeństwem a rodziną⁶⁵. Uwrażliwia sumienie dziecka, uczy uczciwości, odpowiedzialności, rozeznania wewnętrznego, sprawiedliwego i prawego traktowania ludzi, z drugiej strony zaś, wdraża w codzienne życie, wyprowadza dziecko z domu, otwiera przed nim świat, przygotowuje do pozyskania sztuki radzenia sobie i orientacji w różnych środowiskach. Rozwój dziecka w rodzinie zależy od właściwego wypełniania przez ojców przypisanej im roli. Cechy miłości ojcowskiej, według A. Jankowskiej, to warunkowość, która zakłada spełnianie przez dziecko określonych zadań, wymagalność realizowania oczekiwań, krytycyzm obejmujący ocenianie zachowania dziecka oraz zanikanie, czyli stopniowe osłabianie uczuć ojcowskich, gdy dziecko osiągnie pełną dojrzałość⁶⁶. Miłość ojcowska różni się od matczynej, jest bowiem rezultatem społecznego uczenia się. Zależy od zachowania się dziecka. Ojciec nie kocha dziecka tylko dlatego, że jest, ale kocha „pod jakimś warunkiem”. Ma pewne oczekiwania wobec niego, które dotyczą umiejętności radzenia sobie z trudnościami życiowymi. Miłość ojca jest dla dziecka niejako inspiracją i wezwaniem do pracy nad sobą⁶⁷. Mądry ojciec powinien dać dziecku maksimum niezależności, poczucie własnej wartości oraz możliwość

⁶³ M. W. Poznańska, *Ojciec, ojcostwo i rola ojca w wychowaniu*, [w:] Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku. T. 1, T. Pilch (red.), Wyd. Akademickie "Żak", Warszawa 2003, s. 804-807.

⁶⁴ V. Tanaś, W. Welskop, *Rodzina w społeczeństwie konsumpcyjnym*, Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu i Nauk o Zdrowiu, Łódź 2018, s. 92

⁶⁵ E. M. Minczakiewicz i in., *Dziecko ryzyka a wychowanie*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2003, s. 68.

⁶⁶ A. Jankowska, *op. cit.*, s. 103-134.

⁶⁷ E. Kozak, *Ikona współczesnego ojcostwa*, „Edukacja i Dialog”, 2006 nr 9, s. 23-28.

znalezienia własnego miejsca w środowisku rodzinnym i społecznym. Miłość ojcowska jest inna od miłości matki, to ona bywa dla dziecka nie mniejszym źródłem radości i szczęścia⁶⁸.

Istnieje kontrowersyjna teza, która głosi, że specyfiką miłości ojcowskiej jest warunkowość polegająca na spełnieniu określonych wymagań przez dziecko, aby na nią zasłużyć. Jest wymagająca, opiera się na realizowaniu oczekiwań ojcowskich przez dziecko. Warunkowość takiej miłości uwzględnia stosowanie nagród i kar oraz zanikanie uczuć, kiedy dziecko nie postępuje według ustalonych norm. Ojciec uosabia świat myśli, dyscypliny, obowiązków, podróży, a nie wszechobecną miłość i opiekę. Mężczyźni mają skłonność do typizacji zachowania ze względu na płeć – starają się wdrukować dzieciom pewne wzory i przekonania, które sami reprezentują, zachęcają i wzbudzają u dzieci chęci zdobywania sukcesów i adaptacji do nowego otoczenia⁶⁹. A więc miłość związana jest z płcią, z psychiką danej płci, z tym że konkretnych badań nad psychiką płci jest niewiele. Na jej temat wypowiedzieli się uczeni z różnych szkół psychologicznych czy filozoficznych. Chyba dobrym zabiegiem będzie wykorzystanie ustaleń Ericha Fromma.

1.6. Koncepcja miłości ojcowskiej według Ericha Fromma

Według E. Fromma, przedstawiciela nurtu humanistycznego - nowej psychoanalizy, ojciec to osoba, która uczy dziecko, jak kierować własnym życiem, aby mogło poradzić sobie w społeczeństwie. Jego koncepcja zakłada, że matka symbolizuje naturę, ojciec kulturę i świat myśli oraz przedmiotów będących dziełem rąk ludzkich, świat prawa i ładu, dyscyplinę, podróże, a także przygody. Miłość ojcowska jest wymagająca, dyscyplinująca i stanowi przeciwwagę dla miłości macierzyńskiej. Jest oparta na dwóch podstawowych zasadach: trzeba na nią zasłużyć (a co się z tym wiąże, można ją utracić, jeżeli nie spełnia się oczekiwań ojca) oraz być posłusznym. Na miłość matki nie trzeba zasłużyć, jest po prostu bezwarunkowa. Pierwsze lata życia dziecka to przede wszystkim relacje z matką. Ojciec uaktywnia się później jako przewodnik wskazujący dziecku drogę oraz objaśniający świat. Matka dla niemowlęcia jest ciepłem i pokarmem, stanem błogości, zadowolenia i bezpieczeństwa. Otaczająca dziecko rzeczywistość, ludzie i rzeczy posiadają znaczenie tylko o tyle, o ile sprawiają zadowolenie lub zakłócają wewnętrzny stan ciała. Autentyczne jest tylko to, co jest wewnątrz, wszystko, co istnieje na zewnątrz, realne jest jedynie w kategoriach potrzeb dziecka. Wraz z wiekiem dziecko rośnie i rozwija się, nabiera zdolności

⁶⁸ A. Kwak, *op.cit.*, s. 11-27.

⁶⁹ Zob. J. Witczak, *op. cit.*, 112-113. K. Pospiszyl, *op. cit.*, s. 131-134.

do postrzegania rzeczy takimi, jakie są oraz uczy się posługiwać nimi. Postawa matki upewnia je, że jest kochane, bo po prostu jest. E. Fromma twierdzi, że jest to miłość bierna. Dziecko nic nie musi robić, żeby być kochanym. Miłość matki jest szczęściem, spokojem, niema konieczności jej zdobywać ani nie trzeba na nią zasługiwać. Ale miłość macierzyńska ma swoją ciemną stronę. - dziecko nie tylko nie musi zasłużyć na nią, ale także nie może jej zdobyć, wywołać ani nią kierować. Mija wiele lat i pojawia się nowy czynnik, którym jest poczucie, że miłość można sprowokować własnym działaniem. Po raz pierwszy dziecko zaczyna myśleć o tym, aby dać coś matce lub ojcu, zrobić coś dla nich, na przykład zadeklamować wierszyk, wykonać rysunek czy zaśpiewać piosenkę. Idea miłości przeobraża się z pragnienia, by być kochanym, w chęć kochania samemu, czyli w miłość twórczą. Drugi człowiek przestaje już być przede wszystkim środkiem do zaspokajania własnych potrzeb. Dawanie zaczyna dziecku sprawiać więcej przyjemności niż branie. Kochać - staje się czymś ważniejszym niż to, że się jest samemu kochanym. Dziecko ma poczucie sprawstwa wywołania miłości przez miłość i stawia ją wyżej niż zależność otrzymywania, kiedy się jest kochanym. Zasłużona miłość łatwo pozostawia gorzkie uczucie, że nie jest się kochanym bezwarunkowo, ale jedynie dlatego, że realizujemy plany innych osób, więc jesteśmy kochani za coś. Wszyscy kochamy być kochani za nic, niestety, jest to miłość najtrudniejsza, za którą tęsknimy jako dzieci i dorośli. Miłość ojca jest uwarunkowana. Jej zasadą jest: „Kocham cię, ponieważ spełniasz moje oczekiwania, ponieważ wypełniasz swój obowiązek, ponieważ jesteś taki jak ja”. W miłości ojcowskiej, tak jak w macierzyńskiej można znaleźć aspekt negatywny i pozytywny zarazem. Jej negatywna strona polega na tym, że na tę pierwszą trzeba sobie zasłużyć, bo można ją utracić, jeżeli nie spełni się oczekiwań. W naturze miłości ojcowskiej tkwi fakt, iż posłuszeństwo staje się fundamentalną zaletą, a nieposłuszeństwo głównym grzechem. Najgorsza jest kara, wiąże się bowiem z odebraniem ojcowskiej miłości. Natomiast pozytywna strona przejawia się w tym, że miłość ojca jest uzależniona od pewnych warunków, których spełnienie może doprowadzić do zdobycia jej.

Stosunek matki i ojca do dziecka powinien odpowiadać jego potrzebom. Matka ma wręcz obowiązek ufać życiu, nie prezentować zbyt przesadnie lękliwej postawy, by nie zarażać dziecka swym niepokojem. Jej celem powinno stać się dziecko niezależne i samodzielne. Miłość ojca kieruje się pewnymi zasadami i wymaganiami; oczekuje się, aby była raczej cierpliwa i wyrozumiała niż posługiwała się groźbami i narzucaniem swego autorytetu. Miłość ta powinna dawać rosnącemu dziecku coraz większe poczucie własnej siły i wreszcie pozwolić mu rządzić się swoim rozumem, nie opierając się wyłącznie na autorytecie ojca. W końcu dorosły człowiek dochodzi do momentu, w którym sam staje się

dojrzałym ojcem i może zająć się wychowaniem własnych dzieci. Posiada już matczyne i ojcowskie sumienie. Sumienie matczyne wybacza wszystko. Ojcowskie natomiast warunkuje miłość od poprawy niewłaściwego zachowania. Dorosły człowiek stworzył obraz rodziców w sobie. Ukształtował go wewnątrz siebie przez zbudowanie sumienia macierzyńskiego w oparciu o własną zdolność kochania oraz sumienia ojcowskiego wzmocnionego przez swój rozsądek i sztukę sądzenia. Człowiek dorosły łączy w miłości sumienie ojcowskie z macierzyńskim, mimo iż się wydaje, że jedno przeczy drugiemu. Gdyby zatrzymał jedynie sumienie ojcowskie, stałby się szorstki i nieludzki, ale na szczęście sumienie matczyne daje ciepło i serdeczność. Ta symbioza stanowi podstawę zdrowia psychicznego i dojrzałości zarówno rodziców, jak i dzieci, jej brak powoduje wiele problemów natury neurotycznej. Zakłócenie jej staje się podstawą komplikacji wychowawczych, które rzutują na przyszłość dziecka⁷⁰.

Podsumujmy: nie ma jednej rodzicielskiej miłości, są dwie, a nawet i trzy, trzecia ta, którą wyraża dziecko jako biorca i dawca. Swoją specyfikę, której nie może wziąć żadna ze stron jest miłość ojcowska, nie egalitarna, ale specyficzna, którą nadal trzeba definiować.

1.7. Zasady funkcjonowania współczesnego ojcostwa

Codziennie funkcjonowanie rodziny powinno się opierać na określonych zasadach, do których należy zauważanie i rozwiązywanie problemów na drodze dialogu. Wszyscy jej członkowie mogą wyrażać swoje opinie, spostrzeżenia, uczucia, myśli oraz pragnienia. Każdy powinien być traktowany podmiotowo, a komunikacja winna być bezpośrednia. Członkowie rodziny mają prawo być indywidualnościami. Rodzice razem zajmują się dziećmi, dbając o stworzenie atmosfery radości i zaufania. Zasady obowiązujące w domu wymagają wspólnego ustalenia i uzasadnienia, a ich błędy są wybaczone i postrzegane jako okazja do uczenia się⁷¹.

Zespołowe rodzicielstwo może wzbogacić więzi. Dwie miłości, którymi są rodzice, powinny ze sobą współpracować w procesie wychowania dziecka. Wytworzona więź polega zarówno na umożliwieniu dziecku rozwoju, ale jednocześnie na właściwym dyscyplinowaniu.

⁷⁰ Zob. M. Kucia, *Filozofia Ericha Fromma*, Prace Monograficzne, Nr 180, Wydawnictwo Naukowe WSP, Kraków 1994. W. J. Cynarski, *Sylwetka i poglądy Ericha Fromma*, „Ido - Ruch dla Kultury”: rocznik naukowy: [filozofia, nauka, tradycje wschodu, kultura, zdrowie, edukacja] t.II, Kraków 2001, s. 369-380. A. Kurcbart, *Psychologiczny obraz ojca w biegu życia*, Wyd. Difin, Warszawa 2011.

⁷¹ J. Bradshaw, *Zrozumieć rodzinę. Rewolucyjna droga odnalezienia samego siebie*, Wyd. PWN, Warszawa 1994.

Drugie prawidło, to życie zgodne z zasadami, które wpajamy dziecku. Konsekwencja i bycie punktem odniesienia dla niego, stanowią podstawę wychowania. Trzecią zasadą jest prowadzenie dialogu z dzieckiem i próba wyjaśniania mu otaczającego świata. Kolejna dotyczy dostosowania wymagań względem dziecka do jego możliwości. Dziecka nie należy ośmieszać, zastraszać, oceniać jedynie jego zachowania zamiast osobę. Współczesny ojciec powinien mieć świadomość swojej omylności i nie kreować się na wszytkowiedzącego. Modyfikowanie poglądów świadczy o dojrzałości i świadomości zmian, jakie zachodzą w świecie. Stałe obowiązki domowe wyznaczone przez rodziców/ojców powinny opierać się na wyjaśnieniach, czemu służą i uświadomieniu celu ich wykonania. Życzliwa kontrola i ocena kształtują właściwą samoocenę dziecka. Obowiązki powinny dotyczyć wszystkich członków rodziny w zależności od wieku i możliwości⁷². Współczesne ojcostwo, zdaniem J. Augustyna, bardziej przypomina służbę dzieciom. Wymaga nie tak jak w tradycji - srogości i dystansu, ale emocjonalnego zaangażowania, zmagania się z własnymi doświadczeniami i odpowiedziami, które niesie nowe pokolenie dzieci⁷³.

Zasady bycia ojcem stanowią jakby przykazania, których spełnienie daje podstawę szczęśliwego rodzicielstwa. Dotyczą one między innymi zaangażowania się już w okresie ciąży poprzez rozmowy z partnerką o nadziejach i planach względem dziecka, bądź/i powzięcia decyzji o obecności ojca przy porodzie. Od samego początku należy włączyć się w opiekę nad niemowlęciem i wejść w jego świat, mimo obowiązków zawodowych i czekającej kariery, ponieważ jest to kluczowy okres w budowie relacji. Warto uczyć się opieki nad dzieckiem, prosić o pomoc osoby doświadczone. Należy poświęcać czas dziecku, by móc uczyć je, wyjaśniać mu wszystko przy każdej okazji, bawić się i śmiać razem z nim. Niezbędne jest okazywanie uczuć, przytulanie, obejmowanie. Opowiadanie i czytanie bajek, wspólne rozmowy, śpiewanie lub granie dają dzieciom poczucie bezpieczeństwa. A wzajemne pogawędki - jakie są mądre, wyjątkowe, wspaniałe, piękne, twórcze i inteligentne - wzmacniają poczucie wartości. Przebywanie z dziećmi podyktowane poczuciem winy lub obowiązku jest niewiele warte. Należy poszukać zajęć, które interesują ojców i dzieci. Zachęcanie do pomocy w domu może stać się ulubionym zajęciem wykonywanym wraz z rodzicem. Dobrze jest ograniczyć zajęcia dodatkowe, aby był czas na rozmowy i spacer, czas by po prostu „być”. Nie należy zachęcać do ciągłej rywalizacji, która powoduje stres. Opracowanie wspólnych zasad funkcjonowania w domu, zaangażowanie się w podejmowanie decyzji, pilnowanie odrabiania pracy domowej i wykonywania obowiązków w domu,

⁷² J. Witczak, *op.cit.*, s.122-137.

⁷³ J. Augustyn, *op.cit.*, s. 7-8.

wzmacnia więzi z rodziną. Wzajemny szacunek i branie pod uwagę uczuć członków rodziny pozwala na konstruktywne rozwiązywanie problemów⁷⁴.

Według M. Oleś i P. Oleś ojciec powinien robić właściwy użytek ze swoich cech męskich, akceptować płeć dzieci, nawiązywać z nimi kontakt emocjonalny, wprowadzać w swoje zainteresowania, afirmować kobiecość u córki, nie wyśmiewać dzieci, udzielać wsparcia, czuć się odpowiedzialnym za rodzinę, być wymagającym, a jednocześnie umieć słuchać, kierować się systemem wartości, który nie krzywdzi innych⁷⁵. Dojrzałego ojca charakteryzuje bezinteresowność, miłość bezwarunkowa, towarzyszenie dziecku w poznawaniu świata, wzbudzanie chęci do życia ze wskazaniem, że dobra materialne nie powinny stanowić priorytetu, przyjaźń, okazywanie uczuć, szacunek, dawanie wolności, bycie wzorem, który umie przyznać się do błędu, bo jest człowiekiem⁷⁶. Zasady konieczne do respektowania w sytuacji powstawania określonych układów relacji w rodzinie, jak akceptacja, życzliwe zrozumienie, wzajemne zaufanie, dyskrecja, aktywne uczestnictwo, indywidualizacja, samouświadomienie - będą warunkowały powstawanie prawidłowych, podmiotowych relacji, zachodzących między poszczególnymi członkami rodziny⁷⁷. Ojcostwo to zajęcie właściwego miejsca w małżeństwie i rodzinie oraz otoczenie dzieci i ich matki troskliwą miłością oraz bezpieczeństwem finansowym. Zasady obowiązujące w tej społeczności obejmują miłość do dzieci, autorefleksję nad własnym życiem i podjęcie dialogu z dziećmi. Niezwykle istotna jest świadomość, że najważniejszy w wychowaniu jest osobisty przykład⁷⁸.

⁷⁴ M. W. Poznańska, *op. cit.*, s. 804-807.

⁷⁵ M. Oleś, P. Oleś, *Z psychologicznych aspektów ojcostwa*, [w:], *Oblicza ojcostwa*, D. Kornas-Biela (red.), Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2001, s. 255-268.

⁷⁶ M. Parlak, *Próba oceny zaangażowania ojca w wychowanie dzieci w młodszym wieku szkolnym*, [w:] *Ojciec na rozdrożu*, M. Kątny, J. Oleszko (red.), Apostolicum, Ząbki 2011, s. 117-118.

⁷⁷ J. Izdebska, *Dziecko w świecie mediów elektronicznych*, Wyd. Uniwersyteckie. Trans Humana, Białystok 2007, s. 242.

⁷⁸ B. Mierzwiński, *Mężczyzna, istota nieznana*, *op. cit.*.

Rozdział 2

Metodologia badań własnych

2.1. Problematyka badań własnych

Badania jakie zaplanowano, miały na celu ujawnienie ważnych dla praktyki pedagogicznej i życia społecznego a niedookreślonych dotychczas empirycznie zagadnień, które skoncentrowane są wokół problematyki środowisk rodzinnego i szkolnego, w których funkcjonują ojciec i jego dziecko czy dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Celem prowadzonych badań było uzyskanie wiedzy na temat udziału ojców w edukacji dzieci w wieku wczesnoszkolnym, poznanie umożliwiające działanie skuteczne w układzie rodzic dziecka a szkoła i nauczyciel. Aby zrealizować ten cel, postanowiono najpierw ustalić czynniki warunkujące aktywność ojców, czyli: wiek, wykształcenie, zawód, środowisko terytorialne oraz doświadczenia osobiste. Problemy badawcze zostały wyrażone w formie pytań, które związane są z dwoma nurtami dociekań badawczych: porównawczym i korelacyjnym. Problem badawczy to pytanie o naturę badanego zjawiska, o istotę związków między zdarzeniami lub istotami i cechami procesów. Problemy badawcze wyznaczają pewien proces myślowy i stanowią podstawę do tworzenia hipotez. Hipoteza to twierdzenie częściowo tylko uzasadnione, osiągnięte na podstawie danych wyjściowych. W hipotezie istnieje pewne prawdopodobieństwo, że stanowić będzie prawdziwe rozwiązanie postawionego problemu. Należy w początkowym etapie badań umiejętnie postawić hipotezę lub hipotezy, gdyż podlegają one weryfikacji. Wartością problemów badawczych jest i to, że wymagają doboru określonych metod i technik badawczych⁷⁹. Punktem wyjściowym badań było uzyskanie odpowiedzi na pytanie o charakterze ogólnym: jaka jest rola ojca w edukacji dzieci w wieku wczesnoszkolnym? Kolejny etap rozpoznawania tego, jakże ważnego tematu społecznego polegał na gromadzeniu wiedzy po to, by uzyskać rzetelny obraz sytuacji. W tym celu przygotowano szereg pytań szczegółowych, które pozwoliły na dokonanie precyzyjnej analizy rzeczywistych uwarunkowań roli ojca w życiu dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Pytania brzmiały następująco: Jaka jest rola ojca w życiu dzieci w wieku wczesnoszkolnym?, Jakie role pełni ojciec w rodzinie?, Jak ojcowie dzieci w wieku

⁷⁹ K. Rubacha, *Metodologia badań nad edukacją*, WAiP, Warszawa 2008.

A. W. Maszke, *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Wydawnictwo UR, Rzeszów 2008, S. Nowak, *Metodologia badań społecznych*, PWN, Warszawa 2007. M. Łobocki, *Metody i techniki badań pedagogicznych*, „Impuls” 2010; K. Konarzewski, *Jak uprawiać badania oświatowe. Metodologia praktyczna*, WSiP, Warszawa 2002.

wczesnoszkolnym angażują się w życie szkoły?, Jak ojcowie oceniają swoje stosunki z dziećmi?

Wszystkie badania niezależnie od celów jakim mają służyć posiadają określone normy i wymagania metodologiczne. Badacz musi korzystać z nauki o zasadach i sposobach postępowania badawczego, zalecanych i stosowanych w pedagogice. Środowisko rodzinne i społeczne, a w nich funkcjonujący ojciec, w celu rozpoznania wymaga zastosowania rozwiązań metodologicznych, które polegają na ujmowaniu zjawisk w sposób wielostronny z dobrania metod i technik oraz narzędzi⁸⁰. Problematyka dotycząca roli ojca w edukacji dzieci w wieku wczesnoszkolnym obejmuje szereg zmiennych. Strukturę tekstu budują następujące kategorie: zmienne niezależne, czyli płeć, wiek, wykształcenie, zawód, środowisko terytorialne; oraz zmienna zależna - związana z uczestnictwem ojców w edukacji dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Przeprowadzone badania mają dwa wymiary: praktyczny i teoretyczny. Pierwszy ma ujawnić problemy z zakresu bieżącej praktyki wychowania, kształcenia i samokształcenia wraz z postępowaniem oddziałującym na dziecko, a drugi dołożyć drobny element do systemu teoretycznej wiedzy

Realizacja postępowania badawczego przebiegała dwuetapowo. Etap pierwszy stanowiło opracowanie koncepcji badań, która obejmuje między innymi dobór metody, dla tej pracy się nią metoda sondażu diagnostycznego z typową dla niej techniką badawczą, jaką jest ankieta. Następne rozwiązania to skonstruowanie odpowiednich dwóch narzędzi badawczych, dobór próby badawczej oraz przeprowadzenie badań zasadniczych. Autorski kwestionariusz ankiety składał się z części wstępnej, w której zamieszczono ogólne informacje o instytucji prowadzącej badania, problematyce badawczej oraz zapewniono o anonimowości badań i wykorzystaniu uzyskanych wyników tylko do celów naukowych. Część II – metryczka zawiera informacje dotyczące: płci wieku, płeć, wykształcenia, zawodu, liczby dzieci w rodzinach oraz miejsce zamieszkania ojców. Natomiast część III - zasadnicza, obejmowała 51 pytań (otwartych i zamkniętych) w obszarze funkcjonowania ojców w kontekście życia dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Kwestionariusz wywiadu z ojcami w części wstępnej i metryczce był tożsamy. Zasadnicza część zawierała 22 pytania skorelowane tematycznie z zagadnieniami poruszonymi w kwestionariuszu ankiety. Przy konstruowaniu narzędzi badawczych skorzystano z pedagogicznej i społecznej literatury metodologicznej,

⁸⁰ S. Palka, *Metodologia Badania Praktyka pedagogiczna*, GWP, Gdańsk 2006; S. Palka (red.), *Podstawy metodologii badań w pedagogice*, GWP, Gdańsk 2010; K. Ablewicz, *Teoretyczne i metodologiczne podstawy pedagogiki antropologicznej: studium sytuacji wychowawczej*. Wyd UJ, Kraków 2003; J. Apanowicz, *Metodologia ogólna*, WSAi B, Gdynia 2002; J. Gnitecki, *Wstęp do ogólnej metodologii badań w naukach pedagogicznych*, t. 1 i 2, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2007.

dorobku metodologicznego takich autorów jak Mieczysław Łobocki, Stefan Nowak, Stanisław Palka, Tadeusz Pilch, Krzysztof Rubacha, Krzysztof Konarzewski, Janusz Gnitecki, Krystyna Ablewicz, Jerzy Apanowicz. Ich dorobek pisarski został odnotowany w przypisach 79,80, a naukowe ustalenia wykorzystano w stworzonych narzędziach i obliczeniach

W drugim etapie podjęto się analizy zarówno ilościowej, jak i jakościowej zgromadzonego materiału badawczego. Zastosowałam wnioskowanie przyczynowo-skutkowe i rozumienie kontekstualne. Stąd w rozdziałach od trzeciego do siódmego mamy obliczenia ilościowe i deskrypcje jakościowe w celu rzetelnego opisanego zagadnienia. W badaniach i analizie musiało dojść do powiązania ze sobą ilości z jakością, wyjaśniania z rozumieniem, interpretacją. Do analizy materiału badawczego wykorzystano odpowiednie testy statystyczne, dzięki nim materiał badawczy został uporządkowany według ścisłych kategorii ilościowych. Ten zabieg pozwolił na w miarę wszechstronną i obiektywną analizę problemów. Arkusz kalkulacyjny w wersji Open Office 4.1.7 umożliwił projektowanie i analizowanie danych uzyskanych od respondentów oraz sporządzenie wykresów.

W badaniach sondażowych (technika ankiety i wywiadu) wzięło udział ogółem 869 ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Respondentów dobrano celowo, tworząc grupę badawczą. Badania przeprowadzono w latach 2018-2020 w szkołach podstawowych w następujących miastach: Gdańsk, Gdynia, Kraków, Kalisz, Leszno, Opole oraz Tarnów. Realizacja postępowania badawczego przebiegała dwuetapowo. Etap pierwszy stanowiło opracowanie koncepcji badań, obejmujące między innymi skonstruowanie odpowiednich narzędzi badawczych, dobór próby badawczej oraz przeprowadzenie badań zasadniczych. W drugim etapie podjęto się analizy zarówno ilościowej, jak i jakościowej zgromadzonego materiału badawczego.

2.2. Miejsce i czas badań

Szkoła Podstawowa nr 10 im. inż. Eugeniusza Kwiatkowskiego w Gdyni, ul. Morska 192 - została utworzona w 1920 r., ale jej historia sięga stu lat wcześniej. W 1819 r. wybudowano w tym miejscu pruską szkołę, w której uczyły się chyłońskie dzieci. W latach 30. XX w. budynek tejże placówki został rozebrany, a następnie powstał nowy obiekt zapewniający uczniom i nauczycielom o wiele lepsze warunki. Wówczas do szkoły uczęszczało 145 dzieci. Wraz ze wzrostem liczby uczniów rosło również zapotrzebowanie na większą ilość pomieszczeń klasowych. W 1982 r. powiększona placówka otrzymała imię inż.

Eugeniusza Kwiatkowskiego oraz sztandar. W 1995 r. rozpoczęto realizację programu „Szkoła Otwarta”. W 2002 r. przy szkole powstał ogród dydaktyczno – terapeutyczny. W maju 2005 r. w VI edycji konkursu „Gdynia bez Barrier” przyznano szkole medal „Za otwartość na dzieci o szczególnych potrzebach edukacyjnych i stworzenie przyjaznej atmosfery, która jest czasami ważniejsza niż bariery architektoniczne”.

Szkoła Podstawowa nr 44 im. Adama Mickiewicza w Gdańsku, ul. Jagiellońska 44 - została otwarta w 1955 r. w budynku przy ulicy M. Nowotki. W 1965 r. nadano jej patrona i sztandar. W 1970 r. zawieszono działalność placówki, aby w 1972 r. zaczęła działać jako Szkoła Podstawowa nr 44. W 2006 r. otrzymała certyfikat „Szkoła Przyjazna Uczniom z Dysleksją” Polskiego Towarzystwa Dysleksji - za realizowanie Programu Edukacyjno-Terapeutycznego "Ortografitti". Obecnie szkoła jest w projekcie „Poprawa jakości edukacji osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi” - wspólnie z instytucjami z Litwy, Łotwy, Słowacji i Hiszpanii. W latach 2012-2013 otwarto przy szkole nowy plac zabaw oraz boisko.

Szkoła Podstawowa nr 8 im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego w Tarnowie, ul. Bitwy pod Studziankami 5 - została utworzona w 1985 r., a dziesięć lat później nadano jej patrona. W 2003 r. zdobyła tytuł „Szkoła z Klasą”. W 2008 r. został przeprowadzony jej generalny remont. Szkoła posiada certyfikaty: „Szkoła bez przemocy”, „Szkoła z Prawami Dziecka” oraz „Szkoła Bezpiecznego Internetu”. Placówka realizuje nowatorskie przedsięwzięcia i projekty, między innymi: „Opowiem Ci o wolnej Polsce”, „Szkoła Globalna działa lokalnie”, „Szkoła z Prawami Dziecka”, „Matematyka nas dotyka”, „Pszczola a zdrowie człowieka”, a także „Cyfrowobezpieczeni”. Szkoła dysponuje nowoczesnym zapleczem, posiada salę gimnastyczną oraz sale: gimnastyki korekcyjnej, judo, do relaksu, wypoczynku i zajęć ruchowych. Obok budynku szkoły znajduje się kompleks sportowy, w skład którego wchodzi – boisko i plac zabaw do rekreacji. Dzieci mogą uzyskać pomoc od higienistki, psychologa i pedagoga.

Szkoła Podstawowa nr 1 im. Klementyny Hoffmanowej w Tarnowie, ul. W. St. Reymonta 30 - powstała w 1862 r. na gruncie подарowanym przez księcia Władysława Sanguszkę. W 1894 r. w wyniku rozbudowy zyskała nowy budynek, do którego przeniesiono chłopców. Jej patronem został Tadeusz Kościuszko. W starym budynku natomiast powołano do życia dwuklasową Szkołę Żeńską im. Klementyny Hoffmanowej. W latach 1935–38 do użytku szkolnego przekazano nowy obiekt. W 1937 r. szkoła otrzymała akt przemianowania

na Publiczną Szkołę Powszechną III Stopnia im. Klementyny Hoffmanowej, a w 1939 r. budynek zajęli Niemcy. W latach 1974-75 rozpoczęto rozbudowę placówki, natomiast w 1998 r. oddano do użytku boiska do koszykówki i przystąpiono do prac przy budowie dalszej części kompleksu boisk sportowych. Obecnie zajęcia odbywają się w pracowniach wyposażonych w profesjonalny sprzęt multimedialny. Dzieci korzystają ze świetlicy, sal komputerowych i językowych, biblioteki, stołówki szkolnej, sali rehabilitacyjnej oraz hali sportowej. Do dyspozycji uczniów i rodziców pozostają pedagog, a także psycholog. Ponadto dzieci objęte są opieką pielęgniarki szkolnej i stomatologa.

Szkoła Podstawowa nr 13 z Oddziałami Integracyjnymi im. Króla Stanisława Leszczyńskiego w Lesznie, ul. T. Rejtana 1 - została utworzona w 1992 r. Jej budynek składał się z elementów przywiezionych do montażu z Deurne z Holandii. W 2001 r. podjęto decyzję o wybudowaniu nowej placówki, a już rok później rozpoczęto w niej naukę. Szkole nadano imię Króla Stanisława Leszczyńskiego oraz wręczono sztandar. W latach 2002-2003 placówka otrzymała miano „Lidera Integracji”, a także certyfikat „Szkoła z Klasą”. W 2008 r. zmieniono nazwę szkoły na obecnie funkcjonującą. Zajęcia odbywają się w pracowniach wyposażonych w profesjonalny sprzęt multimedialny. Dzieci korzystają ze świetlicy, sali komputerowej i językowej, biblioteki, stołówki szkolnej, sali rehabilitacyjnej oraz hali sportowej. Uczniowie i rodzice mają możliwość kontaktu z pedagogiem, a także psychologiem. Opiekę medyczną nad dziećmi sprawują pielęgniarka szkolna oraz stomatolog.

Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 4, Szkoła Podstawowa nr 13 w Kaliszu, ul. ks. A. Kordeckiego 34 - został otwarty w 2014 r. Placówka mieści się w 3 parterowych budynkach. Szkoła to nie tylko nowy gmach, ale także nowoczesne wyposażenie sal, gabinetów oraz sala gimnastyczna. Na zespół składa się 12 oddziałów szkolnych i 4 przedszkolne. Przy szkole funkcjonuje świetlica, w której uczniowie bezpiecznie spędzają czas pozalekcyjny i odbywają ciekawe zajęcia. Dzieci objęte są opieką medyczną oraz pedagogiczną. Placówka wpisuje się w program "Miasto Pięknych Szkół".

Publiczna Szkoła Podstawowa nr 11 im. Orłąt Lwowskich w Opolu, ul. Chabrów 65 - rozpoczęła działalność w 1968 r., ale dopiero w 2008 r. nadano jej to imię. Ważną rolę w życiu szkoły odegrało harcerstwo. 107. Drużyna Harcerska im. Zygmunta Glogera „Powsinogi” powstała 15 września 1970 r. Jej założycielem i drużynowym był hm. Stanisław Jacek Chlebda. W 2009 r. placówka rozpoczęła pracę w programie Comenius „Akcja: Ratujmy Planetę!” Był on realizowany przez dziewięć szkół z Europy (Polska, Rumunia, Bułgaria, Grecja, Turcja, Szwecja, Hiszpania, Włochy i Portugalia) i propagował tematykę ekologiczną wśród dzieci. W szkole od 1997 r. działa sekcja wspinaczkowa. Placówka aktywnie uczestniczy w programach: „Szkoła bez przemocy” oraz eTwinning (Europejskie Partnerstwo Szkół) i Comenius (Partnerskie Projekty Szkół). Ponadto realizuje projekt „Baśniowe stwory z europejskich lasów”, a w latach 2009-2011 została wyróżniona za pracę w ramach wspomnianego programu "Akcja: Ratujmy Planetę!"

Szkoła Podstawowa nr 11 im. Na Bursztynowym Szlaku w Gdańsku, ul. W. Stryjewskiego 28 - szczyci się bogatą historią. Pierwszą wzmiankę o placówce można znaleźć w przewodniku gdańskim z 1946 roku. Szkoła mieściła się wówczas przy ul. Kłosowskiej w niedużym budynku z 4 salami lekcyjnymi i kancelarią, a uczyły się w niej dzieci klas od 1 do 6. W 1947 r. pożar strawił obiekt i szkoła została przeniesiona na Krakowiec. W 1949 r. wyremontowano budynek, a w latach 1963-64 znacząco go rozbudowano. Szkoła niedawno obchodziła 70-lecie swojego istnienia. Obecnie należy do Klubu Szkół UNICEF, uczestniczy w akcji "Szkoła pamięta" oraz projekcie „Szkoła Przyjazna Środowisku”. Do dyspozycji uczniów jest logopeda i pedagog szkolny, którzy służą dzieciom pomocą.

Szkoła Podstawowa nr 111 im. Wojska Polskiego w Krakowie, ul. Bieżanowska 204 - została otworzona we wrześniu 1966 r. Od 1970 r. funkcję opiekuńczą nad placówką sprawowały Kolejowe Zakłady Nawierzchniowe, a w późniejszym okresie Jednostka Wojsk Podhalańskich z Pychowic. W 1976 r. Kuratorium Oświaty i Wychowania w Krakowie zdecydowało, że szkoła będzie nosiła nazwę "Ludowego Wojska Polskiego". Oficjalne uroczystości nadania imienia placówce oraz wręczenia sztandaru miały miejsce w 1977 r. Wraz z transformacją polityczną, w 1990 r. zmiana objęła również nazwę na "Wojska Polskiego". Szkoła Podstawowa nr 111 jako jedna z pierwszych w Polsce wprowadziła "nauczanie blokowe". Od 2005 r. placówką opiekuje się 6. Brygada Desantowo – Szturmowa z ul. Wrocławskiej w Krakowie. Projekty realizowane przez szkołę, to między innymi "Znajdźmy wspólny język", "Klimatyczna Klasa", "Jestem Eko", "Wiem, co jem" oraz innowacje pedagogiczne, na przykład "Z komputerem w świat arytmetyki".

2.2. Charakterystyka grup badawczych

Jak zaznaczono we wstępie, do napisania studium empirycznego wykorzystano rozległy materiał, na który składają się dwa rodzaje wypowiedzi, z wywiadu i wypełnionego autorskiego kwestionariusza ankiet. Na pewno pozyskanie tak obszernego materiału nie było łatwym przedsięwzięciem, ale pożytecznym dla nauki.

Wywiad został przeprowadzony wśród 200 respondentów, w tym: 124 z wielkich miast oraz 76 miast średniej wielkości. Przedziały wiekowe badanych rozłożyły się następująco: 25-35 lat - 27, 35-45 lat – 152 oraz 45-55 lat - 21. Grupa 89 ankietowanych posiadała wykształcenie wyższe, 75 średnie i 36 zawodowe/podstawowe. W przemyśle technicznym pracowało 89 z badanej populacji ojców, działalność usługową prowadziło 49, handlem zajmowało się 15 ankietowanych, działalnością finansową 15, budownictwem 12, służby mundurowe reprezentowało 6 ojców, edukację 4, gastronomię 3, służbę zdrowia 2, jedynie 3 ankietowanych nie podało powyższych danych. Zdecydowanie najwięcej respondentów miało 2 dzieci - 128, 1 dziecko - 34, 2 i więcej - 34, a 4 ojców nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie. Warunki materialne rodzin w zdecydowanej większości respondeci określili jako dobre – 148, grupa 45 ankietowanych oceniła je jako bardzo dobre, a 1 jako niewystarczające; 6 ankietowanych nie zamieściło takiej informacji.

Badaniami ankietowymi objęto 669 ojców: 270 z wielkich i 399 ze średniej wielkości miast. Wiek badanej populacji ojców obejmował przedziały: 25-35 lat - 175, 35-45 lat - 414, 45-60 lat - 29. Grupa 7 ankietowanych nie podała swojego wieku życia. Najliczniejsza zbiorowość respondentów - 337 posiadała wykształcenie wyższe, wykształcenie średnie zadeklarowało 214 ankietowanych, zawodowe/podstawowe 105, a 13 respondentów nie wskazało wykształcenia w ogóle. Zawody, które wykonywała badana populacja ojców, związane były głównie z działalnością usługową - 149 i techniczną - 158. W przemyśle pracowało 69 ankietowanych, działalność finansową prowadziło 43 respondentów, a handlową 41. Służby mundurowe reprezentowało 33 rodziców, budownictwo 31, edukację 24, gastronomię 23. Pozostali pracowali: w służbie zdrowia - 17, administracji publicznej - 12, działalność kulturalną prowadziło - 9, a naukową - 5. Liczba dzieci w rodzinie przedstawiała się następująco: 135 rodziców zadeklarowało posiadanie 1 dziecka, 403 ankietowanych - 2 dzieci, 131 - 3 i więcej. Jedynie 7 ojców nie wskazało liczby dzieci w rodzinie. Grupa 470 ojców oceniła warunki materialne swojej rodziny jako dobre, 144 - jako bardzo dobre, 11 uważa je za niewystarczające, a 44 - nie podało tych danych.

Należy uznać, że jest to dobry ilościowo i jakościowo materiał do badań społecznych i pedagogicznych, do wykonania solidnego studium empirycznego. Ważne będą zestawienia statystyczne, ich interpretacja oraz wnioski. Zestawienia potwierdzą lub obalą te ustalenia, które zawarte są w drukowanej literaturze, ujawnią, czy są inne od obowiązujących wśród dzieci i dorosłych opinii o ich ojcu.

Rozdział 3

Nowy wizerunek współczesnych ojców

Analiza zagadnienia dotycząca znaczenia ojców w edukacji dzieci w wieku wczesnoszkolnym została dokonana na podstawie zestawienia wyników badań uzyskanych od 869 respondentów. Do zdiagnozowania sytuacji wykorzystano kwestionariusz ankiety, który został wypełniony przez 669 osób, natomiast 200 rodziców, udzieliło odpowiedzi w trakcie wywiadu. Pytanie, od którego zaczęło się rozpoznawanie problemu dotyczyło wartości, które określają priorytet w życiu respondentów, określający także ich stosunek do spraw rodzinnych (tabele nr 1, nr 2). Ankietowani mogli przyznać poszczególnym wartościom punkty w skali od 5 (najwyższa ocena) do 1 (najniższa ocena). Zestawienie uzyskanych wyników badań wskazuje, że dla ojców w każdym przedziale wiekowym z wykształceniem od zawodowego do wyższego, bez względu na ilość posiadanych dzieci, rodzina stanowi wartość najwyższą (średnie miasta - 4,96; duże miasta - 4,90). Praca zawodowa jest znacząco mniej istotna (średnie miasta - 2,94; duże miasta - 2,79), a co interesujące, jej znaczenie wraz z wiekiem respondentów nieznacznie wzrasta. Dobra materialne i pozycja społeczna są najniżej w hierarchii wybieranych wartości, co pozostaje w sprzeczności z konsumpcjonizmem obserwowanym w społeczeństwie. Wywiady przeprowadzone wśród 200 ankietowanych ojców potwierdzają, że rodzina dla wszystkich stanowi wartość autoteliczną najwyższą - 4,95. Można stwierdzić, że dla nich praca zawodowa, w przeciwieństwie do wcześniej uzyskanych wyników, jest mniej ważna dla starszych wiekiem respondentów, a rośnie proporcjonalnie z wykształceniem ankietowanych. Podobnie przedstawia się znaczenie dóbr materialnych i pozycji społecznej badanych; wraz z wiekiem ich znaczenie maleje, ale wykształcenie ankietowanych ojców nieznacznie podnosi ich wartość. Z hierarchią wartości wiązało się pytanie (tabela nr 3): Czy dziecko powinno zasłużyć sobie na miłość ojcowską, wychodząc z założenia, że miłość matczyna jest bezwarunkowa, a ojcowska wymagająca/zadaniowa? Zdecydowana większość ankietowanych (średnie miasta – 73,93%; duże miasta – 77,41%) wskazała, że ich miłość jest bezwarunkowa i samo istnienie dziecka wystarczy, aby je kochać. Można zatem stwierdzić, że środowisko terytorialne wbrew powszechnym opiniom nie wpływa znacząco na ten pogląd. Grupa 21,51% ankietowanych, głównie z wykształceniem zawodowym, uważa, że dzieci powinny zasłużyć sobie na miłość, potwierdzając tezę o warunkowości miłości ojcowskiej, która nie znajduje współcześnie uznania jako słuszna. Wykształcenie, jak wskazują wyniki badań, daje wiedzę i świadomość

na ten temat. Wiek respondentów także jak wynika z badań determinuje spojrzenie na te sprawy. Im starsi ojcowie tym powszechniejszy pogląd o instrumentalnym traktowaniu funkcji ojcowskiej. Wraz z liczbą dzieci wzrasta również świadomość, że młode pokolenie nie musi spełniać oczekiwań rodzicielskich, a wręcz przeciwnie stanowi autonomiczny byt, decydujący o sobie.

Tabela nr 1. Wartości preferowane w życiu przez ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Ogół wg wieku		rodzina	praca zawodowa	dobra materialne	pozycja społeczna	inne
25	30	4,72	2,36	2,24	1,44	0,00
30	35	4,94	2,66	2,28	1,66	0,35
35	40	4,95	2,95	2,31	1,64	0,34
40	45	4,95	2,96	2,11	1,65	0,52
45	50	4,98	3,21	2,20	1,64	0,32
50	70	4,74	3,04	2,39	1,83	0,87
średnie miasto		rodzina	praca zawodowa	dobra materialne	pozycja społeczna	inne
25	30	5,00	2,33	2,27	1,40	0,00
30	35	4,98	2,68	2,28	1,63	0,41
35	40	4,97	3,08	2,34	1,63	0,36
40	45	4,97	2,90	2,08	1,62	0,46
45	50	5,00	3,32	2,05	1,73	0,27
50	70	4,54	3,15	2,15	1,69	1,31
wielkie miasto		rodzina	praca zawodowa	dobra materialne	pozycja społeczna	inne
25	30	4,30	2,40	2,20	1,50	0,00
30	35	4,89	2,62	2,29	1,70	0,27
35	40	4,92	2,76	2,27	1,65	0,31
40	45	4,93	3,07	2,16	1,71	0,62
45	50	4,95	3,00	2,47	1,47	0,42
50	70	5,00	2,90	2,70	2,00	0,30
Ogół wg wykształcenia		rodzina	praca zawodowa	dobra materialne	pozycja społeczna	inne
zawodowe		5,00	3,01	2,46	1,56	0,13
średnie		4,95	2,60	2,22	1,55	0,28
wyższe		4,91	3,04	2,17	1,75	0,55
Ogół wg wielkości miasta		rodzina	praca zawodowa	dobra materialne	pozycja społeczna	inne
średnie miasto		4,96	2,94	2,22	1,63	0,41
wielkie miasto		4,90	2,79	2,29	1,67	0,36
Ogół wg liczby dzieci		rodzina	praca zawodowa	dobra materialne	pozycja społeczna	inne
1		4,97	2,65	2,03	1,51	0,23
2		4,97	2,94	2,36	1,68	0,36
3		4,77	2,99	2,13	1,69	0,65

Źródło: badania własne.

Tabela nr 2. Wartości preferowane w życiu przez ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. wywiadu)

Ogół wg wieku		rodzina	praca zawodowa	dobra materialne	pozycja społeczna	inne
25	30	5,00	3,83	2,50	1,50	0,67
30	35	5,00	2,62	2,10	1,48	0,05
35	40	4,92	3,15	2,41	1,58	0,37
40	45	4,98	2,86	1,79	1,21	0,11
45	50	4,93	2,20	1,80	1,13	0,60
50	70	5,00	0,50	0,33	0,67	0,00
Ogół wg wykształcenia		rodzina	praca zawodowa	dobra materialne	pozycja społeczna	inne
zawodowe		5,00	1,86	1,31	0,58	0,11
średnie		5,00	2,79	2,15	1,36	0,15
wyższe		4,90	3,35	2,30	1,73	0,43
Ogół wg liczby dzieci		rodzina	praca zawodowa	dobra materialne	pozycja społeczna	inne
1		4,97	2,88	2,09	1,35	0,26
2		5,00	3,13	2,30	1,55	0,19
3		4,91	2,03	1,21	0,79	0,59

Źródło: badania własne.

Tabela nr 3. Deklaracja dotycząca zasłużenia sobie przez dzieci na miłość ojcowską (kw. ankiety)

Ogół wg wieku		tak	nie	czasami
25	30	12,00%	76,00%	8,00%
30	35	16,55%	73,79%	2,07%
35	40	15,27%	75,57%	2,67%
40	45	15,13%	76,97%	3,95%
45	50	16,07%	75,00%	5,36%
50	70	26,09%	69,57%	0,00%
średnie miasto		tak	nie	czasami
25	30	13,33%	80,00%	6,67%
30	35	19,51%	70,73%	2,44%
35	40	16,34%	74,51%	2,61%
40	45	16,49%	74,23%	3,09%
45	50	16,22%	75,68%	2,70%
50	70	15,38%	76,92%	0,00%
wielkie miasto		tak	nie	czasami
25	30	10,00%	70,00%	10,00%
30	35	12,70%	77,78%	1,59%
35	40	13,76%	77,06%	2,75%
40	45	12,73%	81,82%	5,45%
45	50	15,79%	73,68%	10,53%
50	70	40,00%	60,00%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		tak	nie	czasami
zawodowe		21,51%	67,74%	2,15%
średnie		18,22%	74,30%	4,21%
wyższe		12,17%	79,82%	2,37%
Ogół wg wielkości miasta		tak	nie	czasami
średnie miasto		16,79%	73,93%	3,01%
wielkie miasto		14,07%	77,41%	3,70%
Ogół wg liczby dzieci		tak	nie	czasami
1		17,78%	67,41%	8,15%
2		15,63%	76,43%	2,23%
3		13,71%	79,84%	1,61%

Źródło: badania własne.

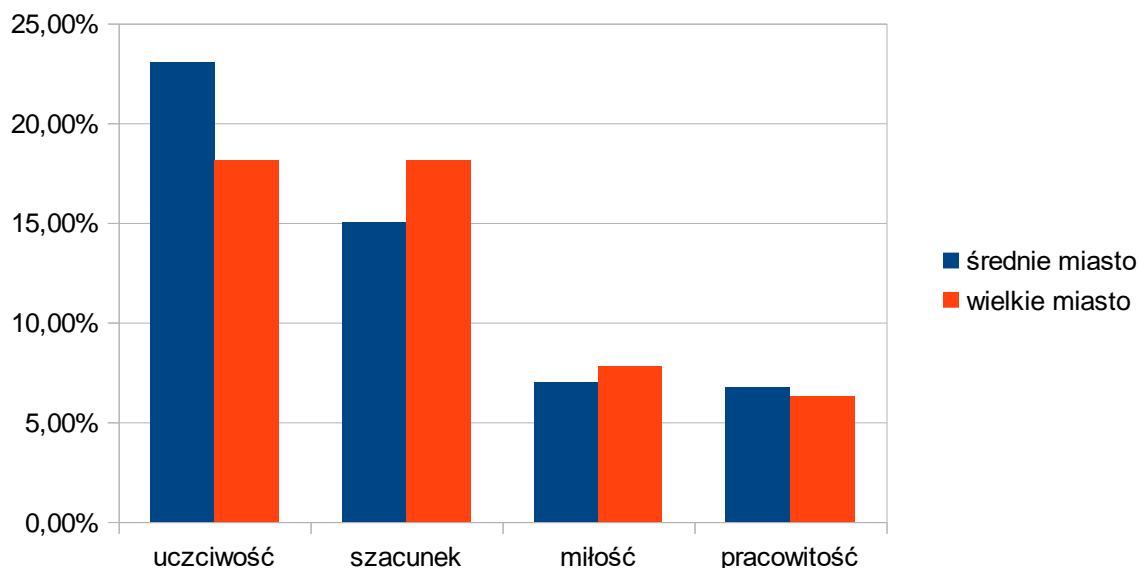
W związku z wartościami preferowanymi przez ankietowanych, zapytano, które z nich starają się przekazać swoim dzieciom (tabele nr 4,5, wykres 1). Dla respondentów istotne są: uczciwość - 21,08%; tak opiniowali głównie ankietowani ze średnich miast (średnie miasta – 23,06%; duże miasta – 18,15%) i szacunek – 16,29%. Przekaz tych wartości niewiele zyskuje wraz z wiekiem respondentów (apogeum jest około 50 roku życia), ale uczciwość traci na znaczeniu wraz z wykształceniem badanej populacji ojców i miejscem zamieszkania, co pokazuje, że wykształcenie nie stanowi gwarancji odpowiedniej postawy etycznej człowieka. Jest to o tyle niepokojące, że ludzie należący do elity w społeczeństwie, wskazują na wartość stanowiącą jedną z podstawowych w relacjach społecznych jako niepotrzebną. Warto zauważyć, że dla respondentów miłość, ale i pracowitość nie stanowią wartości godnej przekazania, co wytycza trend współczesnego funkcjonowania społecznego, w którym efekty niekoniecznie stanowią następstwo posiadanych kompetencji miękkich, stanowiących o istocie człowieczeństwa. Jak wynika z przeprowadzonych wywiadów, respondenci potwierdzili, że najczęściej szacunek stanowi wartość, którą starają się przekazać dzieciom – 31,00%. Uczciwość także dla tej grupy nie stanowi priorytetu - 18,00%, okazuje się być najbardziej istotną dla najmłodszych respondentów (później następuje załamanie, aby wzrosnąć około 50 roku życia) z wykształceniem średnim oraz 1 dzieckiem. Można zatem zauważyć, iż młodość daje poczucie sprawstwa, które niestety, tracą respondenci wraz z doświadczeniem życiowym. Sumienność i szacunek nie stanowią, według ankietowanych, wartości pożądaných we współczesnej rzeczywistości, a jeśli już, to ważne są dla respondentów około 45 roku życia, z wykształceniem średnim i 2 dziećmi. Warto wskazać, że miłość zajmuje niską pozycję w hierarchii wartości, zyskuje wraz z wiekiem ankietowanych, a wiara i dobroć wraz z liczbą dzieci. Niepokoi, że uczciwość - synonim prawości, polegająca w relacjach społecznych na wywiązywaniu się z danego słowa oraz przestrzeganiu wspólnych reguł, które są zinternalizowane, ma tak niewielkie znaczenie we współczesnej rzeczywistości polskiej.

Tabela nr 4. Wartości przekazywane przez ojców dzieciom w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Ogół według wieku		uczciwość	szacunek	miłość	pracowitość
25	30	8,00%	20,00%	16,00%	0,00%
30	35	17,24%	16,55%	5,52%	5,52%
35	40	21,76%	15,65%	7,25%	6,87%
40	45	23,68%	13,16%	5,26%	7,89%
45	50	30,36%	23,21%	14,29%	7,14%
50	70	13,04%	17,39%	8,70%	8,70%
średnie miasto		uczciwość	szacunek	miłość	pracowitość
25	30	6,67%	6,67%	6,67%	0,00%
30	35	15,85%	13,41%	6,10%	4,88%
35	40	24,18%	14,38%	8,50%	7,19%
40	45	25,77%	12,37%	3,09%	9,28%
45	50	35,14%	24,32%	10,81%	2,70%
50	70	15,38%	30,77%	15,38%	15,38%
wielkie miasto		uczciwość	szacunek	miłość	pracowitość
25	30	10,00%	40,00%	30,00%	0,00%
30	35	19,05%	20,63%	4,76%	6,35%
35	40	18,35%	17,43%	5,50%	6,42%
40	45	20,00%	14,55%	9,09%	5,45%
45	50	21,05%	21,05%	21,05%	15,79%
50	70	10,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Ogół według wykształcenia		uczciwość	szacunek	miłość	pracowitość
zawodowe		21,51%	7,53%	7,53%	7,53%
średnie		24,77%	16,36%	9,81%	4,67%
wyższe		19,58%	18,40%	6,23%	7,72%
Ogół według wielkości miasta		uczciwość	szacunek	miłość	pracowitość
średnie miasto		23,06%	15,04%	7,02%	6,77%
wielkie miasto		18,15%	18,15%	7,78%	6,30%
Ogół według liczby dzieci		uczciwość	szacunek	miłość	pracowitość
1		17,78%	23,70%	9,63%	6,67%
2		22,33%	15,14%	6,95%	5,96%
3		20,16%	12,10%	6,45%	8,87%

Źródło: badania własne.

Wykres nr 1. Wartości przekazywane przez ojców dzieciom w wieku wczesnoszkolnym (wg środowiska terytorialnego)

Źródło: badania własne.

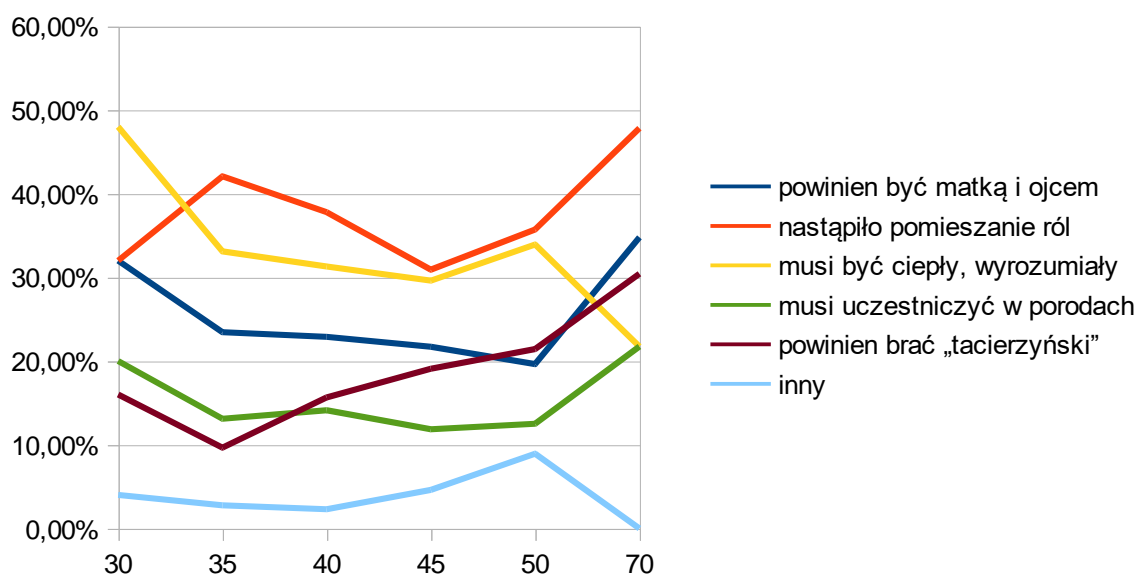
Tabela nr 5. Wartości przekazywane przez ojców dzieciom w wieku wczesnoszkolnym (kw. wywiadu)

Ogół wg wieku		szacunek	uczciwość	miłość	wiara/ wartości religijne	pracowitość	dobroć	sumienność
25	30	16,67%	33,33%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	16,67%
30	35	28,57%	28,57%	9,52%	4,76%	4,76%	4,76%	9,52%
35	40	31,40%	13,95%	11,63%	8,14%	11,63%	6,98%	3,49%
40	45	33,33%	16,67%	10,61%	13,64%	7,58%	9,09%	7,58%
45	50	26,67%	26,67%	13,33%	13,33%	6,67%	0,00%	0,00%
50	70	33,33%	16,67%	33,33%	0,00%	0,00%	33,33%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		szacunek	uczciwość	miłość	wiara/ wartości religijne	pracowitość	dobroć	sumienność
zawodowe		19,44%	19,44%	8,33%	0,00%	5,56%	13,89%	8,33%
średnie		37,33%	24,00%	16,00%	9,33%	8,00%	10,67%	2,67%
wyższe		30,34%	12,36%	8,99%	13,48%	10,11%	2,25%	6,74%
Ogół wg liczby dzieci		szacunek	uczciwość	miłość	wiara/ wartości religijne	pracowitość	dobroć	sumienność
1		29,41%	23,53%	17,65%	5,88%	8,82%	2,94%	2,94%
2		32,03%	17,97%	10,16%	7,03%	7,81%	4,69%	5,47%
3		29,41%	14,71%	11,76%	20,59%	11,76%	20,59%	8,82%

Źródło: badania własne.

Niewątpliwie wartości wyznawane przez ankietowaną grupę ojców są wypadkową wielu czynników, między innymi treści przekazywanych przez środki masowego przekazu. Ciekawe wyniki uzyskano jako odpowiedź na pytanie: Jaki wizerunek ojca, według ankietowanych, kreują media i który jest najbliższy badanej populacji? (tabele nr 6,7,8,9, wykres 2). Najbardziej popularne okazały się opinie, że nastąpiło pomieszanie ról - 37,22%, ojciec winien być wyrozumiały i serdeczny 32,14%, a także spełniać się w roli matki i ojca - 23,17%. Na pomieszanie ról szczególny nacisk kładą ojcowie z dużych miast, z wykształceniem wyższym i 3 dzieci (średnie miasta – 33,58%; duże miasta – 42,59%). Spełniać się w roli matki i ojca, wskazywali głównie respondenci w dużych miast, z 2 dzieci oraz wykształceniem zawodowym. Uczestnictwo w porodach oraz branie urlopu ojcowskiego - jak uważa badana populacja ojców - jest jeszcze rzadko propagowane przez mass media, ale zauważają go głównie ankietowani z wykształceniem średnim i wyższym, co świadczy o ich zainteresowaniu tematem.

Wykres nr 2. Wizerunek przekazywany przez media dotyczący roli ojca w życiu rodziny (wg wieku)

Źródło: badania własne.

Tabela nr 6. Wizerunek przekazywany przez media dotyczący roli ojca w życiu rodziny (kw.ankiety)

Ogół wg wieku		powinien być matką i ojcem	nastąpiło pomieszczenie ról	musi być ciepły, wyrozumiały	musi uczestniczyć w porodach	powinien brać „tacierzyński”	inny
25	30	32,00%	32,00%	48,00%	20,00%	16,00%	4,00%
30	35	23,45%	42,07%	33,10%	13,10%	9,66%	2,76%
35	40	22,90%	37,79%	31,30%	14,12%	15,65%	2,29%
40	45	21,71%	30,92%	29,61%	11,84%	19,08%	4,61%
45	50	19,64%	35,71%	33,93%	12,50%	21,43%	8,93%
50	70	34,78%	47,83%	21,74%	21,74%	30,43%	0,00%
średnie miasto		powinien być matką i ojcem	nastąpiło pomieszczenie ról	musi być ciepły, wyrozumiały	musi uczestniczyć w porodach	powinien brać „tacierzyński”	inny
25	30	46,67%	33,33%	46,67%	20,00%	13,33%	6,67%
30	35	17,07%	32,93%	32,93%	12,20%	9,76%	2,44%
35	40	23,53%	33,99%	28,76%	13,07%	13,07%	3,27%
40	45	16,49%	30,93%	24,74%	6,19%	16,49%	6,19%
45	50	13,51%	35,14%	32,43%	8,11%	18,92%	8,11%
50	70	30,77%	38,46%	15,38%	7,69%	7,69%	0,00%
wielkie miasto		powinien być matką i ojcem	nastąpiło pomieszczenie ról	musi być ciepły, wyrozumiały	musi uczestniczyć w porodach	powinien brać „tacierzyński”	inny
25	30	10,00%	30,00%	50,00%	20,00%	20,00%	0,00%
30	35	31,75%	53,97%	33,33%	14,29%	9,52%	3,17%
35	40	22,02%	43,12%	34,86%	15,60%	19,27%	0,92%
40	45	30,91%	30,91%	38,18%	21,82%	23,64%	1,82%
45	50	31,58%	36,84%	36,84%	21,05%	26,32%	10,53%
50	70	40,00%	60,00%	30,00%	40,00%	60,00%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		powinien być matką i ojcem	nastąpiło pomieszczenie ról	musi być ciepły, wyrozumiały	musi uczestniczyć w porodach	powinien brać „tacierzyński”	inny
zawodowe		30,11%	33,33%	33,33%	9,68%	9,68%	2,15%
średnie		21,96%	30,84%	34,58%	8,41%	14,95%	2,34%
wyższe		20,77%	43,03%	29,38%	18,10%	18,99%	4,75%
Ogół wg wielkości miasta		powinien być matką i ojcem	nastąpiło pomieszczenie ról	musi być ciepły, wyrozumiały	musi uczestniczyć w porodach	powinien brać „tacierzyński”	inny
średnie miasto		20,80%	33,58%	29,32%	11,03%	13,78%	4,26%
wielkie miasto		26,67%	42,59%	36,30%	18,15%	20,00%	2,22%
Ogół wg liczby dzieci		powinien być matką i ojcem	nastąpiło pomieszczenie ról	musi być ciepły, wyrozumiały	musi uczestniczyć w porodach	powinien brać „tacierzyński”	inny
1		20,74%	35,56%	32,59%	11,85%	17,04%	5,93%
2		24,81%	36,48%	31,02%	13,15%	16,13%	2,73%
3		20,16%	41,94%	33,87%	17,74%	14,52%	2,42%

Źródło: badania własne.

Tabela nr 7. Wizerunek przekazywany przez media dotyczący roli ojca w życiu rodziny (kw. wywiadu)

Ogół wg wieku		powinien być matką i ojcem	nastąpiło pomieszczenie ról	musi być ciepły, wyrozumiały	musi uczestniczyć w porodach	powinien brać „tacierzyński”	inne
25	30	66,67%	16,67%	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%
30	35	42,86%	57,14%	42,86%	14,29%	14,29%	4,76%
35	40	43,02%	39,53%	31,40%	4,65%	5,81%	3,49%
40	45	22,73%	30,30%	42,42%	9,09%	10,61%	3,03%
45	50	6,67%	53,33%	26,67%	6,67%	20,00%	13,33%
50	70	16,67%	16,67%	50,00%	0,00%	0,00%	16,67%
Ogół wg wykształcenia		powinien być matką i ojcem	nastąpiło pomieszczenie ról	musi być ciepły, wyrozumiały	musi uczestniczyć w porodach	powinien brać „tacierzyński”	inne
zawodowe		36,11%	36,11%	47,22%	2,78%	2,78%	0,00%
średnie		26,67%	41,33%	40,00%	9,33%	9,33%	5,33%
wyższe		38,20%	35,96%	30,34%	6,74%	11,24%	5,62%
Ogół wg liczby dzieci		powinien być matką i ojcem	nastąpiło pomieszczenie ról	musi być ciepły, wyrozumiały	musi uczestniczyć w porodach	powinien brać „tacierzyński”	inne
1		23,53%	41,18%	38,24%	2,94%	5,88%	0,00%
2		35,16%	34,38%	39,06%	10,16%	10,94%	4,69%
3		32,35%	47,06%	26,47%	0,00%	5,88%	8,82%

Źródło: badania własne.

Jak wynika z przeprowadzonych wywiadów, ojcowie także wskazują na pomieszczenie ról – 38,0% oraz bycie ciepłym i wyrozumiałym ojcem - 37,0% (układu sinusoidalny). Zauważają to głównie respondenci około 30 i 40/45 roku życia z wykształceniem zawodowym i średnim. Rzadziej uważają, że media kreują obraz bycia matką i ojcem w jednej osobie - 33, 50%. Zauważają tę tendencję najczęściej ankietowani najmłodszy wiekiem z wykształceniem wyższym posiadający 2 dzieci. Porównywalne były wyniki, które wskazywały, iż ojcowskie urlopy wychowawcze i obecność przy porodach to zagadnienia rzadko eksponowane przez media.

Tabela nr 8. Ocena ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym dot. słuszności wizerunków przedstawianych przez media (kw. ankiety)

Ogół wg wieku		powinien być matką i ojcem	nastąpiło pomieszanie ról	musi być ciepły, wyrozumiały	musi uczestniczyć w porodach	powinien brać „tacierzyński”	inny
25	30	12,00%	0,00%	28,00%	0,00%	0,00%	4,00%
30	35	10,34%	2,07%	28,97%	2,76%	2,07%	5,52%
35	40	8,40%	4,20%	35,50%	2,67%	4,58%	4,96%
40	45	9,87%	3,29%	32,24%	1,97%	3,29%	8,55%
45	50	5,36%	3,57%	32,14%	3,57%	5,36%	17,86%
50	70	17,39%	4,35%	34,78%	4,35%	0,00%	8,70%
średnie miasto		powinien być matką i ojcem	nastąpiło pomieszanie ról	musi być ciepły, wyrozumiały	musi uczestniczyć w porodach	powinien brać „tacierzyński”	inny
25	30	13,33%	0,00%	26,67%	0,00%	0,00%	6,67%
30	35	10,98%	3,66%	20,73%	4,88%	1,22%	6,10%
35	40	9,15%	5,88%	31,37%	3,92%	3,92%	7,84%
40	45	8,25%	4,12%	27,84%	1,03%	2,06%	8,25%
45	50	5,41%	5,41%	32,43%	2,70%	2,70%	10,81%
50	70	15,38%	0,00%	46,15%	7,69%	0,00%	15,38%
wielkie miasto		powinien być matką i ojcem	nastąpiło pomieszanie ról	musi być ciepły, wyrozumiały	musi uczestniczyć w porodach	powinien brać „tacierzyński”	inny
25	30	10,00%	0,00%	30,00%	0,00%	0,00%	0,00%
30	35	9,52%	0,00%	39,68%	0,00%	3,17%	4,76%
35	40	7,34%	1,83%	41,28%	0,92%	5,50%	0,92%
40	45	12,73%	1,82%	40,00%	3,64%	5,45%	9,09%
45	50	5,26%	0,00%	31,58%	5,26%	10,53%	31,58%
50	70	20,00%	10,00%	20,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		powinien być matką i ojcem	nastąpiło pomieszanie ról	musi być ciepły, wyrozumiały	musi uczestniczyć w porodach	powinien brać „tacierzyński”	inny
zawodowe		13,98%	2,15%	21,51%	4,30%	1,08%	3,23%
średnie		9,81%	3,27%	31,31%	0,93%	2,80%	2,80%
wyższe		7,42%	3,56%	37,98%	3,26%	4,75%	10,98%
Ogół wg wielkości miasta		powinien być matką i ojcem	nastąpiło pomieszanie ról	musi być ciepły, wyrozumiały	musi uczestniczyć w porodach	powinien brać „tacierzyński”	inny
średnie miasto		9,52%	4,51%	28,82%	3,26%	2,76%	8,02%
wielkie miasto		9,26%	1,48%	38,15%	1,48%	4,81%	5,56%
Ogół wg liczby dzieci		powinien być matką i ojcem	nastąpiło pomieszanie ról	musi być ciepły, wyrozumiały	musi uczestniczyć w porodach	powinien brać „tacierzyński”	inny
1		7,41%	2,22%	34,81%	2,96%	3,70%	7,41%
2		9,43%	3,23%	33,25%	1,99%	2,98%	6,45%
3		11,29%	4,84%	29,03%	4,03%	4,84%	8,87%

Źródło: badania własne.

Tabela nr 9. Ocena ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym słuszności wizerunków przedstawianych przez media (kw. wywiadu)

Ogół wg wieku		powinien być matką i ojcem	nastąpiło pomieszczenie ról	musi być ciepły, wyrozumiały	musi uczestniczyć w porodach	powinien brać „tacierzyński”	inny
25	30	16,67%	0,00%	50,00%	16,67%	0,00%	16,67%
30	35	9,52%	9,52%	42,86%	4,76%	0,00%	4,76%
35	40	20,93%	3,49%	58,14%	3,49%	4,65%	4,65%
40	45	10,61%	6,06%	56,06%	6,06%	3,03%	0,00%
45	50	6,67%	6,67%	40,00%	0,00%	13,33%	6,67%
50	70	0,00%	0,00%	33,33%	0,00%	0,00%	16,67%
Ogół wg wykształcenia		powinien być matką i ojcem	nastąpiło pomieszczenie ról	musi być ciepły, wyrozumiały	musi uczestniczyć w porodach	powinien brać „tacierzyński”	inny
zawodowe		16,67%	8,33%	44,44%	0,00%	2,78%	2,78%
średnie		13,33%	1,33%	61,33%	8,00%	5,33%	4,00%
wyższe		14,61%	6,74%	50,56%	3,37%	3,37%	4,49%
Ogół wg liczby dzieci		powinien być matką i ojcem	nastąpiło pomieszczenie ról	musi być ciepły, wyrozumiały	musi uczestniczyć w porodach	powinien brać „tacierzyński”	inny
1		11,76%	5,88%	58,82%	5,88%	0,00%	0,00%
2		14,06%	5,47%	55,47%	4,69%	6,25%	3,13%
3		17,65%	2,94%	38,24%	2,94%	0,00%	11,76%

Źródło: badania własne.

Tradycyjny podział ról przypisywanych kobiecie/matce i mężczyźnie/ojcu w ostatnim dziesięcioleciu przeszedł głęboką transformację, ale zmiany w mentalności wymagają wielu lat. Wizerunek, który jest słuszny według ankietowanych (gwałtownie rośnie wraz z wykształceniem respondentów, osiąga apogeum około 40 roku życia), to obraz ojca ciepłego i wyrozumiałego (średnie miasta – 28,82%; duże miasta – 38,15%). Warto zauważyć, iż środowisko terytorialne – duże miasto – warunkuje ten pogląd. Mieszkańcy metropolii reprezentują ojców bardziej nowoczesnych. Pozostałe role nie są bliskie badanej populacji ojców. Łączenie w sobie roli matki i ojca, szczególnie w kwestiach obowiązków jest odległe ankietowanym, a jeśli się taki pogląd pojawia, to prezentują go najczęściej najstarsi wiekiem respondenci z wykształceniem zawodowym i 3 dzieci. Wyniki badań uzyskane podczas wywiadów potwierdzają zgodę na obraz ojca ciepłego i wyrozumiałego. Jest on szczególnie bliski respondentom około 40 roku życia, z wykształceniem średnim i 1 dzieckiem.

Ankietowani rzadziej wskazywali, że powinien być matka i ojcem jednocześnie, a byli to najczęściej ojcowie około 40 roku życia, z wykształceniem zawodowym i 3 dzieci.

Podsumowując można stwierdzić, że rodzina nadal stanowi dla badanej populacji ojców wartość największą, bez względu na wykształcenie oraz status społeczny i materialny ankietowanych, a dzieci nie muszą sobie zasłużyć na miłość ojcowską, która wbrew obiegowym opiniom, ma charakter bezinteresowny a nie zadaniowy (wskazywali na niego ankietowani z wykształceniem zawodowym). Wartości, które badana populacja ojców stara się przekazać dzieciom jako najbardziej potrzebne we współczesnym świecie, to szacunek i uczciwość, niekoniecznie pracowitość, która traci na wartości wraz z wiekiem ankietowanych. Wizerunek, który kreują obecnie media w kwestii ojcostwa to zdaniem respondentów pomieszanie ról w rodzinie, natomiast najbliższy jest im obraz ciepłego i serdecznego rodzica. Łączenie ról matki i ojca bliższe jest respondentom z dużych ośrodków miejskich z wykształceniem wyższym.

Rozdział 4

Aktywność ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Pytania o wartości wyznaczył cykl pytań dotyczący znaczenia ojca w życiu dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Na pytanie o to, jaką wagę przywiązują respondenci do roli ojca w życiu dziecka, prawie połowa wskazała na wysoką (średnie miasta - 46,87%; duże miasta - 51,11%), a ponad 1/3 na bardzo wysoką (tabele nr 10, 11). Badana populacja ojców ze średnich miast, z dwojgiem dzieci, z wykształceniem wyższym, w wieku 35-45 lat częściej oceniała bardzo wysoko swoje znaczenie w życiu dzieci. Można zatem wskazać, że wykształcenie podnosi świadomość znaczenia ojca. Najniższą samoocenę w kwestii swojej roli mają ojcowie z mniejszych miast, z wykształceniem zawodowym, posiadający 3 dzieci, najmłodszy i najstarszy wiekiem. Świadczy o niedocenianiu roli jaką ogrywają w życie dzieci. Opinie uzyskane w trakcie wywiadów potwierdzają bardzo istotną rolę ojców w życiu dzieci i proporcjonalnie są one częstsze u respondentów z wykształceniem wyższym. Nieco rzadziej pojawiają się u badanej populacji ojców z 3 dziećmi. Jeśli chodzi o wiek respondentów, to według 35-latków znaczenie ojców jest bardzo istotne, aby potem spaść i zacząć rosnąć około 45 roku życia.

Tabel nr 10. Rola ojca w życiu dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Ogól wg wieku		bardzo wysoka	wysoka	przeciętna
25	30	36,00%	44,00%	20,00%
30	35	31,72%	55,86%	6,90%
35	40	40,46%	45,42%	7,63%
40	45	42,76%	44,74%	7,24%
45	50	32,14%	53,57%	10,71%
50	70	30,43%	47,83%	17,39%
średnie miasto		bardzo wysoką	wysoką	przeciętną
25	30	33,33%	60,00%	6,67%
30	35	32,93%	54,88%	6,10%
35	40	42,48%	41,18%	7,19%
40	45	46,39%	42,27%	6,19%
45	50	32,43%	56,76%	8,11%
50	70	30,77%	46,15%	23,08%
wielkie miasto		bardzo wysoką	wysoką	przeciętną
25	30	40,00%	20,00%	40,00%
30	35	30,16%	57,14%	7,94%
35	40	37,61%	51,38%	8,26%
40	45	36,36%	49,09%	9,09%
45	50	31,58%	47,37%	15,79%
50	70	30,00%	50,00%	10,00%

Ogól wg wykształcenia	bardzo wysoką	wysoką	przeciętną
zawodowe	23,66%	50,54%	16,13%
średnie	31,78%	50,93%	7,48%
wyższe	45,70%	45,40%	7,42%
Ogól wg wielkości miasta	bardzo wysoką	wysoką	przeciętną
średnie miasto	39,60%	46,87%	7,27%
wielkie miasto	34,81%	51,11%	10,00%
Ogól wg liczby dzieci	bardzo wysoką	wysoką	przeciętną
1	37,04%	45,93%	11,11%
2	40,45%	48,14%	5,96%
3	30,65%	51,61%	13,71%

Źródło: badania własne.

Tabel nr 11. Rola ojca w życiu dzieci w wieku wczesnoszkolnym w opiniach respondentów (kw. wywiadu)

Ogól wg wieku		bardzo ważną	ważną	przeciętną	mało istotną
25	30	66,67%	33,33%	0,00%	0,00%
30	35	80,95%	19,05%	0,00%	0,00%
35	40	72,09%	27,91%	0,00%	0,00%
40	45	72,73%	27,27%	0,00%	0,00%
45	50	80,00%	20,00%	0,00%	0,00%
50	70	83,33%	16,67%	0,00%	0,00%
Ogól wg wykształcenia		bardzo ważną	ważną	przeciętną	mało istotną
zawodowe		66,67%	33,33%	0,00%	0,00%
średnie		73,33%	26,67%	0,00%	0,00%
wyższe		77,53%	22,47%	0,00%	0,00%
Ogól wg liczby dzieci		bardzo ważną	ważną	przeciętną	mało istotną
1		76,47%	23,53%	0,00%	0,00%
2		75,00%	25,00%	0,00%	0,00%
3		67,65%	32,35%	0,00%	0,00%

Źródło: badania własne.

W celu rozwinięcia tego zagadnienia, zadano respondentom zestaw pytań dotyczących między innymi aspektów życia dzieci w wieku wczesnoszkolnym, którymi zajmują się badani ojcowie (tabele nr 12,13, wykres 3).

Tabela nr 12. Obszary aktywności ojców dotyczące życia dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Ogól wg wieku		szkoła – nauka	zdrowie (rozwój fizyczny)	zabezpieczenie materialne	wszystko jest ważne
25	30	16,00%	24,00%	12,00%	60,00%
30	35	15,86%	17,24%	6,21%	76,55%
35	40	19,47%	19,47%	8,02%	72,90%
40	45	18,42%	25,66%	6,58%	69,08%
45	50	12,50%	19,64%	3,57%	75,00%
50	70	4,35%	8,70%	8,70%	86,96%
średnie miasto		szkoła – nauka	zdrowie (rozwój fizyczny)	zabezpieczenie materialne	wszystko jest ważne
25	30	6,67%	13,33%	6,67%	80,00%
30	35	12,20%	17,07%	3,66%	76,83%
35	40	18,30%	17,65%	4,58%	74,51%
40	45	19,59%	22,68%	4,12%	70,10%
45	50	8,11%	10,81%	0,00%	86,49%
50	70	0,00%	0,00%	7,69%	92,31%
wielkie miasto		szkoła – nauka	zdrowie (rozwój fizyczny)	zabezpieczenie materialne	wszystko jest ważne
25	30	30,00%	40,00%	20,00%	30,00%
30	35	20,63%	17,46%	9,52%	76,19%
35	40	21,10%	22,02%	12,84%	70,64%
40	45	16,36%	30,91%	10,91%	67,27%
45	50	21,05%	36,84%	10,53%	52,63%
50	70	10,00%	20,00%	10,00%	80,00%
Ogól wg wykształcenia		szkoła – nauka	zdrowie (rozwój fizyczny)	zabezpieczenie materialne	wszystko jest ważne
zawodowe		10,75%	9,68%	4,30%	83,87%
średnie		13,08%	19,63%	5,61%	72,90%
wyższe		20,47%	22,85%	8,31%	70,92%
Ogól wg wielkości miasta		szkoła – nauka	zdrowie (rozwój fizyczny)	zabezpieczenie materialne	wszystko jest ważne
średnie miasto		15,54%	17,29%	4,01%	75,69%
wielkie miasto		20,74%	25,19%	11,48%	68,15%
Ogól wg liczby dzieci		szkoła – nauka	zdrowie (rozwój fizyczny)	zabezpieczenie materialne	wszystko jest ważne
1		14,81%	20,74%	7,41%	73,33%
2		18,11%	21,84%	6,70%	72,95%
3		18,55%	15,32%	8,06%	70,97%

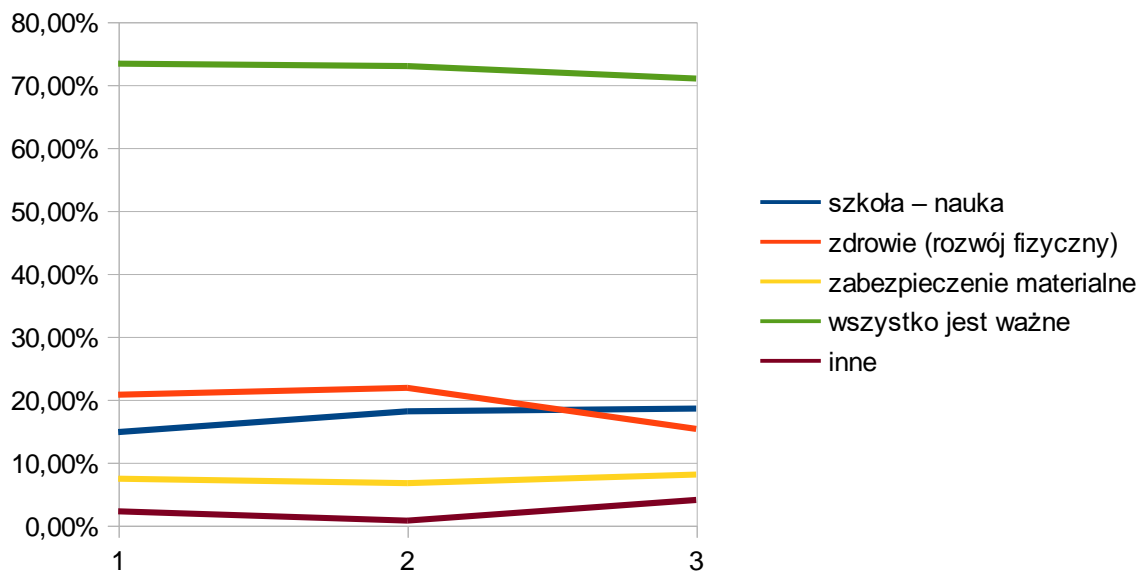
Źródło: badania własne.

Tabela nr 13. Obszary istotne dla ojców związane z funkcjonowaniem dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. wywiadu)

Ogół wg wieku		nauka szkolna	troska o zdrowie	zabezpieczenie materialne	wszystko jest ważne	inne
25	30	16,67%	33,33%	33,33%	66,67%	0,00%
30	35	14,29%	14,29%	4,76%	85,71%	9,52%
35	40	29,07%	29,07%	5,81%	62,79%	1,16%
40	45	25,76%	28,79%	4,55%	65,15%	1,52%
45	50	20,00%	33,33%	6,67%	66,67%	13,33%
50	70	0,00%	50,00%	0,00%	50,00%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		nauka szkolna	troska o zdrowie	zabezpieczenie materialne	wszystko jest ważne	inne
zawodowe		25,00%	22,22%	2,78%	66,67%	2,78%
średnie		24,00%	30,67%	8,00%	65,33%	1,33%
wyższe		24,72%	29,21%	5,62%	66,29%	4,49%
Ogół wg liczby dzieci		nauka szkolna	troska o zdrowie	zabezpieczenie materialne	wszystko jest ważne	inne
1		20,59%	23,53%	5,88%	73,53%	2,94%
2		27,34%	32,03%	6,25%	62,50%	2,34%
3		14,71%	17,65%	5,88%	73,53%	5,88%

Źródło: badania własne.

Wykres nr 3. Obszary aktywności ojców dotyczące życia dzieci w wieku wczesnoszkolnym (wg liczby dzieci)

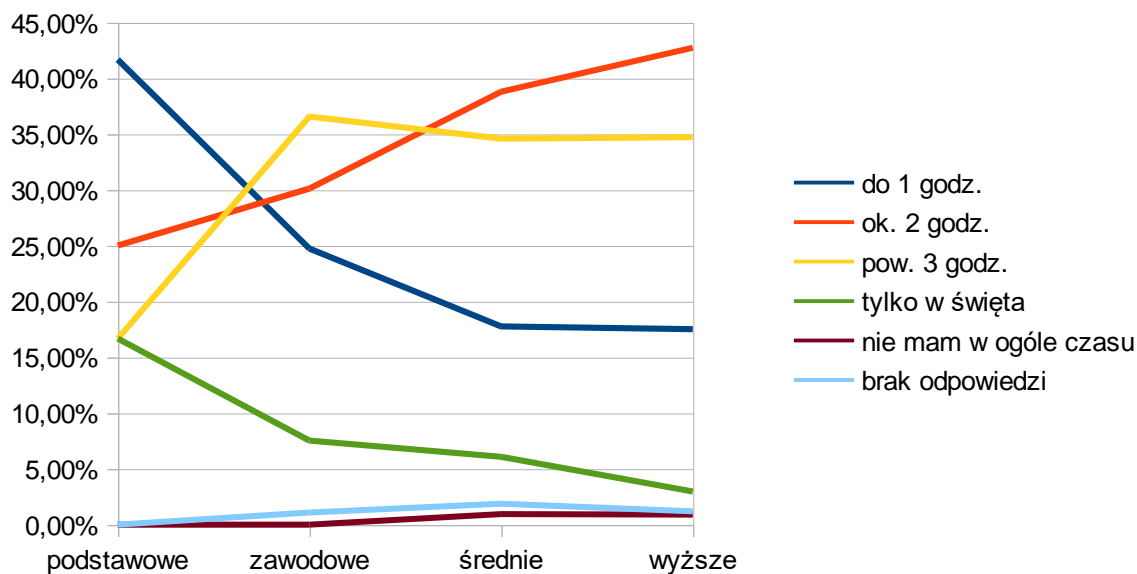

Źródło: badania własne.

Zdecydowana większość ankietowanych - 72,65% wskazała, że wszystko jest ważne. Liczniejsza w tych deklaracjach była populacja ojców ze średniej wielkości miast z wykształceniem zawodowym, w wieku pomiędzy 30 a 45 rokiem życia (średnie miasta - 75,69%; duże miasta 68,15%). Warto zauważyć, że sfera materialna okazała się w tych wskazaniach najmniej istotna dla ankietowanych - 7,03%, co pokazuje hierarchię wartości ankietowanych. Zabezpieczenie materialne dla badanej populacji z dużych miast, najmłodszych wiekiem było prawie trzykrotnie ważniejsze niż dla ojców z mniejszych ośrodków, co wskazuje na większe przywiązanie do finansów, które determinują często pozycję społeczną. Dbalność o stan zdrowia jest częściej w kręgu zainteresowań najmłodszej grupy badanej populacji z wykształceniem wyższym z dużych miast oraz 1 lub 2 dzieci. Potwierdza to tezę, iż kształtowanie postaw prozdrowotnych to proces realizowany stosunkowo niedawno wymagający wiedzy o zagrożeniach. Niestety, szkoła także nie stanowi obszaru szczególnego zainteresowania respondentów (średnie miasta - 15,54%; duże miasta - 20,74), co stanowi odbicie obserwacji zebrań organizowanych dla rodziców w klasach początkowych, w których uczestniczą pojedynczy ojcowie. Warto wskazać, iż wykształcenie wyższe niejednoznacznie determinują wyniki badań, stanowiąc czynnik sprzyjający poświęcaniu uwagi nauce. Należy zauważyć, że zarówno edukacja, zdrowie, jak i zabezpieczenie materialne miały większe znaczenie dla mieszkańców dużych miast. Dla większości - 66% ankietowanych, jak wynika z wywiadu, zarówno nauka, troska o zdrowie, jak i zabezpieczenie są równie istotne. Próba hierarchizacji tych obszarów wskazała, że szkoła dla tej grupy respondentów nie stanowi priorytetu - 24,50%. Znaczenie nauki nie determinuje wykształcenie respondentów jak to miało miejsce przy poprzednim badaniu, natomiast wiek i liczba dzieci niewątpliwie. Najistotniejsza jest ona dla respondentów około 40 roku życia posiadających 2 dzieci, aby potem obniżyć się. Środki materialne stanowią największą wartość dla najmłodszych respondentów, potwierdzając wcześniej uzyskane dane a jednocześnie wskazując trend umacniania się społeczeństwa konsumpcyjnego. Dbalność o zdrowie to domena ankietowanych ojców z wykształceniem średnim i wyższym, z dużych miast z 1 lub 2 dziećmi. Zastanawiający jest nurt, iż większa liczba dzieci równa się zmniejszeniu dbałości o ich stan zdrowia.

W kolejnym pytaniu respondenci mieli określić ilość czasu, jaką poświęcają dzieciom codzienne (tabela nr 14, wykres 4).

Wykres nr 4. Ilość czasu poświęcanego przez ojców dzieciom w wieku wczesnoszkolnym (wg wykształcenia)

Źródło: badania własne.

Dominują deklaracje, że zarówno ojcowie ze średnich, jak i dużych miast spędzają z dziećmi około 2 godzin każdego dnia (średnie miasta - 40,60%; duże miasta - 38,15%), co stanowi dobry wynik. Są to głównie respondenci z wykształceniem średnim i wyższym, około 45 roku życia. Spora liczba badanych wskazała na 3 godziny (średnie miasta - 33,08%; duże miasta - 36,30%). W tym przedziale wykształcenie ani wiek nie stanowiły wyznacznika czasu przeznaczanego na kontakt dziećmi, ale liczba dzieci owszem, co wydaje się naturalne. Im więcej dzieci, tym wskaźnik się zmniejsza

Tabela nr 14. Ilość czasu poświęcanego przez ojców dzieciom w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Ogół wg wieku		do 1 godz.	ok. 2 godz.	pow. 3 godz.	tylko w święta	nie mam w ogóle czasu	brak odpowiedzi
25	30	20,00%	32,00%	32,00%	16,00%	0,00%	0,00%
30	35	20,69%	37,93%	33,79%	4,14%	1,38%	2,07%
35	40	17,18%	39,69%	35,11%	6,49%	0,38%	1,15%
40	45	19,74%	42,11%	33,55%	1,97%	0,66%	1,97%
45	50	23,21%	37,50%	35,71%	1,79%	1,79%	0,00%
50	70	17,39%	34,78%	39,13%	8,70%	0,00%	0,00%
średnie miasto		do 1 godz.	ok. 2 godz.	pow. 3 godz.	tylko w święta	nie mam w ogóle czasu	brak odpowiedzi
25	30	20,00%	33,33%	40,00%	6,67%	0,00%	0,00%
30	35	20,73%	40,24%	32,93%	3,66%	0,00%	2,44%
35	40	20,26%	36,60%	33,99%	7,19%	0,00%	1,96%
40	45	20,62%	48,45%	27,84%	0,00%	1,03%	2,06%
45	50	16,22%	37,84%	40,54%	2,70%	2,70%	0,00%
50	70	15,38%	38,46%	38,46%	7,69%	0,00%	0,00%
wielkie miasto		do 1 godz.	ok. 2 godz.	pow. 3 godz.	tylko w święta	nie mam w ogóle czasu	brak odpowiedzi
25	30	20,00%	30,00%	20,00%	30,00%	0,00%	0,00%
30	35	20,63%	34,92%	34,92%	4,76%	3,17%	1,59%
35	40	12,84%	44,04%	36,70%	5,50%	0,92%	0,00%
40	45	18,18%	30,91%	43,64%	5,45%	0,00%	1,82%
45	50	36,84%	36,84%	26,32%	0,00%	0,00%	0,00%
50	70	20,00%	30,00%	40,00%	10,00%	0,00%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		do 1 godz.	ok. 2 godz.	pow. 3 godz.	tylko w święta	nie mam w ogóle czasu	brak odpowiedzi
zawodowe		24,73%	30,11%	36,56%	7,53%	0,00%	1,08%
średnie		17,76%	38,79%	34,58%	6,07%	0,93%	1,87%
wyższe		17,51%	42,73%	34,72%	2,97%	0,89%	1,19%
Ogół wg wielkości miasta		do 1 godz.	ok. 2 godz.	pow. 3 godz.	tylko w święta	nie mam w ogóle czasu	brak odpowiedzi
średnie miasto		19,80%	40,60%	33,08%	4,26%	0,50%	1,75%
wielkie miasto		17,78%	38,15%	36,30%	5,93%	1,11%	0,74%
Ogół wg liczby dzieci		do 1 godz.	ok. 2 godz.	pow. 3 godz.	tylko w święta	nie mam w ogóle czasu	brak odpowiedzi
1		19,26%	38,52%	36,30%	2,96%	1,48%	1,48%
2		18,86%	39,45%	34,99%	4,47%	0,50%	1,74%
3		20,16%	39,52%	31,45%	8,06%	0,81%	0,00%

Źródło: badania własne

15. Czynności opiekuńcze i wychowawcze podejmowane najczęściej przez ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

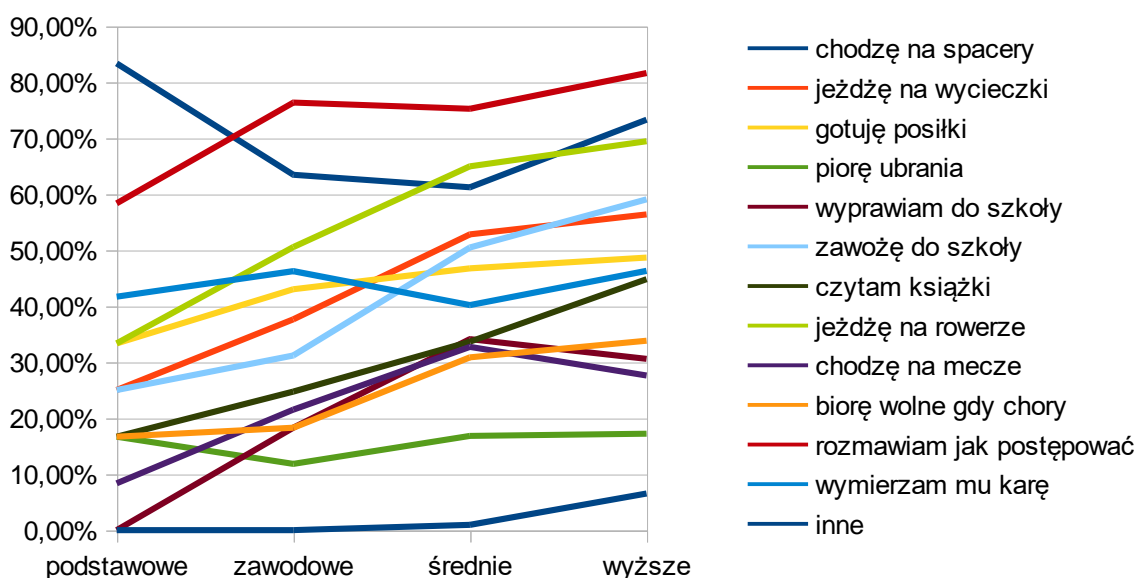
ogół		chodzę na spacer	jeżdżę na wycieczki	gotuję posiłki	piozę ubrania	wyprawiam do szkoły	zawożę do szkoły	czytam książki	jeżdżę na rowerze	chodzę na mecze	biore wolne gdy jest chory	rozmawiam jak postępować	wymierzam mu karę	inne
25	30	56,00%	48,00%	36,00%	8,00%	20,00%	24,00%	20,00%	40,00%	32,00%	16,00%	68,00%	44,00%	4,00%
30	35	64,83%	44,14%	39,31%	15,17%	24,83%	53,10%	35,86%	60,00%	30,34%	21,38%	75,17%	45,52%	4,83%
35	40	68,32%	54,58%	48,85%	19,08%	30,15%	51,15%	37,40%	70,99%	32,06%	32,44%	79,39%	50,00%	2,67%
40	45	73,68%	57,89%	51,32%	11,84%	30,92%	55,26%	42,11%	67,76%	21,05%	31,58%	80,26%	40,79%	4,61%
45	50	69,64%	42,86%	51,79%	23,21%	35,71%	46,43%	50,00%	53,57%	26,79%	35,71%	80,36%	28,57%	5,36%
50	70	60,87%	52,17%	34,78%	13,04%	26,09%	56,52%	13,04%	47,83%	13,04%	39,13%	78,26%	26,09%	0,00%
średnie miasto		chodzę na spacer	Jeżdżę na wycieczki	gotuję posiłki	piozę ubrania	wyprawiam do szkoły	zawożę do szkoły	czytam książki	jeżdżę na rowerze	chodzę na mecze	biore wolne gdy jest chory	rozmawiam jak postępować	wymierzam mu karę	inne
25	30	53,33%	46,67%	40,00%	13,33%	20,00%	33,33%	26,67%	33,33%	20,00%	6,67%	73,33%	60,00%	6,67%
30	35	68,29%	47,56%	50,00%	21,95%	30,49%	57,32%	42,68%	56,10%	34,15%	28,05%	81,71%	56,10%	6,10%
35	40	68,63%	50,98%	49,02%	20,92%	28,10%	52,29%	35,95%	68,63%	31,37%	37,25%	83,66%	54,25%	2,61%
40	45	72,16%	58,76%	52,58%	12,37%	36,08%	59,79%	41,24%	70,10%	21,65%	35,05%	80,41%	44,33%	5,15%
45	50	67,57%	40,54%	48,65%	18,92%	37,84%	48,65%	59,46%	48,65%	16,22%	29,73%	86,49%	18,92%	5,41%
50	70	46,15%	30,77%	30,77%	15,38%	38,46%	61,54%	23,08%	53,85%	7,69%	53,85%	69,23%	30,77%	0,00%
wielkie miasto		chodzę na spacer	jeżdżę na wycieczki	gotuję posiłki	piozę ubrania	wyprawiam do szkoły	zawożę do szkoły	czytam książki	jeżdżę na rowerze	chodzę na mecze	biore wolne gdy jest chory	rozmawiam jak postępować	wymierzam mu karę	inne
25	30	60,00%	50,00%	30,00%	0,00%	20,00%	10,00%	10,00%	50,00%	50,00%	30,00%	60,00%	20,00%	0,00%
30	35	60,32%	39,68%	25,40%	6,35%	17,46%	47,62%	26,98%	65,08%	25,40%	12,70%	66,67%	31,75%	3,17%
35	40	67,89%	59,63%	48,62%	16,51%	33,03%	49,54%	39,45%	74,31%	33,03%	25,69%	73,39%	44,04%	2,75%
40	45	76,36%	56,36%	49,09%	10,91%	21,82%	47,27%	43,64%	63,64%	20,00%	25,45%	80,00%	34,55%	3,64%
45	50	73,68%	47,37%	57,89%	31,58%	31,58%	42,11%	31,58%	63,16%	47,37%	47,37%	68,42%	47,37%	5,26%
50	70	80,00%	80,00%	40,00%	10,00%	10,00%	50,00%	0,00%	40,00%	20,00%	20,00%	90,00%	20,00%	0,00%

ogół	chodzę na spacer	jeżdżę na wycieczki	gotuję posiłki	piozę ubrania	wyprawiam do szkoły	zawożę do szkoły	czytam książki	jeżdżę na rowerze	chodzę na mecze	biore wolne gdy jest chory	rozmawiam jak postępować	wymierzam mu karę	inne
zawodowe	63,44%	37,63%	43,01%	11,83%	18,28%	31,18%	24,73%	50,54%	21,51%	18,28%	76,34%	46,24%	0,00%
średnie	61,21%	52,80%	46,73%	16,82%	34,11%	50,47%	33,64%	64,95%	32,71%	30,84%	75,23%	40,19%	0,93%
wyższe	73,29%	56,38%	48,66%	17,21%	30,56%	59,05%	44,81%	69,44%	27,60%	33,83%	81,60%	46,29%	6,53%
ogół	chodzę na spacer	jeżdżę na wycieczki	gotuję posiłki	piozę ubrania	wyprawiam do szkoły	zawożę do szkoły	czytam książki	jeżdżę na rowerze	chodzę na mecze	biore wolne gdy jest chory	rozmawiam jak postępować	wymierzam mu karę	inne
średnie miasto	68,17%	50,63%	49,12%	18,55%	31,83%	54,64%	40,10%	62,91%	27,07%	33,83%	81,95%	48,37%	4,26%
wielkie miasto	68,15%	53,33%	42,96%	13,70%	25,56%	47,41%	33,70%	67,04%	29,26%	24,81%	72,96%	37,41%	2,96%
ogół	Chodzę na spacer	jeżdżę na wycieczki	gotuję posiłki	piozę ubrania	wyprawiam do szkoły	zawożę do szkoły	czytam książki	jeżdżę na rowerze	chodzę na mecze	biore wolne gdy jest chory	rozmawiam jak postępować	wymierzam mu karę	inne
1	62,22%	53,33%	44,44%	15,56%	29,63%	47,41%	34,81%	64,44%	27,41%	31,11%	80,00%	41,48%	0,00%
2	69,23%	51,12%	48,64%	17,62%	29,53%	54,34%	40,69%	65,51%	27,79%	30,27%	77,67%	44,42%	3,97%
3	70,97%	50,81%	41,94%	12,90%	25,81%	45,97%	29,03%	61,29%	29,03%	28,23%	78,23%	44,35%	7,26%

Źródło: badania własne

W tym czasie dominujące czynności (tabela nr 15, wykres 5), jakie podejmują respondenci, to: rozmowy - 78,33%, spacer w weekend - 68,16%, jazda na rowerze - 64,57%, wyjazdy na wycieczki - 51,72%, odwożenie do szkoły - 51,72%, dyscyplinowanie i wymierzanie kar - 43,95% oraz przygotowywanie posiłków - 46,64%, co budzi największe zaskoczenie. Grupę, która najczęściej zajmuje się tego typu czynnościami stanowią najstarsi wiekiem ankietowani, ze średniej wielkości miast, z 2 dziećmi i co ciekawe z wykształceniem zawodowym. Rozmowy toczą częściej ojcowie z dużych ośrodków, z 1 dzieckiem i najstarsi wiekiem. Ten trend wskazuje, że wiek - doświadczenie życiowe i wykształcenie daje możliwości podejmowania konstruktywnych działań wychowawczych. Czytanie książek jak można było przypuszczać częściej podejmują ojcowie z wykształceniem wyższym, ze średniej wielkości miast posiadający 2 dzieci i najstarsi wiekiem potwierdzając tym kolejny raz, że wiek rozwija ojców pod względem funkcji wychowawczych i opiekuńczych. Pranie należy do czynności, które najrzadziej podejmują badani ojcowie, ale warto zauważyć, iż jest to populacja ojców głównie z wyższym wykształceniem 1/3 ojców wyprawia dzieci do szkoły i bierze wolne od pracy, gdy dzieci są chore, a więc proporcje podziału obowiązków w tych zakresach są przesunięte na matki.

Wykres nr 5. Czynności opiekuńcze i wychowawcze podejmowane najczęściej przez ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (wg wykształcenia)

Źródło: badania własne.

Kolejne pytanie zadane w trakcie wywiadów dotyczyło obszarów, które obejmuje opieka nad dziećmi w wieku wczesnoszkolnym (tabela nr 16). Respondenci najczęściej bawią się z dziećmi - 20,50%, a reprezentują tę grupę głównie ankietowani z 1 i 2 dziećmi, z wykształceniem średnim i wyższym. Odrabianie lekcji - 19,10% jest domeną 30/35-latków (wraz z wiekiem wartości gwałtownie obniżają się) z wykształceniem średnim i wyższym, posiadającym 2 dzieci. Wraz z wiekiem ankietowanych wzrasta troska o wykształcenie, które da podstawę przyszłego życia dzieciom, ale dla ojców z wykształceniem zawodowym to margines podejmowanych działań. Opiekę polegającą na zapewnieniu bytu materialnego najrzadziej wskazywali, jako obszar opieki, ojcowie z wykształceniem wyższym i 3 dzieci, mającymi około 45 lat. Wspólne beztroskie spędzanie czasu deklarowali ojcowie z wykształceniem wyższym, 1 lub 2 dzieci, najstarsi wiekiem.

Tabela nr 16. Czynności opiekuńcze i wychowawcze podejmowane przez ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. wywiadu)

Ogół wg wieku		zabawa	odrabianie lekcji	pomoc w nauce	transport do/ze szkoły	nauka-zdobycie wykształcenia	wspólne spędzanie czasu	zapewnienie bytu materialnego
25	30	16,67%	16,67%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	16,67%
30	35	23,81%	23,81%	19,05%	4,76%	9,52%	14,29%	14,29%
35	40	19,77%	23,26%	16,28%	9,30%	9,30%	6,98%	11,63%
40	45	21,21%	16,67%	19,70%	21,21%	13,64%	13,64%	4,55%
45	50	20,00%	13,33%	20,00%	6,67%	20,00%	13,33%	13,33%
50	70	16,67%	0,00%	0,00%	0,00%	16,67%	16,67%	16,67%
Ogół wg wykształcenia		zabawa	odrabianie lekcji	pomoc w nauce	transport do/ze szkoły	nauka-zdobycie wykształcenia	wspólne spędzanie czasu	zapewnienie bytu materialnego
zawodowe		11,11%	8,33%	16,67%	2,78%	2,78%	2,78%	16,67%
średnie		22,67%	20,00%	16,00%	10,67%	20,00%	10,67%	12,00%
wyższe		22,47%	23,60%	17,98%	16,85%	7,87%	13,48%	5,62%
Ogół wg liczby dzieci		zabawa	odrabianie lekcji	pomoc w nauce	transport do/ze szkoły	nauka-zdobycie wykształcenia	wspólne spędzanie czasu	zapewnienie bytu materialnego
1		20,59%	14,71%	14,71%	11,76%	11,76%	11,76%	8,82%
2		22,66%	22,66%	17,19%	10,94%	11,72%	10,16%	11,72%
3		11,76%	14,71%	14,71%	17,65%	11,76%	8,82%	0,00%

Źródło: badania własne

Tabela nr 17. Czynności traktowane jako typowe dla współczesnych ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

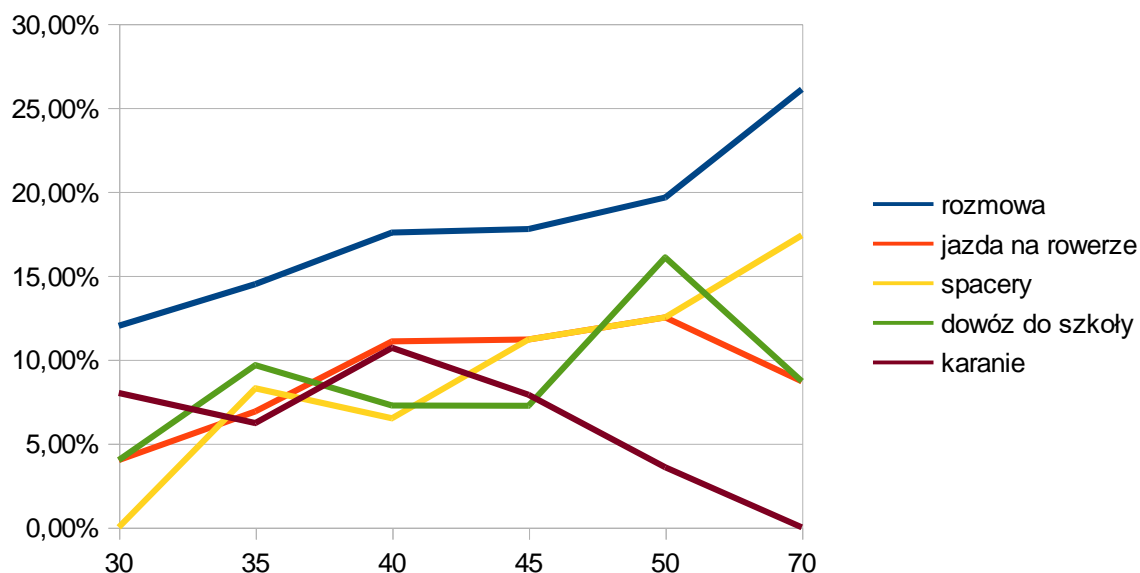
Ogół wg wieku		rozmowa	jazda na rowerze	spacery	dowóz do szkoły	karanie
25	30	12,00%	4,00%	0,00%	4,00%	8,00%
30	35	14,48%	6,90%	8,28%	9,66%	6,21%
35	40	17,56%	11,07%	6,49%	7,25%	10,69%
40	45	17,76%	11,18%	11,18%	7,24%	7,89%
45	50	19,64%	12,50%	12,50%	16,07%	3,57%
50	70	26,09%	8,70%	17,39%	8,70%	0,00%
średnie miasto		rozmowa	jazda na rowerze	spacery	dowóz do szkoły	karanie
25	30	13,33%	6,67%	0,00%	6,67%	13,33%
30	35	19,51%	10,98%	14,63%	12,20%	9,76%
35	40	20,92%	13,07%	9,15%	7,84%	11,11%
40	45	17,53%	14,43%	14,43%	9,28%	7,22%
45	50	21,62%	13,51%	13,51%	16,22%	5,41%
50	70	23,08%	7,69%	15,38%	7,69%	0,00%
wielkie miasto		rozmowa	jazda na rowerze	spacery	dowóz do szkoły	karanie
25	30	10,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
30	35	7,94%	1,59%	0,00%	6,35%	1,59%
35	40	12,84%	8,26%	2,75%	6,42%	10,09%
40	45	18,18%	5,45%	5,45%	3,64%	9,09%
45	50	15,79%	10,53%	10,53%	15,79%	0,00%
50	70	30,00%	10,00%	20,00%	10,00%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		rozmowa	jazda na rowerze	spacery	dowóz do szkoły	karanie
zawodowe		17,20%	7,53%	6,45%	5,38%	4,30%
średnie		13,55%	8,41%	8,88%	6,54%	6,54%
wyższe		19,29%	11,87%	9,20%	10,68%	9,79%
Ogół wg wielkości miasta		rozmowa	jazda na rowerze	spacery	dowóz do szkoły	karanie
średnie miasto		19,55%	12,53%	11,78%	9,77%	9,02%
wielkie miasto		13,33%	5,93%	3,70%	6,30%	6,30%
Ogół wg liczby dzieci		rozmowa	jazda na rowerze	spacery	dowóz do szkoły	karanie
1		20,00%	12,59%	6,67%	8,15%	6,67%
2		15,63%	9,68%	9,43%	8,44%	7,20%
3		18,55%	8,06%	8,06%	8,87%	12,10%

Źródło: badania własne

Na pytanie o czynności typowe dla ojców (tabela nr 17, wykres 6), badana populacja mężczyzn, jak wskazują uzyskane wyniki, najczęściej wymieniała rozmowy z dziećmi - 17,04%, stosunkowo rzadko respondenci pisali o wspólnych wyjazdach rowerowych - 9,87% i spacerach - 8,52%, a także dowozach dzieci do szkoły - 8,37% i karanie - 7,92%, które według tradycji przynależało historycznie głowie rodziny. Rozmowy są wskazywane przez ojców najstarszych wiekiem, z wykształceniem wyższym, ze średniej wielkości miast oraz z 3 dzieci. Aktywność sportową najrzadziej wskazują jako typową dla ojców najmłodszy

ankietowani z wykształceniem wyższym, ze średniej wielkości miast. Karanie uznają jako typowe dla swojej roli respondenci około 35 roku życia, z wykształceniem wyższym i 3 dzieci.

Wykres nr 6. Czynności traktowane jako typowe dla współczesnych ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (wg wieku)

Źródło: badania własne.

Jak wynika z przeprowadzonych wywiadów wszystkie aktywności, które wymienili badani ojcowie, traktowane są przez nich jako typowe (tabela nr 18) dla ich roli w rodzinie, szczególnie naturalne są one dla 35 i 40-latków z wykształceniem wyższym i 1 dzieckiem; w tym aktywność ruchową wskazywali respondenci najczęściej pomiędzy 35-40 rokiem życia, z wykształceniem średnim i 1 dzieckiem, zabaw jest typowa według 30-latków, wraz z wykształceniem respondentów to przekonanie narasta, ale spada z liczbą dzieci. Zapewnienie bytu materialnego jest typowe według najmłodszych ojców, z wykształceniem zawodowym. Odrabianie lekcji nie stanowi, jak wskazują wyniki badań, typowego zajęcia, wymieniali je głównie 45-letni ojcowie, mający 2 dzieci, i rośnie nieznacznie wraz z wykształceniem respondentów. Remonty przynależą do typowych czynności według najstarszych wiekiem respondentów z 3 dziećmi, co wydaje się związane z tradycyjnym pojmowaniem roli ojca/mężczyzny w rodzinie.

18. Czynności typowe dla ojca w opiniach ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. wywiadu)

Ogól wg wieku		wszystkie	aktywność ruchowa, sportowa	zabawa	zapewnienie bytu materialnego	odrabianie lekcji	praca	remonty, naprawy
25	30	16,67%	0,00%	0,00%	16,67%	0,00%	0,00%	0,00%
30	35	9,52%	9,52%	19,05%	4,76%	9,52%	0,00%	4,76%
35	40	16,28%	12,79%	8,14%	11,63%	3,49%	4,65%	5,81%
40	45	12,12%	15,15%	10,61%	10,61%	9,09%	12,12%	4,55%
45	50	6,67%	6,67%	6,67%	6,67%	13,33%	0,00%	0,00%
50	70	0,00%	0,00%	16,67%	0,00%	0,00%	0,00%	33,33%
Ogól wg wykształcenia		wszystkie	aktywność ruchowa, sportowa	zabawa	zapewnienie bytu materialnego	odrabianie lekcji	praca	remonty, naprawy
zawodowe		5,56%	5,56%	5,56%	16,67%	5,56%	5,56%	2,78%
średnie		10,67%	17,33%	10,67%	8,00%	6,67%	8,00%	6,67%
wyższe		17,98%	10,11%	11,24%	8,99%	6,74%	4,49%	5,62%
Ogól wg liczby dzieci		wszystkie	aktywność ruchowa, sportowa	zabawa	zapewnienie bytu materialnego	odrabianie lekcji	praca	remonty, naprawy
1		17,65%	11,76%	14,71%	11,76%	2,94%	0,00%	0,00%
2		12,50%	13,28%	9,38%	10,94%	8,59%	6,25%	6,25%
3		11,76%	8,82%	5,88%	5,88%	2,94%	11,76%	8,82%

Źródło: badania własne

Dla przeciwwagi zapytano o typowe czynności matek (tabela nr 19), które nie znalazły się w palecie działań charakterystycznych dla ojców. Były to głównie: opieka (karmienie, mycie, pilnowanie – czuwanie nad bezpieczeństwem) nad dzieckiem – 19,00%, wraz z wiekiem respondentów ta opinia jest bardziej powszechna, odwrotnie proporcjonalnie do wykształcenia i liczby dzieci; gotowanie - 17,00%, o nim najczęściej mówili respondenci najmłodszy i najstarszy z wykształceniem zawodowym; sprzątanie – 9,50% zgodnie z tradycją podkreślali respondenci mający około 50lat, z wykształceniem zawodowym i średnim i dwojgiem dzieci potwierdzając tradycyjne pojmowanie podziału ról w rodzinie ; dbanie o dom – 9,0%, troskę o wykształcenie dzieci - 4,50% wymieniali głównie badani ojcowie z wykształceniem zawodowym, a prawidłowością była zależność wykształcenia od opinii w tym temacie. Jest to niepokojące i wskazuje, że w dalszym ciągu przypisuje się matkom głównie troskę o sprawy domowe, wykluczając je ze sfery kształcenia i bycia łącznikiem dziecka ze światem zewnętrznym.

19. Czynności typowe dla matki w opiniach ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. wywiadu)

Ogół wg wieku		opieka	gotowanie	wszystkie	sprzątanie	dbanie o dom	żadne	nauka
25	30	16,67%	0,00%	16,67%	0,00%	0,00%	33,33%	0,00%
30	35	9,52%	28,57%	14,29%	9,52%	9,52%	4,76%	9,52%
35	40	18,60%	15,12%	12,79%	6,98%	11,63%	5,81%	2,33%
40	45	21,21%	13,64%	10,61%	12,12%	9,09%	7,58%	7,58%
45	50	26,67%	26,67%	0,00%	20,00%	0,00%	13,33%	0,00%
50	70	16,67%	33,33%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		opieka	gotowanie	wszystkie	sprzątanie	dbanie o dom	żadne	nauka
zawodowe		16,67%	22,22%	5,56%	11,11%	8,33%	5,56%	0,00%
średnie		25,33%	21,33%	8,00%	10,67%	6,67%	6,67%	10,67%
wyższe		14,61%	11,24%	15,73%	7,87%	11,24%	8,99%	1,12%
Ogół wg liczby dzieci		opieka	gotowanie	wszystkie	sprzątanie	dbanie o dom	żadne	nauka
1		17,65%	5,88%	17,65%	8,82%	8,82%	5,88%	2,94%
2		20,31%	21,09%	10,94%	12,50%	8,59%	7,81%	3,91%
3		11,76%	11,76%	5,88%	0,00%	11,76%	8,82%	8,82%

Źródło: badania własne.

Z kontrowersyjną tezą, że matki są aktywniejsze w opiece i wychowaniu dzieci, jedynie 8% ojców nie zgodziło się, natomiast 31,50% ankietowanych uważało, że odpowiada za to instynkt macierzyński, a 29% stwierdziło, że matki mają więcej czasu. Tradycję wskazało jedynie 5,50% respondentów, ale fakt, iż badana populacja w zdecydowanej większości zgadzała się z tym stwierdzeniem, skazuje ojców na przekonanie społeczne, z którym walczą w sądach, o konieczności przejmowania opieki nad dziećmi właśnie przez matki.

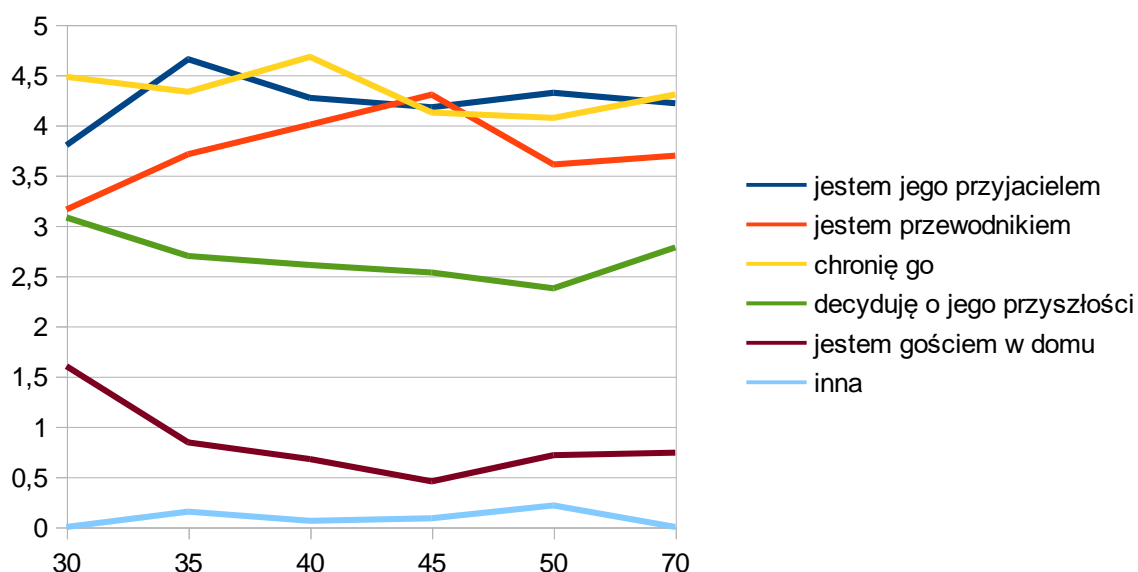
W związku z aktywnościami podejmowanymi na niwie rodzinnej, ankietowani odpowiadali na pytanie: Kim czują się w życiu dzieci? (tabela nr 20, wykres 7). Okazało się, że najczęściej chronią rodzinę/dzieci (średnie miasta - 4,47%; duże miasta - 4,30%), są przyjaciółmi (średnie miasta - 4,41%; duże miasta 4,19%) oraz przewodnikami (średnie miasta - 4,09%; duże miasta - 3,67%). Warto zauważyć, że ojcowie nie czują się gośćmi w domu, co świadczy o ich zaangażowaniu w codzienne życie dziecka. Za przewodników uważają się głównie ojcowie z wyższym wykształceniem, mający około 45 lat (do tego wieku tendencje są rosnące), aby potem spaść, jakby świadomość wpływu respondentów na rzeczywistość malała. Decydowanie o przyszłości dzieci należy, według uzyskanych badań, do przeszłości. Warto zauważyć, że w każdym przypadku wykształcenie, środowisko terytorialne ani liczba dzieci ankietowanych nie różnicuje w sposób zasadniczy uzyskanych wyników badań.

20. Role ojców pełnione w życiu dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Ogól wg wieku		jestem jego przyjacielem	jestem przewodnikiem	chronię go	decyduję o jego przyszłości	jestem gościem w domu
25	30	3,80	3,16	4,48	3,08	1,60
30	35	4,66	3,71	4,33	2,70	0,84
35	40	4,27	4,00	4,68	2,61	0,68
40	45	4,18	4,30	4,13	2,53	0,45
45	50	4,32	3,61	4,07	2,38	0,71
50	70	4,22	3,70	4,30	2,78	0,74
średnie miasto		jestem jego przyjacielem	jestem przewodnikiem	chronię go	decyduję o jego przyszłości	jestem gościem w domu
25	30	3,93	3,60	4,33	3,53	1,47
30	35	4,49	3,76	4,40	2,74	0,78
35	40	4,38	4,20	4,73	2,39	0,71
40	45	4,40	4,35	4,21	2,34	0,44
45	50	4,59	3,97	4,24	2,41	0,86
50	70	4,23	4,08	4,92	2,92	0,85
wielkie miasto		jestem jego przyjacielem	jestem przewodnikiem	chronię go	decyduję o jego przyszłości	jestem gościem w domu
25	30	3,60	2,50	4,70	2,40	1,80
30	35	4,87	3,65	4,24	2,63	0,92
35	40	4,12	3,72	4,61	2,91	0,62
40	45	3,78	4,22	3,98	2,87	0,47
45	50	3,79	2,89	3,74	2,32	0,42
50	70	4,20	3,20	3,50	2,60	0,60
Ogól wg wykształcenia		jestem jego przyjacielem	jestem przewodnikiem	chronię go	decyduję o jego przyszłości	jestem gościem w domu
zawod.		4,80	3,76	4,58	2,62	1,00
średnie		4,27	3,43	4,29	2,56	0,83
wyższe		4,20	4,36	4,41	2,61	0,54
Ogól wg wielkości miasta		jestem jego przyjacielem	jestem przewodnikiem	chronię go	decyduję o jego przyszłości	jestem gościem w domu
średnie miasto		4,41	4,09	4,47	2,51	0,70
wielkie miasto		4,19	3,67	4,30	2,77	0,68
Ogól wg liczby dzieci		jestem jego przyjacielem	jestem przewodnikiem	chronię go	decyduję o jego przyszłości	jestem gościem w domu
1		4,41	3,59	4,03	2,68	0,62
2		4,35	4,19	4,56	2,67	0,74
3		4,11	3,48	4,34	2,31	0,65

Źródło: badania własne

Wykres nr 7. Role ojców pełnione w życiu dzieci w wieku wczesnoszkolnym (wg wieku)

Źródło: badania własne.

Z wywiadów przeprowadzonych z badaną populacją ojców wynika (tabela nr 21), że respondenci najczęściej czują się dawcami życia - 30%. Są to głównie osoby około 40 roku życia, z wykształceniem średnim i 2 dzieci. Rzadziej uważają się za autorytet - 24,50%. Tak ocenili się zasadniczo ojcowie około 50 roku życia, z wykształceniem zawodowym i średnim oraz z 2 dzieci. Warto zauważyć, że przyjaciółmi czuje się niewielu respondentów - 18,50%, są to głównie ojcowie pomiędzy 40-45 rokiem życia, z wykształceniem wyższym i z 1 dzieckiem. Rolę opiekuna przypisują sobie przede wszystkim ojcowie z wykształceniem zawodowym i 3 dzieci, sporadycznie odpowiadali, że są mentorami - 7,50% bądź osobami ważnymi w życiu dzieci - 12%, a jeśli już wskazywali tę rolę to byli ojcowie około 35 roku życia w wykształceniu wyższym.

**Tabel nr 21. Role ojców pełnione w życiu dzieci w wieku wczesnoszkolnym
(kw. wywiadu)**

Ogół wg wieku		autorytetem	opiekunem	kimś ważnym	przyjacielem	mentorem	ojcem
25	30	33,33%	16,67%	0,00%	16,67%	33,33%	33,33%
30	35	14,29%	4,76%	28,57%	9,52%	4,76%	42,86%
35	40	25,58%	17,44%	8,14%	23,26%	6,98%	23,26%
40	45	24,24%	18,18%	13,64%	19,70%	6,06%	34,85%
45	50	40,00%	6,67%	13,33%	0,00%	13,33%	20,00%
50	70	0,00%	0,00%	0,00%	16,67%	0,00%	50,00%
Ogół wg wykształcenia		autorytetem	opiekunem	kimś ważnym	przyjacielem	mentorem	ojcem
zawodowe		27,78%	19,44%	8,33%	8,33%	8,33%	30,56%
średnie		29,33%	12,00%	12,00%	16,00%	2,67%	36,00%
wyższe		19,10%	15,73%	13,48%	24,72%	11,24%	24,72%
Ogół wg liczby dzieci		autorytetem	opiekunem	kimś ważnym	przyjacielem	mentorem	ojcem
1		20,59%	8,82%	11,76%	23,53%	8,82%	29,41%
2		26,56%	12,50%	12,50%	17,97%	7,03%	31,25%
3		20,59%	26,47%	11,76%	14,71%	8,82%	29,41%

Źródło: badania własne

Pogłębieniu poddano temat, czy ojcowie uważają się za wzór/autorytet dla swoich dzieci (tabela nr 22). Zdecydowana większość – 71,17% odpowiedziała twierdząco na to pytanie. Udzielili jej głównie ojcowie mający 1 dziecko, pomiędzy 30 a 50 rokiem życia, zamieszkujący średniej wielkości miasta. Wykształcenie badanej populacji nie różnicowało uzyskanych wyników badań. Grupa ojców – 27,8 % nie ma wiedzy, czy stanowi autorytet dla swoich dzieci. Są to najczęściej najmłodszy ojcowie, z wykształceniem zawodowym, z 3 dzieci z dużych miast. Nieliczna grupa – 1,05% uzasadnia jego brak faktem, że nie mieszka z rodziną, nie ma z dzieckiem dobrego kontaktu, rzadko się z nim widuje, i to matka stanowi wzór do naśladowania. Poczucie wartości ojców, jak wynika z badań warunkuje poziom wykształcenia.

22. Odczucia ojców dotyczące bycia autorytetem dla dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Ogół wg wieku		tak	nie	nie wiem
25	30	48,00%	4,00%	48,00%
30	35	71,03%	2,07%	26,90%
35	40	69,85%	0,76%	29,39%
40	45	72,37%	0,66%	26,97%
45	50	78,57%	0,00%	21,43%
50	70	82,61%	0,00%	17,39%
średnie miasto		tak	nie	nie wiem
25	30	33,33%	6,67%	60,00%
30	35	71,95%	2,44%	25,61%
35	40	70,59%	0,65%	28,76%
40	45	77,32%	1,03%	21,65%
45	50	75,68%	0,00%	24,32%
50	70	76,92%	0,00%	23,08%
wielkie miasto		tak	nie	nie wiem
25	30	70,00%	0,00%	30,00%
30	35	69,84%	1,59%	28,57%
35	40	68,81%	0,92%	30,28%
40	45	63,64%	0,00%	36,36%
45	50	84,21%	0,00%	15,79%
50	70	90,00%	0,00%	10,00%
Ogół wg wykształcenia		tak	nie	nie wiem
zawodowe		62,37%	2,15%	35,48%
średnie		68,69%	1,87%	29,44%
wyższe		74,18%	0,30%	25,52%
Ogół wg wielkości miasta		tak	nie	nie wiem
średnie miasto		71,93%	1,25%	26,82%
wielkie miasto		70,00%	0,74%	29,26%
Ogół wg liczby dzieci		tak	nie	nie wiem
1		80,74%	2,22%	17,04%
2		68,98%	0,99%	30,02%
3		67,74%	0,00%	32,26%

Źródło: badania własne.

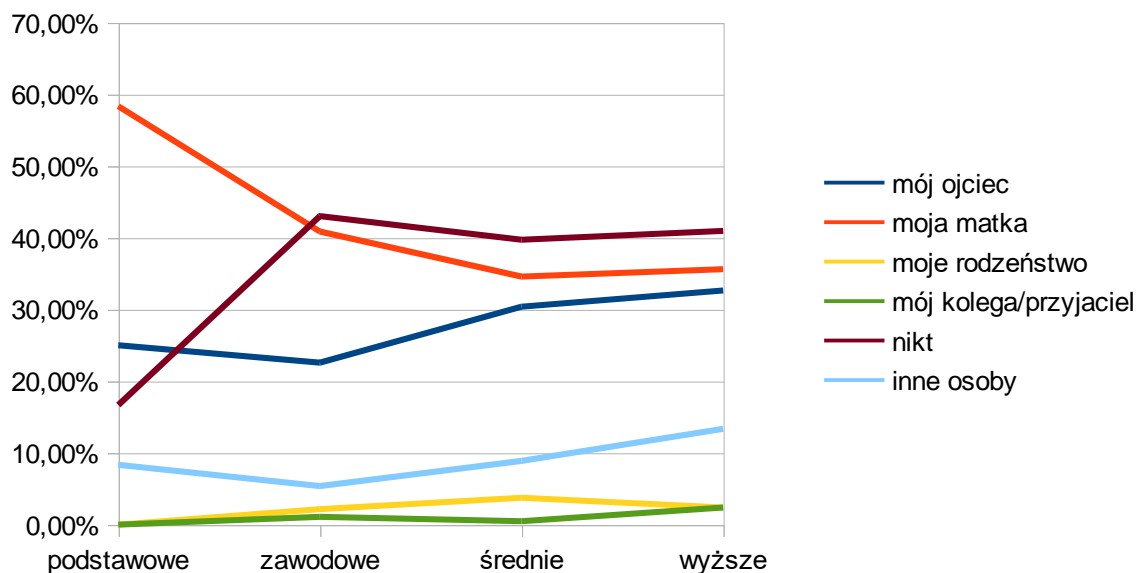
Podsumowując można stwierdzić, że badana populacja ojców zdaje sobie sprawę ze znaczenia swojej osoby w życiu dzieci, szczególnie respondenci z wykształceniem wyższym i wszystkie aspekty życia dziecka są ważne dla nich. Kiedy jednak próbowali zhierarchizować te obszary, szkoła zajęła niską pozycję w tym rankingu. Sfera materialna pozostaje najmniej istotna przynajmniej w deklaracjach ankietowanych. Ojcowie wskazują, że opiece nad dzieckiem poświęcają około 2 godzin dziennie (respondenci z wyższym wykształceniem dominują), a czynności, którym się wówczas poświęcają to rozmowy, spacer, wycieczki, które podejmują najczęściej najstarsi ankietowani z wykształceniem zawodowym. Badana populacja uznała, że rozmowy, aktywność sportowa to typowe zajęcia ojcowskie, natomiast pilnowanie dzieci, gotowanie, sprzątanie, przypisane są matkom.

Rozdział 5.

Preferowany model rodziny - badania a literatura przedmiotu

Na preferowany model rodziny wpływ mają niejednokrotnie wzorce wyniesione przez respondentów z dzieciństwa. Jak wskazują uzyskane wyniki badań uzyskane z kwestionariuszy ankiet (tabela nr 23, wykres 8) dla 40,66% respondentów, żadna osoba nie stanowi autorytetu w kwestii wychowania dzieci (warte podkreślenia i zastanowienia nad tym stanem rzeczy), 36,17% ankietowanych wskazuje swoją matkę, a 30,19% ojca (im starsi respondenci, tym rzadziej wymieniają ojca, odwrotnie do wykształcenia, im wyższe wykształcenie, tym częściej ojcem był źródłem wiedzy o wychowaniu).

Wykres nr 8. Osoby będące autorytetami w kwestii wychowania dzieci dla współczesnych ojców (wg wykształcenia)

Źródło: badania własne.

23. Osoby będące autorytetami w kwestii wychowania dzieci dla współczesnych ojców (kw. ankiety)

Ogół wg wieku		mój ojciec	moja matka	moje rodzeństwo	mój kolega/przyjaciół	nikt	inne osoby
25	30	32,00%	28,00%	0,00%	0,00%	40,00%	8,00%
30	35	32,41%	30,34%	2,07%	0,00%	42,07%	8,97%
35	40	30,15%	37,40%	1,91%	2,29%	41,98%	9,92%
40	45	28,95%	34,87%	5,26%	1,97%	40,79%	13,82%
45	50	30,36%	44,64%	5,36%	1,79%	35,71%	7,14%
50	70	26,09%	52,17%	0,00%	0,00%	30,43%	17,39%
średnie miasto		mój ojciec	moja matka	moje rodzeństwo	mój kolega/przyjaciół	nikt	inne osoby
25	30	26,67%	26,67%	0,00%	0,00%	40,00%	13,33%
30	35	32,93%	26,83%	2,44%	0,00%	43,90%	12,20%
35	40	28,76%	39,87%	1,96%	0,65%	41,18%	10,46%
40	45	29,90%	37,11%	5,15%	2,06%	40,21%	14,43%
45	50	37,84%	54,05%	2,70%	2,70%	24,32%	8,11%
50	70	23,08%	76,92%	0,00%	0,00%	15,38%	15,38%
wielkie miasto		mój ojciec	moja matka	moje rodzeństwo	mój kolega/przyjaciół	nikt	inne osoby
25	30	40,00%	30,00%	0,00%	0,00%	40,00%	0,00%
30	35	31,75%	34,92%	1,59%	0,00%	39,68%	4,76%
35	40	32,11%	33,94%	1,83%	4,59%	43,12%	9,17%
40	45	27,27%	30,91%	5,45%	1,82%	41,82%	12,73%
45	50	15,79%	26,32%	10,53%	0,00%	57,89%	5,26%
50	70	30,00%	20,00%	0,00%	0,00%	50,00%	20,00%
Ogół wg wykształcenia		mój ojciec	moja matka	moje rodzeństwo	mój kolega/przyjaciół	nikt	inne osoby
zawodowe		22,58%	40,86%	2,15%	1,08%	43,01%	5,38%
średnie		30,37%	34,58%	3,74%	0,47%	39,72%	8,88%
wyższe		32,64%	35,61%	2,37%	2,37%	40,95%	13,35%
Ogół wg wielkości miasta		mój ojciec	moja matka	moje rodzeństwo	mój kolega/przyjaciół	nikt	inne osoby
średnie miasto		30,58%	38,85%	3,01%	1,00%	38,85%	12,03%
wielkie miasto		29,63%	32,22%	2,96%	2,22%	43,33%	8,89%
Ogół wg liczby dzieci		mój ojciec	moja matka	moje rodzeństwo	mój kolega/przyjaciół	nikt	inne osoby
1		32,59%	42,96%	3,70%	0,74%	37,78%	9,63%
2		29,28%	34,00%	2,73%	1,74%	43,18%	10,67%
3		31,45%	35,48%	2,42%	1,61%	34,68%	12,10%

Źródło: badania własne.

24. Osoby będące autorytetami w kwestii wychowania dzieci dla współczesnych ojców (kw. wywiadu)

Ogół wg wieku		mój ojciec	moja matka	moje rodzeństwo	mój kolega/przyjaciół	nikt	inne osoby
25	30	50,00%	33,33%	0,00%	0,00%	33,33%	33,33%
30	35	61,90%	52,38%	4,76%	0,00%	9,52%	4,76%
35	40	48,84%	53,49%	1,16%	1,16%	18,60%	5,81%
40	45	36,36%	56,06%	4,55%	0,00%	22,73%	6,06%
45	50	26,67%	60,00%	13,33%	0,00%	26,67%	6,67%
50	70	16,67%	16,67%	0,00%	0,00%	50,00%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		mój ojciec	moja matka	moje rodzeństwo	mój kolega/przyjaciół	nikt	inne osoby
zawodowe		36,11%	55,56%	2,78%	0,00%	19,44%	8,33%
średnie		44,00%	50,67%	4,00%	0,00%	18,67%	2,67%
wyższe		46,07%	53,93%	3,37%	1,12%	23,60%	8,99%
Ogół wg liczby dzieci		mój ojciec	moja matka	moje rodzeństwo	mój kolega/przyjaciół	nikt	inne osoby
1		50,00%	58,82%	2,94%	0,00%	14,71%	8,82%
2		42,97%	50,00%	3,91%	0,78%	23,44%	5,47%
3		38,24%	55,88%	2,94%	0,00%	20,59%	8,82%

Źródło: badania własne.

Warto zauważyć, że w miarę podnoszenia się poziomu wykształcenia, traci nieznacznie autorytet matki, a zyskuje ojca. W przypadku respondentów z dużych miast (szczególnie około 45 roku życia) można zaobserwować większy kryzys autorytetów aniżeli u ich odpowiedników ze średniej wielkości miast (średnie miasta – 38,85%; duże miasta – 43,33%), w których wzrost autorytetu matki następuje gwałtownie około 45 roku życia. Najważniejszą osobą (tabela nr 24) dla ankietowanych – jak wynika z przeprowadzonych wywiadów w kwestii autorytetu jest matka - 53,00% (wskazania bez względu na wiek i wykształcenie utrzymują się na stałym poziomie), a następnie ojciec - 43,50%, który jest szczególnie ważny dla 35-latków, potem wraz z wiekiem to uznanie gwałtownie spada. Dla 21% ankietowanych żadna osoba nie stanowi dla nich autorytetu w kwestii wychowania dzieci, a ich wskaźnik rośnie wraz z wiekiem. 1/3 badanych wskazała ojca jako osobę stanowiącą autorytet, więc kolejno analizie poddano rolę, jaką pełnił on w rodzinach respondentów.

W rodzinach badanej populacji ojców połowa wskazała, że ojciec utrzymywał rodzinę (średnie miasta – 53,38%; duże miasta – 52,22%) wiek respondentów ani wykształcenie znacząco nie wpłynęły na wyniki badań. Rzadziej był wzorem do naśladowania (średnie miasta – 25,56%; duże miasta – 20,37%), wymierzał kary (średnie miasta – 17,79; duże miasta – 20,00%), nie włączał się w sprawy domowe (średnie miasta – 14,04; duże miasta –

22,22%) dotyczące codziennych obowiązków, natomiast prawie dla wszystkich respondentów było oczywiste, że nie zajmował się edukacją/szkołą (średnie miasta – 3,01; duże miasta – 2,59%). Ojciec jako przyjaciel rzadko występował w tej roli.

25. Role pełnione przez ojców respondentów w domach rodzinnych (kw. ankiety)

ogół		utrzymywał rodzinę	wymierzał kary	decydował o szkole/zawodzie	nie włączył się w sprawy domowe	był przyjacielem	był wzorem do naśladowania	rzadko bywał w domu	inną
25	30	60,00%	8,00%	4,00%	4,00%	16,00%	28,00%	20,00%	8,00%
30	35	53,79%	15,17%	4,14%	17,24%	22,76%	20,69%	16,55%	7,59%
35	40	51,15%	19,85%	1,53%	17,94%	16,03%	24,81%	16,03%	5,73%
40	45	50,00%	21,71%	3,95%	19,74%	25,66%	24,34%	13,16%	7,24%
45	50	53,57%	19,64%	3,57%	12,50%	23,21%	25,00%	14,29%	7,14%
50	70	78,26%	21,74%	0,00%	13,04%	21,74%	17,39%	17,39%	4,35%
średnie miasto		utrzymywał rodzinę	wymierzał kary	decydował o szkole/zawodzie	nie włączył się w sprawy domowe	był przyjacielem	był wzorem do naśladowania	rzadko bywał w domu	inną
25	30	46,67%	6,67%	6,67%	0,00%	26,67%	33,33%	20,00%	13,33%
30	35	52,44%	18,29%	3,66%	14,63%	25,61%	24,39%	14,63%	8,54%
35	40	53,59%	20,26%	1,96%	15,69%	17,65%	24,18%	13,73%	5,88%
40	45	48,45%	16,49%	4,12%	16,49%	23,71%	24,74%	12,37%	8,25%
45	50	56,76%	16,22%	2,70%	8,11%	24,32%	35,14%	13,51%	8,11%
50	70	84,62%	15,38%	0,00%	7,69%	15,38%	23,08%	15,38%	0,00%
wielkie miasto		utrzymywał rodzinę	wymierzał kary	decydował o szkole/zawodzie	nie włączył się w sprawy domowe	był przyjacielem	był wzorem do naśladowania	rzadko bywał w domu	inną
25	30	80,00%	10,00%	0,00%	10,00%	0,00%	20,00%	20,00%	0,00%
30	35	55,56%	11,11%	4,76%	20,63%	19,05%	15,87%	19,05%	6,35%
35	40	47,71%	19,27%	0,92%	21,10%	13,76%	25,69%	19,27%	5,50%
40	45	52,73%	30,91%	3,64%	25,45%	29,09%	23,64%	14,55%	5,45%
45	50	47,37%	26,32%	5,26%	21,05%	21,05%	5,26%	15,79%	5,26%
50	70	70,00%	30,00%	0,00%	20,00%	30,00%	10,00%	20,00%	10,00%
ogół		utrzymywał rodzinę	wymierzał kary	decydował o szkole/zawodzie	nie włączył się w sprawy domowe	był przyjacielem	był wzorem do naśladowania	rzadko bywał w domu	inną

zawodowe	53,76%	15,05%	3,23%	18,28%	21,51%	22,58%	16,13%	2,15%
średnie	52,80%	16,82%	3,27%	17,29%	20,56%	22,43%	16,36%	6,07%
wyższe	51,63%	21,66%	2,37%	17,21%	20,47%	24,63%	15,13%	8,61%
ogół	utrzymywał rodzinę	wymierzał kary	decydował o szkole/zawodzie	nie włączał się w sprawy domowe	był przyjacielem	był wzorem do naśladowania	rzadko bywał w domu	inną
średnie miasto	53,38%	17,79%	3,01%	14,04%	21,55%	25,56%	13,78%	7,27%
wielkie miasto	52,22%	20,00%	2,59%	22,22%	18,52%	20,37%	17,78%	5,56%
Ogół wg liczby dzieci	utrzymywał rodzinę	wymierzał kary	decydował o szkole/zawodzie	nie włączał się w sprawy domowe	był przyjacielem	był wzorem do naśladowania	rzadko bywał w domu	inną
1	47,41%	14,07%	3,70%	11,85%	27,41%	29,63%	14,81%	6,67%
2	53,60%	20,35%	2,73%	17,87%	19,35%	23,57%	16,13%	5,21%
3	57,26%	19,35%	2,42%	20,97%	16,13%	17,74%	14,52%	10,48%

Źródło: badania własne

26. Role pełnione przez ojców respondentów w domach rodzinnych (kw. wywiadu)

Ogół wg wieku		głowa rodziny	praca/utrzymanie rodziny	ważną	uczestniczył w wychowaniu	nie uczestniczył w wychowaniu	autorytet
25	30	0,00%	33,33%	33,33%	33,33%	0,00%	0,00%
30	35	14,29%	38,10%	19,05%	9,52%	0,00%	4,76%
35	40	10,47%	41,86%	6,98%	3,49%	5,81%	10,47%
40	45	15,15%	48,48%	9,09%	4,55%	3,03%	6,06%
45	50	13,33%	40,00%	6,67%	6,67%	6,67%	6,67%
50	70	16,67%	50,00%	16,67%	33,33%	0,00%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		głowa rodziny	praca/utrzymanie rodziny	ważną	uczestniczył w wychowaniu	nie uczestniczył w wychowaniu	autorytet
zawodowe		13,89%	50,00%	5,56%	2,78%	2,78%	5,56%
średnie		18,67%	48,00%	8,00%	6,67%	4,00%	9,33%
wyższe		6,74%	37,08%	13,48%	7,87%	4,49%	6,74%
Ogół wg liczby dzieci		głowa rodziny	praca/utrzymanie rodziny	ważną	uczestniczył w wychowaniu	nie uczestniczył w wychowaniu	autorytet
1		8,82%	41,18%	17,65%	11,76%	2,94%	2,94%
2		12,50%	42,97%	7,03%	4,69%	5,47%	10,16%
3		17,65%	41,18%	14,71%	8,82%	0,00%	2,94%

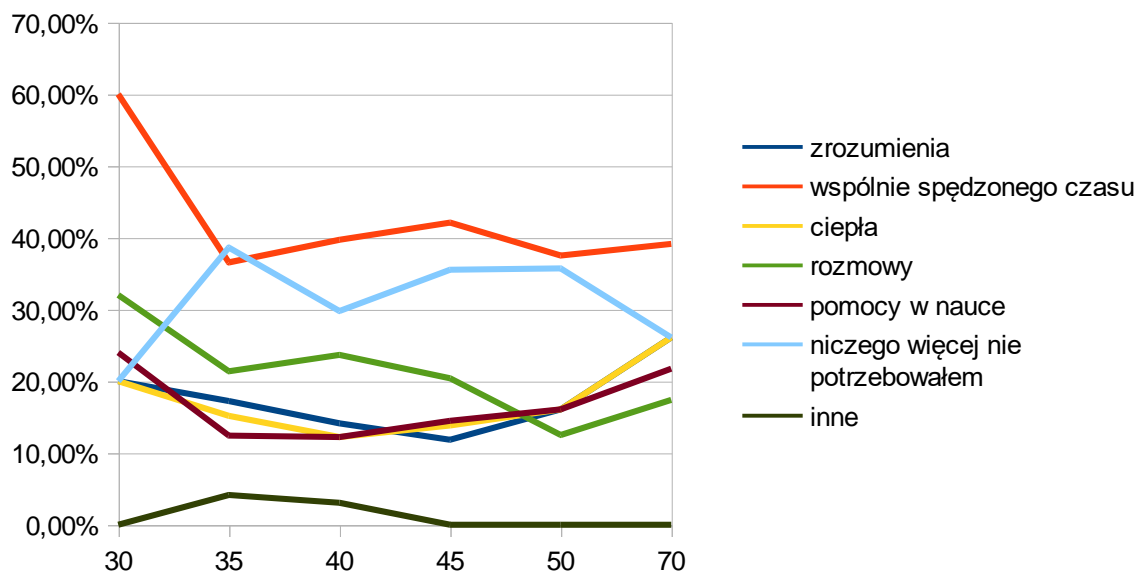
Źródło: badania własne

Na pytanie zawarte w wywiadzie: Jaką rolę odgrywał ojciec w domu badanej populacji? (tabela nr 26) - 43,50% ankietowanych oznajmiło, że utrzymywał rodzinę (wskaźnik ten rośnie wraz z wiekiem ankietowanych, a maleje z wykształceniem), co wskazuje, że respondenci z wykształceniem zawodowym najczęściej poznawali wzór ojca, który pracuje, natomiast matka zajmuje się domem. Rzadko bywał głową rodziny - 12,50% i autorytetem 7,50% (szczególnie dla respondentów z wykształceniem wyższym), jak wskazują rozmówcy w trakcie wywiadu. Jedynie według 6,50% ankietowanych, ojciec czynnie uczestniczył w wychowaniu dzieci. Wypowiadali się tak ankietowani najstarsi i najmłodszy wiekiem, z wykształceniem średnim i wyższym oraz 1 dzieckiem.

Na pytanie: Czego najbardziej brakowało/brakuje respondentom w kontaktach z ojcem? (tabela nr 27, wykres 9) - 40,21% badanych stwierdziło, że wspólnie spędzonych chwil. Tę niezaspokojoną potrzebę podkreślali najczęściej najmłodszy ankietowani z wykształceniem zawodowym, ze średniej wielkości miast, posiadający 1 dziecko. Grupa 32,88% odpowiedziała, że niczego im nie brakowało w kontaktach z ojcem. Tę opinię szczególnie formułowali respondenci z wykształceniem wyższym, posiadający 2 dzieci. Rzadziej badana populacja ojców narzekała na brak rozmów - 21,67%, ten aspekt podkreślali

najczęściej najmłodszy respondenci z wykształceniem wyższym a nie mieli większych kłopotów związanych ze zrozumieniem – 15,10% , ciepłem 14,20% (opinie takie formułowali najczęściej najstarsi ojcowie z wykształceniem wyższym i 3 dzieci) i pomocą w nauce - 13,90% najmłodszy respondenci z wykształceniem zawodowym. Podsumowując można stwierdzić, że badanej populacji nie brakowało wsparcia w nauce, co wydaje się oczywiste w sytuacji, kiedy główną rolą ojca było utrzymanie rodziny. Szczególny deficyt wspólnie spędzonego czasu oraz rozmów odczuwali najmłodszy respondenci, co wskazywałoby na pokolenie ojców zajętych dorabianiem się. Ten wzór preferujący identyfikację człowieka na podstawie jego statusu materialnego, utrwalił się po przemianach społeczno-gospodarczych.

Wykres nr 9. Braki w relacjach respondentów z własnymi ojcami (wg wieku)

Źródło: badania własne.

Tabel nr 27. Braki w relacjach respondentów z własnymi ojcami (kw. ankiety)

Ogół wg wieku		zrozumienia	wspólnie spędzonego czasu	ciepła	rozmowy	pomocy w nauce	niczego więcej nie potrzebowałem	inne
25	30	20,00%	60,00%	20,00%	32,00%	24,00%	20,00%	0,00%
30	35	17,24%	36,55%	15,17%	21,38%	12,41%	38,62%	4,14%
35	40	14,12%	39,69%	12,21%	23,66%	12,21%	29,77%	3,05%
40	45	11,84%	42,11%	13,82%	20,39%	14,47%	35,53%	0,00%
45	50	16,07%	37,50%	16,07%	12,50%	16,07%	35,71%	0,00%
50	70	26,09%	39,13%	26,09%	17,39%	21,74%	26,09%	0,00%
średnie miasto		zrozumienia	wspólnie spędzonego czasu	ciepła	rozmowy	pomocy w nauce	niczego więcej nie potrzebowałem	inne
25	30	6,67%	53,33%	13,33%	20,00%	26,67%	26,67%	0,00%
30	35	21,95%	31,71%	17,07%	24,39%	9,76%	40,24%	4,88%
35	40	16,34%	40,52%	12,42%	25,49%	7,84%	28,76%	2,61%
40	45	10,31%	38,14%	11,34%	19,59%	11,34%	38,14%	0,00%
45	50	10,81%	32,43%	10,81%	2,70%	13,51%	40,54%	0,00%
50	70	30,77%	53,85%	30,77%	30,77%	30,77%	7,69%	0,00%
wielkie miasto		zrozumienia	wspólnie spędzonego czasu	ciepła	rozmowy	pomocy w nauce	niczego więcej nie potrzebowałem	inne
25	30	40,00%	70,00%	30,00%	50,00%	20,00%	10,00%	0,00%
30	35	11,11%	42,86%	12,70%	17,46%	15,87%	36,51%	3,17%
35	40	11,01%	38,53%	11,93%	21,10%	18,35%	31,19%	3,67%
40	45	14,55%	49,09%	18,18%	21,82%	20,00%	30,91%	0,00%
45	50	26,32%	47,37%	26,32%	31,58%	21,05%	26,32%	0,00%
50	70	20,00%	20,00%	20,00%	0,00%	10,00%	50,00%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		zrozumienia	wspólnie spędzonego czasu	ciepła	rozmowy	pomocy w nauce	niczego więcej nie potrzebowałem	inne
zawodowe		9,68%	48,39%	10,75%	17,20%	18,28%	23,66%	2,15%
średnie		14,08%	40,38%	13,62%	20,66%	14,08%	31,46%	2,82%
wyższe		17,58%	37,88%	16,36%	23,64%	13,03%	35,45%	1,82%
Ogół wg wielkości miasta		zrozumienia	wspólnie spędzonego czasu	ciepła	rozmowy	pomocy w nauce	niczego więcej nie potrzebowałem	inne
średnie miasto		15,79%	38,35%	13,53%	21,80%	11,28%	33,58%	2,01%
wielkie miasto		14,07%	42,96%	15,19%	21,48%	17,78%	31,85%	2,22%
Ogół wg liczby dzieci		zrozumienia	wspólnie spędzonego czasu	ciepła	rozmowy	pomocy w nauce	niczego więcej nie potrzebowałem	inne
1		11,85%	41,48%	11,85%	20,00%	15,56%	27,41%	2,96%
2		14,89%	40,94%	14,64%	22,83%	13,15%	34,74%	1,49%
3		19,35%	37,10%	16,13%	20,97%	14,52%	32,26%	3,23%

Źródło: badania własne

Następnie ankietowani wskazywali, czym się różni wychowanie w ich domu rodzinnym od tego w obecnych rodzinach (tabela nr 28). Respondenci podkreślali najczęściej, że więcej czasu poświęcają dzieciom - 21,50%, aniżeli ich ojcowie. Krzywa wzrostu zmienia się wraz z wykształceniem ankietowanych. Grupa 17,50% utrzymuje, że właściwie ich domy, ten z przeszłości i obecny, niczym się nie różnią w kwestii wychowania dzieci. Byli to najczęściej najmłodszy wiekiem ojcowie z wykształceniem zawodowym i 1 dzieckiem. Ojcowie zwracali uwagę, że dzieci mają więcej swobody - 17% (najczęściej mówili o tym ankietowani z wykształceniem wyższym), na panujący inny podział obowiązków wskazało jedynie 7% respondentów (im wyższe wykształcenie, tym częściej podawana różnica).

Tabela nr 28. Różnice dotyczące procesu wychowania w domu rodzinnym i obecnie w opiniach ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. wywiadu)

Ogół wg wieku		więcej czasu dla dzieci	niczym/prawie niczym	większa swoboda	podział obowiązków między rodzicami	zmiana stylu życia
25	30	0,00%	66,67%	16,67%	0,00%	16,67%
30	35	28,57%	19,05%	14,29%	0,00%	0,00%
35	40	20,93%	18,60%	24,42%	6,98%	8,14%
40	45	22,73%	13,64%	12,12%	10,61%	9,09%
45	50	13,33%	13,33%	6,67%	6,67%	6,67%
50	70	33,33%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		więcej czasu dla dzieci	niczym/prawie niczym	większa swoboda	podział obowiązków między rodzicami	zmiana stylu życia
zawodowe		22,22%	22,22%	19,44%	2,78%	8,33%
średnie		18,67%	16,00%	21,33%	4,00%	6,67%
wyższe		23,60%	16,85%	12,36%	11,24%	7,87%
Ogół wg liczby dzieci		więcej czasu dla dzieci	niczym/prawie niczym	większa swoboda	podział obowiązków między rodzicami	zmiana stylu życia
1		20,59%	38,24%	14,71%	5,88%	2,94%
2		21,88%	12,50%	19,53%	7,81%	8,59%
3		20,59%	14,71%	8,82%	5,88%	8,82%

Źródło: badania własne

Co przenieśli w związku z tym respondenci na grunt własnych rodzin, mając swoje doświadczenia? (tabela nr 29, wykres 10). Były to głównie rozmowy, które okazały się istotne przede wszystkim dla najmłodszych i najstarszych wiekiem ankietowanych, posiadających 1 dziecko. Wraz z liczbą dzieci rozmowy traciły na popularności. Konsekwencja ojców jest mniej pożądana we współczesnych rodzinach respondentów, szczególnie zamieszkujących

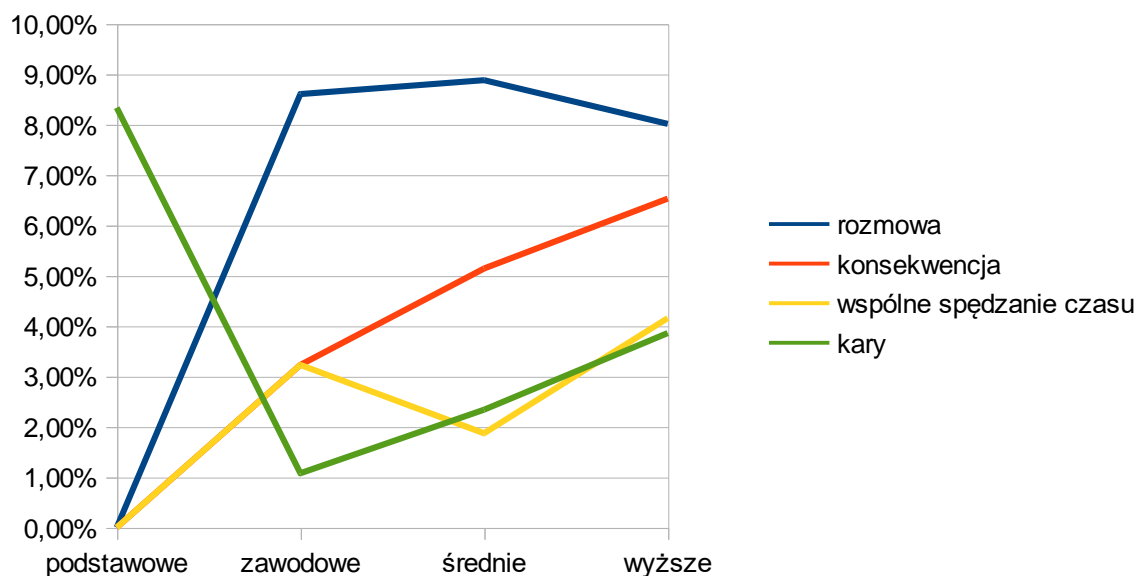
duże ośrodki miejskie, mających 3 dzieci oraz wykształcenie zawodowe. Jeśli chodzi o kary, których wzorem jest dom rodzinny, to jak wykazały wyniki badań, większa liczba dzieci oraz wyższe wykształcenie sprzyjają powielaniu wzorów zaczerpniętych z domów rodzinnych respondentów.

Tabela nr 29. Metody wychowawcze przeniesione z domów przez współczesnych ojców na grunt własnych rodzin (kw. ankiety)

Ogół wg wieku		rozmowa	konsekwencja	wspólne spędzanie czasu	kary
25	30	12,00%	8,00%	4,00%	4,00%
30	35	6,90%	6,21%	2,07%	3,45%
35	40	8,02%	4,96%	4,20%	2,29%
40	45	7,89%	5,26%	1,97%	3,29%
45	50	8,93%	5,36%	5,36%	3,57%
50	70	13,04%	4,35%	0,00%	4,35%
średnie miasto		rozmowa	konsekwencja	wspólne spędzanie czasu	kary
25	30	20,00%	6,67%	6,67%	6,67%
30	35	7,32%	3,66%	2,44%	1,22%
35	40	5,23%	7,19%	5,23%	2,61%
40	45	9,28%	6,19%	1,03%	3,09%
45	50	8,11%	5,41%	5,41%	2,70%
50	70	7,69%	7,69%	0,00%	7,69%
wielkie miasto		rozmowa	konsekwencja	wspólne spędzanie czasu	kary
25	30	0,00%	10,00%	0,00%	0,00%
30	35	6,35%	9,52%	1,59%	6,35%
35	40	11,93%	1,83%	2,75%	1,83%
40	45	5,45%	3,64%	3,64%	3,64%
45	50	10,53%	5,26%	5,26%	5,26%
50	70	20,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		rozmowa	konsekwencja	wspólne spędzanie czasu	kary
zawodowe		8,60%	3,23%	3,23%	1,08%
średnie		8,88%	5,14%	1,87%	2,34%
wyższe		8,01%	6,53%	4,15%	3,86%
Ogół wg wielkości miasta		rozmowa	konsekwencja	wspólne spędzanie czasu	kary
średnie miasto		7,77%	6,02%	3,51%	2,76%
wielkie miasto		8,89%	4,44%	2,59%	3,33%
Ogół wg liczby dzieci		rozmowa	konsekwencja	wspólne spędzanie czasu	kary
1		11,11%	4,44%	5,19%	1,48%
2		8,19%	5,21%	2,73%	2,98%
3		4,84%	7,26%	2,42%	4,84%

Źródło: badania własne.

Wykres nr 10. Metody wychowawcze przeniesione z domów przez współczesnych ojców na grunt własnych rodzin (wg wykształcenia)

Źródło: badania własne.

Istotnym stało się także wskazanie przez badaną populację ojców, czy opieka nad małymi dziećmi przynależy głównie matkom i dlaczego (tabele nr 30, 31). Głosy w tym temacie zwracały uwagę, że środowisko terytorialne decyduje o tych przekonaniach (średnie miasta – 46,37%; duże miasta – 34,07%). Prawie połowa ankietowanych z mniejszych miast wyraziła pogląd, z którym wielu się dziś nie zgadza, iż opieka nad dziećmi przypisana jest zasadniczo matkom. Odpowiadali tak głównie ojcowie z wykształceniem zawodowym, młodzi – około 30 lat i z 3 dziećmi. Jako uzasadnienie podawali, że majki mają lepsze podejście do dzieci. Rzadziej pojawiały się twierdzenia związane z mniejszym obciążeniem zawodowym kobiet, które warunkowało zajmowanie się dziećmi. Sporadycznie występowały opinie, że taka jest tradycja, i kobiety są do tego stworzone. Im wyższe wykształcenie respondentów oraz rosnący wskaźnik zamieszkiwania w dużym mieście, tym mniejsza ilość opinii tego typu.

Tabel nr 30. Przekonania ojców dotyczące wyższości sprawowania opieki nad dziećmi w wieku wczesnoszkolnym przez matki (kw. ankiety)

Ogół wg wieku		nie	tak
25	30	52,00%	48,00%
30	35	49,66%	49,66%
35	40	55,34%	41,98%
40	45	62,50%	35,53%
45	50	60,71%	39,29%
50	70	65,22%	30,43%
średnie miasto		nie	tak
25	30	53,33%	46,67%
30	35	45,12%	53,66%
35	40	48,37%	47,71%
40	45	57,73%	40,21%
45	50	54,05%	45,95%
50	70	53,85%	38,46%
wielkie miasto		nie	tak
25	30	50,00%	50,00%
30	35	55,56%	44,44%
35	40	65,14%	33,94%
40	45	70,91%	27,27%
45	50	73,68%	26,32%
50	70	80,00%	20,00%
Ogół wg wykształcenia		nie	tak
zawodowe		45,16%	53,76%
średnie		54,67%	43,46%
wyższe		62,02%	36,20%
Ogół wg wielkości miasta		nie	tak
średnie miasto		51,13%	46,37%
wielkie miasto		65,19%	34,07%
Ogół wg liczby dzieci		nie	tak
1		53,33%	42,96%
2		59,06%	39,45%
3		51,61%	47,58%

Źródło: badania własne

Tabela nr 31. Uzasadnienie opinii o wyższości opieki matczynej nad ojcowską (kw. ankiety)

Ogól wg wieku		mają lepsze podejście	taka jest tradycja	rzadziej pracują zawodowo	do tego są stworzone	inne powody
25	30	28,00%	0,00%	16,00%	4,00%	8,00%
30	35	29,66%	5,52%	11,72%	4,83%	9,66%
35	40	27,48%	9,16%	10,69%	7,25%	2,29%
40	45	23,03%	4,61%	5,26%	3,95%	2,63%
45	50	19,64%	7,14%	16,07%	7,14%	7,14%
50	70	26,09%	0,00%	8,70%	8,70%	0,00%
średnie miasto		mają lepsze podejście	taka jest tradycja	rzadziej pracują zawodowo	do tego są stworzone	inne powody
25	30	26,67%	0,00%	13,33%	6,67%	6,67%
30	35	31,71%	6,10%	14,63%	6,10%	6,10%
35	40	29,41%	11,76%	11,76%	8,50%	3,92%
40	45	26,80%	3,09%	5,15%	6,19%	4,12%
45	50	27,03%	10,81%	24,32%	8,11%	2,70%
50	70	30,77%	0,00%	15,38%	15,38%	0,00%
wielkie miasto		mają lepsze podejście	taka jest tradycja	rzadziej pracują zawodowo	do tego są stworzone	inne powody
25	30	30,00%	0,00%	20,00%	0,00%	10,00%
30	35	26,98%	4,76%	7,94%	3,17%	14,29%
35	40	24,77%	5,50%	9,17%	5,50%	0,00%
40	45	16,36%	7,27%	5,45%	0,00%	0,00%
45	50	5,26%	0,00%	0,00%	5,26%	15,79%
50	70	20,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Ogól wg wykształcenia		mają lepsze podejście	taka jest tradycja	rzadziej pracują zawodowo	do tego są stworzone	inne powody
zawodowe		36,56%	7,53%	17,20%	8,60%	5,38%
średnie		31,31%	5,14%	13,08%	5,61%	3,27%
wyższe		19,58%	7,42%	6,53%	5,34%	4,75%
Ogól wg wielkości miasta		mają lepsze podejście	taka jest tradycja	rzadziej pracują zawodowo	do tego są stworzone	inne powody
średnie miasto		28,82%	7,52%	12,03%	7,52%	4,26%
wielkie miasto		21,85%	4,81%	7,41%	3,33%	4,81%
Ogól wg liczby dzieci		mają lepsze podejście	taka jest tradycja	rzadziej pracują zawodowo	do tego są stworzone	inne powody
1		28,15%	3,70%	11,11%	6,67%	5,19%
2		24,07%	6,70%	8,44%	4,96%	4,96%
3		31,45%	8,87%	14,52%	8,06%	2,42%

Źródło: badania własne

Jak wygląda podział obowiązków w rodzinach ? - o to następnie zostali zapytani respondenci (tabele nr 32, 33).

Tabela nr 32. Podział obowiązków w rodzinach ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Ogół wg wieku		ja zajmuję się głównie pracą zawodową	żona/partnerka domem (wychowaniem dzieci)	wszystko robimy wspólnie	inny
25	30	60,00%	40,00%	33,33%	0,00%
30	35	25,61%	13,41%	64,63%	1,22%
35	40	34,64%	13,07%	62,09%	4,58%
40	45	23,71%	12,37%	65,98%	8,25%
45	50	27,03%	8,11%	64,86%	5,41%
50	70	30,77%	15,38%	53,85%	7,69%
wielkie miasto		ja zajmuję się głównie pracą zawodową	żona/partnerka domem (wychowaniem dzieci)	wszystko robimy wspólnie	inny
25	30	70,00%	20,00%	40,00%	0,00%
30	35	38,10%	15,87%	57,14%	3,17%
35	40	32,11%	17,43%	63,30%	3,67%
40	45	29,09%	7,27%	72,73%	3,64%
45	50	26,32%	5,26%	68,42%	5,26%
50	70	40,00%	10,00%	70,00%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		ja zajmuję się głównie pracą zawodową	żona/partnerka domem (wychowaniem dzieci)	wszystko robimy wspólnie	inny
zawodowe		50,54%	15,05%	41,94%	4,30%
średnie		31,78%	14,95%	59,81%	4,21%
wyższe		25,52%	12,17%	71,51%	4,45%
Ogół wg wielkości miasta		ja zajmuję się głównie pracą zawodową	żona/partnerka domem (wychowaniem dzieci)	wszystko robimy wspólnie	inny
średnie miasto		30,08%	13,53%	62,66%	4,76%
wielkie miasto		34,07%	14,07%	63,70%	3,33%
Ogół wg liczby dzieci		ja zajmuję się głównie pracą zawodową	żona/partnerka domem (wychowaniem dzieci)	wszystko robimy wspólnie	inny
1		27,41%	11,85%	62,96%	9,63%
2		30,27%	12,66%	65,26%	1,74%
3		41,13%	19,35%	55,65%	5,65%

Źródło: badania własne

Tabela nr 33. Model rodziny reprezentowany przez ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. wywiadu)

Ogół wg wieku		ja zajmuję się pracą zawodową	żona/partnerka domem	wszystko robimy wspólnie	inny
25	30	50,00%	16,67%	66,67%	0,00%
30	35	33,33%	23,81%	66,67%	0,00%
35	40	29,07%	16,28%	66,28%	3,49%
40	45	22,73%	15,15%	72,73%	4,55%
45	50	13,33%	0,00%	80,00%	6,67%
50	70	33,33%	16,67%	66,67%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		ja zajmuję się pracą zawodową	żona/partnerka domem	wszystko robimy wspólnie	inny
zawodowe		52,78%	13,89%	44,44%	2,78%
średnie		22,67%	14,67%	76,00%	2,67%
wyższe		20,22%	16,85%	74,16%	4,49%
Ogół wg liczby dzieci		ja zajmuję się pracą zawodową	żona/partnerka domem	wszystko robimy wspólnie	inny
1		32,35%	11,76%	70,59%	0,00%
2		26,56%	17,97%	69,53%	4,69%
3		23,53%	11,76%	70,59%	2,94%

Źródło: badania własne

Większość ankietowanych - 63,08% wykonuje obowiązki domowe wspólnie z żoną, 1/3 ojców deklaruje, że utrzymują finansowo rodzinę, więc nie zajmują się zbyt często pracami typowo domowymi, nieliczna grupa - 13,75% wskazała, że dom i dzieci to sprawa kobiety. Są to głównie najmłodszy respondenci z wykształceniem zawodowym. W trakcie wywiadu grupa 69,50% ankietowanych zadeklarowała, że w rodzinie nie ma przypisanych czynności, tylko wszystko wykonywane jest wspólnie; wskaźnik ten wyraźnie wzrasta wraz z wykształceniem respondentów. Liczba dzieci ani wiek nie wpływają znacząco na wyniki badań; 27,00% ankietowanych wskazuje, że ich obowiązki ograniczają się głównie do zarabiania pieniędzy, są to w większości respondenci z wykształceniem zawodowym i w wieku około 30 lat. Natomiast 15,50% ankietowanych twierdzi, że żona zajmuje się domem.

Na pytanie: Czy model rodziny odpowiada ankietowanej grupie ojców? - zdecydowana większość – 89,50% odpowiedziała twierdząco (w większości najmłodszy respondenci z 1 dzieckiem), jedynie 8,00%, że częściowo. W trakcie wywiadu ewidentna większość respondentów – 93,12% wypowiedziała się, że akceptuje istniejący model swojej rodziny, a nieliczni, którzy chcieliby coś zmienić, wskazywali na małą ilość czasu poświęcanego dzieciom ze względu na zbyt długi czas pracy (tabele nr 34, 35).

Tabela nr 34. Zgoda ojców na model obowiązujący w rodzinie respondentów (kw ankiety)

Ogół wg wieku		tak	nie	brak odp.
25	30	96,00%	0,00%	4,00%
30	35	93,10%	3,45%	3,45%
35	40	92,75%	3,82%	3,44%
40	45	92,11%	4,61%	3,29%
45	50	92,86%	5,36%	1,79%
50	70	100,00%	0,00%	0,00%
średnie miasto		tak	nie	brak odp.
25	30	93,33%	0,00%	6,67%
30	35	90,24%	4,88%	4,88%
35	40	92,16%	4,58%	3,27%
40	45	89,69%	5,15%	5,15%
45	50	91,89%	5,41%	2,70%
50	70	100,00%	0,00%	0,00%
wielkie miasto		tak	nie	brak odp.
25	30	100,00%	0,00%	0,00%
30	35	96,83%	1,59%	1,59%
35	40	93,58%	2,75%	3,67%
40	45	96,36%	3,64%	0,00%
45	50	94,74%	5,26%	0,00%
50	70	100,00%	0,00%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		tak	nie	brak odp.
zawodowe		88,17%	7,53%	4,30%
średnie		94,39%	1,40%	4,21%
wyższe		93,47%	4,45%	2,08%
Ogół wg wielkości miasta		tak	nie	brak odp.
średnie miasto		91,48%	4,51%	4,01%
wielkie miasto		95,56%	2,59%	1,85%
Ogół wg liczby dzieci		tak	nie	brak odp.
1		91,11%	6,67%	2,22%
2		93,80%	2,48%	3,72%
3		93,55%	4,84%	1,61%

Źródło: badania własne

Tabela nr 35. Zgoda ojców na model obowiązujący w rodzinie respondentów (kw. wywiadu)

Ogół wg wieku		tak	nie	częściowo
25	30	100,00%	0,00%	0,00%
30	35	85,71%	4,76%	9,52%
35	40	87,21%	1,16%	10,47%
40	45	92,42%	0,00%	6,06%
45	50	86,67%	6,67%	6,67%
50	70	100,00%	0,00%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		tak	nie	częściowo
zawodowe		88,89%	2,78%	8,33%
średnie		90,67%	0,00%	8,00%
wyższe		88,76%	2,25%	7,87%
Ogół wg liczby dzieci		tak	nie	częściowo
1		94,12%	2,94%	0,00%
2		87,50%	0,78%	11,72%
3		91,18%	2,94%	2,94%

Źródło: badania własne

Podsumowując można stwierdzić, że wzorami postępowania dla ojców są głównie matka i ojciec, ale prawie połowa z nich nie posiada żadnych autorytetów w kwestii wychowania dzieci. Zapytani w związku z tym, jakie obowiązki spoczywały na ojcach w ich rodzinnych domach wskazywali najczęściej utrzymanie rodzin. Rzadko ojciec rodziny był wzorem do naśladowania, ale i nie wymierzał nagminnie kar. Czego w związku z tym najbardziej brakowało w domu rodzinnym respondentom w stosunkach z ojcem – wspólnie spędzonych chwil. Różnice, które zauważają ankietowani w funkcjonowaniu rodzin dawniej i dziś to głównie ilość czasu spędzonych z dziećmi (jest go więcej), ale także większa swoboda młodego pokolenia. Rzeczy, które ankietowani chcieliby przenieść na grunt własnej rodziny to wspólne rozmowy, niekoniecznie konsekwencję, kojarzoną niepotrzebnie z surowością. Przyznają - około połowy badanej populacji ojców – bez względu na wykształcenie, że matka lepiej nadaje się do wychowania i opieki nad dziećmi, aniżeli ojcowie. Uzasadniają to twierdzenie, lepszym „podejściem” kobiet do maluchów. Preferują model rodziny, który obowiązuje w ich domach, w którym właściwie wszystkie obowiązki wykonują wspólnie. Nieliczni respondenci głównie z wykształcenie zawodowym uważają , że prace domowe przynależą kobiecie/matce.

Rozdział 6

Miejsce ojca w edukacji dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Następny cykl pytań dotyczył aktywności ojców w obszarze szkolnym. Respondenci wypowiedzieli się na temat znaczenia ojca w edukacji dzieci (tabela nr 35).

Tabela nr 35. Rola ojca w edukacji dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Ogół wg wieku		bardzo ważną	ważną	przeciętną	mało istotną
25	30	32,00%	36,00%	32,00%	0,00%
30	35	42,76%	47,59%	8,97%	0,69%
35	40	50,76%	40,84%	6,87%	0,76%
40	45	49,34%	40,13%	7,24%	2,63%
45	50	41,07%	44,64%	10,71%	1,79%
50	70	34,78%	60,87%	4,35%	0,00%
średnie miasto		bardzo ważną	ważną	przeciętną	mało istotną
25	30	40,00%	40,00%	20,00%	0,00%
30	35	43,90%	46,34%	8,54%	1,22%
35	40	52,94%	39,22%	6,54%	0,65%
40	45	51,55%	41,24%	6,19%	0,00%
45	50	40,54%	43,24%	10,81%	2,70%
50	70	38,46%	53,85%	7,69%	0,00%
wielkie miasto		bardzo ważną	ważną	przeciętną	mało istotną
25	30	20,00%	30,00%	50,00%	0,00%
30	35	41,27%	49,21%	9,52%	0,00%
35	40	47,71%	43,12%	7,34%	0,92%
40	45	45,45%	38,18%	9,09%	7,27%
45	50	42,11%	47,37%	10,53%	0,00%
50	70	30,00%	70,00%	0,00%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		bardzo ważną	ważną	przeciętną	mało istotną
zawodowe		34,41%	48,39%	13,98%	1,08%
średnie		42,52%	47,20%	9,81%	0,00%
wyższe		53,12%	37,98%	6,82%	2,08%
Ogół wg wielkości miasta		bardzo ważną	ważną	przeciętną	mało istotną
średnie miasto		48,62%	42,11%	7,77%	0,75%
wielkie miasto		43,70%	44,44%	9,63%	1,85%
Ogół wg liczby dzieci		bardzo ważną	ważną	przeciętną	mało istotną
1		48,89%	40,00%	8,89%	0,74%
2		48,64%	42,18%	7,44%	1,24%
3		37,10%	49,19%	12,10%	1,61%

Źródło: badania własne.

Prawie wszyscy określili ją jako ważną (średnie miasta - 46,87; duże miasta - 51,11%) i bardzo ważną (średnie miasta - 39,60%; duże miasta - 34,81%). Badani ojcowie ze średnich i dużych miast, w przedziale wiekowym 35-45 lat i z wykształceniem wyższym oraz z 1 i 2 dziećmi, wskazali na swoją rolę jako bardzo ważną, natomiast młodszy ojcowie - 30-letni odpowiedzieli, że ich znaczenie w kształceniu dzieci w wieku wczesnoszkolnym jest duże.

Opinie dotyczące znaczenia ojców w edukacji dzieci w wieku wczesnoszkolnym znalazły przełożenie na pytanie, czy w związku z tym uczestniczą w nim (tabela nr 36). Okazuje się, że ponad połowa badanych - 53,50% robi to rzadko. Jedynie 31,00% jest w pełni zaangażowana, a 15,50% w ogóle nie podejmuje takich działań. Jak wskazują wyniki badań, uzyskane w trakcie wywiadów z ojcami, najbardziej aktywne w życiu dzieci w wieku wczesnoszkolnym są mężczyźni w wieku około 40 lat, z wykształceniem zawodowym i z 3 dziećmi. Rzadko takie zaangażowanie wykazują ojcowie pomiędzy 35 a 45 rokiem życia, z wykształceniem wyższym i 2 dziećmi. Można zatem stwierdzić, że świadomość znaczenia ojców w edukacji dzieci nie przekłada się na ich uczestnictwo w tym obszarze, a szczególnie ojców z wyższym wykształceniem.

Tabela nr 36. Deklaracje ojców dotyczące włączania się przez nich w życie szkoły, do której uczęszczają ich dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. wywiadu)

Ogół wg wieku		tak	nie	rzadko
25	30	33,33%	16,67%	50,00%
30	35	42,86%	9,52%	47,62%
35	40	24,42%	19,77%	55,81%
40	45	30,30%	13,64%	56,06%
45	50	46,67%	6,67%	46,67%
50	70	50,00%	16,67%	33,33%
Ogół wg wykształcenia		tak	nie	rzadko
zawodowe		41,67%	13,89%	44,44%
średnie		30,67%	16,00%	53,33%
wyższe		26,97%	15,73%	57,30%
Ogół wg liczby dzieci		tak	nie	rzadko
1		35,29%	11,76%	52,94%
2		28,13%	17,19%	54,69%
3		38,24%	14,71%	47,06%

Źródło: badania własne.

Odpowiedzi na kolejne pytanie miały wykazać przejawy zaangażowania ojców w życie szkolne dzieci, jeśli ono występuje (tabela nr 37). Najczęściej respondenci - 67,50% włączają się w prace domowe dzieci w wieku wczesnoszkolnym i powtarzają materiał; jest to domena 35-letnich ojców, z wyższym wykształceniem; ich aktywność w tym zakresie spada

wraz z liczbą dzieci. Tylko 38,50% ankietowanych, głównie 50-latków z wykształceniem średnim i wyższym oraz 2 dzieci uczestniczy w zebraniach szkolnych, a można domniemać, że są to dla wielu z nich działania jednorazowe. Wyjazdy na wycieczki szkolne należą do rzadkości i podejmowane są najczęściej przez najstarszych respondentów z wykształceniem wyższym, posiadających 1 lub 3 dzieci.

Tabela nr 37. Obszary działań podejmowanych przez ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym na terenie szkoły (kw. wywiadu)

Ogół wg wieku		uczestniczę w zebraniach	jeżdżę na wycieczki szkolne	odrabiam zadania domowe	powtarzam materiał	zajmuje się matka	inaczej
25	30	33,33%	0,00%	66,67%	50,00%	0,00%	0,00%
30	35	38,10%	0,00%	80,95%	66,67%	4,76%	4,76%
35	40	32,56%	3,49%	63,95%	45,35%	5,81%	1,16%
40	45	40,91%	9,09%	72,73%	51,52%	12,12%	4,55%
45	50	60,00%	26,67%	60,00%	60,00%	13,33%	13,33%
50	70	50,00%	16,67%	33,33%	16,67%	0,00%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		uczestniczę w zebraniach	jeżdżę na wycieczki szkolne	odrabiam zadania domowe	powtarzam materiał	zajmuje się matka	inaczej
zawodowe		27,78%	8,33%	61,11%	30,56%	8,33%	5,56%
średnie		41,33%	2,67%	72,00%	50,67%	6,67%	2,67%
wyższe		40,45%	10,11%	66,29%	57,30%	8,99%	3,37%
Ogół wg liczby dzieci		uczestniczę w zebraniach	jeżdżę na wycieczki szkolne	odrabiam zadania domowe	powtarzam materiał	zajmuje się matka	inaczej
1		23,53%	11,76%	58,82%	55,88%	5,88%	2,94%
2		43,75%	4,69%	68,75%	50,00%	7,81%	3,13%
3		35,29%	11,76%	67,65%	41,18%	11,76%	5,88%

Źródło: badania własne.

W celu uszczegółowienia prezentacji stopnia zaangażowania ojców w szkolne sprawy dzieci zapytano, czy włączają się oni w wykonywanie zadań domowych i jak często podejmują taką aktywność (tabele nr 38, 39). Zdecydowana większość odpowiedziała twierdząco - 84,90%. Angażują się przede wszystkim respondenci z wykształceniem wyższym, posiadający 2 dzieci. Pytanie główne zostało uzupełnione szczegółowymi - o częstotliwość i rodzaj zadań, w których uczestniczą. Najczęściej ojcowie włączają się w prace domowe dzieci, kiedy są o to proszeni (średnie miasta - 45,11%; duże miasta 53,27%). Aktywność ta rośnie wraz z wiekiem i wykształceniem respondentów, chociaż załamanie następuje u populacji ojców z wielkich miast około 45 roku życia. Rzadziej badani wskazywali, że pomagają dzieciom w odrabianiu zadań szkolnych, kiedy pozwala im na to

czas (średnie miasta – 28,71; duże miasta - 18,22%). Nieliczni robią to regularnie - 4 razy w tygodniu (średnie miasta – 5,05%; duże miasta - 2,80%), a codzienna pomoc należy do rzadkości.

Tabela nr 38. Deklaracje ojców dotyczące odrabiania prac domowych z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Ogół wg wieku		tak	nie
25	30	64,00%	36,00%
30	35	82,76%	20,00%
35	40	80,92%	22,90%
40	45	76,97%	24,34%
45	50	78,57%	23,21%
50	70	69,57%	30,43%
średnie miasto		tak	nie
25	30	73,33%	26,67%
30	35	84,15%	19,51%
35	40	83,66%	20,26%
40	45	73,20%	27,84%
45	50	75,68%	27,03%
50	70	61,54%	38,46%
wielkie miasto		tak	nie
25	30	50,00%	50,00%
30	35	80,95%	20,63%
35	40	77,06%	26,61%
40	45	83,64%	18,18%
45	50	84,21%	15,79%
50	70	80,00%	20,00%
Ogół wg wykształcenia		tak	nie
zawodowe		65,59%	40,86%
średnie		80,84%	20,56%
wyższe		83,09%	18,99%
Ogół wg wielkości miasta		tak	nie
średnie miasto		79,45%	23,31%
wielkie miasto		79,26%	22,96%
Ogół wg liczby dzieci		tak	nie
1		78,52%	22,22%
2		81,39%	20,60%
3		73,39%	33,06%

Źródło: badania własne.

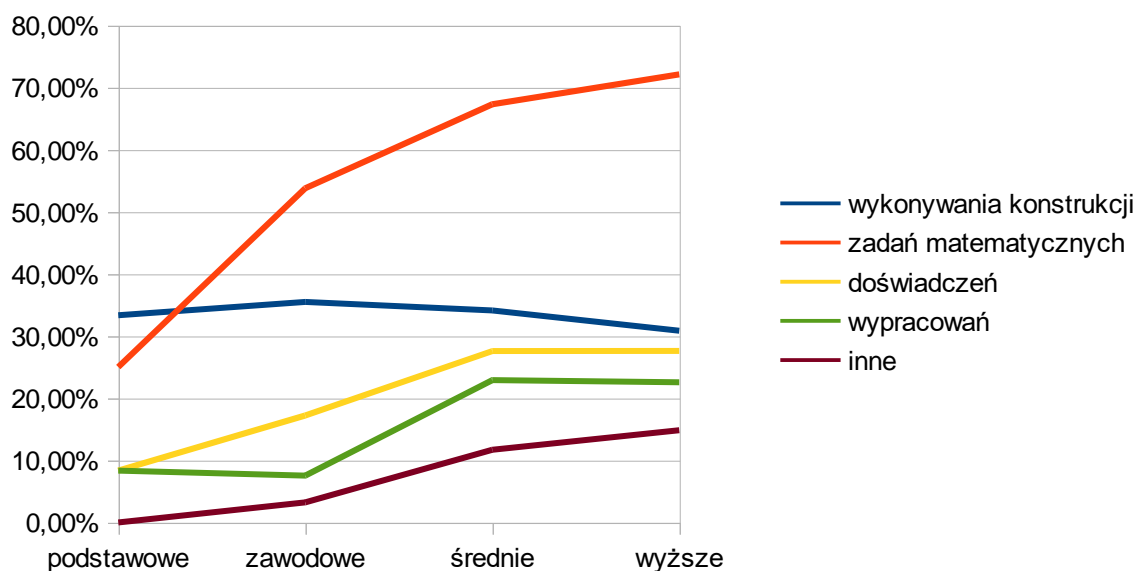
Tabela nr 39. Częstotliwość odrabiania przez ojców prac domowych z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Ogól wg wieku		codziennie	2 razy w tygodniu	4 razy w tygodniu	kiedy mam czas	zawsze kiedy mnie o to poprosi
25	30	6,25%	12,50%	0,00%	37,50%	43,75%
30	35	20,00%	14,17%	3,33%	24,17%	41,67%
35	40	16,98%	11,79%	3,77%	26,42%	48,11%
40	45	16,24%	12,82%	5,98%	21,37%	52,14%
45	50	11,36%	22,73%	4,55%	20,45%	52,27%
50	70	6,25%	12,50%	6,25%	31,25%	62,50%
średnie miasto		codziennie	2 razy w tygodniu	4 razy w tygodniu	kiedy mam czas	zawsze kiedy mnie o to poprosi
25	30	9,09%	0,00%	0,00%	36,36%	54,55%
30	35	15,94%	10,14%	4,35%	33,33%	39,13%
35	40	17,97%	14,06%	5,47%	30,47%	39,84%
40	45	18,31%	9,86%	7,04%	21,13%	53,52%
45	50	14,29%	21,43%	3,57%	25,00%	50,00%
50	70	0,00%	12,50%	0,00%	37,50%	62,50%
wielkie miasto		codziennie	2 razy w tygodniu	4 razy w tygodniu	kiedy mam czas	zawsze kiedy mnie o to poprosi
25	30	0,00%	40,00%	0,00%	40,00%	20,00%
30	35	25,49%	19,61%	1,96%	11,76%	45,10%
35	40	15,48%	8,33%	1,19%	20,24%	60,71%
40	45	13,04%	17,39%	4,35%	21,74%	50,00%
45	50	6,25%	25,00%	6,25%	12,50%	56,25%
50	70	12,50%	12,50%	12,50%	25,00%	62,50%
Ogól wg wykształcenia		codziennie	2 razy w tygodniu	4 razy w tygodniu	kiedy mam czas	zawsze kiedy mnie o to poprosi
zawodowe		13,11%	8,20%	1,64%	37,70%	42,62%
średnie		16,18%	9,83%	2,89%	27,75%	49,13%
wyższe		16,43%	17,50%	5,36%	18,93%	50,36%
Ogól wg wielkości miasta		codziennie	2 razy w tygodniu	4 razy w tygodniu	kiedy mam czas	zawsze kiedy mnie o to poprosi
średnie miasto		16,40%	12,30%	5,05%	28,71%	45,11%
wielkie miasto		16,36%	15,42%	2,80%	18,22%	53,27%
Ogól wg liczby dzieci		codziennie	2 razy w tygodniu	4 razy w tygodniu	kiedy mam czas	zawsze kiedy mnie o to poprosi
1		19,81%	18,87%	3,77%	27,36%	33,96%
2		16,16%	12,80%	4,57%	23,17%	52,13%
3		9,89%	7,69%	3,30%	19,78%	35,16%

Źródło: badania własne

Na pytanie dotyczące rodzaju zadań domowych (tabela nr 40, wykres 11), które są domeną ojców, zdecydowana większość wskazała zadania matematyczne (średnie miasta - 64,91%; duże miasta - 71,11%). Jednak aktywność ojców w tym temacie spada wraz z liczbą dzieci i wiekiem ankietowanych, zamieszkujących w średniej wielkości miastach. Najczęściej tymi zagadnieniami zajmują się najmłodsi respondenci z 1 i 2 dziećmi oraz z wykształceniem wyższym. Konstrukcje wszelkiego rodzaju i doświadczenia również przynależą ojcom, szczególnie około 40 rokiem życia, z wykształceniem zawodowym i średnim (doświadczenia wykonują najczęściej respondenci z wykształceniem wyższym) oraz 2 dzieci. Najrzadziej badana populacja ojców pomaga w pisaniu wypracowań, a jeśli podejmują się tego typu zadań to najstarsi ankietowani z wykształceniem średnim i wyższym. Można zatem zaobserwować tradycyjny podział ról, który ma swoje odzwierciedlenie także w rodzajach prac domowych, które rodzice wykonują z dziećmi.

Wykres nr 11. Rodzaje prac domowych odrabianych przez ojców z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym (wg wykształcenia)

Źródło: badania własne.

Tabela nr 40. Rodzaje prac domowych odrabianych przez ojców z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Ogół wg wieku		wykonywanie konstrukcji	zadania matematyczne	doświadczenia	wypracowania	inne
25	30	28,00%	72,00%	16,00%	8,00%	4,00%
30	35	29,66%	66,21%	22,07%	15,17%	13,10%
35	40	36,64%	69,47%	25,19%	18,32%	8,78%
40	45	31,58%	65,13%	32,24%	27,63%	16,45%
45	50	32,14%	69,64%	28,57%	25,00%	12,50%
50	70	17,39%	47,83%	17,39%	34,78%	8,70%
średnie miasto		wykonywania konstrukcji	zadań matematycznych	doświadczeń	wypracowań	inne
25	30	20,00%	80,00%	20,00%	13,33%	6,67%
30	35	28,05%	62,20%	25,61%	15,85%	13,41%
35	40	38,56%	69,28%	24,18%	18,95%	11,11%
40	45	37,11%	60,82%	32,99%	25,77%	17,53%
45	50	35,14%	64,86%	29,73%	24,32%	13,51%
50	70	23,08%	38,46%	30,77%	15,38%	15,38%
wielkie miasto		wykonywania konstrukcji	zadań matematycznych	doświadczeń	wypracowań	inne
25	30	40,00%	60,00%	10,00%	0,00%	0,00%
30	35	31,75%	71,43%	17,46%	14,29%	12,70%
35	40	33,94%	69,72%	26,61%	17,43%	5,50%
40	45	21,82%	72,73%	30,91%	30,91%	14,55%
45	50	26,32%	78,95%	26,32%	26,32%	10,53%
50	70	10,00%	60,00%	0,00%	60,00%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		wykonywania konstrukcji	zadań matematycznych	doświadczeń	wypracowań	inne
zawodowe		35,48%	53,76%	17,20%	7,53%	3,23%
średnie		34,11%	67,29%	27,57%	22,90%	11,68%
wyższe		30,86%	72,11%	27,60%	22,55%	14,84%
Ogół wg wielkości miasta		wykonywania konstrukcji	zadań matematycznych	doświadczeń	wypracowań	inne
średnie miasto		34,59%	64,91%	27,32%	20,30%	13,78%
wielkie miasto		29,26%	71,11%	24,07%	21,48%	8,89%
Ogół wg liczby dzieci		wykonywania konstrukcji	zadań matematycznych	doświadczeń	wypracowań	inne
1		28,15%	68,89%	25,93%	19,26%	12,59%
2		34,24%	69,98%	26,30%	20,84%	10,67%
3		32,26%	56,45%	23,39%	20,16%	13,71%

Źródło: badania własne.

Najczęściej usprawiedliwieniem ojców (tabela nr 41), którzy nie wspomagają swoich dzieci w pracach domowych, jest wskazanie matki jako osoby zajmującej się tymi obowiązkami rodzicielskimi (średnie miasta – 60,22%; duże miasta - 48,39%) oraz długi czas pracy spowodowany potrzebą utrzymania rodziny (średnie miasta - 44,09%; duże miasta -

43,55%). Argumenty, iż są to czynności przypisane kobietom, wysunęli częściej ojcowie ze średnich miast, z wykształceniem zawodowym, posiadający 1 dziecko. Krzywa wzrostu w wielkich miastach rosła wraz z wiekiem respondentów. Duża różnica w wynikach warunkowana wykształceniem respondentów w sposób niepokojący wskazuje, że świadomość równości płci w wychowaniu dzieci, szczególnie młodszych jest w dalszym ciągu na niskim poziomie w badanej populacji ojców.

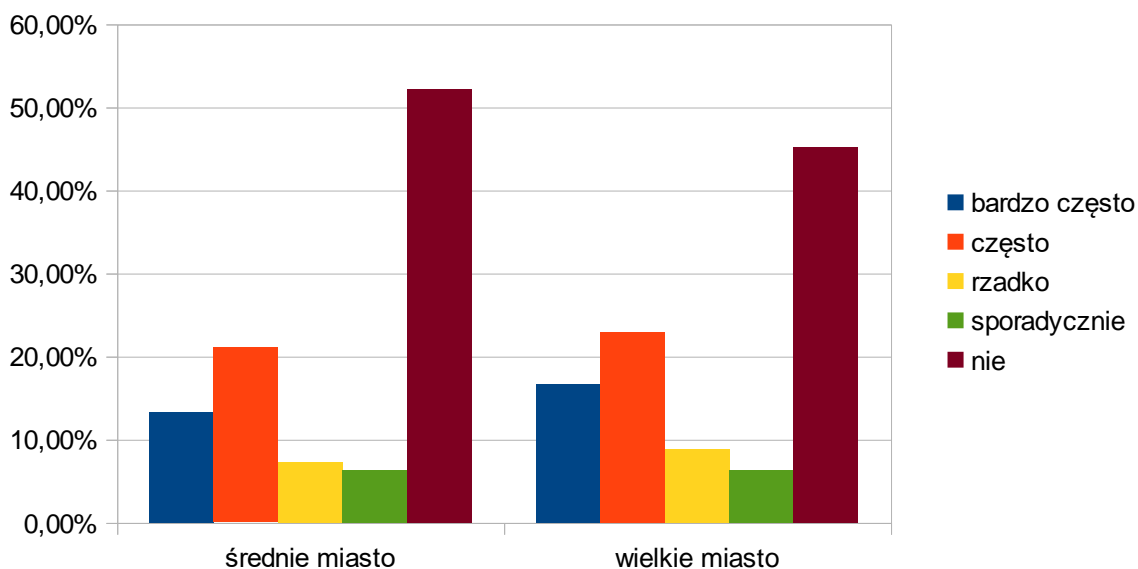
Tabela nr 41. Usprawiedliwienie braku pomocy ojców w odrabianiu zadań domowych przez dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Ogół wg wieku		długo pracuję, zarabiam na dom	tym zajmuje się matka	nie mam cierpliwości	inny powód
25	30	77,78%	22,22%	22,22%	0,00%
30	35	44,83%	51,72%	10,34%	10,34%
35	40	50,00%	50,00%	8,33%	10,00%
40	45	24,32%	67,57%	0,00%	16,22%
45	50	61,54%	61,54%	7,69%	7,69%
50	70	14,29%	85,71%	0,00%	28,57%
średnie miasto		długo pracuję, zarabiam na dom	tym zajmuje się matka	nie mam cierpliwości	inny powód
25	30	100,00%	25,00%	25,00%	0,00%
30	35	43,75%	68,75%	0,00%	6,25%
35	40	61,29%	45,16%	9,68%	0,00%
40	45	18,52%	74,07%	0,00%	14,81%
45	50	60,00%	60,00%	10,00%	10,00%
50	70	0,00%	80,00%	0,00%	40,00%
wielkie miasto		długo pracuję, zarabiam na dom	tym zajmuje się matka	nie mam cierpliwości	inny powód
25	30	60,00%	20,00%	20,00%	0,00%
30	35	46,15%	30,77%	23,08%	15,38%
35	40	37,93%	55,17%	6,90%	20,69%
40	45	40,00%	50,00%	0,00%	20,00%
45	50	66,67%	66,67%	0,00%	0,00%
50	70	50,00%	100,00%	0,00%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		długo pracuję, zarabiam na dom	tym zajmuje się matka	nie mam cierpliwości	inny powód
zawodowe		44,74%	65,79%	7,89%	10,53%
średnie		40,91%	56,82%	6,82%	6,82%
wyższe		45,31%	51,56%	4,69%	17,19%
Ogół wg wielkości miasta		długo pracuję, zarabiam na dom	tym zajmuje się matka	nie mam cierpliwości	inny powód
średnie miasto		44,09%	60,22%	5,38%	8,60%
wielkie miasto		43,55%	48,39%	9,68%	16,13%
Ogół wg liczby dzieci		długo pracuję, zarabiam na dom	tym zajmuje się matka	nie mam cierpliwości	inny powód
1		36,67%	70,00%	13,33%	10,00%
2		44,58%	49,40%	8,43%	13,25%
3		39,02%	46,34%	0,00%	4,88%

Źródło: badania własne.

Kolejny pomiar aktywności ojców w obszarze edukacji dotyczył uczestnictwa w zebraniach klasowych i uzasadnienia swoich działań w tym zakresie (tabele nr 42,43, wykres 12). Jedynie połowa ojców – 50,67% bierze udział w zebraniach z wychowawcą klas młodszych, uzasadniając to głównie chęcią uczestnictwa w życiu dzieci - 56,34% oraz potrzebą uzyskania wiedzy, co się dzieje w szkole - 43,36%. Zainteresowanie rośnie wraz z wiekiem respondentów, do około 45 roku życia. Są to ojcowie z wykształceniem średnim oraz z 1 i 2 dziećmi. Chodzę, bo tak umówiłem się z matką dziecka - taki podział obowiązków wskazywali nieliczni najmłodszy ankietowani głównie z dużych miast z wykształceniem zawodowym i wyższym, posiadający 2 dzieci. Nieliczna grupa (średnie miasta – 21,05%; duże miasta – 22,96%) respondentów wskazała, że często bierze udział w zebraniach klasowych. Byli to głównie najstarsi wiekiem ojcowie. Bardzo często deklarowali uczestnictwo (średnie miasta – 13,28%; duże miasta – 16,67%) respondenci około 40 roku życia z 1 lub 2 dziećmi.

Wykres nr 12. Częstotliwość uczestnictwa ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym w zebraniach klasowych

Źródło: badania własne.

Tabela nr 42. Częstotliwość uczestnictwa ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym w zebraniach klasowych (kw. ankiety)

Ogól wg wieku		bardzo często	często	rzadko	sporadycznie	nie
25	30	8,00%	0,00%	8,00%	0,00%	84,00%
30	35	11,72%	24,14%	8,28%	4,14%	51,72%
35	40	13,36%	22,14%	6,11%	8,40%	50,00%
40	45	21,05%	21,05%	8,55%	5,92%	43,42%
45	50	17,86%	19,64%	12,50%	8,93%	41,07%
50	70	8,70%	34,78%	4,35%	0,00%	52,17%
średnie miasto		bardzo często	często	rzadko	sporadycznie	nie
25	30	13,33%	0,00%	13,33%	0,00%	73,33%
30	35	14,63%	21,95%	10,98%	4,88%	47,56%
35	40	9,15%	20,26%	6,54%	9,15%	54,90%
40	45	18,56%	23,71%	6,19%	4,12%	47,42%
45	50	18,92%	18,92%	5,41%	8,11%	48,65%
50	70	0,00%	38,46%	0,00%	0,00%	61,54%
wielkie miasto		bardzo często	często	rzadko	sporadycznie	nie
25	30	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%
30	35	7,94%	26,98%	4,76%	3,17%	57,14%
35	40	19,27%	24,77%	5,50%	7,34%	43,12%
40	45	25,45%	16,36%	12,73%	9,09%	36,36%
45	50	15,79%	21,05%	26,32%	10,53%	26,32%
50	70	20,00%	30,00%	10,00%	0,00%	40,00%
Ogól wg wykształcenia		bardzo często	często	rzadko	sporadycznie	nie
zawodowe		2,15%	10,75%	3,23%	5,38%	78,49%
średnie		14,02%	21,96%	7,01%	5,14%	51,87%
wyższe		18,99%	24,33%	9,50%	7,42%	39,76%
Ogól wg wielkości miasta		bardzo często	często	rzadko	sporadycznie	nie
średnie miasto		13,28%	21,05%	7,27%	6,27%	52,13%
wielkie miasto		16,67%	22,96%	8,89%	6,30%	45,19%
Ogól wg liczby dzieci		bardzo często	często	rzadko	sporadycznie	nie
1		15,56%	20,74%	4,44%	5,19%	54,07%
2		15,88%	22,08%	7,20%	7,44%	47,39%
3		10,48%	22,58%	12,90%	4,03%	50,00%

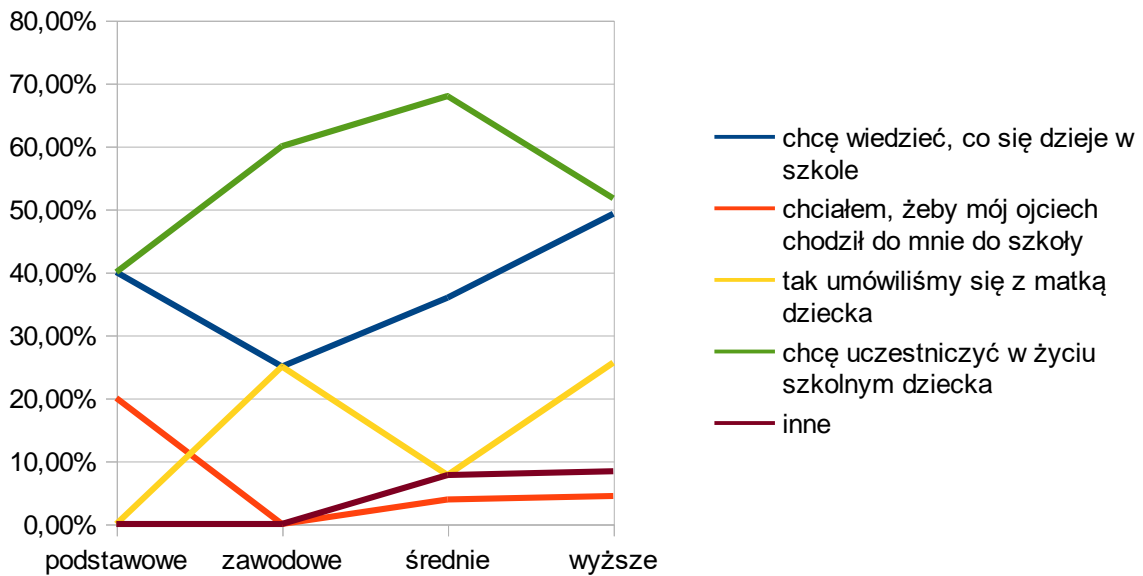
Źródło: badania własne.

Tabela nr 43. Motywy uczestnictwa ojców w zebraniach klasowych u dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Ogół wg wieku		chcę wiedzieć, co się dzieje w szkole	chciałem, żeby mój ojciec chodził do mnie do szkoły	tak umówiliśmy się z matką dziecka	chcę uczestniczyć w życiu szkolnym dziecka
25	30	25,00%	0,00%	25,00%	50,00%
30	35	38,57%	4,29%	17,14%	52,86%
35	40	38,93%	4,58%	23,66%	59,54%
40	45	52,33%	3,49%	20,93%	54,65%
45	50	45,45%	3,03%	15,15%	57,58%
50	70	54,55%	9,09%	0,00%	63,64%
średnie miasto		chcę wiedzieć, co się dzieje w szkole	chciałem, żeby mój ojciec chodził do mnie do szkoły	tak umówiliśmy się z matką dziecka	chcę uczestniczyć w życiu szkolnym dziecka
25	30	25,00%	0,00%	25,00%	50,00%
30	35	34,88%	6,98%	6,98%	55,81%
35	40	43,48%	4,35%	17,39%	56,52%
40	45	58,82%	0,00%	15,69%	54,90%
45	50	47,37%	0,00%	10,53%	63,16%
50	70	80,00%	20,00%	0,00%	80,00%
wielkie miasto		chcę wiedzieć, co się dzieje w szkole	chciałem, żeby mój ojciec chodził do mnie do szkoły	tak umówiliśmy się z matką dziecka	chcę uczestniczyć w życiu szkolnym dziecka
25	30	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
30	35	44,44%	0,00%	33,33%	48,15%
35	40	33,87%	4,84%	30,65%	62,90%
40	45	42,86%	8,57%	28,57%	54,29%
45	50	42,86%	7,14%	21,43%	50,00%
50	70	33,33%	0,00%	0,00%	50,00%
Ogół wg wykształcenia		chcę wiedzieć, co się dzieje w szkole	chciałem, żeby mój ojciec chodził do mnie do szkoły	tak umówiliśmy się z matką dziecka	chcę uczestniczyć w życiu szkolnym dziecka
zawodowe		25,00%	0,00%	25,00%	60,00%
średnie		35,92%	3,88%	7,77%	67,96%
wyższe		49,26%	4,43%	25,62%	51,72%
Ogół wg wielkości miasta		chcę wiedzieć, co się dzieje w szkole	chciałem, żeby mój ojciec chodził do mnie do szkoły	tak umówiliśmy się z matką dziecka	chcę uczestniczyć w życiu szkolnym dziecka
średnie miasto		46,60%	3,66%	13,61%	57,07%
wielkie miasto		39,19%	5,41%	29,05%	55,41%
Ogół wg liczby dzieci		chcę wiedzieć, co się dzieje w szkole	chciałem, żeby mój ojciec chodził do mnie do szkoły	tak umówiliśmy się z matką dziecka	chcę uczestniczyć w życiu szkolnym dziecka
1		43,55%	9,68%	16,13%	58,06%
2		44,81%	1,89%	23,58%	58,49%
3		37,10%	6,45%	12,90%	50,00%

Źródło: badania własne.

Wykres nr 13. Motywy uczestnictwa ojców w zebraniach klasowych u dzieci w wieku wczesnoszkolnym (wg wykształcenia)

Źródło: badania własne.

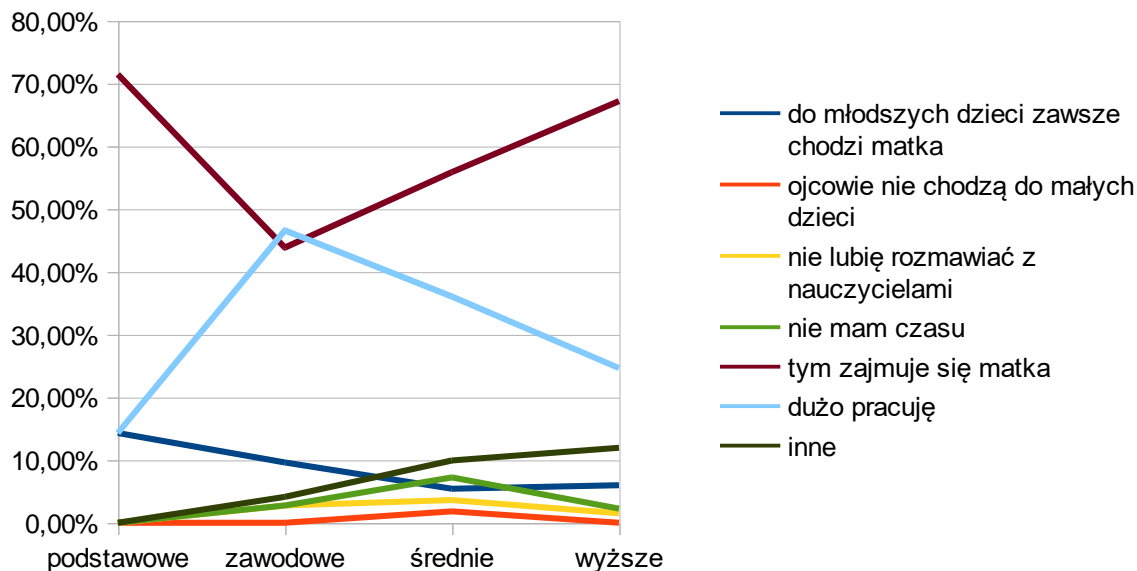
Brak uczestnictwa ojców w życiu szkoły (tabela nr 44, wykres 14) jak wskazują wyniki, był motywowany najczęściej przypisaniem tej roli matce (średnie miasta - 56,25%; duże miasta - 62,30%); ta opinia wzrastała wraz z wykształceniem ankietowanych i dużą ilością pracy (argument malał wraz z wiekiem i wykształceniem respondentów). Wskazanie tego uzasadnienia - w tak wysokich wartościach - świadczy o przekonaniu badanej populacji ojców, że wychowanie dzieci w dalszym ciągu mimo szeregu zmian społeczno-obyczajowo-kulturowych jest nadal domeną matek. Kolejnym wysuniętym argumentem była praca zawodowa ankietowanych (średnie miasta - 30,77%; duże miasta - 37,70%). Podkreślali ten fakt najczęściej najmłodszy respondenci z wykształceniem zawodowym, z dużych miast, z 1 dzieckiem. Należy także zauważyć, że wprawdzie sporadycznie (szczególnie ankietowani ojcowie z dużych miast), ale przytaczano argument, iż do młodszych dzieci zawsze chodzi matka, co potwierdza bardzo tradycyjne podejście najstarszej grupy ojców z mniejszych ośrodków, z wykształceniem zawodowym i 3 dziećmi.

Tabela nr 44. Motywy braku uczestnictwa ojców w zebraniach klasowych u dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw ankiety)

Ogól wg wieku		do młodszych dzieci zawsze chodzi matka	ojcowie nie chodzą do małych dzieci	nie lubię rozmawiać z nauczycielami	nie mam czasu	tym zajmuje się matka	dużo pracuję
25	30	0,00%	4,76%	9,52%	14,29%	28,57%	57,14%
30	35	4,00%	1,33%	2,67%	4,00%	62,67%	34,67%
35	40	3,82%	0,00%	0,76%	3,82%	60,31%	38,17%
40	45	10,61%	0,00%	4,55%	3,03%	63,64%	19,70%
45	50	13,04%	0,00%	0,00%	0,00%	47,83%	26,09%
50	70	33,33%	0,00%	0,00%	0,00%	58,33%	16,67%
średnie miasto		do młodszych dzieci zawsze chodzi matka	ojcowie nie chodzą do małych dzieci	nie lubię rozmawiać z nauczycielami	nie mam czasu	tym zajmuje się matka	dużo pracuję
25	30	0,00%	0,00%	9,09%	18,18%	36,36%	54,55%
30	35	5,13%	0,00%	2,56%	5,13%	61,54%	28,21%
35	40	5,95%	0,00%	1,19%	3,57%	58,33%	38,10%
40	45	13,04%	0,00%	2,17%	0,00%	58,70%	15,22%
45	50	16,67%	0,00%	0,00%	0,00%	50,00%	27,78%
50	70	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%	37,50%	25,00%
wielkie miasto		do młodszych dzieci zawsze chodzi matka	ojcowie nie chodzą do małych dzieci	nie lubię rozmawiać z nauczycielami	nie mam czasu	tym zajmuje się matka	dużo pracuję
25	30	0,00%	10,00%	10,00%	10,00%	20,00%	60,00%
30	35	2,78%	2,78%	2,78%	2,78%	63,89%	41,67%
35	40	0,00%	0,00%	0,00%	4,26%	63,83%	38,30%
40	45	5,00%	0,00%	10,00%	10,00%	75,00%	30,00%
45	50	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	40,00%	20,00%
50	70	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%	0,00%
Ogól wg wykształcenia		do młodszych dzieci zawsze chodzi matka	ojcowie nie chodzą do małych dzieci	nie lubię rozmawiać z nauczycielami	nie mam czasu	tym zajmuje się matka	dużo pracuję
zawodowe		9,59%	0,00%	2,74%	2,74%	43,84%	46,58%
średnie		5,41%	1,80%	3,60%	7,21%	55,86%	36,04%
wyższe		5,97%	0,00%	1,49%	2,24%	67,16%	24,63%
Ogól wg wielkości miasta		do młodszych dzieci zawsze chodzi matka	ojcowie nie chodzą do małych dzieci	nie lubię rozmawiać z nauczycielami	nie mam czasu	tym zajmuje się matka	dużo pracuję
średnie miasto		9,62%	0,00%	1,92%	3,37%	56,25%	30,77%
wielkie miasto		1,64%	1,64%	3,28%	4,92%	62,30%	37,70%
Ogól wg liczby dzieci		do młodszych dzieci zawsze chodzi matka	ojcowie nie chodzą do małych dzieci	nie lubię rozmawiać z nauczycielami	nie mam czasu	tym zajmuje się matka	dużo pracuję
1		2,74%	0,00%	0,00%	8,22%	53,42%	35,62%
2		6,81%	1,05%	1,57%	1,57%	60,21%	32,98%
3		11,29%	0,00%	6,45%	4,84%	58,06%	29,03%

Źródło: badania własne.

Wykres nr 14. Motywy braku uczestnictwa ojców w zebraniach klasowych u dzieci w wieku wczesnoszkolnym (wg wykształcenia)

Źródło: badania własne.

Wyniki badań dotyczące osób, którym dzieci z klas młodszych (tabela nr 45) najczęściej zwracają się ze swoich kłopotów szkolnych, potwierdzają fakt przypisania tej aktywności kobietom, bowiem są to zdecydowanie matki – 89,99% (rzadziej ojcowie – 40,81%). Wskazania te nie były warunkowane ani wykształceniem, ani też szczególnie wiekiem respondentów i liczbą dzieci w rodzinie. Rodzice oraz dziadkowie – jak pokazują dane – nie są osobami, którym dzieci ufają na tyle, aby dzielić się z nimi swoimi problemami. Jest to wynik m.in. zmian we współczesnych rodzinach (często mają charakter nuklearny), stąd kontakty ze starszym pokoleniem często są incydentalne.

**Tabela nr 45. Osoby, którym dzieci w wieku wczesnoszkolnym mówią o kłopotach zdaniem ojców
(kw. ankiety)**

Ogół wg wieku		mnie	matce	rodzeństwu	dziadkom
25	30	16,00%	84,00%	0,00%	8,00%
30	35	40,69%	85,52%	4,14%	2,76%
35	40	41,22%	91,22%	3,05%	3,05%
40	45	44,74%	92,76%	3,29%	1,97%
45	50	39,29%	91,07%	5,36%	3,57%
50	70	34,78%	86,96%	0,00%	4,35%
średnie miasto		mnie	matce	rodzeństwu	dziadkom
25	30	26,67%	73,33%	0,00%	13,33%
30	35	43,90%	84,15%	6,10%	4,88%
35	40	40,52%	92,81%	2,61%	2,61%
40	45	45,36%	94,85%	2,06%	2,06%
45	50	40,54%	91,89%	5,41%	2,70%
50	70	30,77%	92,31%	0,00%	7,69%
wielkie miasto		mnie	matce	rodzeństwu	dziadkom
25	30	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%
30	35	36,51%	87,30%	1,59%	0,00%
35	40	42,20%	88,99%	3,67%	3,67%
40	45	43,64%	89,09%	5,45%	1,82%
45	50	36,84%	89,47%	5,26%	5,26%
50	70	40,00%	80,00%	0,00%	0,00%
wykształcenie		mnie	matce	rodzeństwu	dziadkom
zawodowe		34,41%	87,10%	2,15%	4,30%
średnie		37,85%	89,72%	2,80%	4,21%
wyższe		44,81%	90,50%	2,67%	2,08%
Ogół wg wielkości miasta		mnie	matce	rodzeństwu	dziadkom
średnie miasto		41,60%	90,73%	3,26%	3,51%
wielkie miasto		39,63%	88,89%	3,33%	2,22%
Ogół wg liczby dzieci		mnie	matce	rodzeństwu	dziadkom
1		46,67%	91,11%	0,00%	5,19%
2		39,70%	89,33%	3,47%	1,99%
3		36,29%	90,32%	6,45%	4,03%

Źródło: badania własne

Kolejne zagadnienie dotyczyło reakcji ojców na kłopoty szkolne dziecka (tabela nr 46, wykres 15). Rozmowy (średnie miasta – 81,45%; duże miasta - 78,89%), jako forma rozwiązywania problemów, dominują wśród ojców z wykształceniem średnim i wyższym. Respondenci bardzo rzadko udają się do szkoły, aby skontaktować się z wychowawcą. Krzywa wzrostu, wskazująca na prowadzenie rozmów z dzieckiem na temat ich kłopotów szkolnych, rośnie wraz z wiekiem ankietowanych i jest najwyższa około 45 roku życia, następnie spada (szczególnie wśród ojców zamieszkujących średnie miasta) na rzecz przekazania tej troski matkom dzieci. Argument, że kłopoty na etapie edukacji wczesnoszkolnej nie stanowią problemu pojawiły się rzadko, ale są świadectwem, że wśród

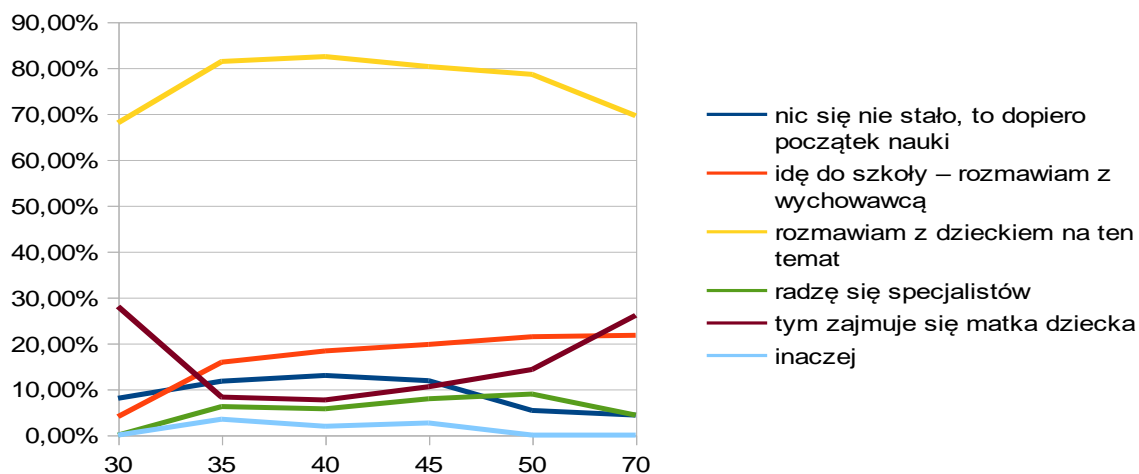
niektórych rodziców w dalszym ciągu pokutuje pogląd, iż prawdziwa nauka zaczyna się w starszych klasach. Jest to zjawisko o tyle niepokojące, że fundamentem dalszej nauki są właśnie klasy I-III szkoły podstawowej, a niepowodzenia w tym okresie rzutują na dalszą karierę szkolną dziecka.

Tabela nr 46. Reakcje ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym na ich kłopoty (kw. wywiadu)

Ogół wg wieku		nic się nie stało, to dopiero początek nauki	idę do szkoły – rozmawiam z wychowawcą	rozmawiam z dzieckiem na ten temat	radzę się specjalistów
25	30	8,00%	4,00%	68,00%	0,00%
30	35	11,72%	15,86%	81,38%	6,21%
35	40	12,98%	18,32%	82,44%	5,73%
40	45	11,84%	19,74%	80,26%	7,89%
45	50	5,36%	21,43%	78,57%	8,93%
50	70	4,35%	21,74%	69,57%	4,35%
średnie miasto		nic się nie stało, to dopiero początek nauki	idę do szkoły – rozmawiam z wychowawcą	rozmawiam z dzieckiem na ten temat	radzę się specjalistów
25	30	13,33%	6,67%	73,33%	0,00%
30	35	12,20%	18,29%	81,71%	8,54%
35	40	9,15%	13,73%	86,93%	2,61%
40	45	9,28%	14,43%	77,32%	5,15%
45	50	5,41%	18,92%	78,38%	5,41%
50	70	0,00%	23,08%	61,54%	7,69%
wielkie miasto		nic się nie stało, to dopiero początek nauki	idę do szkoły – rozmawiam z wychowawcą	rozmawiam z dzieckiem na ten temat	radzę się specjalistów
25	30	0,00%	0,00%	60,00%	0,00%
30	35	11,11%	12,70%	80,95%	3,17%
35	40	18,35%	24,77%	76,15%	10,09%
40	45	16,36%	29,09%	85,45%	12,73%
45	50	5,26%	26,32%	78,95%	15,79%
50	70	10,00%	20,00%	80,00%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		nic się nie stało, to dopiero początek nauki	idę do szkoły – rozmawiam z wychowawcą	rozmawiam z dzieckiem na ten temat	radzę się specjalistów
zawodowe		9,68%	8,60%	68,82%	0,00%
średnie		10,75%	14,95%	78,97%	3,27%
wyższe		12,76%	22,26%	84,27%	9,79%
Ogół wg wielkości miasta		nic się nie stało, to dopiero początek nauki	idę do szkoły – rozmawiam z wychowawcą	rozmawiam z dzieckiem na ten temat	radzę się specjalistów
średnie miasto		9,52%	15,54%	81,45%	4,76%
wielkie miasto		14,07%	22,22%	78,89%	8,52%
Ogół wg liczby dzieci		nic się nie stało, to dopiero początek nauki	idę do szkoły – rozmawiam z wychowawcą	rozmawiam z dzieckiem na ten temat	radzę się specjalistów
1		5,93%	18,52%	82,96%	5,19%
2		14,89%	19,60%	78,41%	6,45%
3		5,65%	13,71%	83,06%	7,26%

Źródło: badania własne.

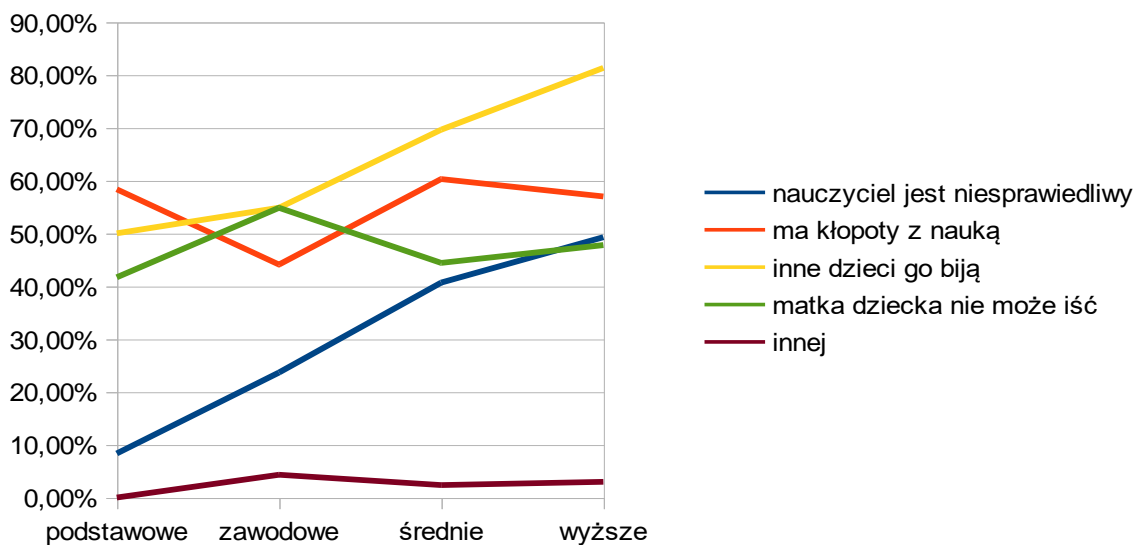
Wykres nr 15. Reakcje ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym na ich kłopoty (wg wieku)

Źródło: badania własne.

Okoliczności, które skłoniłyby badaną populację ojców do odwiedzenia szkoły (tabela nr 47, tabela16) dziecka, to głównie sytuacje, kiedy dzieci są bite przez rówieśników – 73,24%, rzadziej, gdy mają kłopoty w nauce - 56,50%, w przypadku niemożliwości udania się matki dziecka do szkoły – 47,38% oraz kiedy dziecko czuje się niesprawiedliwie potraktowane przez nauczyciela - 41,70%. Taką interwencję podejmują przede wszystkim ojcowie z wykształceniem średnim i wyższym. Liczba dzieci w nieznacznym stopniu wpływa na tę aktywność, która nieco spada po 45 roku życia.

Wykres nr 16. Sytuacje szkolne, wymagające interwencji ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (wg wykształcenia)

**Tabela nr 47. Sytuacje szkolne, wymagające interwencji ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym
(kw. ankiety)**

Ogól wg wieku		nauczyciel jest niesprawiedliwy	ma kłopoty z nauką	inne dzieci go biją	matka dziecka nie może iść
25	30	48,00%	44,00%	68,00%	64,00%
30	35	37,24%	55,86%	70,34%	40,69%
35	40	42,37%	58,78%	74,81%	45,42%
40	45	42,11%	55,26%	75,66%	51,97%
45	50	44,64%	53,57%	67,86%	44,64%
50	70	43,48%	52,17%	69,57%	69,57%
średnie miasto		nauczyciel jest niesprawiedliwy	ma kłopoty z nauką	inne dzieci go biją	matka dziecka nie może iść
25	30	46,67%	33,33%	73,33%	60,00%
30	35	36,59%	56,10%	69,51%	40,24%
35	40	43,14%	54,90%	73,20%	49,02%
40	45	41,24%	57,73%	71,13%	55,67%
45	50	40,54%	54,05%	62,16%	43,24%
50	70	38,46%	46,15%	69,23%	61,54%
wielkie miasto		nauczyciel jest niesprawiedliwy	ma kłopoty z nauką	inne dzieci go biją	matka dziecka nie może iść
25	30	50,00%	60,00%	60,00%	70,00%
30	35	38,10%	55,56%	71,43%	41,27%
35	40	41,28%	64,22%	77,06%	40,37%
40	45	43,64%	50,91%	83,64%	45,45%
45	50	52,63%	52,63%	78,95%	47,37%
50	70	50,00%	60,00%	70,00%	80,00%
Ogól wg wykształcenia		nauczyciel jest niesprawiedliwy	ma kłopoty z nauką	inne dzieci go biją	matka dziecka nie może iść
zawodowe		23,66%	44,09%	54,84%	54,84%
średnie		40,65%	60,28%	69,63%	44,39%
wyższe		49,26%	56,97%	81,31%	47,77%
Ogól wg wielkości miasta		nauczyciel jest niesprawiedliwy	ma kłopoty z nauką	inne dzieci go biją	matka dziecka nie może iść
średnie miasto		41,35%	54,89%	70,93%	49,37%
wielkie miasto		42,22%	58,89%	76,67%	44,44%
Ogól wg liczby dzieci		nauczyciel jest niesprawiedliwy	ma kłopoty z nauką	inne dzieci go biją	matka dziecka nie może iść
1		40,00%	59,26%	75,56%	45,19%
2		43,67%	57,82%	72,46%	47,64%
3		36,29%	47,58%	71,77%	49,19%

Źródło: badania własne

Niestety, jak wskazuje zestawienie wyników badań (tabele nr 48,49,50), niewiele ponad połowa respondentów zna z imienia i nazwiska nauczyciela swoich dzieci – 59,40%, nieco więcej wie, jaki jest rozkład zajęć dzieci – 66,67%. Sytuacja przedstawia się lepiej, jeśli chodzi o znajomość rówieśników. Zdecydowana większość potrafi wskazać z imienia i nazwiska kolegów/koleżanki swoich pociech (średnie miasta – 82,96%; duże miasta - 88,52%). Należy jednak zaznaczyć, że średnio jedynie połowa ankietowanych odpowiedziała na te pytania. Reszta pominęła to zagadnienie, co świadczy o braku znajomości tematu.

Tabela nr 48. Znajomość przez ojców nauczycieli dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Ogół wg wieku		Tak	Nie	Niektórych
25	30	28,00%	36,00%	36,00%
30	35	57,24%	12,41%	30,34%
35	40	61,83%	10,69%	27,48%
40	45	57,89%	15,13%	26,97%
45	50	67,86%	10,71%	19,64%
50	70	69,57%	8,70%	21,74%
średnie miasto		Tak	Nie	Niektórych
25	30	40,00%	26,67%	33,33%
30	35	63,41%	12,20%	24,39%
35	40	59,48%	9,80%	30,72%
40	45	54,64%	14,43%	30,93%
45	50	67,57%	8,11%	21,62%
50	70	61,54%	15,38%	23,08%
wielkie miasto		Tak	Nie	Niektórych
25	30	10,00%	50,00%	40,00%
30	35	49,21%	12,70%	38,10%
35	40	65,14%	11,93%	22,94%
40	45	63,64%	16,36%	20,00%
45	50	68,42%	15,79%	15,79%
50	70	80,00%	0,00%	20,00%
Ogół wg wykształcenia		Tak	Nie	Niektórych
zawodowe		47,31%	16,13%	36,56%
średnie		54,21%	17,29%	28,50%
wyższe		66,17%	9,50%	24,04%
Ogół wg wielkości miasta		Tak	Nie	Niektórych
średnie miasto		59,40%	12,03%	28,32%
wielkie miasto		59,63%	14,07%	26,30%
Ogół wg liczby dzieci		Tak	Nie	Niektórych
1		62,96%	12,59%	23,70%
2		58,31%	10,17%	31,51%
3		60,48%	20,97%	18,55%

Źródło: badania własne

Tabela nr 49. Znajomość przez ojców planu lekcji dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Ogól wg wieku		Tak	Nie	Trochę
25	30	40,00%	4,00%	56,00%
30	35	67,59%	8,97%	23,45%
35	40	64,89%	9,54%	25,57%
40	45	66,45%	9,87%	23,68%
45	50	60,71%	7,14%	30,36%
50	70	69,57%	17,39%	13,04%
średnie miasto		Tak	Nie	Trochę
25	30	46,67%	0,00%	53,33%
30	35	74,39%	7,32%	18,29%
35	40	66,67%	11,11%	22,22%
40	45	67,01%	9,28%	23,71%
45	50	59,46%	10,81%	27,03%
50	70	61,54%	30,77%	7,69%
wielkie miasto		Tak	Nie	Trochę
25	30	30,00%	10,00%	60,00%
30	35	58,73%	11,11%	30,16%
35	40	62,39%	7,34%	30,28%
40	45	65,45%	10,91%	23,64%
45	50	63,16%	0,00%	36,84%
50	70	80,00%	0,00%	20,00%
Ogól wg wykształcenia		Tak	Nie	Trochę
zawodowe		58,06%	13,98%	27,96%
średnie		63,55%	9,81%	26,64%
wyższe		67,66%	8,01%	24,04%
Ogól wg wielkości miasta		Tak	Nie	Trochę
średnie miasto		66,67%	10,03%	23,06%
wielkie miasto		61,85%	8,15%	30,00%
Ogól wg liczby dzieci		Tak	Nie	Trochę
1		67,41%	8,15%	23,70%
2		64,27%	8,44%	27,30%
3		63,71%	12,90%	23,39%

Źródło: badania własne.

Nazwiska nauczycieli wskazują głównie rodzice z wyższym wykształceniem, a ich zaangażowanie w tej kwestii wzrasta wraz z wiekiem, ale nie z liczbą dzieci w rodzinie. Znajomość planu zajęć dzieci w młodszym wieku szkolnym posiadają respondenci z 1 dzieckiem, wykształceniem wyższym, a ich wiedza w tym temacie rośnie proporcjonalnie do 45 roku życia. Zdecydowana większość respondentów z grupy, która zadeklarowała, że zna nauczycieli oraz plan lekcji, wskazała, że ma wiedzę na temat przyjaciół swojego dziecka. Opinie te wyrażali głównie ankietowani z wykształceniem wyższym i 2 oraz 3 dzieci w rodzinie. Warto zauważyć, że ojcowie z wielkich miast, najstarsi i najmłodsi wiedli prym w tej kwestii.

Tabela nr 50. Znajomość przez ojców przyjaciół dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Ogół wg wieku		Tak	Nie
25	30	72,00%	28,00%
30	35	83,45%	16,55%
35	40	85,88%	14,12%
40	45	87,50%	12,50%
45	50	83,93%	14,29%
50	70	86,96%	13,04%
średnie miasto		Tak	Nie
25	30	60,00%	40,00%
30	35	85,37%	14,63%
35	40	83,01%	16,99%
40	45	84,54%	15,46%
45	50	81,08%	16,22%
50	70	84,62%	15,38%
wielkie miasto		Tak	Nie
25	30	90,00%	10,00%
30	35	80,95%	19,05%
35	40	89,91%	10,09%
40	45	92,73%	7,27%
45	50	89,47%	10,53%
50	70	90,00%	10,00%
Ogół wg wykształcenia		Tak	Nie
zawodowe		81,72%	18,28%
średnie		82,24%	17,76%
wyższe		88,43%	11,28%
Ogół wg wielkości miasta		Tak	Nie
średnie miasto		82,96%	16,79%
wielkie miasto		88,52%	11,48%
Ogół wg liczby dzieci		Tak	Nie
1		80,00%	19,26%
2		86,35%	13,65%
3		87,10%	12,90%

Źródło: badania własne.

Na zakończenie tego zestawu pytań dotyczącego zaangażowania ojców w życie szkolne dzieci zapytano o uczestnictwo w wycieczkach szkolnych oraz inne formy aktywności (tabela nr 51). Badani ojcowie (średnie miasta – 3,01%; duże miasta - 4,07%) w zasadzie nie biorą udziału w wycieczkach organizowanych przez szkołę; niewielki odsetek ankietowanych podejmuje takie działania, są to ojcowie z wykształceniem wyższym, 3 dzieci, najstarsi i mieszkający w dużym mieście. Świadczy to o przypisaniu funkcji opiekuńczej matkom w tym okresie życia dzieci.

Tabela nr 51. Deklaracje ojców dzieci wieku wczesnoszkolnym dotyczące uczestnictwa w wycieczkach szkolnych (kw. ankiety)

Ogół wg wieku		Tak	Nie	Czasami
25	30	0,00%	92,00%	8,00%
30	35	4,83%	89,66%	5,52%
35	40	2,29%	91,98%	5,73%
40	45	3,29%	92,11%	4,61%
45	50	5,36%	89,29%	5,36%
50	70	8,70%	82,61%	8,70%
Średnie miasto		Tak	Nie	Czasami
25	30	0,00%	93,33%	6,67%
30	35	6,10%	91,46%	2,44%
35	40	1,96%	94,12%	3,92%
40	45	2,06%	94,85%	3,09%
45	50	5,41%	89,19%	5,41%
50	70	0,00%	84,62%	15,38%
wielkie miasto		Tak	Nie	Czasami
25	30	0,00%	90,00%	10,00%
30	35	3,17%	87,30%	9,52%
35	40	2,75%	88,99%	8,26%
40	45	5,45%	87,27%	7,27%
45	50	5,26%	89,47%	5,26%
50	70	20,00%	80,00%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		Tak	Nie	Czasami
zawodowe		2,15%	95,70%	2,15%
średnie		2,34%	89,25%	8,41%
wyższe		4,75%	90,21%	5,04%
Ogół wg wielkości miasta		Tak	Nie	Czasami
średnie miasto		3,01%	92,98%	4,01%
wielkie miasto		4,07%	88,15%	7,78%
Ogół wg liczby dzieci		Tak	Nie	Czasami
1		1,48%	90,37%	8,15%
2		2,98%	91,81%	5,21%
3		7,26%	89,52%	3,23%

Źródło: badania własne

Zapytani, czy włączają się w inny sposób w życie szkoły, grupa 48,0% zadeklarowała taką aktywność, którą realizuje najczęściej w formie uczestnictwa w uroczystościach klasowych i szkolnych- 40,96%. Przynależność do Klasowej Rady Rodziców należy do wyjątkowo rzadkich sytuacji – 4,63% i stanowi niewykorzystane narzędzie współpracy w działaniach opiekuńczych i wychowawczych szkoły. Sponsoruje zakupy - 12,41% ankietowanych, pomaga w drobnych remontach – 5,68%. Zdecydowana większość respondentów nie uzasadniła braku zaangażowania w życie szkoły. Analiza danych pozwala stwierdzić, że zaangażowanie ojców w życie szkoły, ogranicza się jedynie do zebrań i to rzadko podejmowanych.

Podsumowując można stwierdzić, że około połowy badanych ojców uważa, że ich znaczenie w edukacji dzieci w wieku wczesnoszkolnym jest istotne, jednocześnie rzadko się w nie angażując. Są to w zasadzie ankietowani z wykształceniem zawodowym, co zaprzecza tezie, że wykształcenie jednoznacznie warunkuje aktywność ojców w tym obszarze. Działania, na których koncentrują się ankietowani dotyczą głównie prac domowych/lekcji wykonywanych na prośbę dzieci i obejmujących głównie zadania matematyczne podejmowane najczęściej przez respondentów z wykształceniem wyższym. Brak aktywności usprawiedliwiają zrzuceniem tego obowiązku na barki matki dziecka oraz pracą zawodową. Zebrania szkolne stanowią słaby punkt aktywności ojców, ponieważ jedynie połowa ankietowanych deklaruje, że w nich uczestniczy i wskazuje, że robią to, ponieważ chcą uczestniczyć w życiu dzieci. W związku z tym, osobami – jak wskazują wyniki badań- do których zwracają się dzieci w przypadku problemów szkolnych to matki. Jeśli mówią o tym ojcom, to reakcją na nie są rozmowy podejmowane głównie przez respondentów z wykształceniem wyższym. Odwiedzenie szkoły przez ojców najczęściej ma miejsce w sytuacji kiedy dzieci są bite i mają kłopoty w nauce. Większość - z połowy, która odpowiedziała na te pytania - zna nauczyciela swojego dziecka, rozkład zajęć szkolnych oraz rówieśników. Ojcowie w zasadzie nie uczestniczą w radach klasowych, w wycieczkach, nieco częściej w uroczystościach szkolnych.

Rozdział 7

Dojrzewanie do czy uczenie się ojcostwa ?

Stawanie się ojcem to proces, który wymaga czasu, cierpliwości, zaangażowania. Na pytanie: Czy ojcostwa można się nauczyć? (tabela nr 52,53) - zdecydowana większość (średnie miasta - 70,68%; duże miasta - 64,44%) odpowiedziała pozytywnie, potwierdzając opinie wielu naukowców, że nie jest to jednorazowy akt.

Tabela nr 52. Opinie dotyczące potrzeby nauki bycia ojcem (kw. ankiety)

Ogól wg wieku		tak	nie
25	30	68,00%	32,00%
30	35	68,28%	24,83%
35	40	67,94%	21,76%
40	45	71,71%	23,03%
45	50	62,50%	26,79%
50	70	73,91%	17,39%
średnie miasto		tak	nie
25	30	46,67%	53,33%
30	35	70,73%	23,17%
35	40	69,93%	18,95%
40	45	75,26%	21,65%
45	50	75,68%	13,51%
50	70	61,54%	23,08%
wielkie miasto		tak	nie
25	30	100,00%	0,00%
30	35	65,08%	26,98%
35	40	65,14%	25,69%
40	45	65,45%	25,45%
45	50	36,84%	52,63%
50	70	90,00%	10,00%
Ogól wg wykształcenia		tak	nie
zawodowe		63,44%	25,81%
średnie		66,82%	26,17%
wyższe		72,70%	19,88%
Ogól wg wielkości miasta		tak	nie
średnie miasto		70,68%	21,55%
wielkie miasto		64,44%	27,41%
Ogól wg liczby dzieci		tak	nie
1		66,67%	24,44%
2		69,48%	22,58%
3		68,55%	26,61%

Źródło: badania własne.

Uwagę zwracają ankietowani z wielkich miast, oni bowiem jako młodzi ludzie wykazują w tym zakresie najwięcej energii, natomiast w kolejnych latach ta aktywność wygasa (między 45 a 50 rokiem życia). Niewątpliwie ankietowani z wyższym wykształceniem mają największą świadomość w tym zakresie, ale już liczba dzieci nie decyduje o tych przekonaniach. Potwierdzają to przeprowadzone wywiady. Większość respondentów twierdzi, że bycia ojcem można się nauczyć - 62%, częściowo - 24%. W tym badaniu także wiek ankietowanych różnicuje wyniki na niekorzyść ojców dojrzałych, a rośnie wraz z liczbą dzieci. Warto zauważyć, że wykształcenie – tak jak to miało miejsce w poprzednim badaniu nie różnicuje wyników badań, co kolejny raz potwierdza, że sukces wychowawczy jest wypadkową wielu czynników i nie ma prostej zależności pomiędzy wykształceniem rodziców a dobrymi relacjami z dziećmi.

Tabela nr 53. Opinie ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym dotyczące twierdzenia, iż ojcostwa można się nauczyć (kw. wywiadu)

Ogól wg wieku		tak	nie	częściowo
25	30	83,33%	0,00%	16,67%
30	35	61,90%	4,76%	33,33%
35	40	65,12%	8,14%	24,42%
40	45	59,09%	13,64%	21,21%
45	50	53,33%	20,00%	26,67%
50	70	50,00%	33,33%	16,67%
Ogól wg wykształcenia		tak	nie	częściowo
zawodowe		61,11%	13,89%	25,00%
średnie		62,67%	17,33%	18,67%
wyższe		61,80%	4,49%	28,09%
Ogól wg liczby dzieci		tak	nie	częściowo
1		50,00%	5,88%	38,24%
2		63,28%	13,28%	21,09%
3		64,71%	8,82%	23,53%

Źródło: badania własne.

Kolejne zagadnienie miało na celu ustalenie, czy istnieją według ankietowanych cechy osobowe, które są przypisane głównie ojcu, stanowiące o istocie jego posłannictwa w rodzinie (tabele nr 54, 55, 56, wykres 17). Zdecydowanie najczęściej respondenci wskazywali na rozsądek - 74,29% i konsekwencję - 70,4%, których znaczenie rośnie wraz z wiekiem oraz wykształceniem. Dość często, co może być znakiem czasu, badani zaznaczali czułość - 62,03% oraz serdeczność - 49,03%. Natomiast surowość, kojarzona z rolą ojca w rodzinie przez starsze pokolenie, należy do rzadkości w opinii współczesnych ojców. Jeśli chodzi o czułość i serdeczność, to miejsce zamieszkania nie różnicowało wyników badań. Warto odnotować, że dla 50-letnich ojców rozsądek staje się priorytetem. Badana populacja ojców, szczególnie ze średniej wielkości miast, na pytanie o cechy osobowe, które są najbardziej

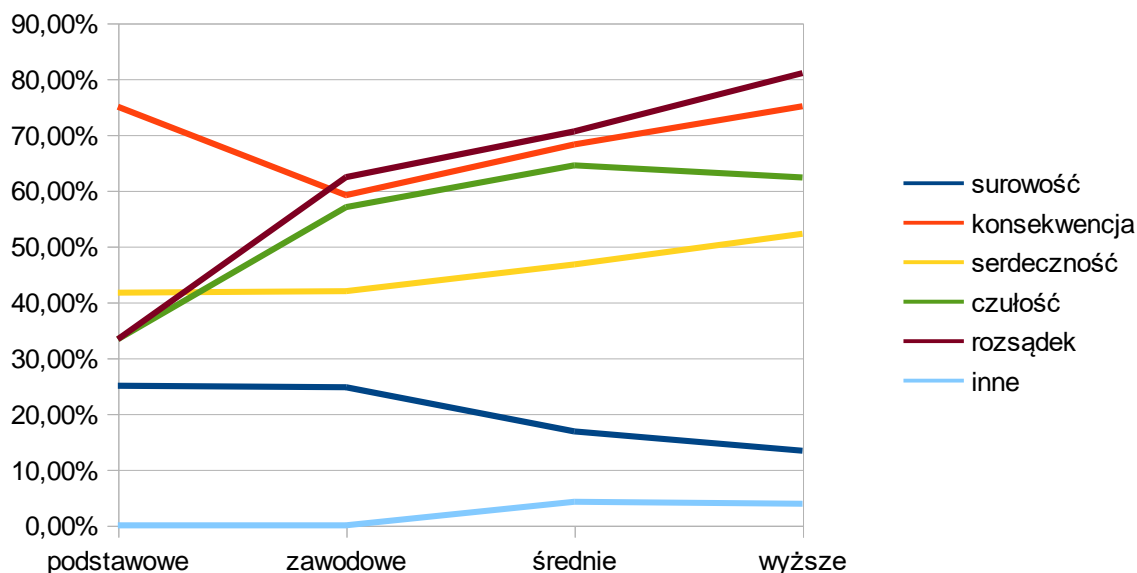
przydatne we współczesnym wychowaniu dzieci, wskazała konsekwencję (średnie miasta – 26,32%; duże miasta – 15,19%); jej znaczenie rośnie wraz z wykształceniem respondentów, zaś cierpliwość dla 35-letnich ojców z dużych aglomeracji stanowi o sukcesie wychowawczym. Według badanych, najbardziej w wychowaniu dzieci w wieku wczesnoszkolnym przydaje się cierpliwość – 38,00%. Konsekwencja, wyrozumiałość i stanowczość są mniej pomocne. Potrzeba cierpliwości rośnie wraz z wykształceniem oraz liczbą dzieci. Wiek w tym przypadku nie wpływa zasadniczo na wyniki badań. Jeśli chodzi o konsekwencję, to ojcowie mający 3 dzieci z wykształceniem zawodowym (można zaobserwować gwałtowny spadek przy 2 dzieciach), najrzadziej wymieniali tę cechę jako niezbędną w wychowaniu.

Tabela nr 54. Cechy osobowe przypisywane tradycyjnie ojcom w opiniach respondentów (kw.ankiety)

Ogół wg wieku		surowość	konsekwencja	serdeczność	czułość	rozsądek	inne
25	30	44,00%	68,00%	56,00%	44,00%	72,00%	8,00%
30	35	13,79%	69,66%	44,14%	66,90%	68,97%	0,69%
35	40	17,18%	70,99%	46,56%	62,60%	76,34%	3,05%
40	45	13,16%	71,05%	51,97%	63,16%	73,68%	3,95%
45	50	16,07%	66,07%	55,36%	50,00%	85,71%	7,14%
50	70	17,39%	73,91%	56,52%	60,87%	60,87%	4,35%
średnie miasto		surowość	konsekwencja	serdeczność	czułość	rozsądek	inne
25	30	46,67%	73,33%	60,00%	46,67%	80,00%	13,33%
30	35	15,85%	62,20%	41,46%	62,20%	71,95%	0,00%
35	40	16,34%	73,86%	47,06%	62,75%	79,74%	4,58%
40	45	13,40%	74,23%	49,48%	69,07%	78,35%	3,09%
45	50	8,11%	70,27%	62,16%	54,05%	81,08%	5,41%
50	70	15,38%	69,23%	38,46%	46,15%	53,85%	7,69%
wielkie miasto		surowość	konsekwencja	serdeczność	czułość	rozsądek	inne
25	30	40,00%	60,00%	50,00%	40,00%	60,00%	0,00%
30	35	11,11%	79,37%	47,62%	73,02%	65,08%	1,59%
35	40	18,35%	66,97%	45,87%	62,39%	71,56%	0,92%
40	45	12,73%	65,45%	56,36%	52,73%	65,45%	5,45%
45	50	31,58%	57,89%	42,11%	42,11%	94,74%	10,53%
50	70	20,00%	80,00%	80,00%	80,00%	70,00%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		surowość	konsekwencja	serdeczność	czułość	rozsądek	inne
zawodowe		24,73%	59,14%	41,94%	56,99%	62,37%	0,00%
średnie		16,82%	68,22%	46,73%	64,49%	70,56%	4,21%
wyższe		13,35%	75,07%	52,23%	62,31%	81,01%	3,86%
Ogół wg wielkości miasta		surowość	konsekwencja	serdeczność	czułość	rozsądek	inne
średnie miasto		16,04%	71,18%	48,12%	62,16%	77,19%	3,76%
wielkie miasto		17,78%	69,26%	50,37%	61,85%	70,00%	2,59%
Ogół wg liczby dzieci		surowość	konsekwencja	serdeczność	czułość	rozsądek	inne
1		18,52%	70,37%	51,85%	65,93%	78,52%	1,48%
2		15,63%	69,98%	49,38%	62,78%	71,96%	2,48%
3		16,13%	71,77%	41,94%	53,23%	77,42%	7,26%

Źródło: badania własne.

Wykres nr 17. Cechy osobowe przypisywane tradycyjnie ojcom w opiniach respondentów (wg wykształcenia)

Źródło: badania własne.

Tabela nr 55. Cechy najbardziej przydatne ojcom w procesie wychowania dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Ogół wg wieku		surowość	konsekwencja	serdeczność	czułość	rozsądek	inne
25	30	44,00%	68,00%	56,00%	44,00%	72,00%	8,00%
30	35	13,79%	69,66%	44,14%	66,90%	68,97%	0,69%
35	40	17,18%	70,99%	46,56%	62,60%	76,34%	3,05%
40	45	13,16%	71,05%	51,97%	63,16%	73,68%	3,95%
45	50	16,07%	66,07%	55,36%	50,00%	85,71%	7,14%
50	70	17,39%	73,91%	56,52%	60,87%	60,87%	4,35%
średnie miasto		surowość	konsekwencja	serdeczność	czułość	rozsądek	inne
25	30	46,67%	73,33%	60,00%	46,67%	80,00%	13,33%
30	35	15,85%	62,20%	41,46%	62,20%	71,95%	0,00%
35	40	16,34%	73,86%	47,06%	62,75%	79,74%	4,58%
40	45	13,40%	74,23%	49,48%	69,07%	78,35%	3,09%
45	50	8,11%	70,27%	62,16%	54,05%	81,08%	5,41%
50	70	15,38%	69,23%	38,46%	46,15%	53,85%	7,69%
wielkie miasto		surowość	konsekwencja	serdeczność	czułość	rozsądek	inne
25	30	40,00%	60,00%	50,00%	40,00%	60,00%	0,00%
30	35	11,11%	79,37%	47,62%	73,02%	65,08%	1,59%
35	40	18,35%	66,97%	45,87%	62,39%	71,56%	0,92%
40	45	12,73%	65,45%	56,36%	52,73%	65,45%	5,45%
45	50	31,58%	57,89%	42,11%	42,11%	94,74%	10,53%
50	70	20,00%	80,00%	80,00%	80,00%	70,00%	0,00%

Ogól wg wykształcenia	surowość	konsekwencja	serdeczność	czułość	rozsądek	inne
zawodowe	24,73%	59,14%	41,94%	56,99%	62,37%	0,00%
średnie	16,82%	68,22%	46,73%	64,49%	70,56%	4,21%
wyższe	13,35%	75,07%	52,23%	62,31%	81,01%	3,86%
Ogól wg wielkości miasta	surowość	konsekwencja	serdeczność	czułość	rozsądek	inne
średnie miasto	16,04%	71,18%	48,12%	62,16%	77,19%	3,76%
wielkie miasto	17,78%	69,26%	50,37%	61,85%	70,00%	2,59%
Ogól wg liczby dzieci	surowość	konsekwencja	serdeczność	czułość	rozsądek	inne
1	18,52%	70,37%	51,85%	65,93%	78,52%	1,48%
2	15,63%	69,98%	49,38%	62,78%	71,96%	2,48%
3	16,13%	71,77%	41,94%	53,23%	77,42%	7,26%

Źródło: badania własne.

Tabela nr 56. Cechy najbardziej przydatne ojcom w procesie wychowania dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. wywiadu)

Ogól wg wieku	cierpliwość	konsekwencja	wyrozumiałość	stanowczość	opanowanie	sumienność	miłość
25 30	33,33%	16,67%	33,33%	16,67%	0,00%	0,00%	0,00%
30 35	33,33%	4,76%	19,05%	9,52%	0,00%	9,52%	0,00%
35 40	39,53%	18,60%	3,49%	10,47%	8,14%	6,98%	8,14%
40 45	36,36%	7,58%	12,12%	12,12%	10,61%	9,09%	6,06%
45 50	33,33%	0,00%	20,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
50 70	66,67%	0,00%	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%	33,33%
Ogól wg wykształcenia	cierpliwość	konsekwencja	wyrozumiałość	stanowczość	opanowanie	sumienność	miłość
zawodowe	27,78%	0,00%	16,67%	13,89%	5,56%	2,78%	11,11%
średnie	34,67%	14,67%	10,67%	8,00%	5,33%	5,33%	12,00%
wyższe	44,94%	13,48%	10,11%	10,11%	8,99%	10,11%	0,00%
Ogól wg liczby dzieci	cierpliwość	konsekwencja	wyrozumiałość	stanowczość	opanowanie	sumienność	miłość
1	32,35%	11,76%	14,71%	14,71%	8,82%	11,76%	5,88%
2	39,84%	13,28%	9,38%	10,16%	7,03%	5,47%	6,25%
3	41,18%	0,00%	17,65%	5,88%	5,88%	8,82%	8,82%

Źródło: badania własne.

Największe kłopoty (tabela nr 57) w tym procesie ankietowani mają głównie z brakiem czasu - 24,00% (są to ojcowie z wykształceniem średnim i wyższym, pomiędzy 40 a 50 rokiem życia, z 3 dziećmi) i cierpliwości - 18,00% (im rodzic starszy, tym ma jej mniej). Rzadziej narzekają na niewystarczającą konsekwencję oraz brak dyscypliny w procesie wychowania dzieci. Dość charakterystyczne jest, iż właśnie tych cech brakuje najczęściej młodym ojcom, z wykształceniem wyższym, którzy ulegają presji syndromu jedynactwa.

Tabela nr 57. Problemy ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym dotyczące procesu wychowania (kw. wywiadu)

Ogół wg wieku		cierpliwość	brak czasu	konsekwencja	dyscyplina
25	30	0,00%	16,67%	0,00%	16,67%
30	35	14,29%	14,29%	19,05%	4,76%
35	40	18,60%	26,74%	5,81%	5,81%
40	45	19,70%	27,27%	10,61%	4,55%
45	50	26,67%	13,33%	13,33%	6,67%
50	70	0,00%	16,67%	0,00%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		cierpliwość	brak czasu	konsekwencja	dyscyplina
zawodowe		16,67%	19,44%	5,56%	5,56%
średnie		12,00%	25,33%	9,33%	4,00%
wyższe		23,60%	24,72%	10,11%	6,74%
Ogół wg liczby dzieci		cierpliwość	brak czasu	konsekwencja	dyscyplina
1		17,65%	11,76%	14,71%	8,82%
2		18,75%	25,00%	8,59%	5,47%
3		14,71%	32,35%	5,88%	0,00%

Źródło: badania własne.

Na pytanie: Czy w związku z kłopotami, które napotykają mężczyźni w procesie stawiania się ojcami powinny być szkolenia? (tabela nr 58) - mniej niż połowa zgodziła się z tym twierdzeniem (średnie miasta 37,34%; duże miasta - 43,44%). Jedynie 1/3 badanej populacji miał świadomość, że jest to proces złożony, którego należy się uczyć. Byli to głównie najstarsi respondenci z wykształceniem wyższym i 3 dziećmi, co pokazuje, że zdobyte doświadczenia pokazały jak ważna jest wiedza o wychowaniu. Przeciwni szkoleniom byli głównie najmłodszy ankietowani, posiadający średnie i zawodowe wykształcenie z mniejszych ośrodków 3 dzieci.

Tabela nr 58. Potrzeba organizacji szkoleń dla ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw ankiety)

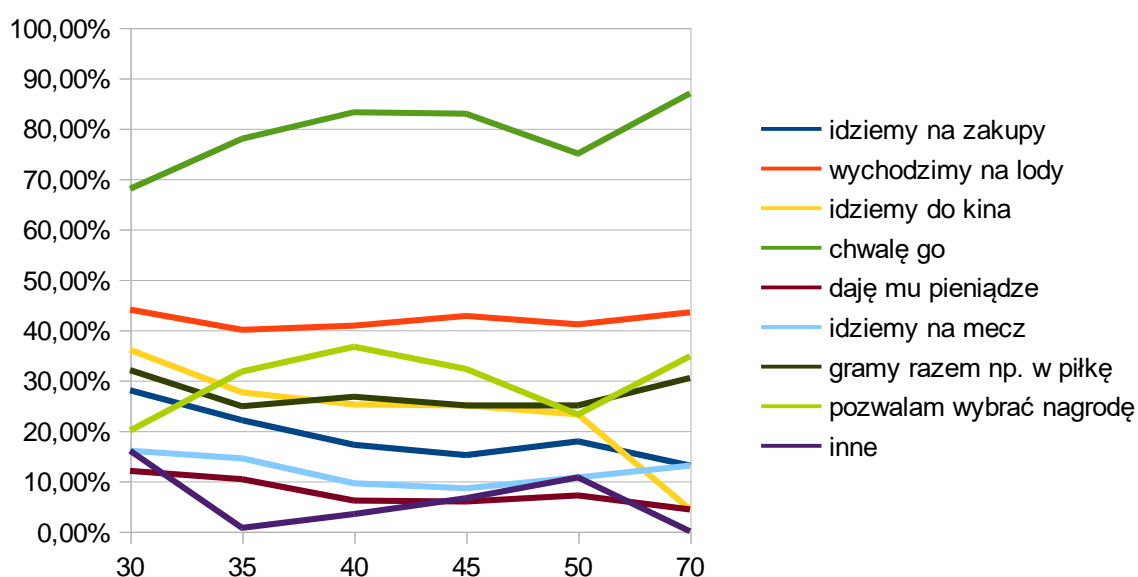
Ogół wg wieku		tak	nie
25	30	40,00%	52,00%
30	35	34,48%	48,28%
35	40	38,55%	51,15%
40	45	44,74%	39,47%
45	50	39,29%	48,21%
50	70	56,52%	34,78%
średnie miasto		tak	nie
25	30	40,00%	53,33%
30	35	30,49%	56,10%
35	40	39,87%	47,06%
40	45	36,08%	47,42%
45	50	37,84%	45,95%
50	70	53,85%	30,77%
wielkie miasto		tak	nie
25	30	40,00%	50,00%
30	35	39,68%	38,10%
35	40	36,70%	56,88%
40	45	60,00%	25,45%
45	50	42,11%	52,63%
50	70	60,00%	40,00%
Ogół wg wykształcenia		tak	nie
zawodowe		30,11%	51,61%
średnie		37,38%	53,27%
wyższe		44,21%	42,14%
Ogół wg wielkości miasta		tak	nie
średnie miasto		37,34%	48,37%
wielkie miasto		43,33%	45,19%
Ogół wg liczby dzieci		tak	nie
1		35,56%	49,63%
2		40,20%	44,91%
3		42,74%	51,61%

Źródło: badania własne

Nagrody (tabela nr 59, wykres 18) stosowane przez ankietowanych są w zasadzie modelowe. Zdecydowana większość ojców deklaruje, że chwali dzieci - 81,02% (średnie miasta 83,96%; duże miasta - 76,67%). Nagrody w postaci chwalenia wskazywali najczęściej respondenci z wykształceniem wyższym. Nagły spadek, jeśli chodzi o słowne uznanie osiągnięć dzieci, można zaobserwować u ojców ze średnich miast między 45 a 50 rokiem życia. Rzadziej gratyfikacją są lody - 41,41%, co jednak potwierdza fakt, że słodczyce stają się kartą przetargową w procesie wychowania, niebezpiecznie uzależniając dzieci od cukru. Możliwość wybrania sobie nagrody przez dziecko wskazywano rzadko - 32,74%. Badana populacja ojców sporadycznie odpowiadała, że nagradza dzieci, wręczając im pieniądze (średnie miasta - 6,52%; duże miasta - 8,15%), ale już znacznie częściej

zabierając na zakupy (średnie miasta – 17,79; duże miasta - 18,89%). Zaznaczali te nagrody najczęściej najmłodszy respondenci z wykształceniem średnim wskazując tym samym jedno ze źródeł umacniania się społeczeństwa konsumpcyjnego. Wspólne spędzanie czasu (pójście na mecz, gra w piłkę, wyjście do kina) to nagrody, które nie są wprawdzie realizowane sporadycznie, ale też nie należą do czołówki, a wybierane są głównie przez ankietowanych z wyższym i średnim wykształceniem.

Wykres nr 18. Nagrody stosowane przez ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (wg wieku)

Źródło: badania własne.

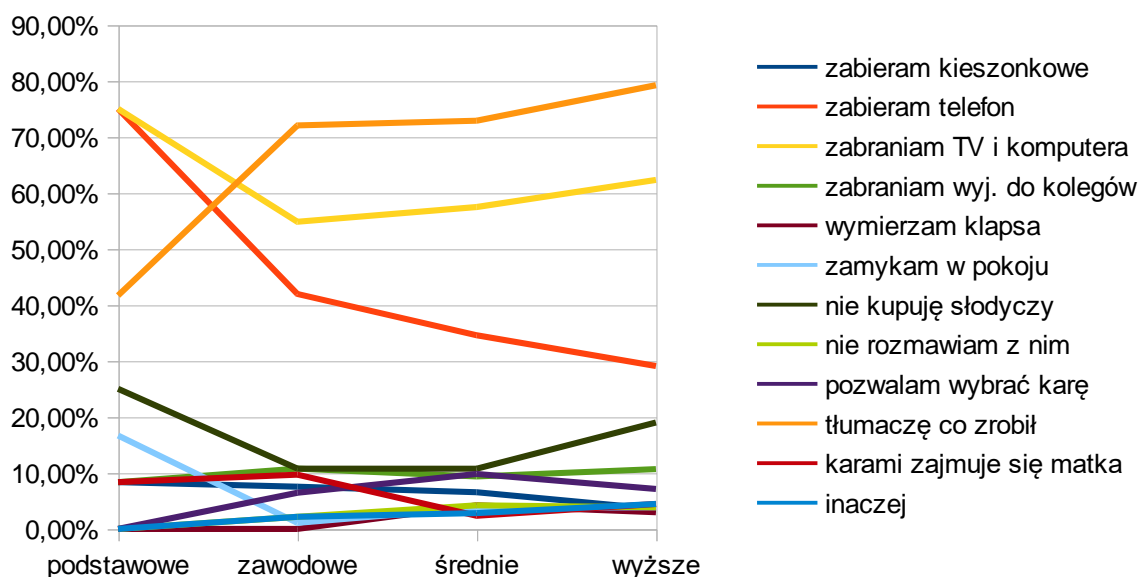
Tabela nr 59. Nagrody stosowane przez ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Ogól wg wieku		idziemy na zakupy	wychodzimy na lody	idziemy do kina	chwałę go	dają mu pieniądze	idziemy na mecz	gramy razem np. w piłkę	pozwalam wybrać nagrodę	inne
25	30	28,00%	44,00%	36,00%	68,00%	12,00%	16,00%	32,00%	20,00%	16,00%
30	35	22,07%	40,00%	27,59%	77,93%	10,34%	14,48%	24,83%	31,72%	0,69%
35	40	17,18%	40,84%	25,19%	83,21%	6,11%	9,54%	26,72%	36,64%	3,44%
40	45	15,13%	42,76%	25,00%	82,89%	5,92%	8,55%	25,00%	32,24%	6,58%
45	50	17,86%	41,07%	23,21%	75,00%	7,14%	10,71%	25,00%	23,21%	10,71%
50	70	13,04%	43,48%	4,35%	86,96%	4,35%	13,04%	30,43%	34,78%	0,00%
średnie miasto		idziemy na zakupy	wychodzimy na lody	idziemy do kina	chwałę go	dają mu pieniądze	idziemy na mecz	gramy razem np. w piłkę	pozwalam wybrać nagrodę	inne
25	30	26,67%	46,67%	40,00%	73,33%	13,33%	6,67%	33,33%	26,67%	20,00%
30	35	25,61%	36,59%	25,61%	80,49%	4,88%	8,54%	25,61%	36,59%	1,22%
35	40	16,99%	39,22%	26,80%	86,27%	5,23%	5,23%	24,84%	32,03%	5,23%
40	45	13,40%	41,24%	24,74%	83,51%	8,25%	9,28%	22,68%	27,84%	5,15%
45	50	13,51%	43,24%	24,32%	83,78%	8,11%	5,41%	16,22%	18,92%	5,41%
50	70	7,69%	38,46%	0,00%	92,31%	7,69%	7,69%	30,77%	30,77%	0,00%
wielkie miasto		idziemy na zakupy	wychodzimy na lody	idziemy do kina	chwałę go	dają mu pieniądze	idziemy na mecz	gramy razem np. w piłkę	pozwalam wybrać nagrodę	inne
25	30	30,00%	40,00%	30,00%	60,00%	10,00%	30,00%	30,00%	10,00%	10,00%
30	35	17,46%	44,44%	30,16%	74,60%	17,46%	22,22%	23,81%	25,40%	0,00%
35	40	17,43%	43,12%	22,94%	78,90%	7,34%	15,60%	29,36%	43,12%	0,92%
40	45	18,18%	45,45%	25,45%	81,82%	1,82%	7,27%	29,09%	40,00%	9,09%
45	50	26,32%	36,84%	21,05%	57,89%	5,26%	21,05%	42,11%	31,58%	21,05%
50	70	20,00%	50,00%	10,00%	80,00%	0,00%	20,00%	30,00%	40,00%	0,00%
Ogól wg wykształcenia		idziemy na zakupy	wychodzimy na lody	idziemy do kina	chwałę go	dają mu pieniądze	idziemy na mecz	gramy razem np. w piłkę	pozwalam wybrać nagrodę	inne
zawodowe		21,51%	43,01%	21,51%	74,19%	15,05%	4,30%	20,43%	25,81%	3,23%
średnie		23,83%	36,45%	24,77%	77,10%	7,01%	13,55%	28,50%	28,97%	5,14%
wyższe		13,35%	43,32%	27,30%	86,05%	5,34%	11,28%	26,11%	37,69%	4,75%
Ogól wg wielkości miasta		idziemy na zakupy	wychodzimy na lody	idziemy do kina	chwałę go	dają mu pieniądze	idziemy na mecz	gramy razem np. w piłkę	pozwalam wybrać nagrodę	inne
średnie miasto		17,79%	39,85%	25,81%	83,96%	6,52%	7,27%	24,56%	30,58%	4,76%
wielkie miasto		18,89%	43,70%	25,19%	76,67%	8,15%	16,30%	28,89%	35,93%	4,07%
Ogól wg liczby dzieci		idziemy na zakupy	wychodzimy na lody	idziemy do kina	chwałę go	dają mu pieniądze	idziemy na mecz	gramy razem np. w piłkę	pozwalam wybrać nagrodę	inne
1		20,00%	29,63%	31,11%	82,96%	6,67%	12,59%	33,33%	33,33%	5,19%
2		18,11%	45,66%	24,07%	79,40%	7,69%	9,93%	23,08%	33,50%	3,23%
3		16,13%	41,13%	23,39%	85,48%	6,45%	12,10%	29,03%	29,03%	7,26%

Źródło: badania własne.

Na pytanie o kary (tabela nr 60, wykres 19) wymierzane dzieciom w wieku wczesnoszkolnym za niewłaściwe zachowania, respondenci wskazywali najczęściej rozmowy dyscyplinujące - 75,78% oraz ograniczenie oglądania programów telewizyjnych i korzystania z komputera - 59,49%. Rzadziej ojcowie zabierają telefon - 33,48%. Wymierzanie klapsa zdarza się sporadycznie. Ankietowani z wykształceniem zawodowym preferują karanie, które przynosi efekty szybko (zabranianie, zabieranie), ale jest bardzo krótkotrwałe w swoim oddziaływaniu. Wraz z wykształceniem wzmocnienie negatywne tego typu maleje. Liczba dzieci ani środowisko terytorialne w tym przypadku nie decydują o wyborze kar, natomiast niewątpliwie wiek badanych wpływa na skuteczność tej formy działań. Warto zwrócić uwagę, iż brak słodyczy staje się karą (średnie miasta 14,04%; duże miasta – 17,78%). Wprawdzie nie są to wielkości zatrważające, ale świadczą o zasadach żywienia obowiązujących w rodzinach. Najczęściej tę formę kary wskazywali ankietowani z wykształceniem wyższym i 1 dzieckiem, co może dziwić w sytuacji apeli o unikanie cukru w żywieniu młodego pokolenia. Matki rzadko wymierzają karę (średnie miasta - 4,01%; duże miasta – 5,19%) pełniąc zgodnie w wcześniejszymi wynikami badań głównie funkcje opiekuńczą przypisaną im najczęściej przez najstarszą grupę respondentów z 3 dzieci.

Wykres nr 19. Kary stosowane przez ojców dzieci wieku wczesnoszkolnym (wg wykształcenia)

Źródło: badania własne.

Tabela nr 60. Kary stosowane przez ojców dzieci wieku wczesnoszkolnym

ogół		zabieram kieszonkowe	zabieram telefon	zabraniam TV i komputera	zabraniam wyj. do kolegów	wymierza m klapsa	zamykam w pokoju	nie kupuję słodyczy	nie rozmawiam z nim	pozwalam wybrać karę	tłumaczę co zrobił	karami zajmuje się matka
25	30	24,00%	56,00%	56,00%	8,00%	4,00%	8,00%	20,00%	4,00%	16,00%	64,00%	4,00%
30	35	6,90%	35,86%	64,83%	12,41%	1,38%	1,38%	21,38%	6,90%	7,59%	72,41%	3,45%
35	40	3,05%	32,44%	60,31%	8,40%	3,82%	4,58%	14,12%	1,15%	7,25%	77,86%	3,05%
40	45	5,92%	30,92%	59,21%	11,84%	1,97%	4,61%	11,84%	3,29%	7,24%	71,71%	5,92%
45	50	1,79%	33,93%	46,43%	7,14%	3,57%	0,00%	16,07%	5,36%	5,36%	85,71%	7,14%
50	70	0,00%	17,39%	52,17%	13,04%	4,35%	4,35%	13,04%	8,70%	13,04%	82,61%	13,04%
średnie miasto		zabieram kieszonkowe	zabieram telefon	zabraniam TV i komputera	zabraniam wyj. do kolegów	wymierza m klapsa	zamykam w pokoju	nie kupuję słodyczy	nie rozmawiam z nim	pozwalam wybrać karę	tłumaczę co zrobił	karami zajmuje się matka
25	30	20,00%	53,33%	66,67%	13,33%	6,67%	6,67%	20,00%	6,67%	13,33%	80,00%	0,00%
30	35	6,10%	45,12%	70,73%	12,20%	2,44%	1,22%	25,61%	7,32%	8,54%	78,05%	1,22%
35	40	2,61%	37,25%	66,01%	11,11%	3,92%	4,58%	12,42%	1,31%	8,50%	77,12%	3,92%
40	45	6,19%	31,96%	56,70%	10,31%	1,03%	5,15%	6,19%	3,09%	8,25%	71,13%	2,06%
45	50	2,70%	27,03%	40,54%	8,11%	2,70%	0,00%	13,51%	2,70%	0,00%	91,89%	10,81%
50	70	0,00%	23,08%	69,23%	23,08%	0,00%	7,69%	15,38%	7,69%	15,38%	76,92%	23,08%
wielkie miasto		zabieram kieszonkowe	zabieram telefon	zabraniam TV i komputera	zabraniam wyj. do kolegów	wymierza m klapsa	zamykam w pokoju	nie kupuję słodyczy	nie rozmawiam z nim	pozwalam wybrać karę	tłumaczę co zrobił	karami zajmuje się matka
25	30	30,00%	60,00%	40,00%	0,00%	0,00%	10,00%	20,00%	0,00%	20,00%	40,00%	10,00%
30	35	7,94%	23,81%	57,14%	12,70%	0,00%	1,59%	15,87%	6,35%	6,35%	65,08%	6,35%
35	40	3,67%	25,69%	52,29%	4,59%	3,67%	4,59%	16,51%	0,92%	5,50%	78,90%	1,83%
40	45	5,45%	29,09%	63,64%	14,55%	3,64%	3,64%	21,82%	3,64%	5,45%	72,73%	12,73%
45	50	0,00%	47,37%	57,89%	5,26%	5,26%	0,00%	21,05%	10,53%	15,79%	73,68%	0,00%
50	70	0,00%	10,00%	30,00%	0,00%	10,00%	0,00%	10,00%	10,00%	10,00%	90,00%	0,00%

ogół	zabieram kieszonkowe	zabieram telefon	zabraniam TV i komputera	zabraniam wyj. do kolegów	wymierza m klapsa	zamykam w pokoju	nie kupuję słodyczy	nie rozmawiam z nim	pozwalam wybrać karę	tłumaczę co zrobił	karami zajmuje się matka
zawodowe	7,53%	41,94%	54,84%	10,75%	0,00%	1,08%	10,75%	2,15%	6,45%	72,04%	9,68%
średnie	6,54%	34,58%	57,48%	9,35%	4,21%	3,74%	10,75%	4,21%	9,81%	72,90%	2,34%
wyższe	3,56%	29,08%	62,31%	10,68%	2,97%	3,86%	18,99%	3,86%	7,12%	79,23%	4,45%
ogół	zabieram kieszonkowe	zabieram telefon	zabraniam TV i komputera	zabraniam wyj. do kolegów	wymierza m klapsa	zamykam w pokoju	nie kupuję słodyczy	nie rozmawiam z nim	pozwalam wybrać karę	tłumaczę co zrobił	karami zajmuje się matka
średnie miasto	4,76%	36,84%	62,66%	11,53%	2,76%	3,76%	14,04%	3,51%	8,27%	77,44%	4,01%
wielkie miasto	5,56%	28,52%	54,81%	8,15%	2,96%	3,33%	17,78%	3,70%	7,04%	73,33%	5,19%
ogół	zabieram kieszonkowe	zabieram telefon	zabraniam TV i komputera	zabraniam wyj. do kolegów	wymierza m klapsa	zamykam w pokoju	nie kupuję słodyczy	nie rozmawiam z nim	pozwalam wybrać karę	tłumaczę co zrobił	karami zajmuje się matka
1	8,15%	30,37%	51,85%	11,11%	2,22%	3,70%	21,48%	8,15%	8,89%	78,52%	2,96%
2	4,47%	35,48%	61,54%	9,68%	2,48%	4,22%	13,90%	2,73%	7,44%	74,44%	4,47%
3	4,03%	31,45%	62,10%	10,48%	4,84%	1,61%	13,71%	1,61%	7,26%	76,61%	6,45%

Źródło: badania własne.

Cykl pytań kończących badania dotyczył oceny swojego ojcostwa przez respondentów (tabela nr 61). Zdecydowana większość badanej populacji pozytywnie ocenia pełnienie swojej roli (średnie miasta - 74,94%; duże miasta - 76,67%). Wypełnianie ojcostwa pozytywnie oceniają najczęściej najmłodszy ankietowani z 1 dzieckiem oraz zawodowym wykształceniem, następnie ta ocena spada w miarę wzrostu wykształcenia respondentów i liczby dzieci. Nieliczna grupa powyżej 35 roku życia, z wykształceniem średnim nie umie ocenić czy jest zadowolona z pełnienia swojej rodzicielskiej funkcji.

Tabela nr 61. Deklaracja ojców dotycząca zadowolenia z pełnienia roli ojca w stosunku do dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Ogół wg wieku		tak	nie	nie wiem
25	30	88,00%	0,00%	12,00%
30	35	83,45%	3,45%	11,72%
35	40	72,14%	4,96%	20,61%
40	45	73,68%	7,24%	18,42%
45	50	69,64%	8,93%	21,43%
50	70	78,26%	17,39%	0,00%
średnie miasto		tak	nie	nie wiem
25	30	80,00%	0,00%	20,00%
30	35	85,37%	3,66%	9,76%
35	40	71,90%	4,58%	20,26%
40	45	75,26%	6,19%	17,53%
45	50	64,86%	5,41%	29,73%
50	70	61,54%	30,77%	0,00%
wielkie miasto		tak	nie	nie wiem
25	30	100,00%	0,00%	0,00%
30	35	80,95%	3,17%	14,29%
35	40	72,48%	5,50%	21,10%
40	45	70,91%	9,09%	20,00%
45	50	78,95%	15,79%	5,26%
50	70	100,00%	0,00%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		tak	nie	nie wiem
zawodowe		79,57%	5,38%	12,90%
średnie		75,70%	3,27%	19,63%
wyższe		74,78%	7,72%	16,32%
Ogół wg wielkości miasta		tak	nie	nie wiem
średnie miasto		74,94%	5,51%	17,54%
wielkie miasto		76,67%	5,93%	16,67%
Ogół wg liczby dzieci		tak	nie	nie wiem
1		80,74%	5,19%	12,59%
2		74,19%	5,21%	18,86%
3		73,39%	8,06%	17,74%

Źródło: badania własne.

Rzeczy, które pragną zmienić ojcowie w stosunkach z młodym pokoleniem (tabela nr 62) to głównie znalezienie dla nich czasu (średnie miasta – 4,26%; duże miasta – 5,15%). Wraz z wiekiem oraz liczbą dzieci, bardziej akcentują tę sprawę, czując, że dobra materialne nie zastąpią wspólnego bycia dzieckiem, a co za tym idzie więzi emocjonalnych, których nie można kupić. Wykształcenie respondentów w niewielki stopniu warunkuje ten pogląd – ankietowana populacja ojców z wykształceniem wyższym częściej niż pozostali wyznaje ten pogląd. Wyniki badań wskazują, że w zasadzie nie brakuje badanym ojcom cierpliwości, zrozumienia, wyrozumiałości i wspólnych rozmów z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym.

Tabela nr 62. Rzeczy, które ojcowie chcą zmienić w stosunkach z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Ogół wg wieku		czas	cierpliwość	zrozumienie	wyrozumiałość	rozmowa
25	30	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	4,00%
30	35	2,76%	0,00%	0,69%	0,00%	0,00%
35	40	6,11%	1,15%	0,76%	0,76%	0,00%
40	45	3,29%	1,97%	0,00%	0,66%	0,00%
45	50	5,36%	1,79%	0,00%	0,00%	0,00%
50	70	8,70%	0,00%	0,00%	0,00%	4,35%
średnie miasto		czas	cierpliwość	zrozumienie	wyrozumiałość	rozmowa
25	30	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	6,67%
30	35	2,44%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
35	40	5,23%	1,31%	0,65%	0,00%	0,00%
40	45	3,09%	3,09%	0,00%	1,03%	0,00%
45	50	5,41%	2,70%	0,00%	0,00%	0,00%
50	70	15,38%	0,00%	0,00%	0,00%	7,69%
wielkie miasto		czas	cierpliwość	zrozumienie	wyrozumiałość	rozmowa
25	30	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
30	35	3,17%	0,00%	1,59%	0,00%	0,00%
35	40	7,34%	0,92%	0,92%	1,83%	0,00%
40	45	3,64%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
45	50	5,26%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
50	70	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Ogół wg wykształcenia		czas	cierpliwość	zrozumienie	wyrozumiałość	rozmowa
zawodowe		3,23%	0,00%	0,00%	0,00%	2,15%
średnie		3,27%	0,47%	0,47%	0,93%	0,00%
wyższe		5,93%	1,78%	0,59%	0,30%	0,00%
Ogół wg wielkości miasta		czas	cierpliwość	zrozumienie	wyrozumiałość	rozmowa
średnie miasto		4,26%	1,50%	0,25%	0,25%	0,50%
wielkie miasto		5,19%	0,37%	0,74%	0,74%	0,00%
Ogół wg liczby dzieci		czas	cierpliwość	zrozumienie	wyrozumiałość	rozmowa
1		2,96%	2,22%	0,00%	0,00%	0,00%
2		5,46%	0,74%	0,25%	0,74%	0,25%
3		4,03%	0,81%	1,61%	0,00%	0,81%

Źródło: badania własne.

Działania, które są godne naśladowania przez dzieci (tabela nr 63), to zdaniem badanej populacji ojców pracowitość (średnie miasta – 11,03%; duże miasta – 8,15%), którą podkreślają najczęściej najmłodszy ankietowani z 3 dziećmi i wykształceniem zawodowym oraz konsekwencja (średnie miasta – 7,27%; duże miasta – 7,04%), istotna szczególnie dla ankietowanych około 45 roku życia z wykształceniem wyższym i 3 dziećmi. Nieliczni wskazywali, że są wzorem i wszystkiego od nich dzieci mogą się nauczyć. Tego przekonania byli głównie ankietowani z wykształceniem średnim i wyższym oraz 1 dzieckiem. Szacunek i uczciwość, nie należą jak wskazują uzyskane wyniki badań do mocnych stron badanej populacji, a szczególnie do ojców z dużych miast, z 3 dziećmi, z wykształceniem wyższym (szacunek) oraz zawodowym (uczciwość)

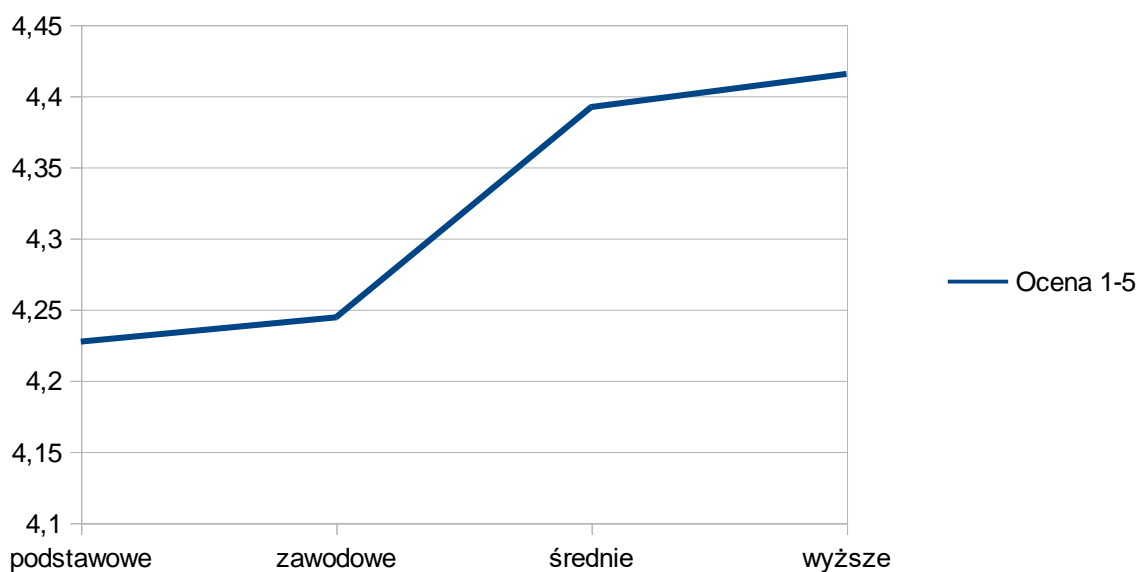
Tabela nr 63. Rzeczy, których dzieci w wieku wczesnoszkolnym mogą nauczyć się od ojców (kw. ankiety)

Ogół wg wieku		pracowitości	wszystkiego	konsekwencji	szacunku	uczciwości
25	30	16,00%	8,00%	12,00%	16,00%	4,00%
30	35	8,97%	7,59%	4,83%	7,59%	2,07%
35	40	10,69%	9,54%	7,25%	5,73%	6,11%
40	45	9,21%	6,58%	5,92%	5,26%	6,58%
45	50	8,93%	10,71%	14,29%	8,93%	14,29%
50	70	8,70%	0,00%	8,70%	4,35%	8,70%
średnie miasto		pracowitości	wszystkiego	konsekwencji	szacunku	uczciwości
25	30	6,67%	13,33%	6,67%	20,00%	6,67%
30	35	7,32%	12,20%	3,66%	8,54%	2,44%
35	40	12,42%	9,15%	5,88%	7,19%	6,54%
40	45	13,40%	7,22%	7,22%	7,22%	7,22%
45	50	10,81%	10,81%	18,92%	8,11%	16,22%
50	70	7,69%	0,00%	15,38%	7,69%	7,69%
wielkie miasto		pracowitości	wszystkiego	konsekwencji	szacunku	uczciwości
25	30	30,00%	0,00%	20,00%	10,00%	0,00%
30	35	11,11%	1,59%	6,35%	6,35%	1,59%
35	40	8,26%	10,09%	9,17%	3,67%	5,50%
40	45	1,82%	5,45%	3,64%	1,82%	5,45%
45	50	5,26%	10,53%	5,26%	10,53%	10,53%
50	70	10,00%	0,00%	0,00%	0,00%	10,00%
Ogół wg wykształcenia		pracowitości	wszystkiego	konsekwencji	szacunku	uczciwości
zawodowe		13,98%	5,38%	3,23%	8,60%	4,30%
średnie		10,75%	8,41%	7,94%	7,48%	6,54%
wyższe		8,31%	8,01%	8,31%	5,93%	6,23%
Ogół wg wielkości miasta		pracowitości	wszystkiego	konsekwencji	szacunku	uczciwości
średnie miasto		11,03%	9,27%	7,27%	8,27%	6,77%
wielkie miasto		8,15%	6,30%	7,04%	4,44%	4,81%
Ogół wg liczby dzieci		pracowitości	wszystkiego	konsekwencji	szacunku	uczciwości
1		8,89%	11,11%	5,93%	10,37%	7,41%
2		9,18%	7,20%	7,20%	5,71%	6,70%
3		13,71%	8,06%	8,87%	5,65%	2,42%

Źródło: badania własne

Na zakończenie badania ojcowie mieli ocenić swoje relacje z dzieckiem (tabela nr 64, wykres 20), przyznając punkty w skali od 1 (najniższa ocena) do 5 (najwyższa ocena). Ankietowani ocenili swoje relacje nieco powyżej 4 punktów (średnie miasta - 4,4; duże miasta - 4,3), czyli są one dobre. Najwyższe noty przyznali sobie respondenci z wyższym wykształceniem i 2 dziećmi. Najbardziej krytyczni wobec własnej osoby okazali się najmłodszy ojcowie z wykształceniem zawodowym i 3 dziećmi.

Wykres nr 20. Samoocena ojców relacji z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym (wg wykształcenia)

Źródło: badania własne.

Tabela nr 64. Samoocena ojców relacji z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym (kw. wywiadu)

Ogół wg wieku		Ocena 1-5
25	30	3,9782608696
30	35	4,4401408451
35	40	4,3855421687
40	45	4,397260274
45	50	4,3679245283
50	70	4,2954545455
średnie miasto		Ocena 1-5
25	30	4,1071428571
30	35	4,50625
35	40	4,397260274
40	45	4,4623655914
45	50	4,5142857143
50	70	3,875
wielkie miasto		Ocena 1-5
25	30	3,7777777778
30	35	4,3548387097
35	40	4,3689320388
40	45	4,2830188679
45	50	4,0833333333
50	70	4,8
Ogół wg wykształcenia		Ocena 1-5
zawodowe		4,2443181818
średnie		4,3921568627
wyższe		4,4153846154
Ogół wg wielkości miasta		Ocena 1-5
średnie miasto		4,4201570681
wielkie miasto		4,3185328185
Ogół wg liczby dzieci		Ocena 1-5
1		4,3115384615
2		4,4283854167
3		4,2833333333

Źródło: badania własne.

Podsumowując można stwierdzić, iż około 70% badanych ojców (szczególnie najmłodszych z wykształceniem wyższym) zdaje sobie sprawę z istoty ojcostwa, którą jest m.in. proces stawania się/uczenia się być dobrym rodzicem. Cechy osobowe przypisane tej roli to głównie rozsądek, konsekwencja i czułość, a najbardziej przydatne okazują się konsekwencja i cierpliwość. Ankietowani mają problemy, głównie z brakiem czasu dla dzieci, połowa z nich uważa, że przydałyby się szkolenia w kwestiach wychowania. Nagrody najczęściej stosowane przez badaną populację to chwalenie, ale także - niestety- słodycze i

zakupy (wskazywane przez najmłodszych ankietowanych). Kary to zasadniczo rozmowy dyscyplinujące, ale i brak słodyczy. Zdecydowana większość ankietowanych wystawiła sobie pozytywną ocenę z realizacji swojego ojcostwa (byli to głównie respondenci z wykształceniem zawodowym) wskazując, że dzieci mogą od nich uczyć się pracowitości (ankietowani z wykształceniem zawodowym). Na zakończenie ocenili swoje relacje z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym na 4,5, co jest dobrym wynikiem.

Podsumowanie i wnioski z badań

Zasadniczym celem badań podjętych przez autorkę niniejszego opracowania było poznanie roli ojca w życiu, a więc i w edukacji dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Istotne założenie dotyczyło faktu, iż model współczesnego ojca zmienił się i warto go odkryć.

Analiza materiału badawczego pozwala stwierdzić, że według respondentów rodzina stanowi dla nich wartość najwyższą bez względu na status społeczny, wykształcenie oraz środowisko, w którym zamieszkują. Dobra materialne są najniżej w hierarchii wartości cenionych przez badanych ojców, co pozostaje jednak w sprzeczności z obserwowanym stanem rzeczy w społeczeństwie. Podsumowując wyniki dotyczące preferowanych przez respondentów wartości życiowych, można uznać, że uczciwość i szacunek dominują, ale przypisane im noty są niskie, a wykształcenie respondentów dodatkowo je obniża. Pracowitość okazuje się niepotrzebna we współczesnym funkcjonowaniu, można zatem zapytać retorycznie: co w takim razie liczy się obecnie?

Wpływ mediów na postrzeganie obrazu współczesnych ojców jest znaczący i według badanej populacji to wizerunek, który zawiera w sobie pierwiastki zarówno ojca, jak i matki, czyli pomieszanie ról, niekoniecznie w sensie pozytywnym. Preferowany jest również obraz ojca serdecznego i ciepłego, który odpowiada respondentom. Nadal odległe jest wyobrażenie mężczyzny uczestniczącego w porodach i biorącego urlop wychowawczy. Można zatem zaryzykować stwierdzenie, że mimo wielu zmian kulturowych i społecznych, pozostaje tradycyjny sposób postrzegania ojca w rodzinie.

Przy ocenie, jaką wagę przywiązują respondenci do znaczenia ojca w życiu dzieci, zdecydowana większość wskazała na wysoką, szczególnie dotyczyło to ankietowanych z wykształceniem wyższym, co wskazuje na świadomość wpływu, jaki wywierają na życie dzieci, w tym przypadku w wieku wczesnoszkolnym. Respondenci zaprzeczyli tezie, według której na miłość ojcowską trzeba sobie zasłużyć, a jedynie marginalna grupa z wykształceniem zawodowym wyrażała takie przekonanie. Można stwierdzić, że wszystkie aspekty życia dzieci w wieku wczesnoszkolnym interesują i zajmują badanych ojców, niemniej jednak edukacja nie należy do obszarów znaczących. Fakt ten wywołuje niepokój, utrwała się bowiem niechlubna tradycja wskazująca na domenę matek w kontaktach ze szkołą we wczesnym okresie życia ich pociech. Nie wpływa na ten stan rzeczy wykształcenie respondentów, co w znaczącym stopniu zaprzecza tezie o zależności wykształcenia i deklaracji związanej z praktyką.

Jak wskazują wyniki badań, opieka ojców skupia się głównie na wspólnych zabawach z dzieckiem i odrabianiu lekcji. Jest to domeną młodych osób z wykształceniem średnim i wyższym, które traktują powyższe czynności jako typowe dla siebie. Ciekawe wyniki dotyczą kwestii utrzymania rodziny - w tym przypadku tylko bardzo niewielka grupa respondentów wskazała tę aktywność jako charakterystyczną dla ojców. Jednak przy typowych czynnościach dla kobiet pojawiły się gotowanie i pranie, które nie zostały uwzględnione przez badaną populację jako charakterystyczne. Można zatem wskazać, że mimo wielu zmian w mentalności społecznej dotyczącej roli ojca w rodzinie, zajęcia domowe w dalszym ciągu przypisane są matkom.

Jak wskazują uzyskane wyniki badań, współcześni ojcowie czują się najczęściej osobami chroniącymi potomstwo. Przewodnikami w otaczającej, często trudnej i skomplikowanej rzeczywistości decydują się być zasadniczo ojcowie z wyższym wykształceniem. To bardzo nowoczesne podejście do wychowania, które potwierdza deklaracja, że badani nie roszczą sobie żadnych praw do decydowania o przyszłości młodego pokolenia. Ojcowie, jak wskazują rozmowy z nimi, to dawcy życia i w większości autorytety dla swoich dzieci. Najbardziej przydatne w wypełnianiu roli ojca są rozsądek i konsekwencja, których wartość rośnie wraz z wiekiem ankietowanych. Ważne okazują się czułość i serdeczność, przypisywane często matkom, a także cierpliwość, jak podkreślają starsi wiekiem ojcowie. Natomiast surowość i stanowczość, według badanej populacji, nie znajduje uzasadnienia we współczesnym wychowaniu.

Jak wynika z badań dla licznej grupy respondentów, nikt nie stanowi w kwestii wychowania autorytetu, ale stosunkowo wysokie miejsce zajmuje matka, a następnie ojciec. Zmiany, które nastąpiły w społeczeństwie na przełomie lat 80. i 90. XX w. przeistoczyły funkcjonowanie rodzin. Ojcostwo kojarzyło się ankietowanym z utrzymaniem rodziny, głównie respondentom z wykształceniem zawodowym; kwestie edukacji były traktowane marginalnie i tak niestety, jak wynika z badań (oczywiście nie w takim stopniu), ojcowie powielają otrzymane wzory w funkcjonowaniu najmniejszej komórki społecznej. Zasadniczą zmianą, według wskazań badanych ojców, w zakresie wychowania praktykowanego w ich domu rodzinnym a obecną rodziną, jest ilość czasu poświęcana dzieciom. Wskaźniki nie są wysokie, ale jak twierdzą respondenci, i tak nieporównywalne. "Prawie niczym" określali tę ilość ankietowani z wykształceniem zawodowym, co potwierdza tezę, że wiedza otwiera człowieka na nowe trendy.

Model rodziny realizowany przez badanych ojców, to w większości równy podział obowiązków domowych, któremu sprzyja wyższe wykształcenie ankietowanych. Jest nim

więc świadomość postępujących zmian. Zdecydowana większość respondentów deklaruje zadowolenie z przedstawionego układu rodzinnego.

Jak wskazują uzyskane wyniki, rodzice czują się ważni w edukacji dzieci, mimo że ich działania w tym obszarze są bardzo ograniczone. Tylko połowa rzadko wykazuje inicjatywę czynnego uczestnictwa w zakresie nauczania. Potwierdza się tym samym teza, iż ten okres życia młodego pokolenia przypisany jest matkom na wzór czasów starożytnych. Zaangażowanie ojców, choć rzadkie, w edukację dzieci ogranicza się głównie, jak wykazują badania, do pomocy w odrabianiu prac domowych i powtarzania treści nauczania. Wykonują to ojcowie z wykształceniem wyższym, co wydaje się oczywiste, choćby ze względu na ich związek z edukacją trwający wiele lat. Badana populacja ojców włącza się w większości przypadków w prace domowe dzieci, kiedy jest o to proszona, tylko nieliczni robią to regularnie, kilka razy w tygodniu. Taki stan rzeczy usprawiedliwiają przypisaniem realizacji powyższych czynności matkom dzieci; jest to stanowisko prezentowane w dużej mierze przez ankietowanych z wykształceniem zawodowym. Zadania przynależne ojcom, to w szczególności prace konstrukcyjne i matematyka.

Większość badanych wskazuje, że ojcem można się stawać w procesie wzajemnej nauki i interakcji z dziećmi. Zastanawia tu fakt małej grupy osób z wykształceniem wyższym, która mogłaby stanowić podstawę takiego twierdzenia; przeważają jednak respondenci z wykształceniem zawodowym i średnim. Ojcowie raczej wysoko oceniają siebie w tej roli. Badanej populacji ojców najbardziej brakuje czasu i cierpliwości.

Uzyskane wyniki pozwalają na wysunięcie następujących wniosków.

1. Współczesny wizerunek ojca to obraz ciepłego mężczyzny, który stara się dzielić obowiązki domowe z matką dzieci, jednak obszar, jakim jest wczesna edukacja, w dalszym ciągu przypisany jest kobiecie. Należałoby zmieniać mentalność ojców (poprzez środki masowego przekazu, zapraszanie ojców do uczestnictwa w życiu klas młodszych), aby częściej włączali się w życie i edukację dzieci.

2. Media zdaniem respondentów nie przekazują spójnego obrazu ojca, ale raczej pomieszanie ról, a więc chaos informacyjny, z którym nie zgadzają się respondenci wskazując, że najbardziej liczy się czułość i serdeczność w stosunku do dzieci. Niestety bycie ojcem i matka (równy podział obowiązków domowych i wychowawczych) w zależności od okoliczności popierają jedynie mieszkańcy dużych ośrodków miejskich

3. Ojcowie deklarują, iż mają świadomość znaczenia ich obecności w życiu dzieci, ale realizacja tych postulatów bywa trudna. Badani spełniają się najczęściej jako osoby chroniące młode pokolenie, natomiast aktywność w zakresie edukacji ogranicza się głównie do pomocy, z niewielką systematycznością, w pracach domowych. Właściwe byłoby zaplanowanie przez matki równiejszego podziału obowiązków w zakresie pomocy szkolnej dzieciom (ograniczenie wyręczania ojców).

4. Surowość i stanowczość nie jest pożądana, według badanej populacji, w wychowaniu dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Szczególnie brak stanowczości wywołuje wiele dyskusji w kwestiach wychowawczych, stanowiąc o erze pajdocentryzmu, którego konsekwencje bywają trudne do zniesienia w społeczeństwie. To zjawisko wywołuje wiele dyskusji na temat stref „wolnych od dzieci”. Należałoby egzekwować (być konsekwentnym) w procesie wychowania domowego wypracowane zasady i reguły życia społecznego. W rodzinach (między rodzicami) powinna obowiązywać spójność oddziaływań wychowawczych, umożliwiająca podniesienie efektywności podejmowanych działań.

5. Udział ankietowanych w edukacji dziecka jest na niskim poziomie. Ogranicza się zasadniczo do pomocy dzieciom w zadaniach domowych (głównie matematyce), natomiast pozostałe aktywności typu: zebrania, rady klasowe, wycieczki nie stanowią przedmiotu zainteresowania ojców. Tłumaczą to najczęściej zaangażowaniem w pracę zawodową, ale i przypisaniem tych obowiązków matce dziecka. W związku z tym, szkoła (MEN) powinni rozpocząć szeroką akcję społeczną na temat znaczenia ojca w edukacji wczesnoszkolnej (z użyciem mediów), aby ośmielić i zachęcić mężczyzn do czynnego uczestnictwa w tak ważnym obszarze życia młodego pokolenia.

6. Wykształcenie respondentów nie wpływa na ich stosunek do dzieci, ale niewątpliwie rzutuje na podział ról w rodzinie. Badani z wykształceniem zawodowym częściej akceptują tradycyjne dzielenie się obowiązkami, polegające na pracy zawodowej mężczyzny i prowadzeniu domu przez kobietę. W związku z tym organizowanie szkoleń jak być dobrym ojcem już w szkołach średnich powinno stać się jednym z ważniejszych przedmiotów dla młodych ludzi.

7. Kary, nagrody stosowane przez badaną populację wydają się być modelowe jedynie w jednym przypadku – wspólnych rozmów – pozostałe typu zakupy słodczy lub ich brak mimo prowadzonych kampanii społecznych dotyczących zdrowego odżywiania nadal święcą triumfy. Należałoby organizować dla rodziców/ojców warsztaty kulinarne, które dają możliwość nauki praktycznej, ale i zyskania świadomości w zakresie skutków uzależnienia od cukru.

8. Współcześni ojcowie raczej nie mają autorytetów w kwestiach wychowania dzieci. Jest to pokolenie, które dojrzało w trakcie radykalnych zmian społecznych i kulturowych, dlatego wzory osobowe ich bliskich nie stanowią punktu odniesienia do obecnej rzeczywistości rodzinnej. Jeżeli już je wskazują to są nimi najczęściej matka i ojciec. Spotkania wielopokoleniowe: rodziców, dziadków oraz dzieci pozwoliłyby zyskać wiedzę na tematy wychowawcze, a przeniesienie na grunt współczesnych rodzin niektórych rozwiązań może okazać się bardzo pożądane.

9. Ankietowani wysoko oceniają swoje relacje z dziećmi, ale przyznają, że matki w procesie opieki i wychowania są aktywniejsze, co wskazuje na zmiany, ale nie radykalne, w modelu ojca. Proces stawania się ojcem to proces, który uwarunkowany jest wieloma czynnikami, nie można go zatrzymać, ale warto modyfikować swoją postawę, aby stać się dla młodego pokolenia przewodnikiem w tej złożonej rzeczywistości.

Zakończenie

W badaniach obiektem zainteresowania uczyniono ojca oraz jego funkcjonowanie w rodzinie wychowującej dzieci z wieku wczesnoszkolnym. Na przestrzeni lat funkcje o rola ojca ulegały przeobrażeniom. Były one wypadkową wielu zmian m. in. przeobrażeń społecznych i kulturowych. Istota ojcostwa obejmuje aspekty biologiczny, prawny, ale i duchowy, które nie zawsze stanowią jedność, dlatego bycie przy dziecku stanowi podstawę do wywierania wpływu na jego życie. Obecność ta to nie tylko zaspokajanie potrzeb materialnych, ale przede wszystkim bezpieczeństwa psychicznego. Zachowania ojców determinuje m. in. tradycja rodzinna, wiek, płeć, wykształcenie, miejsce zamieszkania. Miłość ojcowska jest inna niż matczyzna, ale nie mniej istotna. Obecnie coraz częściej jawi się obraz ojca czułego, troskliwego, przeżywającego ciężę i poród partnerki, ale jednocześnie przywiązanego to tradycyjnych ról pełnionych przez kobietę i mężczyznę w rodzinie. Kontakt z ojcem od najmłodszych lat daje obu stronom możliwość rozwoju. Czasami powielają nie zawsze najlepsze wzorce zaobserwowane w domach rodzinnych, dając przykład kolejnym pokoleniom funkcjonowania ojca w rodzinie. Niewątpliwie jednak we współczesnych czasach ojcowie mają zwiększoną świadomość obowiązków i odpowiedzialności za dzieci także te najmłodsze.

W badaniach chodziło o znalezienie odpowiedzi na pytania:

- Jaki jest nowy wizerunek współczesnych ojców?
- Jaka jest aktywność ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym?
- Jaki jest preferowany model rodziny?
- Jak jest miejsce ojca w edukacji dzieci w wieku wczesnoszkolnym?
- Jak przebiega dojrzewanie do ojcostwa?

Analiza wizerunku współczesnego ojca pozwala stwierdzić, że rodzina nadal stanowi wartość największą, bez względu na wykształcenie oraz status społeczny i materialny respondentów. Jak wynika z badań dzieci nie muszą sobie zasłużyć na miłość ojcowską, która jest bezinteresowna. Wartości przekazywane współcześnie dzieciom nie są odległe od tradycji i obejmują szacunek i uczciwość, niekoniecznie pracowitość. Wizerunek, który kreują obecnie media w kwestii ojcostwa to zdaniem respondentów pomieszanie ról w rodzinie. Najbliższy jest im obraz ciepłego i serdecznego rodzica.

Analiza aktywności ojców obejmuje znaczenie ojców w życiu dzieci w wieku wczesnoszkolnym, które jest znaczące. Aspekty życia dzieci, obejmują zabezpieczeni materialne, zdrowie, także edukację, która jednak nie jest w centrum zainteresowania respondentów. Czas, który poświęcają dzieciom w wieku wczesnoszkolnym to około 2 godzin dziennie, a działania którym się w tym czasie oddają to głównie rozmowy, spacer, wycieczki. Czynności typowe dla ojców – zdaniem respondentów – to rozmowy, aktywność sportowa, wykluczająca pilnowanie dzieci, gotowanie, sprzątanie.

Analiza modelu rodziny wskazuje, że wzorami postępowania dla ojców są głównie matka i ojciec, ale większość z nich nie potrzebuje lub nie ma autorytetów w tym zakresie. Tradycyjne obowiązki ojca w rodzinie obejmowały zasadniczo utrzymanie finansowe, więc brakowało czasu, ale i tradycji przebywania/opiekowania się dziećmi. Zauważalne różnice w nowoczesnych i tradycyjnych domach to głównie ilość czasu spędzonych z dziećmi, a także większa swoboda młodego pokolenia. Rzeczy, które ankietowani chcieliby przenieść na grunt własnej rodziny to wspólne rozmowy, niekoniecznie konsekwencje, która kojarzy się z surowością. Ojcowie przyznają, że matka lepiej sprawdza się w wychowaniu i opiece nad dziećmi, ponieważ ma lepsze „podejście” kobiet do maluchów. Ankietowani godzą się z modelem obowiązującym, który dzieli po równo wszystkie obowiązki.

Analiza znaczenia ojca w edukacji dzieci pozwala stwierdzić, że jest ono istotne. Działania, na których koncentrują się ankietowani dotyczą głównie prac domowych wykonywanych na prośbę dzieci i obejmujących najczęściej zadania matematyczne i konstrukcyjne. Brak aktywności usprawiedliwiają zrzuceniem tego obowiązku na barki matek dzieci oraz pracą zawodową. Rzadko uczestniczą w zebraniach klasowych, chcąc uczestniczyć w życiu dzieci, które jednak w przypadku problemów szkolnych zwracają się do matek. Wizyta ojców w szkole najczęściej ma miejsce w sytuacji kiedy dzieci są bite i mają kłopoty w nauce. Sporadycznie ojcowie orientują kto uczy ich dzieci, zna rozkład zajęć szkolnych oraz rówieśników. Ojcowie w zasadzie nie uczestniczą w radach klasowych, w wycieczkach, nieco częściej w uroczystościach szkolnych.

Analiza procesu dojrzewania do ojcostwa pozwala stwierdzić, że respondenci zdają sobie sprawę, że można się nauczyć tej roli, a cechy najbardziej przydatne w tym obszarze to konsekwencja i cierpliwość, ale i szkolenia. Brak czasu stanowi bolączkę współczesnych ojców, którzy nagradzają dzieci słowną pochwałą, ale słodyczami i zakupami. Kary to zasadniczo rozmowy dyscyplinujące, ale i brak słodyczy. Ojcowie pozytywnie oceniają swoje relacje z dziećmi i twierdzą, że mogą się uczyć od nich pracowitości.

Bibliografia

1. Ablewicz K., *Teoretyczne i metodologiczne podstawy pedagogiki antropologicznej: studium sytuacji wychowawczej*, Wyd. UJ, Kraków 2003.
2. Apanel D., *Rola ojca w rodzinie z dzieckiem niepełnosprawnym – zarys problematyki*, [w:] *Mężczyzna w rodzinie i społeczeństwie – ewolucja ról w kulturze polskiej i europejskiej*, Głowacka-Sobiech E., Gulczyńska J. (red.), Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2010, t. 2.
3. Apanowicz J., *Metodologia ogólna*, WSAiB, Gdynia 2002.
4. Arcimowicz K., *Obraz mężczyzny w polskich mediach. Prawda - fałsz - stereotyp*, GWP Gdańsk 2003.
5. Arcimowicz K., *Wizerunek ojca w polskich mediach na przełomie XX i XXI wieku*, [w:] *Nowi mężczyźni? Zmieniające się modele męskości we współczesnej Polsce*, Fuszara M. (red.), Wydawnictwo Trio, Warszawa 2008.
6. Augustyn J., *Ojcostwo. Aspekty pedagogicznej i duchowe*, Wyd. WAM, Kraków 2009.
5. Bandura A., *Teoria społecznego uczenia się*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
7. Bartosiak Ł., *Postawy ojcowskie w środowisku wiejskim*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2017.
8. Bieńko M., *Model ojcostwa w prywatnym i publicznym kontrakcie społecznym*, [w:] *Rodzicielstwo między domem, prawem, służbami społecznymi*, Kwak A. (red.), Wyd. Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa 2008.
9. Błaszczyk M., *Przemiany w relacji ojciec – córka w ujęciu biograficznym. Komunikat z badań*, [w:] *Miłość, wierność i uczciwość na rozstajach współczesności. Kształty rodziny współczesnej*, Muszyński W., Sikora E. (red.), Toruń 2008, Wyd. Adam Marszałek, s. 189.
10. Bradshaw J., *Zrozumieć rodzinę. Rewolucyjna droga odnalezienia samego siebie*, Wyd. PWN, Warszawa 1994.
11. Braun-Gałkowska M., *Być ojcem*, [w:] *Oblicza ojca*, Kornas Biela D. (red.), Lublin 2001,
12. Braun-Gałkowska M., *Psychologia domowa*, Wyd. WAM, Lublin 2008.
13. Brzezińska A., *Społeczna psychologia rozwoju*, Wyd. Scholar, Warszawa 2007.
14. Cynarski W.J., *Sylwetka i poglądy Ericha Fromma*, „Ido – Ruch dla Kultury” : rocznik naukowy: [filozofia, nauka, tradycje wschodu, kultura, zdrowie, edukacja] t. II, Kraków 2001, s. 369-380.

15. Delumeau J., Roche D. (red.), *Historia ojców i ojcostwa*, Oficyna Wydawnicza Volumen, WSiP, Warszawa 1995.
16. Dudak A., *Wizerunek współczesnego mężczyzny w roli ojca*, [w:] *Współczesne ojcostwo Konteksty kulturowe, pedagogiczne i prawne*, E. Ogrodzka-Mazur, G. Błachut, T. B. Chmiel (red.), Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2016.
17. Dyczewski J., *Rodzina jako twórca i przekaziciel kultury polskiej*, [w:] *W kręgu rodziny dawniej i dziś*, Markowska M. (red.), Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Białystok 2000.
18. Eichelberger W., *Zdradzony przez ojca*, Wydawnictwo Drzewo Babel, Warszawa 1998.
19. Gębka M., *Trzy pytania o kryzys ojcostwa*, [w:] *Obrazy życia rodziny z perspektywy interdyscyplinarnej*, Michalska A. (red.) „Roczniki Socjologii Rodziny”. Studia socjologiczne oraz Interdyscyplinarne, Poznań 2006, t.17, s.117-137.
20. Glover D., Kaplan C., *Genders. The New Critical Idiom*, London and New York: Routledge 2000.
21. Gnitecki J. , *Wstęp do ogólnej metodologii badań w naukach pedagogicznych*, t. 1 i 2, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2006 i 2007.
22. Głowacka-Sobiech E., *Odkrycie mężczyzny i jego rola w rodzinie i społeczeństwie jako efekt postmodernistycznego nurtu narracji w filozofii historii*, [w:] *Mężczyzna w rodzinie i społeczeństwie – ewolucja ról w kulturze polskiej i europejskiej*, Głowacka-Sobiech E., Gulczyńska J. (red.), Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2010, t. 2.
23. Izdebska J., *Dziecko w świecie mediów elektronicznych*, Wyd. Uniwersyteckie. Trans Humana, Białystok 2007.
24. Jankowska A., *Ojcostwo końca wieku*, „Forum Oświatowe” 2000, t. 12, s.103-134.
25. Jan Paweł II, *Adhortacja Apostolska, Mężczyzna w rodzinie i społeczeństwie*, Wyd. Familiaris Consortio, Poznań 1983.
26. Kancelaria Senatu, Biuro Analiz i Dokumentacji, *Rola ojca i postawy Polaków wobec ojcostwa w świetle badań społecznych*, Warszawa 2013.
27. Kłys J., *Jak rozumiem ojcostwo*, „Studia nad Rodziną”, 1999, t. 3 nr 2, s. 134-144.
28. Konarzewski K., *Jak uprawiać badania oświatowe. Metodologia praktyczna*, WSiP, Warszawa 2002.
29. Kot S., *Historia wychowania. Od starożytnej Grecji do połowy wieku XVIII*, t.1, Wydawnictwo „Żak”, Warszawa 2010.
30. Kozak E., *Ikona współczesnego ojcostwa*, „Edukacja i Dialog”, 2006 nr 9, s. 23-28.

31. Krzysteczko H., *Ojcem być i stawać się*, [w:] *Współczesne ojcostwo. Konteksty kulturowe, pedagogiczne i prawne*, Ogrodzka-Mazur E., Błachut G., Chmiel T.B. (red.), Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2016.
32. Kucia M., *Filozofia Ericha Fromma*, Prace Monograficzne, Nr 180, Wydawnictwo Naukowe WSP, Kraków 1994.
33. Kurcbart A., *Psychologiczny obraz ojca w biegu życia*, Wyd. Difin, Warszawa 2011.
34. Kwak A., *Współczesna rodzina - czy tylko problem struktury zewnętrznej?*, [w:] *Rodzina wobec wyzwań współczesności. Wybrane problemy*, Taranowicz L., Grotowska S. (red.), Oficyna Wydawnicza Arboretum, Wrocław 2015.
35. Łobocki M., *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Wyd. Impuls, Kraków 2010.
36. Majkowski W., *Czynniki dezintegracji współczesnej rodziny polskiej*, Wyd. SCJ, Kraków 1999.
37. Maszke A. W., *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Wydawnictwo UR, Rzeszów 2008.
38. Mądrzycki T., *Psychologiczne prawidłowości kształtowania się postaw*, WSiP, Warszawa 1997.
39. Melosik Z., *Tożsamość, ciało, władza: teksty literackie jako konteksty pedagogiczne*, Wyd. Edytor, Toruń - Poznań 1996.
40. Mierzwiński B., *Mężczyzna istota nieznaną*, Oficyna Wydawniczo - Poligraficzna „Adam”, Warszawa 1999.
41. Mierzwiński B., *Mężczyzna, mąż, ojciec*, Wyd. Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa - Otwock 1996.
42. Minczakiewicz E. M. i in., *Dziecko ryzyka a wychowanie*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2003.
43. Musialik W., *Pozycja mężczyzny w rodzinie (od historii ku współczesności)*, [w:] *Rodzina. Historia i współczesność. Studium monograficzne*, Korzeniowska W., Szuścik U. (red.), Kraków 2005.
44. Nagórny J., *Posłannictwo ojca w kontekście współczesności*, [w:] *Oblicza ojcostwa*, Kornas-Biela D. (red.), Lublin 2001.
45. Neubauer P. B., *New genetic of personality*, New York 1998.
46. Nowak M., *Pedagogika personalistyczna*, [w:] *Pedagogika*, Kwieciński Z., Śliwerski B. (red.), Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2004.
47. Nowak S., *Metodologia badań społecznych*, PWN, Warszawa 2007.

48. Nowakowska A., *Kryzys męskości czy konflikt mężczyzny – utrata czy wyzwolenie*, [w:] *Męskość w kulturze współczesnej*, Radomski A., Truchlińska B., Wydawnictwo UMCS, Lublin 2008.
49. Oleś M., Oleś P., *Z psychologicznych aspektów ojcostwa*, [w:] *Oblicza ojcostwa*, Kornas-Biela D. (red.), Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2001.
50. Ośkiewicz W., *Rola ojca w oddziaływaniach wychowawczych dziecka w rodzinie*, „Pedagogika Rodziny”, 2012 nr 2-3, s. 99-106.
51. Palka S. (red.), *Podstawy metodologii badań w pedagogice*, GWP, Gdańsk 2010.
52. Palka S., *Metodologia. Badania. Praktyka pedagogiczna*, GWP, Gdańsk 2006.
53. Pankiewicz R., *Mentalność wczesnorzymskiej rodziny. Kilka uwag wprowadzających*, [w:] *Wychowanie w rodzinie...*, Wyd. Uczelniane WSP w Bydgoszczy, Bydgoszcz 1994.
54. Parlak M., *Próba oceny zaangażowania ojca w wychowanie dzieci w młodszym wieku szkolnym*, [w:] *Ojciec na rozdrożu*, Kątny M., Oleszko J. (red.), Apostolicum, Ząbki 2011.
55. Pawelec L., *Pozycja ojca we współczesnej rodzinie*, „Społeczeństwo i Edukacja. Międzynarodowe Studia Humanistyczne”, 2012/nr 1, s. 361- 374
56. Perkowski P., *Ojcostwo w Polsce Ludowej*, [w:] *Mężczyzna w rodzinie i społeczeństwie – ewolucja ról w kulturze polskiej i europejskiej*, Głowacka-Sobiech E., Gulczyńska J. (red.), Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2010, t. 2.
57. Petri H., *Dramat braku ojca*, Wyd. Flos Carmeli, Poznań 2012.
58. Pietkiewicz B., *Powrót taty*, „Polityka” 1997/ nr 38.
59. Pospiszył K., *Ojciec a wychowanie dziecka*, Wyd. Akademickie „Żak”, Warszawa 2007.
60. Poznańska M. W., *Ojciec, ojcostwo i rola ojca w wychowaniu*, [w:] *Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku. T. 1*, Pilch T. (red.), Wyd. Akademickie „Żak”, Warszawa 2003.
61. Pulikowski J., *Warto być ojcem*, Inicjatywa Wydawnicza Jerozolima, Poznań 2002.
62. Rubacha K., *Metodologia badań nad edukacją*, W AiP, Warszawa 2008.
63. Sosnkowski T., *Ojciec we współczesnej rodzinie*, Wyd. Akademickie „Żak”, Warszawa 2011.
64. Szczepska-Pustkowska M., *Kategorie dziecka i dzieciństwa w nowożytnej myśli pedagogicznej*, [w:] *Pedagogika wczesnoszkolna*, Klus-Stańska D., Szczepska-Pustkowska M. (red.), Wyd. Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009.
65. Szenkowski D., *Zagubiony wymiar dobra dziecka w sądach rodzinnych*, [w:] *Współczesne ojcostwo. Konteksty kulturowe, pedagogiczne i prawne*, Ogrodzka-Mazur E., Błachut G., Chmiel T. B. (red.), Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2016.

66. Tanaś V., Welskop W. , *Rodzina w społeczeństwie konsumpcyjnym*, Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu i Nauk o Zdrowiu, Łódź 2018.
67. Trawińska M., *Rodziny niepełne i wielodzietne*, Wyd. Centrum Rozwoju Służb Socjalnych, Warszawa 1996.
68. Urbańska-Bułas M., *Ojciec pilnie potrzebny*, „Blżej Przedszkola”, 2010/ nr 5, s. 50-53.
69. Walczak B., *Ojciec w języku polskim (na tle porównawczym)*, [w:] *Ojciec...*, Jabłoński S. (red.), Wyd. Fundacji Humaniora, Poznań 2000.
70. Walesa C., *Rola ojca w psychicznym rozwoju dziecka. Studium psychologiczne*, [w:] *Oblicza ojcostwa*, Kornas-Biela D., Lublin 2001.
71. Williams S., *What Is Fatherhood? Searching for the Reflexive Father*, „Sociology”, 2008 Vol. 42 (3), s. 487- 503.
72. Witczak J., *Ojcostwo bez tajemnic*, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1987.
73. Wojciechowska-Charlak B., *Rodzina jako środowisko opiekuńczo-wychowawcze*, [w:] *Środowiska opiekuńczo-wychowawcze*, Wszechnica Świętokrzyska, Kielce 2002.
74. Ziemska M. (red.), *Rodzina współczesna*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2000.
75. Żyromski M., *Pozycja ojca rodziny (pater familias) w wychowaniu w rodzinie rzymskiej*, [w:] *Wychowanie w rodzinie od starożytności po wiek XX*, Jundziłł J. (red.), Bydgoszcz 1994.

Spis tabel

Tabela nr 1. Wartości preferowane w życiu przez ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Tabela nr 2. Wartości preferowane w życiu przez ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. wywiadu)

Tabela nr 3. Deklaracja dotycząca zasłużenia sobie przez dzieci na miłość ojcowską

Tabela nr 4. Wartości przekazywane przez ojców dzieciom w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Tabela nr 5. Wartości przekazywane przez ojców dzieciom w wieku wczesnoszkolnym (kw. wywiadu)

Tabela nr 6. Wizerunek przekazywany przez media dotyczący roli ojca w życiu rodziny (kw. ankiety)

Tabela nr 7. Wizerunek przekazywany przez media dotyczący roli ojca w życiu rodziny (kw. wywiadu)

Tabela nr 8. Ocena ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym dot. słuszności wizerunków przedstawianych przez media (kw. ankiety)

Tabela nr 9. Ocena ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym słuszności wizerunków przedstawianych przez media (kw. wywiadu)

Tabela nr 10. Rola ojca w życiu dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Tabela nr 11. Rola ojca w życiu dzieci w wieku wczesnoszkolnym w opiniach respondentów (kw. wywiadu)

Tabela nr 12. Obszary aktywności ojców dotyczące życia dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Tabela nr 13. Obszary istotne dla ojców związane z funkcjonowaniem dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. wywiadu)

Tabela nr 14. Ilość czasu poświęcanego przez ojców dzieciom w wieku wczesnoszkolnym

Tabela nr 15. Czynności opiekuńcze i wychowawcze podejmowane najczęściej przez ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Tabela nr 16. Czynności opiekuńcze i wychowawcze podejmowane przez ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. wywiadu)

Tabela nr 17. Czynności traktowane jako typowe dla współczesnych ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Tabela nr 18. Czynności typowe dla ojca w opiniach ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. wywiadu)

Tabela nr 19. Czynności typowe dla matki w opiniach ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. wywiadu)

Tabela nr 20. Role ojców pełnione w życiu dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Tabela nr 21. Role ojców pełnione w życiu dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. wywiadu)

Tabela nr 22. Odczucia ojców dotyczące bycia autorytetem dla dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Tabela nr 23. Osoby będące autorytetami w kwestii wychowania dzieci dla współczesnych ojców(kw. ankiety)

Tabela nr 24. Osoby będące autorytetami w kwestii wychowania dzieci dla współczesnych ojców (kw. wywiadu)

Tabela nr 25. Role pełnione przez ojców respondentów w domach rodzinnych (kw. ankiety)

Tabela nr 26. Role pełnione przez ojców respondentów w domach rodzinnych (kw. wywiadu)

Tabela nr 27. Braki w relacjach respondentów z własnymi ojcami

Tabela nr 28. Różnice dotyczące procesu wychowania w domu rodzinnym i obecnie w opiniach ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Tabela nr 29. Metody wychowawcze przeniesione z domów przez współczesnych ojców na grunt własnych rodzin

Tabela nr 30. Przekonania ojców dotyczące wyższości sprawowania opieki nad dziećmi w wieku wczesnoszkolnym przez matki

Tabela nr 31. Uzasadnienie opinii o wyższości opieki matczynej nad ojcowską

Tabela nr 32. Podział obowiązków w rodzinach ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Tabela nr 33. Model rodziny reprezentowany przez ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Tabela nr 34. Zgoda ojców na model obowiązujący w rodzinie respondentów (kw. ankiety)

Tabela nr 35. Zgoda ojców na model obowiązujący w rodzinie respondentów (kw. wywiadu)

Tabela nr 36. Rola ojca w edukacji dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Tabela nr 37. Deklaracje ojców dotyczące włączania się przez nich w życie szkoły, do której uczęszczają ich dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Tabela nr 38. Obszary działań podejmowanych przez ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym na terenie szkoły

Tabela nr 39. Deklaracje ojców dotyczące odrabiania prac domowych z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym

Tabela nr 40. Częstotliwość odrabiania przez ojców prac domowych z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym

Tabela nr 41. Rodzaje prac domowych odrabianych przez ojców z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym

Tabela nr 42. Usprawiedliwienie braku pomocy ojców w odrabianiu zadań domowych przez dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Tabela nr 43. Częstotliwość uczestnictwa ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym w zebraniach klasowych

Tabela nr 44. Motywy uczestnictwa ojców w zebraniach klasowych u dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Tabela nr 45. Motywy braku uczestnictwa ojców w zebraniach klasowych u dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. wywiadu)

Tabela nr 46. Osoby, którym dzieci w wieku wczesnoszkolnym mówią o kłopotach zdaniem ojców

Tabela nr 47. Reakcje ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym na ich kłopoty

Tabela nr 48. Sytuacje szkolne, wymagające interwencji ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Tabela nr 49. Znajomość przez ojców nauczycieli dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Tabela nr 50. Znajomość przez ojców planu lekcji dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Tabela nr 51. Znajomość przez ojców przyjaciół dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Tabela nr 52. Deklaracje ojców dzieci wieku wczesnoszkolnym dotyczące uczestnictwa w wycieczkach szkolnych

Tabela nr 53. Opinie dotyczące potrzeby nauki bycia ojcem

Tabela nr 54. Cechy osobowe przypisywane tradycyjnie ojcom w opiniach respondentów

Tabela nr 55. Cechy najbardziej przydatne ojcom w procesie wychowania dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Tabela nr 56. Cechy najbardziej przydatne ojcom w procesie wychowania dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. wywiadu)

Tabela nr 57. Problemy ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym dotyczące procesu wychowania

Tabela nr 58. Potrzeba organizacji szkoleń dla ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Tabela nr 59. Nagrody stosowane przez ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Tabela nr 60. Kary stosowane przez ojców dzieci wieku wczesnoszkolnym

Tabela nr 61. Deklaracja ojców dotycząca zadowolenia z pełnienia roli ojca w stosunku do dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Tabela nr 62. Rzeczy, które ojcowie chcą zmienić w stosunkach z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym

Tabela nr 63. Umiejętności, których dzieci w wieku wczesnoszkolnym mogą nauczyć się od swoich ojców

Tabela nr 64. Samoocena ojców dotycząca relacji z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym

Spis wykresów

Wykres nr 1. Wartości przekazywane przez ojców dzieciom w wieku wczesnoszkolnym

Wykres nr 2. Wizerunek przekazywany przez media dotyczący roli ojca w życiu rodziny

Wykres nr 3. Obszary aktywności ojców dotyczące życia dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Wykres nr 4. Ilość czasu poświęcanego przez ojców dzieciom w wieku wczesnoszkolnym

Wykres nr 5. Czynności opiekuńcze i wychowawcze podejmowane najczęściej przez ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Wykres nr 6. Czynności traktowane jako typowe dla współczesnych ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Wykres nr 7. Role ojców pełnione w życiu dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kw. ankiety)

Wykres nr 8. Osoby będące autorytetami w kwestii wychowania dzieci dla współczesnych ojców

Wykres nr 9. Braki w relacjach respondentów z własnymi ojcami

Wykres nr 10. Metody wychowawcze przeniesione z domów przez współczesnych ojców na grunt własnych rodzin

Wykres nr 11. Rodzaje prac domowych odrabianych przez ojców z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym

Wykres nr 12. Częstotliwość uczestnictwa ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym w zebraniach klasowych

Wykres nr 13. Motywy uczestnictwa ojców w zebraniach klasowych u dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Wykres nr 14. Motywy braku uczestnictwa ojców w zebraniach klasowych u dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Wykres nr 15. Reakcje ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym na ich kłopoty

Wykres nr 16. Sytuacje szkolne, wymagające interwencji ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Wykres nr 17. Cechy osobowe przypisywane tradycyjnie ojcom w opiniach respondentów

Wykres nr 18. Nagrody stosowane przez ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Wykres nr 19. Kary stosowane przez ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Wykres nr 20. Samoocena ojców relacji z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym

Aneks

Uczelnia Państwowa im. Jana Grodka w Sanoku w Sanoku

Kwestionariusz ankiety dla Ojców dzieci uczęszczających do klas I-III szkoły podstawowej

Zwracam się do Pana z prośbą o wypełnienie kwestionariusza ankiety dotyczącego roli Ojca w edukacji dzieci w młodszym wieku szkolnym. Ankieta jest anonimowa, a jej wyniki

zostaną wykorzystane jedynie w celach naukowych. Proszę o podkreślenie wybranych odpowiedzi i dziękuję za wzięcie udziału w badaniu.

Metryczka

Wiek

Wykształcenie.....

Zawód.....

Liczba dzieci w rodzinie.....

Warunki materialne : bardzo dobre, dobre, wystarczające, niewystarczające

Środowisko terytorialne (miejsce zamieszkania) : miasto wieś

1. Jakie wartości są dla Pana najważniejsze (proszę ponumerować od najważniejszej):

- a) rodzina
- b) praca zawodowa
- c) dobra materialne
- d) pozycja społeczna
- e) inne (jakie?).....

2. Czy odrabia Pan z dzieckiem prace domowe?

- a) tak
- b) nie

3. Jeśli nie, to dlaczego ?

- a) długo pracuję, zarabiam na dom
- b) tym w naszym domu zajmuje się matka dziecka
- c) nie mam cierpliwości
- d) inny powód (jaki ?).....

4. Jeśli tak, to jak często?

- a) codziennie
- b) 2 razy w tygodniu
- c) 4 razy w tygodniu
- d) kiedy mam czas
- e) zawsze kiedy mnie o to poprosi

5. Czego dotyczą tematy zadań domowych, które wykonuje Pan z dzieckiem w wieku wczesnoszkolnym:

- a) wykonania konstrukcji np. karmnika, domku
- b) zadań matematycznych
- c) doświadczeń np. obserwacja pogody
- d) wypracowań
- e) inne (jakie?).....

6. Czy uczestniczy Pan w zebraniach szkolnych?

- a) tak
- b) nie

7. Jeśli tak, to dlaczego?

- a) chcę wiedzieć, co dzieje się w szkole
- b) zawsze chciałem, żeby mój ojciec chodził do mnie do szkoły, dlatego sam to robię
- c) tak umówiliśmy się z matką dziecka
- d) chcę uczestniczyć w życiu szkolnym dziecka
- e) inne (jakie?).....

8. Jeśli tak, to jak często uczestniczy Pan w zebraniach szkolnych:

- a) bardzo często
- b) często
- c) rzadko
- d) sporadycznie?

9. Jeśli nie, to dlaczego?

- a) do młodszych dzieci zawsze chodzi matka – na zebraniach są same matki
- b) ojcowie nie chodzą do małych dzieci dopiero do starszych
- c) nie lubię rozmawiać z nauczycielami
- d) nie mam czasu na takie sprawy
- e) tym zajmuje się żona/matka dziecka, taki u nas jest podział
- f) dużo pracuję
- g) inne (jakie?).....

10. Komu w rodzinie dziecko najczęściej mówi o swoich kłopotach w szkole:

- a) mnie
- b) matce
- c) rodzeństwu
- d) dziadkom
- e) nie wiem
- f) innym osobom (komu?).....

11. Jak reaguje Pan na kłopoty szkolne dziecka w wieku wczesnoszkolnym:

- a) nic się nie stało, to dopiero początek nauki/szkoły
- b) idę do szkoły - rozmawiam z wychowawcą
- c) rozmawiam z dzieckiem na ten temat
- d) radzę się specjalistów (rozmawiam z psychologiem, pedagogiem, lekarzem)
- e) tym zajmuje się matka dziecka
- f) inaczej (jak?).....

12. W jakiej sytuacji poszedłby Pan do szkoły w sprawach własnego dziecka

- a) kiedy nauczyciel jest niesprawiedliwy
- b) kiedy ma kłopoty z nauką
- c) kiedy inne dzieci go biją
- d) kiedy matka dziecka nie może iść z różnych powodów
- e) innej (jakiej?).....

13. Czy zna pan nauczycieli Pana dziecka z imienia i nazwiska ?

- a) tak
- b) nie
- c) niektórych

14. Czy zna Pan plan lekcji dziecka?

- a) tak
- b) nie
- c) trochę

15. Czy zna pan koleżanki/kolegów dziecka z imienia?

- a) tak
- b) nie

16. Czy jeździ Pan na wycieczki klasowe z dzieckiem?

- a) tak
- b) nie
- c) czasami

17. Czy włącza się Pan w życie szkoły, do której uczęszcza Pana dziecko?

- a) tak
- b) nie
- c) czasami

18. Jeśli tak, to w jaki sposób:

- a) sponsoruję zakup np. pomocy szkolnych
- b) jestem w radzie rodziców klasy/szkoły
- c) uczestniczę w uroczystościach klasowych i szkolnych
- d) pomagam przy drobnych remontach
- e) inne (jakie?).....

19. Jaką rolę Pana zdaniem odgrywa ojciec w edukacji dziecka w wieku wczesnoszkolnym

- a) bardzo ważną
- b) ważną
- c) przeciętną
- d) mało istotną ?

20. Jaką wagę przydaje Pan ojcu w życiu swojego dziecka w wieku wczesnoszkolnym

- a) bardzo wysoką
- b) wysoką
- c) przeciętną
- d) niską ?

21. Które sprawy związane z funkcjonowaniem dziecka w wieku wczesnoszkolnym są dla Pana najważniejsze

- a) szkoła - nauka
- b) zdrowie (rozwój fizyczny)
- c) zabezpieczenie materialne potrzeb dziecka (pokój, wyposażenie)
- d) wszystko jest ważne
- e) inne (jakie?).....

22. Kim czuje się Pan w życiu własnego dziecka: (proszę ponumerować od najważniejszej roli)

- a) jestem jego przyjacielem
- b) jestem przewodnikiem
- c) chronię go
- d) decyduję o jego przyszłości
- e) jestem gościem w domu
- f) inna (jaką?).....?

23. Czy jest Pan autorytetem dla swojego dziecka

- a) tak
- b) nie
- c) nie wiem

24. Jeśli nie, to dlaczego ?

25. Jakie cechy osobowe reprezentowane przez Pana są przypisane roli ojca:

- a) surowość
- b) konsekwencja
- c) serdeczność
- d) czułość
- e) rozsądek
- f) inne (jaki?).....

26. Jakie Pana cechy osobowe są najbardziej przydatne w wychowaniu dziecka w wieku wczesnoszkolnym ?.....

27. Jakie wartości stara się Pan przekazać dzieciom ?.....

28. Jaki wizerunek kreują mass media dotyczący roli ojca w rodzinie

- a) powinien być matką i ojcem
- b) nastąpiło pomieszanie ról
- c) musi być ciepły, wyrozumiały
- d) musi uczestniczyć w porodach rodzinnych
- e) powinien brać „tacierzyński”
- f) inny (jaki?).....

29. Który jest Pana zdaniem słuszny ?.....

30. Jaki jest podział obowiązków w Pana domu:

- a) ja zajmuję się głównie pracą zawodową
- b) żona/partnerka domem (wychowaniem dzieci)
- c) wszystko robimy wspólnie
- d) inny (jaki?).....

31. Czy odpowiada Panu model pańskiej rodziny?

- a) tak
- b) nie

32. Jeśli nie, co chciałby Pan zmienić ?.....

33. Ile czasu poświęca Pan dziecku codziennie?

- a) do 1 godz.
- b) około 2 godz.
- c) powyżej 3 godz. (ile?).....
- d) nie mam czasu na co dzień (tylko w święta)
- e) nie mam w ogóle czasu

34. Jakie czynności opiekuńcze i wychowawcze podejmuje pan najczęściej w stosunku do dziecka w wieku wczesnoszkolnym

- a) chodzę z nim na spacer w weekend
- b) jeżdżę na wycieczki
- c) przygotowuję/gotuję posiłki
- d) piorę ubrania
- e) wyprawiam do szkoły
- f) zawożę do szkoły
- g) czytam książki
- h) jeżdżę na rowerze
- i) chodzę na mecze
- j) biorę wolne kiedy jest chory
- k) rozmawiam z nim jak należy postępować
- l) wymierzam mu kare, kiedy źle się zachowuje
- ł) inne (jakie).....

35. Jakie czynności traktuje Pan jako typowe dla ojca ?

36. Jakie kary stosuje Pan wobec dziecka/dzieci w wieku wczesnoszkolnym najczęściej:

- a) zabieram kieszonkowe

- b) zabieram telefon
- c) zabraniam korzystania z TV i komputera
- d) zabraniam wyjścia do kolegów
- e) wymierzam klapsa
- f) zamykam w pokoju
- g) nie kupuję słodyczy
- h) nie rozmawiam z nim
- i) pozwalam wybrać mu karę
- j) tłumaczę mu co zrobił nie tak
- k) karami zajmuje się matka dziecka
- l) inaczej (jak?).....

37. Jakie nagrody:

- a) idziemy na zakupy
- b) wychodzimy na lody
- c) idziemy do kina
- d) chwale go
- e) daję mu pieniądze
- f) idziemy na mecz
- g) gramy razem np. w piłkę
- h) pozwalam mu wybrać sobie nagrodę
- i) inne (jakie?).....

38. Kto jest dla Pana autorytetem w kwestii wychowania własnych dzieci:

- a) mój ojciec
- b) moja matka
- c) moje rodzeństwo
- d) mój kolega/przyjaciel
- e) nikt
- f) inne osoby (kto?).....

39. Jaka rolę odgrywał w Pana domu rodzinnym ojciec:

- a) utrzymywał rodzinę - miał decydujący głos w najważniejszych sprawach np. finansowych
- b) wymierzał kary
- c) decydował o wyborze szkoły/zawodzie
- d) nie włączał się w sprawy domowe
- e) był przyjacielem
- f) by wzorem do naśladowania
- g) rzadko bywał w domu
- h) inną (jaką?).....

40. Czego najbardziej brakowało/brakuje Panu w relacjach z ojcem

- a) zrozumienia
- b) wspólnie spędzonego czasu
- c) ciepła
- d) rozmowy
- e) pomocy w nauce
- f) niczego więcej nie potrzebowałem
- g) inne (jakie?).....

40. Które metody wychowania stosowane w domu rodzinnym przez ojca przeniósł pan na grunt własnej rodziny ?.....

41. Czy zgadza się Pan ze stwierdzeniem, że opiekę nad dziećmi w wieku wczesnoszkolnym sprawują głównie matki?

- a) tak
- b) nie

42. Jeśli tak, to dlaczego:

- a) mają lepsze podejście do małych dzieci
- b) taka jest tradycja

- c) rzadziej pracują zawodowo
- d) do tego są stworzone
- e) inne powody (jakie?).....?

43. Czy dziecko powinno zasłużyć sobie na miłość ojcowską?

- a) tak
- b) nie
- c) czasami

44. Czy ojcostwa można się nauczyć?

- a) tak
- b) nie

45. Z czym ma Pan największe kłopoty wypełniając rolę ojca?.....

46. Czego chciałby się Pan nauczyć w kwestii opieki i wychowania dzieci?

.....

47. Czy powinny być szkolenia dla ojców w kwestii wychowania i edukacji dzieci w wieku wczesnoszkolnym?

- a) tak
- b) nie

48. Proszę ocenić Pana relacje z dzieckiem w skali od 1 do 5.....

49. Czy jest Pan zadowolony z tego, jakim jest pan ojcem?

- a) tak
- b) nie
- c) nie wiem

50. Jeśli nie, co chciałby Pan zmienić w swoich stosunkach z dzieckiem?.....

51. Czego może się od Pana nauczyć dziecko?

Uczelnia Państwowa im. Jana Grodka w Sanoku

**Kwestionariusz wywiadu dla Ojców dzieci uczęszczających do klas I-III szkoły
podstawowej**

Przygotowuję rozprawę naukową, dlatego zwracam się do Pana z prośbą o wypełnienie przygotowanego przeze mnie kwestionariusza wywiadu dotyczącego roli Ojca w edukacji

dzieci w młodszym wieku szkolnym. Ankieta jest anonimowa, a jej zapisy znane będą tylko mnie. Bardzo proszę o szczerze odpowiedzi, jestem pewna, że pomogą zweryfikować obiegowe opinie, niekiedy zawarte w drukowanej literaturze.

Łucja Reczek-Zymróż

Metryczka

Wiek

Wykształcenie.....

Zawód.....

Liczba dzieci w rodzinie.....

Warunki materialne : bardzo dobre, dobre, wystarczające, niewystarczające

Miejsce zamieszkania: miasto wieś

1. Które wartości są dla Pana najważniejsze w codziennym życiu (proszę ułożyć od najważniejszej):

- a) rodzina
- b) praca zawodowa
- c) dobra materialne
- d) wypracowanie pozycji społecznej
- e) inne (jakie?).....?

2. Jaką rolę Pana zdaniem odgrywa ojciec w życiu dziecka w wieku wczesnoszkolnym?

- a) bardzo ważną
- b) ważną
- c) przeciętną
- d) mało istotną
- e) nie potrafię wskazać, gdyż to mnie nie interesuje

3. Które sprawy związane z funkcjonowaniem dziecka w wieku wczesnoszkolnym są dla Pana najważniejsze

- a) nauka szkolna
- b) troska o zdrowie i rozwój fizyczny
- c) zabezpieczenie materialne potrzeb dziecka : posiadanie własnego pokoju, wyposażenie w dobre sprzęty, w dobrą elektronikę, książki (proszę podkreślić)
- d) wszystko jest ważne
- e) inne (jakie?).....?

4. Czy włącza się Pan w życie szkoły, do której uczęszcza Pana dziecko?

- a) tak
- b) nie
- c) rzadko

5. Jeśli tak, to jak włącza się Pan w życie szkolne dziecka w wieku wczesnoszkolnym ?

- a) uczestniczę w zebraniach
- b) jeżdżę na wycieczki szkolne
- c) odrabiam z dzieckiem zadania domowe
- e) powtarzam z nim materiał
- f) zajmuje się matka dziecka
- f) inaczej (jak ?).....

6. Kim czuje się Pan w życiu własnego dziecka ?

7. Jakie Pana cechy osobowe są najbardziej przydatne w wychowaniu dziecka w wieku wczesnoszkolnym ?.....

8. Jakie wartości stara się Pan przekazać dzieciom?

9. Jaki wizerunek kreują mass media dotyczący roli ojca w rodzinie:

- a) powinien być matką i ojcem
- b) nastąpiło pomieszanie ról
- c) musi być ciepły, wyrozumiały
- d) musi uczestniczyć w porodach rodzinnych

- e) powinien brać „tacierzyński”
- f) inny (jaki?).....

10. Który z nich jest Pana zdaniem słuszny ?.....

11. Jaki jest model Pana rodziny

- a) ja zajmuję się głównie pracą zawodową
- b) żona/partnerka domem (wychowaniem dzieci)
- c) wszystko robimy wspólnie
- d) inny (jaki?).....

12. Czy odpowiada Panu model pańskiej rodziny?

- a) tak
- b) nie
- c) częściowo

13. Jeśli nie, co chciałby Pan zmienić ?.....

14. Co składa się na Pana opiekę i wychowanie dzieci w wieku wczesnoszkolnym ?
.....

15. Które czynności traktuje Pan jako typowe dla ojca?

16. Które czynności traktuje Pan jako typowe dla matki ?.....

17. Kto był i jest dla Pana autorytetem w kwestii wychowania własnych dzieci:

- a) mój ojciec
- b) moja matka
- c) moje rodzeństwo
- d) mój kolega/przyjaciel
- e) nikt
- f) inne osoby (kto?).....?

18. Jaką rolę odgrywał w Pana domu rodzinnym ojciec ?

.....

19. Czym różni się wychowanie w Pana domu rodzinnym od wychowania , które teraz Pan stosuje ?

.....

20. Czy ojcostwa można się nauczyć?

- a) tak
- b) nie
- c) częściowo

21. Z czym ma Pan największe kłopoty wypełniając rolę ojca ?

.....

21. Od kogo chciałby się Pan nauczyć/uczył się jak opiekować się i wychowywać dzieci?

- a) od matki
- b) od ojca
- c) od rodzeństwa
- d) od znajomych
- e) czytam książki o wychowaniu
- f) z Internetu
- g) od innych osób.....
- h) od nikogo (mam intuicję)

22. Dlaczego to Matki, częściej niż Ojcowie, są aktywniejsze w organizowaniu opieki i wychowania dzieci? Proszę o pełniejszą wypowiedź

.....

.....

